ALDOUS HUXLEY

ADA

ROMAN

Çeviren: Seniha Akar

yol yayınları

Aldous Huxley (1894-1963), Darwin'in başlıca destekçisi, ünlü evrimci biyolog Thomas Henry Huxley'in torunu, gene ünlü biyolog Sir Julian Huxley'in kardeşi ve ünlü şair ve eleştirmen Matthew Arnold'un yeğenidir. Babası Leonard Huxley Cornhill dergisinin sahibi ve yöneticisiydi.

Huxley Eton'da öğrenciyken gözleri son derece bozuldu, yarı kör durumuna düştü. Yaşamı boyunca görmek için savaş vermek zorunda kaldı. Sonuç: Herkesden daha iyi görmeyi, herkesin göremediklerini de görmeyi başardı.

İlk çıkardığı kitaplar şiir kitaplarıydı. 1921'de yayımladığı 'Krom Sarısı) (Crome Yellow) adlı romanı onu üne kavuşturdu. Ama asıl ününü 'Yeni Dünya' (Brave New World) adlı gelecekçi yergi romanına borçludur.

1919'da Belçikalı Maria Nys'le evlendi. 1920'li yılların büyük bölümünü İtalya'da geçirdikten sonra 1930'larda Güney Fransa'ya yerleşti. 1937'de ikliminin gözlerine iyi geleceği inancıyla Kaliforniya'ya göçtü ve ölünceye kadar da orada yaşadı. 1955'de karısı Maria Nys'in ölümünden bir yıl sonra konser kemancısı ve ruhçözümcü Laura Archera'yla evlendi.

1940'lardan başlayarak giderek Doğu felsefeleri ve Doğu gizemciliğine ilgi duymağa başladı. Ölmeden bir yıl önce yazdığı bu kitaptan, bir yaşam boyu sürdürdüğü arayışını, 'Zen Budizm'de noktaladığını anlıyoruz.

ALDOUS HUXLEY

ADA

Çeviren: Seniha Akar

Sunuş Yazısı
AKŞIT GÖKTÜRK

yol yayınları

Ahmet Güngören
P.K. 30 - Yeşilköy - İST.
Tel.: 573 08 19 - 573 85 10
Florya Otlukbeli Sok. 26

Dizgi Baskı: Doğuş Matbaası
Çemberlitaş Piyerloti Cad. Peykhane Sok. Kamer Han. No. 19.
Kapak Baskı: Tem Ofset Matbaası
Tel.: 576 54 69 - 577 15 98
Topkapı, Maltepe Örnek Han 8/4.
Baskı Tarihi: Temmuz 1983.

S U N U Ş

Aldous Huxley (1894-1963), son romanı Ada'*nın (Island) yayımlandığı 1962 yılına değin bir karşı-utopyalar yazarı olarak bilinir daha çok. 1932 yılında yayımladığı* Yeni Dünya *(Brave New World), dünyaya bilimin egemen olmasıyla insan mutluluğunun kesinlikle sağlanabileceği varsayımından yola çıkar. Bu varsayımı Huxley, yirminci yüzyıl İngiliz yazınında utopya romancılarının öncüsü olan, özgürlükçü H.G. Wells'ten (1866-1946) aktarır gibidir. Gerçekte Wells'tir, bilimin insan mutluluğuna götürecek tek yol olduğuna kesinlikle inanan. Bu inanç çizgisinde Huxley* Yeni Dünya'*da bilimin, insan mutluluğunu doğum öncesinden başlayarak adım adım örgütleyebileceğini anlatır. Bu ilke üzerine kurulmuş bir dünya devleti sunar bize. Ancak, böyle tepeden düzenlenmiş bir toplumsal mutluluk, yetmez kimi bireylere sonunda. H.G. Wells'in iyimser varsayımı, insan geleceği konusunda kötümser bir kuşkuya bırakır yerini Huxley'in romanında.* Yeni Dünya'*dan otuz yıl sonra yayımlanan* Ada'*da çizilen düş ülkede ise toplumun bireyleri, mutluluğa bilimsel bir güdümle koşullanmış değildir. Mutluluğun, alabildiğine özgürlüğe dayandığı, gerçek bir güzel yeni dünyadır, Huxley'in son romanında bize sunduğu. Gerçi onun bilime olan büyük inancı gene sürmektedir. Ancak, İkinci Dünya Savaşı ile ardından gelen soğuk savaş dalgasını, zorba yöneticiler elinde bilimin insanlığın yıkımına nasıl araç edilebileceğini, dünya nüfusunun hızla artışını, toplumları saran tüketim tutkusunu, in-*

sanın teknolojiye gözünü bile kırpmaksızın köle oluşunu, kitle iletişim araçlarıyla güdülen sürü-ulusları, bireyleri gözü dönmüş bir kazanç tutkusuyla sürüklenen sözde çağdaş toplumları, gitgide güdükleşen özgür insan yaratıcılığını, umutsuzluk içinde yıllar boyu izlemiş bir adamdır Ada'*yı yazdığı zaman.*

Bu umutsuzluğu güzel bir umuda dönüştürmeyi bilir Huxley. Çağımızın bir bilgesi, bir büyük öğretmenidir o çünkü. Her bilge kişi gibi, her öğretmen gibi iyimserdir eninde sonunda. İnsanoğluna güveni her zaman bütün olan bir iyimser. Geleceğe dönük bu güzel umudu, çağımızın bir başka ünlü bilgesiyle, Bertrand Russell'la (1872-1970) paylaşması ilginçtir. Russell, Ada'*nın yayımlanışından bir yıl önce çağımızın toplumsal sapıklıklarına, özellikle nükleer silahlanma çılgınlığına karşı yazdığı* İnsanlığın Yarını *(Has Man a Future) adlı yapıtının sonunda: «Düşüncenin alabildiğine dal budak saldığı, umudun hiçbir zaman gölgelenmediği, soylu bir davranışın şu ya da bu paçavra amaç uğruna alçaklık diye cezalandırılmadığı, ışıl ışıl bir sevinç dünyası kafamda canlanıyor,» diyordu. Huxley, bu ışıl ışıl dünyayı çizer sanki* Ada'*da. Düşüncenin alabildiğine özgür olduğu, umudun gölgelenmediği, insan yetenekleri ile yaratıcılığın hiçbir engelle karşılaşmadığı bir düzeni yansıtır Huxley'in çizdiği Pala toplumu.*

Endonezya takımadaları yöresinde, gerçek haritaların yazmadığı bir düşsel adadır Pala. Dağlık bir adadır, komşu ada Rendang'dan da bir deniz boğazıyla ayrılır. Zengin petrol, altın, bakır yatakları vardır. Ancak ülkenin gereksinmesi oranında kullanılır bu yeraltı zenginlikleri, yabancı kumpanyalarla hiçbir işbirliğine, uluslararası büyük kazanç yöntemlerine girişilmez. Adadaki örnek toplum düzeni, bir İskoçyalı hekim ile eski Raca'nın çabaları sonucu gerçekleşmiştir. Temel ilke, ada halkına elden geldiğince özgür, mutlu bir yaşam sağlamaktır. Bu amaçla, Batı dünyasının bilimiyle tekniği Uzakdoğu'nun yaşama bilgeliği ile kaynaştırılmıştır. Pala'lılar doğuştan barışçı, ordusuz, si-

lahsız bir ulusturlar. Ülkede cezaevleri yoktur, basın tekelleri yoktur.

Pala toplumunda en önemli kurumlardan biri eğitimdir. Ülkenin okullarında gençlere değişik bilgi alanlarının amaçları, kavramları, ortak bir insanlık ülküsüne temellendirilerek öğretilir. Çevrenin korunması, gençlerin eğitiminde üzerinde durulan önemli bir konu, ahlâkın da temelidir. İnsanın ancak, anlayabildiği, sevebildiği bir dünyada, bir doğal çevrede mutlu olabileceği inancındadır Pala'lılar. Başkentteki üniversitede toplumbilim ile karşılaştırmalı dinbilime büyük önem verilir. Ama yalnız kuramsal bilgiler öğrenmekle kalmaz Pala'lı gençler. Özümlenmemiş, yaşama uygulanmamış ezber bilginin ancak acıların kaynağı olacağı bilindiğinden on altı ile yirmi dört yaş arasında Pala'lı genç, okuldaki eğitimi yanısıra bir de işte çalışır, emeği tanır, somut yapıcılık becerisi kazanır.

Pala'nın çocuklarının tümü, dört beş yaşındayken, ruhsal bedensel sınamalardan geçirilir. Eğitimi güç ya da sapkın eğilimli olanlar seçilir, bunların sağaltımı için önlemler alınır. Pala ilkelerine göre suç işleme eğilimi de, insan gövdesindeki salgıların bir bozukluğundan doğar, bu nedenle cezayı değil, iyileştirilmeyi gerektirir. Çağdaş davranışbilimi araştırmalarının bütün sonuçları uygulanır Pala'da. Sözgelimi, zorba eğilimli bireyler, bu sayrıl tutkudan kurtulsunlar diye, gövdeyi zorlayacak ağır işlere koşulur. Yakın topluluk ilişkisini de gerektirecek işlerdir bunlar: odun kesme, maden işçiliği, denizcilik gibi. Kimi durumlarda da hipnozla sağaltılır böyleleri. Sinir ya da yürek sayrılıkları yok denecek orandadır. Dengeli bir beslenmenin, sağlıklı bir cinsel düzenin sonucudur bu. Ailelerinin geçmişinde kalıtımsal sayrılıklar olan ana babalar, yapay dölleme ile sağlıklı çocuk sahibi olabilirler. On beş yirmi aileden oluşan büyük aile öbekleri içinde çocuklar istedikleri çifti anne baba seçebilir, istedikleri an başka bir anne babaya gidebilirler. Böylece çocukların ezilmesi önlenir.

Pala toplumu Budist-bir toplumdur. Ancak Pala'daki Bu-

dizm, soyut, karanlık gizemlerle korkularla dolu, anlaşılmaz bir din değildir. Bireylere, yaşadıkları dünyanın ötesinde bir soyut Nirvana'yı değil, yaşanan gerçek dünyanın enikonu benimsenmesi gerekliliğini öğretir. Dinsel eğitimin temeli, gerçek duyu deneyleridir. İnsanın beş duyusunun bütün algı verileri, onun kendi beninin tutsaklığından kurtulmasına yardım ederler Pala inancına göre. Bu inancın savsözü ise: Tat tvam asi *(Sen O'sun,) tümcesidir. İnsanın gündelik yaşamına uygulanan çok değişik yoga türleri vardır Pala'da. Bunlardan en önemlisi, bir sevişme yogasıdır. Kişi, gövdesini her öğesiyle denetleyebildiği an, sevişme mutluluğa dönüşür ancak. Sevişme ediminin doruğundaki coşkuyu, bütün insan yaşamının sürekli mutluluğu durumuna getirmektir amaç. Gene Russell'ın, daha önce* İnsanlığın Yarını'*nda dile getirmiş olduğu bir özlemdir bu: «İnsanlar arasındaki ilişkiler de sevi şiirlerinin güzelliğine erişebilir. Kadın erkek sevişmesinde birçok kimsece arasıra tadılır bu olanak. Böyle dar sınırlar içinde kalmasına da hiçbir neden yoktur. Koral Senfoni' deki gibi bütün evreni kucaklayabilir. Bu, insan gücü dışında bir şey değildir.» Bireysel mutluluğun coşkusunu özgürlük içinde büyüterek topluma maletmektedir Pala'da yaşama ülküsü.*

En önemli dinsel törenlerden biri, «mokşa» törenidir. Bu tören ülkenin büyük tapınağında gençlerin katılmasıyla yapılır. Etkili bir duyarlık uyarıcısıdır «mokşa» ilacı. Bilinci büyütür, beynin etkinliğini arttırır, bilinçdışının kavranışını olanaklı kılar. Dağlarda yetişen bir tür mantardan elde edilen «mokşa» ilacına Pala'lılar «gerçeği gösteren» de derler. «Mokşa» ilacı alan kişi, cennetin cehennemin ötesine ulaşan görsel bir kavrayışla, Budizm'deki «boşluğun parlak ışığı»na varır. Kişinin kendi beninden kurtulması için bir eğitim, bir yoldur «mokşa» ilacı.

Ülkenin gençleri, koca bir alanda Buda ile Tanrı'nın korkuluk biçiminde yapılmış dev kuklalarıyla istedikleri gibi oynar, eğlenirler. Bununla onlara, bütün tanrıların insanlarca yaratılmış, güçlerini de insanlara borçlu oldukları, tanrıların iplerinin insa-

nın elinde olduğu öğretilmek istenir. Tanrı'dan olsun, insandan olsun, tepeden inme hiçbir buyruğa körükörüne uymaz Pala yurttaşı. Kendi özgür bilinciyle istencinin benimseyeceği yolda davranır.

Pala ülkesinde üç dil konuşulur: Sanskritçe, Palaca, İngilizce. Sanskritçe dinsel amaçlar için kullanılır. Pala'nın İskoçyalı kurucusunun ülkeye soktuğu İngilizce ise bilim ile alımsatımın dilidir. Palaca özel ilişkiler düzleminde kullanılır: Sevişme edimiyle ilgili çok zengin bir sözcük dağarcığı vardır. Ülkede, sevişme töresine büyük önem verildiği için, Pala'da basılmış ilk İngilizce yapıtlar da Binbir Gece Masalları *ile* Diamant Sutra *çevirileridir.*

Bir sevgi, barış, güzellik, umut toplumudur Pala. Çağımızın, sonsuz kazanç tutkusuna dayalı yarış toplumlarından, korkunun yönettiği sürü-toplumlardan ayrıdır bu nitelikleriyle. Bu nitelikleri yüzünden, kötülükle çalkanan dünya denizleri ortasında tutunamaz iyiliğin güzelliğin adası. Pala'nın yıkımı, en yakın komşusundan gelir. Zorbalıkla gözü dönmüş, budala bir genç raca, komşu ada Rendang'dan saldırıya geçer. Pala'nın zengin petrol yataklarına, madenlerine göz dikmiştir, bütün dünya zorbaları gibi. Pala'nın sokaklarında zırhlı düşman araçları ilerlerken, saldırgan diktatör, gene dünyamızın kanıksanmış zorbalarını andırarak, büyük gelecekten, zenginlikten, petrolden, gerçek ruhtan dem vuran coşkulu söylevler çeker. Pala'nın güzel aydınlığı, dünyanın çirkin karanlığına gömülmüştür. Ama güzelliğin tohumu karanlıkta yokolmamıştır. Oradan oraya uçan papağanlar, kendilerine Pala'da öğretilmiş olan bir sözcüğü bağrışır dururlar: «Karuna. Karuna.» Sevecenlik anlamına gelir bu sözcük.

Bir bilgenin, bir büyük duyarlığın evrensel görüsü olarak okumak gerekir Ada'*yı. Yayımlanışından bu yana zaman zaman çok eleştirilmiştir, Huxley'in daha önceki yapıtlarından kimileri gibi kuru bir propaganda olmakla suçlanmıştır. Bu tür suçlayıcı eleştirileri okurken, Huxley'in geleneksel roman çizgisinde ol-*

mamakla birlikte, dünya yazınının kökü çok eskilere uzanan düşsel ülke türü çizgisinde çağımıza yaraşır bir örnek verdiğini unutmamak gerekir. Bir düşünce romancısıdır Huxley. Ada *ile bir yaşam felsefesini, kurmaca bir düzenleme ile sunmaya çalışmıştır. Üstelik, çağımızda pek az utopya yazarı onun* Ada'*da sergilediği gerçek coşkuya, aydınlanmaya, etkiye erişebilmiştir. Günümüz İngiliz romancılarından Anthony Burgess'in dediği gibi, «çağdaş romanın bir beyinle donatılmasına, hiç kimsenin katkısı Huxley'inkinden daha büyük olmamıştır.» Bu bakımdan, bir güzel düşüncenin romanı, bir toplum yogası, toplu yaşama yöntemi olarak okumak gerekir* Ada'*yı. İnsana güvenimizi, gelecek güzel günlere umudumuzu hiçbir zaman yitirmeden.*

*Akşit GÖKTÜRK**

---

* İstanbul Üniversitesi İngiliz Edebiyatı Profesörü.

1

«Dikkat,» diye bağırdı bir ses, sanki bir obua ansızın dile gelmişti. «Dikkat,» diye yineledi aynı yüksek, genzel, tekdüze ses. «Dikkat.»

Ölü yaprakların üstünde bir ceset gibi yatan, saçları keçeleşmiş, yüzü kir pas içinde ve bereli, giysileri partal, çamurlu adam, Will Farnaby, irkilerek uyandı. Molly onu çağırıyordu. Kalkmalı. Giyinmeli. Daireye geç kalmamalı.

«Sağol sevgilim,» diyerek doğruldu. Sağ dizine şiddetli bir sancı saplandı. Sırtı, kolları, şakakları da sızlıyordu.

«Dikkat,» diye ısrarla yineledi aynı ses. Will dirseğine dayanarak çevresine bir göz attı, ve şaşkınlıkla Londra'daki odasının gri duvarkağıdıyla sarı perdeleri yerine ağaçlar arasında bir açıklığı, bir orman sabahının uzun gölgeli, eğimli ışıklarını gördü.

«Dikkat.»

Neden «Dikkat» diyor bu ses?

«Dikkat. Dikkat.» diye diretiyordu ses. Ne garip, ne kadar anlamsız!

«Molly?» diye seslendi. «Molly?»

Bu ad belleğinin kapılarını açıverdi. İçine işlemiş o bildik suçluluk duygusuyla, birdenbire burnuna formal kokusu çalındı, önüsıra yeşil koridorda ilerleyen ufak tefek, canlı hemşireyi gördü, kolalı giysilerinin hışırtısını duydu. Hemşire, «Numara ellibeş,» dedi. Durdu ve beyaz bir kapı açtı. Will içeri girdi, ve

karşısında, yüksek beyaz yatakta Molly'yi gördü. Yüzünün yarısını örten sargılarla, açık, mağaramsı ağzıyla Molly'yi. «Molly,» diye seslenmişti, «Molly...» Sesi boğazında düğüm, düğüm, ağlamış, yalvarmıştı, «Sevgilim!» Yanıt yok. Yalnızca kadının açık ağzından çıkan kesik, hırıltılı solukların gürültüsü. «Sevgilim, sevgilim...» Derken, birden avucundaki el bir an canlanmış, sonra gene durulmuştu.

«Benim,» dedi, «ben, Will.»

Parmaklar bir kez daha kımıldandı. Yavaşça, büyük bir çabayla, elinin üstüne kapandılar, parmaklarını bir an sıkıp cansızlaştılar.

«Dikkat,» diye bağırdı duygusuz ses. «Dikkat.»

Kendini kandırmak istercesine, yalnızca bir kazaydı, diye düşündü. Yol ıslaktı, araba beyaz çizginin ötesine kayıverdi. Her an olan kazalardan. Gazeteler benzeri olaylarla dolu. O da düzineyle benzer olayı gazeteye iletmemiş miydi. «Anne ve üç çocuğu çarpışma sonucu öldüler.» Aslında bunların tümü konu dışıydı. Asıl olan, Molly, herşey sona erdi mi, diye sorduğunda, evet demiş olmasıydı; asıl olan, aralarındaki o son utanç verici tartışmadan kaçarak yağmura dalan Molly'nin bir saat kadar sonra ambulansta can çekişiyor olmasıydı.

Molly giderken Will onun ardından bakmamış, bakamamıştı. O acı içindeki solgun yüzü bir kez daha görmeye dayanamayacaktı. İşte, yerinden kalkmış, yavaşça odayı aşıyor, yavaşça yaşamından çıkıp gidiyordu. Onu geri çağırması, özür dilemesi, hala sevdiğini söylemesi gerekmez miydi? Ama onu hiç sevmiş miydi?

Obua, belki yüzüncü kez dikkat etmesini buyurdu.

Evet, onu gerçekten sevmiş miydi?

Kapının eşiğinde dönerek, «Elveda Will,» diye fısıldayışını anımsadı. Yüreğinin derinliklerinden gelen bir fısıltıyla, «Seni hala seviyorum, Will, tüm olanlara karşın,» diyen de o olmuştu.

Bir an sonra dairenin kapısı ardından sessizce kapanmış, kilidin madensi tıkırtısı... Ve gitmişti.

Will yerinden fırlamış, koşup kapıyı açarak merdivenlerde uzaklaşan ayak seslerini dinlemişti. Tanıdık kokusu horoz ötümünde bir hayalet gibi, belli belirsiz havaya sinmişti. Kapıyı kapattı, gri-sarı odasına giderek camdan dışarı baktı. Bir süre sonra, Molly'nin karşıya geçerek arabasına bindiğini gördü. Marş motoru bir iki kez gıcırdadı, ardından motorun homurtusu... Pencereyi açsa mı? «Dur Molly, dur,» diye bağırdı düşünde. Ama cam kapalı kaldı. Araba hareket ederek köşeyi döndü, sokak boşaldı. Artık çok geç. Tanrıya şükür, çok geç! dedi kaba, alaycı bir ses. Evet, Tanrıya şükür! Yine de suçluluk duyuyordu içten içe. Suçluluk, içini kemiren utanç -ama, bunların yanı sıra ürkütücü bir sevinç hissetmekteydi. Alçak, şehvet düşkünü, acımasız biri, kişiliğinin iğrenç, yaban bir parçası coşkuyla, isteğine kavuşması için artık hiçbir engel kalmadığını düşünmekteydi. İstediği ise başka bir koku, daha genç bir bedenin sıcak kıvraklığıydı. «Dikkat,» dedi obua. Yine, «Dikkat.» Babs'in mis kokulu, çilek renkli odasına dikkat. Bu odanın Charing Cross caddesine bakan iki penceresinden gece boyunca karşı yapıdaki Porter Cini reklamının yanar söner ışıkları görünürdü. Saltanat kırmızısı cin -ve on saniye boyunca oda Kutsal Yürek gibi kızarır, yanıbaşındaki coşkulu yüz içten taşan bir aşk ateşiyle değişmişçesine meleğimsi bir parlaklığa bürünürdü. Sonra, herşeyden daha anlamlı bir karanlık sarardı her yanı. Bir, iki, üç, dört... Tanrım, bu karanlık sürüp gitse! Ama, tam tamına on saniye sonra elektrik saati yeni bir gerçek yaratırdı -Ölüm, Kaçınılmaz Yılgı. Çünkü bu kez ışıklar yeşil yanar, ve on saniye boyunca Babs'in gül pembe odası çamurdan bir döle dönüşür, yatakta ceset renkli Babs ölüm sonrası sarasına tutulmuş bir kadavrayı andırırdı. Porter Cini yeşile boyandığında yaşananları ve kişiliğini unutmak alabildiğine zorlaşırdı. Yapılacak tek şey gözlerini sımsıkı yumarak Öbür Dünyaya, şehvet dünyasına dalmak, o yabancılaştıran çılgınlığa bilerek, hırsla kapılmaktı. Zavallı Molly -sargılar içinde Molly, (Dikkat), Highgate'te ıslak gömütünde Molly, ki

Highgate yüzünden yeşil ışıklar çıplak Babs'i bir cesede dönüştürdüğünde gözlerini yummak zorunda kalıyordu -şehvetin coşkusuna tümüyle yabancıydı. Yalnız Molly mi? Will kapalı gözlerinin ardında annesini gördü. Benimsenmiş acılarla yüce bir anlam kazanan yüzü, romatizmanın çarpıttığı ilkel görünümlü elleriyle taştan oymalar denli solgun annesini. Ve, annesinin tekerlekli iskemlesinin ardında giderek şişmanlayan, ve sağlıklı doyumlara ulaşmaksızın tıkanıp kalmış duyguların etkisiyle donmuş paça gibi titreşen ablası Maud'u gördü.

«Nasıl yaparsın Will?»

«Evet, bunu nasıl yaparsın?» diyordu Maud'un ağlamaklı, kontralto sesi.

Bu soruya verecek yanıtı yoktu. Daha doğrusu, bu iki kadının, kendini mutsuz bir evliliğe adayan annesiyle, evlatlık görevlerinin kurbanı ablasının anlayabileceği sözcükleri içeren bir yanıtı yoktu. Gerçek ancak açık seçik bir bilimsellikle, onlara çok ters gelecek bir açıkyüreklilikle anlatılabilirdi. Bunu nasıl yapabilmişti? Yapmıştı işte, çünkü, çünkü yapmak zorundaydı, çünkü... evet, çünkü Babs'te Molly'de bulunmayan birtakım bedensel özellikler vardı, ve belirli anlarda Molly'nin aklının almayacağı biçimde davranabiliyordu.

Uzun bir sessizlikten sonra, o garip ses ansızın eski nakaratına başladı.

«Dikkat. Dikkat.»

Molly'ye dikkat, Maud'a ve annene dikkat, Babs'e dikkat. Birdenbire belirsizlik ve karmaşa sisleri arasında yeni bir görüntü belirdi. Babs'in çilek pembesi odasında yabancı bir konuk, ve odanın sahibesinin bu yabancının okşayışlarıyla kendinden geçmiş, kıvranan bedeni. Böğründeki suçluluğa yürek sızısı, boğazında bir daralma eklendi.

«Dikkat.»

Ses yaklaşmış, sağında bir yerlerden bağırıyordu. Başını döndürdü, ve daha iyi görebilmek için doğrulmaya çalıştı. Ancak, üstüne abandığı kol titreyip bükülüverince, yaprakların

içine yuvarlandı. Geçmişi anımsayamayacak denli bitkindi. Olduğu yerde sırtüstü uzandı, yarı kapalı gözkapaklarının ardından çevresindeki anlaşılmaz dünyayı incelemeye koyuldu. Neredeydi? Buraya nasıl gelmişti? Aslında bunun önemi yoktu ya...! Şu anda duyduğu acı, ölümcül güçsüzlük dışında her şey önemini yitirmişti. Yine de, bilimsel bir merak duymamak elde mi...

Örneğin, bilemediği nedenlerle altında yattığı bu ağaç, gri gövdesi, güneşte parıldayan, inleyen dallarıyla bu sütun, bir kayın ağacı olmalı. Eğer böyleyse -ve Will, şaşmaz mantığını beğeniyle alkışladı- eğer böyleyse, bu ağacın yaprak dökmeyen türden olmaması gerekmez miydi? Hem, kayın kökleri toprak yüzeyinde böyle dirseklenmezlerdi. Ya bu sözümona kayının yaslandığı akıl almaz tahta payandaları nasıl açıklamalı? Will birdenbire, en kötü dizeler listesinin başına seçtiği dizeyi anımsadı. «Kim destekler, soruyorsun, bu kötü günlerde düşüncemi?» Yanıt: pıhtılaşmış ektoplazma, Erken Dali... Chilterns'da olmadığı apaçıktı. Tereyağımsı güneşte uçuşan kelebekler de bu gerçeği doğruluyorlardı. Neden bu denli iri, olmazcasına gök mavi, kadife kara, gözalıcı benekliydiler? Kestane üstüne mor, zümrüt yeşilinde, safirde, topazda gümüş tozu.

«Dikkat.»

«Kim var orada?» diye bağırdı Will Farnaby, yüksek ve ürkütücü olmasına çalıştığı bir sesle; ama, dudaklarından yalnızca kısık, titrek bir hırıltı döküldü.

Uzun ve ürkütücü bir sessizlik oldu. Ağacın iki payandası arasından kocaman kapkara bir kırkayak çıktı, kırmızı bacakları üzerinde hızla ilerleyerek yosun kaplı ektoplazmada kayboldu.

«Kim var orada?» diye bir kez daha bağırdı, çatlak çatlak.

Solundaki çalılıktan bir hışırtı duyuldu, ve ansızın, kargayı andıran kara bir kuş, guguklu saat kuşuymuşçasına ileri fırladı- ama elbet, bu da bir karga değildi. Beyaz uçlu kanatlarını çırparak açıklığı aştı, ve Will'in yattığı yerden yirmi

ayak kadar ilerde ölü bir ağaç gövdesine kondu. Portakal rengi bir gagası, gözlerinin altında sarı, tüysüz lekeler vardı. Kanarya sarısı bir ibik başının yanlarını ve arkasını dolgun, çıplak etten bir perukla sarmıştı. Kuş, başını hafifçe çarpıtarak önce sağ, sonra sol gözüyle Will'e baktı. Bundan sonra, portakal rengi gagasını açarak beşlik perdeden küçük bir ezginin on, oniki notasını söyledi, hıçkırığa tutulmuş gibi sesler çıkarttı ve sonunda, «do, sol, do» tartımıyla burada ve bu anda çocuklar burada ve bu anda çocuklar,» diye bir türkü tutturdu.

Bu sözcüklerin dürtüsüyle, birdenbire tüm olanları anımsadı. Burası, o güne dek hiçbir gazetecinin giremediği yasak ada Pala'ydı. Ve bu an, Rendang-Lobo limanının dışında tek başına yelkenliyle gezmek aptallığında bulunduğu öğleden sonranın ertesi sabahı olmalıydı. Herşeyi anımsıyordu— rüzgarda kocaman bir manolya yaprağı gibi kıvrılan beyaz yelken, pruvayı yalayan çırpıntılı su, dalga başlarının elmas pırıltısı, kırışık yeşimden bir deniz. Ve doğuda, boğazın ötesinde, Pala volkanlarının üstünde olağanüstü beyaz taş oymaları andıran bulutlar. Dümende otururken şarkı söylemeye başlamış, inanılacak gibi değil ama, tartışılmaz bir mutlulukla dolmuştu içi.

Rüzgara karşı haykırmıştı: «Yarışmacılara üç, üç.»

«Yeşil giysili zambak beyazı oğlanlara iki, iki; Tek başına, birdir bir...»

Evet tek başına. Mücevher ışıltılı engin denizde yapayalnız.

«Ve bu hep böyle olacak.»

Ve elbet, sonunda tüm deneyimli, sakınımlı denizcilerin dedikleri çıkmıştı. Hiç yoktan çıkagelen kara fırtına, çılgın rüzgar, yağmur, ve dalgaların beklenmedik, anlamsız azgınlığı...

Şaşılacak şey, diye düşündü. Pala Boğazının derinliklerinde, daha beteri, uçurumun dibinde paramparça yatacak yerde burada, ağaçların altında bulunmak şaşılacak bir şey. Çünkü, batmakta olan teknesini her nasılsa kayaların arasından geçirip Pala'nın sarp kıyılarındaki tek kumsala çıkartmakla iş bitmiyordu. Önünü dik kayalıklar kesmişti; ancak, körfezin başında, dik bir

vadide çavlanlar oluşturarak akan bir dere, ve gri kireçtaşları arasında büyüyen birkaç ağaç, birkaç çalı görünüyordu. İki yüz, üç yüz metre kayalığı tırmanmıştı -hem de ıslak, kaygan tabanda, ayağında tenis pabuçlarıyla. Ve sonra, Aman Tanrım! o yılanlar. Kendini yukarı çekmek için tutunduğu dala dolanmış kara yılan. Beş dakika sonraysa, basmaya hazırlandığı kaya çıkıntısında çöreklenmiş kocaman yeşil yılan. Ardarda gelen karabasanlar... Yılanı görünce irkilmiş, ayağını hızla geri çekmiş ve bu bir anlık boş bulunma sonucu dengesini yitirmişti. Upuzun, bunaltıcı bir saniye boyunca, sonun bilinciyle dolu bir saniye boyunca boşluğun kıyısında asılı kalmış, derken, düşmüştü. Ölüm, ölüm, ölüm. Ve sonra, kulaklarında tahta çatırtıları, yüzü çizik içinde, sol dizi bereli, ama kendisi canlı, küçük bir ağacın dallarına takılıp kalmıştı. Acılar içinde tırmanışını sürdürmüştü. Dizinin sızısı dayanılır gibi değildi, ama yine de tırmanmıştı. Başka seçeneği yoktu. Derken hava kararmaya başlamıştı. Alaca karanlıkta tırmanıyor, inanla tırmanıyor, umutsuzca tırmanıyordu.

«Burada ve bu anda, çocuklar,» diye bağırdı kuş.

Ama Will Farnaby ne burda, ne de bu andaydı. Sarp kayalıkta, o korkunç düşüş anındaydı. Altında kuru yapraklar hışırdadı; titriyordu. Tepeden tırnağa şiddetle, önüne geçilmez biçimde titriyordu.

2

Kuş ansızın konuşmayı keserek çığlık atmaya başladı. İnce, tiz bir insan sesi, «Hey kuş!» dedi, ve ardından Will'in anlamadığı bir dilde bir şeyler ekledi. Kuru yapraklar üzerinde ayak sesleri duyuldu. Derken bir ürküntü çığlığı, ve sessizlik. Will gözlerini açtı, ve olağanüstü güzel iki küçük çocuğun şaşkınlıktan faltaşı gibi açılmış gözlerle, dehşetle büyülenmişçesine kendisini izlediklerini gördü. Küçük olanı, beş-altı yaşlarında ufacık bir oğlan, yalnızca kalçalarını örten yeşil bir kuşak sarınmıştı. Hemen yanında, başının üstünde bir meyve sepetiyle, ondan dört-beş yaş büyük gösteren bir kız duruyordu. Kız, neredeyse ayak bileklerine kadar inen bol, al bir etek giymişti. Belden yukarısı çıplaktı. Güneşte parlayan teni pembemsi açık bakıra çalıyordu. Will çocukları ilgiyle süzdü. Ne kadar güzel, kusursuz, olağanüstü inceydiler. İki küçük safkan gibi. Oğlan, melek yüzlü, tombul, sağlam yapılı bir safkandı. Kızsa ince hatları, siyah örgülerin çerçevelediği uzunca, ağırbaşlı yüzüyle bambaşka türde bir safkan.

Bir çığlık daha yankılandı. Ölü ağaçtaki tüneğinde kuş tedirginlikle bir o yana, bir bu yana dönüp duruyordu. Derken son bir çığlıkla havaya fırladı. Kız, gözlerini Will'den ayırmaksızın elini uzattı. Kuş bu ele kondu, çırpınarak denge sağladı, sonra kanatlarını topladı ve hıçkırmaya başladı. Will, olanlara hiç şaşmamıştı. Artık her şey, ama her şey olasıydı. Küçük kızların ellerine tüneyen, konuşan kuşlar bile... Will gülümse-

meye çalıştı, ancak, dudakları hâlâ titrediğinden, dostluk çabası ürkütücü bir yüz ekşitmeye dönüştü. Küçük oğlan ablasının arkasına sindi.

Kuş hıçkırmayı keserek Will'e yabancı bir sözcüğü yinelemeye başladı. «Runa»mı? Yok, galiba «Karuna.» Evet, kesinlikle, «Karuna.»

Will, titrek eliyle yuvarlak sepetteki meyveleri gösterdi. Hint kirazları, muzlar... Ağzı sulanmıştı.

«Açım,» dedi. Sonra, bu olağan dışı koşullarda müzikli güldürü Çinlisi ağzıyla derdini daha rahat anlatabileceğini düşünerek üsteledi, «Ben var aç olmak.»

«Yemek mi istiyorsunuz?» diye sordu kız, kusursuz bir İngilizceyle.

«Evet - yemek,» diye onayladı Will, «yemek.»

«Uç, git papağan,» diyerek elini silkti kız. Kuş yakınmalı bir viyaklamayla ağaçtaki tüneğine döndü. Kız ince kollarını dansedercesine kaldırdı, başının üstünden sepeti alarak yere koydu. Bir muz seçerek soydu, ve korkuyla acıma arasında bocalayarak yabancıya yaklaştı. Küçük oğlan anlaşılmaz bir dilde bir uyarı haykırarak kızın eteklerine yapıştı. Kız oğlanı yatıştırmaya çalışarak güvenli bir uzaklıkta durdu ve meyveyi göstererek, «Bunu ister misiniz?» diye sordu.

Will Farnaby, titreyen elini uzattı. Kız birkaç sakıngan adım attı, durup çömeldi, ilgiyle Will'i incelemeye koyuldu.

«Haydi, çabuk,» dedi adam sabırsızlıkla.

Ama, küçük kız dikkati elden bırakmaya yanaşmıyordu. Kuşkulu davranışlara karşı tetikte, öne doğru eğildi, yavaşça elini uzattı.

«Tanrı aşkına çabuk ol,» diye yalvardı Will.

Çocuk, beklenmedik bir ilgiyle, «Tanrı mı? Hangi Tanrı?» diye sordu. «O kadar çok Tanrı var ki.»

«Hangi lanet olası Tanrıyı seviyorsan,» dedi iyice sabırsızlanan Will.

«Aslında hiçbirinden pek hoşlanmıyorum. Elbet, Sevecen Tanrı dışında.»

«Öyleyse bana acı, o muzu ver,» diye yalvardı Will.

Kızın yüzü yumuşadı, özür diledi. Ayağa kalkarak çabucak Will'in yanına geldi, titrek eline muzu tutuşturdu.

«Al,» dedi, ve tuzağa düşmekten çekinen bir hayvan ürkekliğiyle geri sıçradı.

Küçük oğlan ellerini çırparak neşeli bir kahkaha attı. Kız ona dönerek kendi dillerinde bir şeyler söyledi. Oğlan, «Tamam patron,» diye kafa salladı ve mavili şarılı kelebeklerin arasından açıklığın ötesindeki gölgeli ormana dalıp uzaklaştı.

«Tom Krishna'ya, gidip birilerini çağırmasını söyledim,» diye açıkladı kız.

Will muzunu bitirdi, bir ikincisini, sonra da üçüncüsünü istedi. Açlığını bastırdıktan sonra, sıra merakını doyurmaya gelmişti.

«Nasıl böyle güzel İngilizce konuşuyorsun?»

«Çünkü burada herkes İngilizce konuşuyor.»

«Herkes mi?»

«Evet, yani Pala dilinde konuşmadıkları zaman.» Bu konudan sıkılarak döndü, küçük esmer elini sallayarak ıslık çalmaya başladı.

«Burada ve bu anda, çocuklar,» diye bir kez daha bağıran kuş, ağaçtaki tüneğinden havalanarak kızın omuzuna kondu. Kız bir muz daha soydu, üçte ikisini Will'e, kalanını da papağana sundu.

«Bu kuş senin mi?» diye sordu Will.

Kız başını salladı. «Papağanlar elektrik ışığı gibidirler. Kimseye ait değildirler,» dedi.

«Neden o sözleri yineleyip duruyor?»

«Çünkü birileri ona bu sözleri öğretmiş,» diye sabırla yanıtladı kız. Sesinden adamı iyice aptal bulduğu anlaşılıyordu.

«Ama neden özellikle o sözleri öğretmişler?» Neden «Dikkat?» Neden, «Burada ve bu anda?»

«Valla...» Apaçık olanı bu tuhaf budalaya anlatmak için uygun sözcükler arıyordu. «Bunlar hep aklımızdan çıkar, değil mi? Demek istediğim, olan bitene dikkat etmeyi hep unuturuz. Bu da, burada ve bu anda olmamak demektir.»

«Papağanlar sizi uyarmak için dolanıp dururlar, öyle mi?»

Kız başıyla onayladı. Tam tamına öyleydi. Kısa bir sessizlik oldu.

«Adın ne?» diye sordu kız, sonunda.

Will kendini tanıttı.

«Benim adım da Mary Sarojini MacPhail.»

«MacPhail mi?» İnanılır şey değildi doğrusu.

«Evet, MacPhail,» diye doğruladı kız.

«Kardeşin de Tom Krishna galiba?» Kız onaylayınca, «Bak şu işe!»

«Pala'ya uçakla mı geldiniz?»

«Hayır, denizden geldim.»

«Denizden mi? Tekneniz var mı?»

«Vardı.» Will, düşünde karaya oturmuş teknesine çarpan dalgaları gördü, onların kırılırken çıkarttıkları sesi duydu. Kızın soruları karşısında başından geçenleri anlatmaya başladı. Fırtına, teknesinin karaya oturması, bitmek bilmez bir karabasanı andıran tırmanış, yılanlar, düşüşün dehşeti... Eskisinden daha büyük bir şiddetle titremeye başladı.

Mary Sarojini, hiç sözünü kesmeden, büyük bir dikkatle dinliyordu. Will, sesi kısılıp durakladığında, omuzunda kuş, ilerleyerek yanına çömeldi.

Elini adamın alnına koydu. «Dinle Will, seni bu durumda bırakamayız,» dedi. Sesinde, ne yaptığını bilenlere özgü yüreklendirici bir dinginlik vardı.

«Ne yapabilirim ki,» dedi Will, dişleri takırdayarak.

«Ne mi? Her zamanki yönteme başvururuz, elbet. O yılanları ve düşüşü bir kez daha anlat bakalım.»

Will başını salladı. «İstemiyorum.»

«İstemediğini biliyorum. Yine de anlatmalısın. Papağana kulak versene.»

«Burada ve bu anda,» diye uyarısını sürdürüyordu kuş. «Burada ve bu anda.»

«İstemiyorum. İstemiyorum.» Ağlamak üzereydi.

«Böyle yaparsan o yılanlardan asla kurtulamazsın. Sonsuza dek kafanın içinde dolanıp dururlar. Sana da oh olur!» diye azarladı Mary Sarojini.

Will titremesini durdurmaya çalıştı; ancak gövdesi denetiminden çıkmıştı. Sanki bir başkası, onu aşağılamaya, ona acı çektirmeye kararlı bir yabancı tarafından yönetiliyordu.

Mary Sarojini, «Çocukluğunu anımsa,» diyordu. «Canın yandığında annen ne yapardı?»

Annesi onu kucaklar, «Zavallı bebeğim, zavallı küçük bebeğim,» diye avuturdu.

«Ne diyorsun!» dedi çocuk, inanmazlıkla. «Ama bu çok yanlış! Acını pekiştirmekten başka bir işe yaramaz ki. «Zavallı bebeğim»miş, dedi alayla. «Canının acısı saatlerce sürmüş olmalı. Aklından çıkmamacasına...»

Will Farnaby bastıramadığı titreyişlerle sarsılarak, sessizce yatıyordu.

«Pekâlâ, sen yapmayacaksan, senin yerine ben yaparım. Dinle Will: Bir yılan vardı, kocaman yeşil bir yılan, ve sen az kaldı ona basacaktın. Ona basmak üzereydin, ve öylesine ürktün ki dengeni yitirip düştün. Şimdi söylediklerimi yinele bakalım - haydi!»

«Az kaldı ona basıyordum,» diye fısıldadı, kızın buyruğuna boyun eğerek. Derken...» Gerisini anlatamayacaktı. «Derken düştüm,» dedi sonunda, duyulur duyulmaz bir sesle.

O korkunç olayı bütün dehşetiyle yeniden yaşıyordu -içinde yükselen korku dalgası, irkilip dengesini yitirişi ve ölümün kaçınılmaz olduğuna inandığı o dehşet dolu düşüş anı.

«Bir daha anlat.»

«Yılana basmak üzereydim. Derken...» Ağlamaya başlamıştı.

«İşte bu iyi. Ağla, haydi ağla.»

Hıçkırıklar iniltiye dönüştü. Utançla dişlerini sıktı, iniltileri susturdu.

«Yoo, sakın böyle yapma,» diye atıldı kız. «Bırak içindekiler dışa vursun. Yılanı anımsa, Will. Nasıl düştüğünü anımsa.»

Yeniden inlemeye, eskisinden daha çok ürpermeye başladı.

«Şimdi bana olanları anlat.»

«Gözlerini gördüm, içeri dışarı oynayan dilini de.»

«Tamam, dilini gördün. Sonra ne oldu?»

«Dengemi yitirdim, düştüm.»

«Bir daha söyle.»

İçi parçalanıyordu, ama yine de söyledi, «Düştüm.»

«Haydi Will, bir daha Will.» Amansızdı.

«Düştüm, düştüm, düştüm...»

Giderek hıçkırıkları duruldu. Konuşurken daha az zorlanıyor, sözcüklerin çağrıştırdığı anılar eskisi kadar acı vermiyordu.

Belki yüzüncü kez yineledi. «Düştüm.»

«Pek te kötü bir düşüş sayılmazdı, değil mi?» dedi Mary Sarojini sonunda.

«Doğru, pek te kötü değildi.»

«Öyleyse, bunca yaygaraya ne gerek var?» diye sordu çocuk.

Sesinde ne artniyet, ne iğneleme, ne de en ufak bir suçlama vardı. Yalnızca dürüst bir yanıt bekleyen yalın, dürüst bir soru soruyordu. Öyle ya, bunca yaygara kopartmaya ne gerek vardı? Yılan onu ısırmamıştı; boynu da kırılmamıştı. Üstelik her şey dün olup bitmişti. Bugünse bu kelebekler, insanı uyanık olmaya çağıran bu kuş, babacan tavırlarıyla onu yola getiren, bilinmedik bir mitolojiden fırlamış bir periyi andıran, üstelik, ister inanın, ister inanmayın, ekvatora beş derece yakınlıkta MacPhail adını taşıyan bu görülmedik çocuk vardı. Will Farnaby gülmeye başladı.

Küçük kız da ellerini çırparak gülüyordu. Bir süre sonra omuzunda duran kuş da ormandaki açıklığı doldurarak ağaçlar arasında yankılanan kahkahalarla onlara katıldı. Sanki tüm evren, kasıklarını tuta tuta, müthiş varoluş şakasına gülmekteydi.

3

Kalın bir ses ansızın araya girdi. «Doğrusu bu denli eğlenmenize sevindim.»

Will Farnaby dönünce batılı giyimli, siyah çantalı, ufak tefek bir adamın güleç yüzüyle karşılaştı. Elli, altmış yaşlarında gösteriyordu. Geniş hasır şapkasının altında saçları gür ve beyazdı. Gagamsı burnu ne kadar da değişikti! Ya gözleri; koyu tenine aykırı düşen masmavi gözleri vardı.

Mary Sarojini «Dedeciğim,» diye bağırdı.

Yabancı, çocuğa dönerek sordu, «Bu kadar gülünç olan da ne?»

«Şey...» diye söze başladı Mary Sarojini, sonra düşüncelerini düzene koymak için duraksadı. «İşte, anlayacağın, bu adam tekneyle geziyordu, derken dünkü fırtınada, buralarda bir yerde, teknesi battı. O da yara tırmanmak zorunda kaldı. Yılanlarla karşılaşınca düştü. Allahtan, bir ağaca takıldı da korktuğuyla kaldı. Ama çok korktuğu için ürperip duruyordu. Ona muz verdim ve başından geçenleri milyonlarca kez anlattırdım. Sonunda, birdenbire, dert edilecek bir şey olmadığını anladı. Demek istediğim, her şey olup bitmişti. Bu da onu güldürdü. O gülünce ben de güldüm. Derken papağan da gülmeye başladı.»

«Ne iyi,» dedi dedesi, beğeniyle. Sonra Will Farnaby'ye dönerek ekledi, «Artık, psikolojik ilk yardım yapıldığına göre, biraz da gövdenle ilgilenelim. Sırası gelmişken, ben Dr. MacPhail'im. Sen kimsin?»

Mary Sarojini genç adamdan önce atıldı. «Adı Will. Soyadı da Far-bilmemne.»

«Aslında Farnaby. William Asquith Farnaby. Adımdan anlayabileceğiniz gibi babam koyu bir Liberaldi. Sarhoşken bile. Daha doğrusu, özellikle sarhoşken.» Boş yere yaygara kopardığını anladığında attığı sağlıklı, şen kahkahaya hiç benzemeyen alaycı, yapmacık bir sesle güldü.

«Babanı sevmez miydin?» diye ilgiyle sordu Mary Sarojini.

«Gerektiği kadar sevmezdim,» dedi Will Farnaby.

«Babasından nefret ettiğini anlatmak istiyor,» diye çocuğa açıkladı Dr. MacPhail. Sonra ekledi, «Pek çok kişi bunu yapar.» Yere çömelerek çantasının kayışlarını çözmeye başladı.

«Eski emperyalistlerimizden olmalı,» dedi omuzunun üzerinden genç adama.

«Bloomsbury doğumlulardan,» diye Will onayladı.

«Yüksek kesimden,» diye tanısını sürdürdü doktor, «ama asker ya da taşra kökenli değil.»

«Bildiniz. Babam avukat ve politika yazarıydı. Yani alkolün esiri olmadığı sürece. Annemse, inanmayacaksınız ama, bir başpapazın kızıydı. Başpapaz,» dedi üstüne basarak, ve babasının içki düşkünlüğünü anlatırken yaptığı gibi yapmacık bir kahkaha attı.

Dr. MacPhail bir an onu süzdü, sonra yine çantasının bağlarıyla uğraşmaya başladı.

«Böyle güldüğün zaman yüzün çok çirkinleşiyor,» dedi bilimsel gerçekçilikle.

Şaşıran Will işi şakaya vurarak tedirginliğini örtmeye çalıştı. «Yüzüm oldum olası çirkindir.»

«Aksine, Baudelair'i andıran bir güzelliğin var. Sırtlan gibi sesler çıkarttığın anlar dışında. Sahi, neden bu tuhaf sesleri çıkartıyorsun?»

«Ben gazeteciyim,» diye açıkladı Will. «Dünyanın dört bir yanını dolaşıp güncel pislikleri bildirmekle görevli «Özel Muha-

birimiz...» Nasıl bir ses çıkartmamı bekliyordunuz? Kumru gibi gu-guk mu? Geveleme sesleri mi? Yoksa Marx-Marx mı?» Sonra güldü, ve başarısı saptanmış esprilerinden birini patlattı, «Ben olura kulak asmayan adamlardanım.»

«Hoş,» dedi Dr. MacPhail, «Çok hoş. Ama şimdi işimize bakalım.» Çantasından bir makas çıkartarak Will'in bereli dizini örten yırtık, kanlı pantolonu kesmeye başladı.

Will onu incelemeye koyuldu. Bu ortama böylesine aykırı düşen bu Kuzey İskoçyalının ne ölçüde İskoçyalı kaldığını, ne ölçüde Palalı olduğunu çıkartmaya çalışıyordu. Mavi gözlerin ve sivri burnun kökeni açıktı. Ancak, bu esmer ten, ince yapılı eller, hareketlerdeki uyum, bunlar İskoçyanın iyice güneyine aitti.

«Burada mı doğdunuz?» diye sordu.

Doktor başıyla onayladı. «Şivapuram'da, Kraliçe Victoria'nın gömüldüğü gün.»

Makasın son bir şakırtısıyla pantolonun paçası dizi açıkta bırakarak yere düştü. Doktor dikkatli bir ön incelemeden sonra tanısını bildirdi. «Fena hırpalanmış. Ama ciddi bir durum olduğunu sanmıyorum.» Torununa dönerek ekledi, «Merkeze koş ve Vijaya'ya yanına birilerini alıp buraya gelmesini söyle. Sağlık ocağına da uğrayıp bir sedye alsınlar.»

Mary Sarojini başını salladı, ve tek söz söylemeden ayağa kalkarak hızla yola koyuldu.

Will, bir o yana bir bu yana salınan kırmızı eteği, güneş ışığında pembeleşmiş altın gibi parıldayan gövdesiyle uzaklaşıp gözden kaybolana dek küçük kızın ardından baktı.

«Olağanüstü bir torununuz var,» dedi Dr. MacPhail'e.

Kısa bir sessizlikten sonra Dr. MacPhail, «Mary Sarojini'nin babası büyük oğlumdu. Dört ay önce bir dağcılık kazasında öldü,» dedi.

Will başsağlığı sözcükleri geveledi, sonra yine sessizlik oldu.

Dr. MacPhail alkol şişesini açarak ellerini temizledi.

«Şimdi biraz canınız yanacak,» diye Will'i uyardı. «Şu kuşu

dinlemenizi öneririm,» dedi, Mary Sarojini'nin gidişinden sonra kuşun yeniden üzerine tünediği ağaç gövdesini göstererek.

«Dikkatle, anlamını değerlendirerek dinleyin sözcükleri. O zaman daha az acı duyarsınız.»

Will Farnaby dinledi. Papağan eski konusuna dönmüştü.

«Dikkat,» diye bağırıyordu dile gelmiş obua. «Dikkat.»

«Neye dikkat?» diye sordu Will, Mary Sarojini'nin verdiğinden daha doyurucu bir yanıt almayı umarak.

«Dikkate,» dedi Dr. MacPhail.

«Dikkate mi dikkat?»

«Elbette.»

«Dikkat,» diye yineledi papağan, doktoru doğrularcasına.

«Bu konuşan kuşlardan çok var mı buralarda?»

«En azından bin tanesi uçuşup durur adamızda. Eski Racamızın fikriymiş bu. İnsanlara yararı olacağını düşünmüş. Belki yararlıdır, ama zavallı papağanlara haksızlık etmiş. Allahtan kuşlar yüreklendirici söylevleri anlamazlar. Aziz Francis'inkileri bile. Adamın tümüyle erdemli ardıçlara, sakalara, filan nasıl vaaz verdiğini bir düşünün. Ne küstahlık! Neden çenesini kapatıp kuşların ona vaaz vermesini beklememiş.» Sonra başka bir tonda ekledi, «Ağaçtaki dostumuzu dinlemenin sırası geldi. Yaranı temizleyeceğim.»

«Dikkat.»

«Haydi başlıyoruz.»

Genç adam irkilerek dudaklarını ısırdı.

«Dikkat. Dikkat. Dikkat.»

Doktor haklıydı. Yeterince dikkatli dinleyince acı pek duyulmuyordu.

«Dikkat. Dikkat...»

«O tepeye tırmanmayı nasıl becerdiğini aklım almıyor,» dedi doktor sargı bezlerine uzanırken.

Will güldü. «Erewhon'un başlangıç dizelerini anımsayın. «Şansa bakın ki Tanrı benimleydi...»»

Açıklığın ötesinden sesler duyuldu. Will başını çevirince

Mary Sarojini'nin, sektikçe salınan kırmızı etekliğiyle ağaçların arasında belirdiğini gördü. Kızın ardında belden yukarısı çıplak, *sırtında bambudan yapılmış* katlanabilir hafif bir sedye taşıyan, iri, tunçtan bir heykeli andıran bir adam yürüyordu. Onun gerisindeyse ince yapılı, koyu tenli, beyaz şortlu bir delikanlı vardı.

«Bu Vijaya Bhattacharya,» dedi Dr. MacPhail, tunç heykeli göstererek. «Vijaya yardımcımdır.»

«Hastanede mi?»

Dr. MacPhail «İvedi durumlar dışında artık mesleğimi sürdürmüyorum,» dedi. «Vijaya ile Tarımsal Deneme Merkezinde çalışıyoruz. Murugan Mailendra (eliyle esmer tenli genci göstererek) geçici olarak bizim yanımızda. Toprak bilimi ve bitki üretimi konularında çalışıyoruz.»

Vijaya yana çekilerek iri eliyle yanındaki genci omuzundan tutup öne itti. Güzel, ama somurtkan yüzü görür görmez Will şaşkınlıkla beş gün önce Rendang-Lobo'da karşılaştığı, ve tüm adayı Albay Dipa'nın beyaz Mersedesinde birlikte dolaştığı iyi giyimli genci tanıdı. Gülümseyerek selam vermek üzereyken durakladı. Genç adam, belli belirsiz, ancak yine de kuşku götürmez biçimde kaşlarını kaldırmıştı. Gözlerinde acılı bir yakarış okunuyordu. Dudakları sessizce oynuyor, «Lütfen, lütfen...» diye yalvarıyordu. Will hemen toparlandı.

«Tanıştığımıza memnun oldum, bay Mailendra,» dedi, ilişkilerini yadsıyan bir ölçülülükle.

Murugan bayağı rahatlamış görünüyordu. Başını eğerek, «Nasılsınız efendim,» dedi.

Will diğerlerinin olanların farkına varıp varmadıklarını anlamak için çevresine bakındı. Mary Sarojini ile Vijaya sedyeyle uğraşıyorlardı. Doktorsa çantasını topluyordu. Kimse bu küçük güldürüye tanık olmamıştı. Anlaşılan genç Murugan birtakım özel nedenlerle Rendang kaçamağının duyulmasını istemiyordu. Gençler delikanlılığı yaşayacaklardı elbette. Hatta, bazen delikanlılar gençkızlığı bile yaşıyorlardı. Albay Dipa'nın genç ada-

ma karşı tutumu babacanlık sınırlarını aşmıştı. Murugan da bir büyüğe duyulan olağan saygının ötesinde abartılı bir hayranlık besliyordu Albaya. Bu bir kahramanın putlaştırılması, okul çağında bir gencin başarılı bir devrim gerçekleştirerek muhaliflerini susturup kendini diktatör ilan eden bir «güçlü adam»a duyduğu alışılmış hayranlık mıydı, yoksa başka duygular da mı karışıyordu işe? Murugan bu kara bıyıklı Hadrian'ın Antonius'u muydu? Eh, orta yaşlı gangster bozuntusu askerlere beslediği ilgi yalnız onu ilgilendirirdi. Ve bu gangster de genç, güzel oğlanlara düşkünse, kendi bilirdi. Belki, diye düşündü Will, Albay bu nedenle bizi resmen tanıştırmaktan kaçındı. «Bu da genç Muru,» demekle yetinmişti Albay. «Genç dostum Muru,» diyerek yerinden kalkmış, kolunu oğlanın omuzuna atmış, beraberce kanapeye yönelerek yanyana oturmuşlardı. Murugan, «Mersedesi kullanabilir miyim?» diye sorunca da, diktatör briyantinli esmer başını eğerek, hoşgörüyle gülümsemişti. Bu ilişkiden dostluğun ötesinde kuşku uyandıran anlamlar çıkartmasının bir nedeni de yaptıkları gezintiydi. Murugan Albayın spor arabasının direksiyonuna geçince çıldırmıştı. Ancak gözü kara bir aşık hem kendinin, hem de konuğunun canını böyle bir sürücüye emanet edebilirdi. Rendang-Lobo ile petrol alanları arasında uzanan düzlük boyunca hız göstergesi iki kez yüz on mile dayanmıştı. Petrol alanlarından bakır madenlerine yaptıkları yolculuksa bin beterdi. Önlerinde dipsiz uçurumlar beliriyor, dönüşlerde tekerlekler ötüyor, bambu çalılıklarından çıkan mandalarla burun buruna geliyorlar, on tonluk kamyonlar yanlış şeritten son sürat üzerlerine geliyordu. «Biraz olsun ürkmüyor musunuz?» diye soracak olmuştu Will. Ama gangster tutkun olduğu kadar dindardı da. «Eğer bir insan kendini Tanrıya adamışsa -ki ben böyleyim, Bay Farnaby- korkmak için bir nedeni olmamalı. Bu şartlarda korkmak günahkârlıktır.» Murugan önlerine çıkan bilmemkaçıncı mandayı sollarken Albay altın tabakasını çıkartarak Will'e bir Balkan purosu sunmuştu.

«Hazır mısınız?» diye seslendi Vijaya.

Will başını çevirince sedyenin yere, yanıbaşına konmuş olduğunu gördü.

«Tamam!» dedi Dr. MacPhail. «Haydi, onu sedyenin üzerine yatıralım. Yavaş. Dikkat edin...»

Az sonra küçük topluluk ağaçların arasındaki dolambaçlı dar yolda ilerlemekteydi. Öncü Mari Sarojini, artçıysa dedesiydı. Ortada, sedyenin iki ucunu tutan Vijaya ve Murugan yürüyorlardı.

Gezgin yatağında Will canlı bir denizin dibinden yukarı bakarmışçasına yeşil karanlığı seyrediyordu. En tepede, yüzeye yakın yerlerde, yapraklar arasında hışırtılar, maymun sesleri duyuluyordu. Derken görüntü değişti. Bir orkide bulutu arasında bir düzine tropikal kuş hasta bir zihinde düş kırıntıları gibi görünüp kayboldular.

«Rahat mısınız?» diye sordu Vijaya eğilip kaygıyla yüzüne bakarak.

Will ona gülümsedi. «Çok rahatım.»

«Yolumuz pek uzun değil,» dedi adam yatıştırırcasına. «Birkaç dakika sonra orda oluruz.»

«Orası neresi?»

«Deneme Merkezi. Rothamsted'i andırır. İngiltere'deyken hiç Rothamsted'e gitmiş miydiniz?»

Will bu adı duymuştu, ama hiç gitmemişti.

«Açılalı yüz yılı geçti,» dedi Vijaya.

«Tam tamına yüz on sekız yıl,» diye düzeltti Dr. MacPhail. «Laws ve Gilbert gübreleme konusunda araştırmalarına 1843'te başladılar. Ellilerin başında öğrencilerinden biri buraya gelerek büyükbabama bizim merkezi kurmakta yardımcı oldu. Tropik ortamda Rothamsted; yapmak istedikleri buydu. Tropikal ortamda, bu ortamın koşullarına uygun.»

Bir süre sonra sedye ormanın yeşil gölgelerinden tropik güneşin yakıcı aydınlığına çıktı. Will başını doğrultarak çevresine bakındı. Amfiteatr gibi, yükselerek uzanan büyük bir alanın tabanındaydılar. İki yüz metre kadar aşağıda tarlalarla damalan-

mış, ağaç ve ev kümeleriyle bezenmiş geniş bir ova uzanıyordu. Karşılarındaysa bir yarımay çizerek dağ kümelerine doğru binlerce metre tırmanan bayırlar görülüyordu. Çeltik tarlalarının yeşil ve altın renkli setleri sanatsal bir kaygı güdermişçesine bayırların tüm girinti ve çıkıntılarını belirginleştirerek düzlükten doruklara doğru yükseliyorlardı. Burada doğa doğallıktan uzaklaşmış, usta bir ressamın fırçasından çıkan yılankavi çizgiler, parlak, canlı renklerle düzenlenip geometrik özüne indirgenen bir kır resmine dönüşmüştü.

«Rendang'da ne işiniz vardı?» diye sordu Dr. Robert, uzayan sessizliği bozarak.

«Yeni yönetim üzerine bilgi topluyordum.»

«Albayın haber değeri olduğunu sanmazdım.»

«Yanılıyorsunuz. O bir askeri diktatördür. Bu da, havada ölüm kokusu olduğunu gösterir. Ölümse her zaman haberdir. Hatta ölüm olasılığı bile haberdir.» Gülerek ekledi, «Bu nedenle Çin dönüşü Rendang'a uğramam istendi.»

Aslında değinmek istemediği başka görevleri de vardı. Gazetecilik Lord Adelhyde'ın uğraşlarının yalnızca bir bölümüydü. O aynı zamanda Güneydoğu Asya Petrol Ortaklığı, Emperyal ve Yabancı Bakır Limited Ortaklığı demekti. Görünürde Will Rendang'a, ülkenin askerleşmiş havasına sinen ölüm kokusunu araştırmaya gelmişti; ama asıl görevi diktatörün yabancı sermaye üzerine görüşlerini almak, ulusallaştırma konusunda ne gibi güvenceler vereceğini, ne kadar vergi iadesi önerdiğini ortaya çıkarmaktı. Kârların ne kadarı yurt dışına çıkartılabilirdi? İşletmelerde yerli teknisyen ve yöneticilerin oranı ne olacaktı? Bunun gibi bir alay soruya yanıt arıyordu. Albay Dipa son derece nazik ve işbirliğine yatkın görünmüştü. Bunun sonucunda bakır madenlerine, Murugan'ın sürücülüğüyle tüyler ürpertici bir nitelik kazanan o geziyi düzenlemişti. «İlkel, sevgili Farnaby, çok ilkel. İvedilikle modern donatıma gereksinimimiz var.» Bir başka gün buluşmak için sözleşmişlerdi. Will birdenbire bu sabah buluşmaları gerektiğini anımsadı. Albayı ma-

sası başında görür gibiydi. Elinde emniyet müdürlüğünün raporu: «Bay Farnaby son olarak küçük bir tekneyle tek başına Pala Boğazına girerken görülmüştür. İki saat sonra korkunç bir fırtına... Öldüğü sanılmaktadır...» Oysa o, dipdiri, yasak adada keyif sürmekteydi.

Joe Adelhyde son görüşmelerinde «Sana asla vize vermezler,» demişti. «Ancak kimlik değiştirerek adaya sızabilirsin. İyisi mi ünlü casus Lawrence gibi maşlah filan giy.»

Will içinden yükselen kahkahayı bastırarak, «Denerim,» demişti.

«Eğer adaya çıkmayı başarabilirsen öncelikle sarayla ilişki kurmaya çalış. Rani, yani ana kraliçe, eski bir dostumdur. Altı yıl kadar önce Lugano'da tanışmıştık. Orada bizim Voegeli'nin, hani canım şu yatırım bankacısı, işte onun yanında kalıyordu. Adamın sevgilisi ispritizmayla ilgileniyordu. Benim şerefime bir seans düzenlediler. Konuşan medyum, özgün doğrudan konuşmaancak, ne yazık ki konuşmalar Almancaydı. Herneyse, seans bittikten sonra onunla uzun uzun söyleştik.»

«Medyumla mı?»

«Yok canım, Rani'yle. Etkileyici bir kadın... Duymuşsundur, Manevi Kalkınma Seferberliği.»

«Bu onun buluşu mu?»

«Elbette. Kişisel olarak, ben bu akımı Manevi Silahlanmaya yeğliyorum. Asya'da daha çok tutuluyor. O akşam bu konuları uzun uzun tartıştık. Sonra laf döndü dolaştı, petrole geldi. Pala petrol dolu. Güneydoğu Asya Petrolleri yıllardır bu işin peşinde. Ama sonuç alamıyoruz. Kimseye ruhsat vermiyorlar. Bu onların değişmez politikası. Oysa Rani farklı düşünüyor. Bunca petrolden insanlık adına yararlanılabileceğine inanıyor. Örneğin, Manevi Kalkınma Seferberliğine gelir sağlanabilir. Bunun için, demin de söylediğim gibi, eğer Pala'ya gidebilirsen, öncelikle sarayla ilişki kur. Rani'yle görüş. Kararlarda etkin kişilerin içyüzünü araştır. Petrolü değerlendirme yanlısı bir azınlık varsa, bu hayırlı amacı gerçekleştirmeleri için

onlara nasıl yardım edebileceğimizi öğren.» Çabaları başarıyla sonuçlanırsa, Will'e yüklü bir prim vermeye de söz vermişti. Bir yıl boyunca özgürce çalışmasına yetecek bir prim. «Böylelikle gazeteye bağlanmazsın. Yalnızca Yüce Sanat, Sanat, San-at.» Ardından, açık saçık bir öykü anlatıyormuşçasına pis pis sırıtmıştı. Rezil herif! Yine de rezil herifin aşağılık gazetesinde çalışıyor, ve bir avuç para uğruna aşağılık herifin pis işlerini üstleniyordu. Şimdiyse, inanılır gibi değil ama, Pala topraklarındaydı. Şansa bakın ki, Tanrı onunlaydı hem de, yazgıya özgü o uğursuz oyunlardan birini sahnelemek amacıyla.

Mary Sarojini'nin tiz sesiyle düşüncelerinden sıyrılmıştı. «İşte geldik.»

Will yine başını doğrulttu. Küçük topluluk anayoldan ayrılmış, beyaz sıvalı bir duvardaki gedikten geçiyordu. Solda, yükselen setler üzerinde, pepul ağaçlarının gölgesinde tek katlı evler sıralanmıştı. Tam önlerinde, yüksek palmiyelerin gölgelediği bir yol, yanında kocaman bir Buda heykeli bulunan bir nilüfer havuzuna doğru iniyordu. Sola saparak, çiçeğe durmuş ağaçların birbirine karışan kokularını içlerine çekerek ilk sete tırmandılar. Bir çitin ardında geviş getiren hörgüçlü bir ak boğa, dinginliği ve bilinçsiz güzelliğiyle bir tanrı gibi duruyordu. Europa'nın sevgilisi geçmişe karıştı; bu kez çimlerin üstünde tüylerini sürüyen Juno'nun kuşları, tavuskuşları göründüler. Mary Sarojini küçük bir bahçenin kapısını açtı.

«Kulübem,» dedi Dr. MacPhail, sonra Murugan'a döndü. «Basamakları çıkmanıza yardım edeyim.»

4

Tom Krishna ve Mary Sarojini komşu bahçıvanın çocuklarına öğlen uykusuna gitmişlerdi. Karartılmış oturma odasında Susila MacPhail geçmiş mutlulukların anıları ve büyük kaybının acısıyla başbaşaydı. Mutfak saati yarımı vurdu. Gitme vakti... Göğüs geçirerek kalktı, sandallarını ayağına geçirdi, ve tropikal öğleden sonranın göz kamaştıran aydınlığına çıktı. Göğe baktı. Volkanların ardında iri bulutlar doruklara tırmanıyordu. Bir saate kalmaz yağmur yağar... Bir gölgelikten diğerine geçerek ağaçlıklı yol boyunca ilerledi. Bir güvercin sürüsü kanat çırpıntılarıyla ulu pepul ağaçlarından yükseldi. Yeşil kanat, mercan gaga, güneşte sedef parıltılı göğüsler ormana doğru uzaklaştılar. Ne kadar da hoş, sözcüklere sığmaz güzellikteydiler. Susila, Dugald'ın göğe dönük yüzündeki keyifli ifadeyi görmek için başını çevirecekken, birden duraksayıp yere baktı. Dugald artık yoktu; yalnızca bu acı, kesilip atılan bir organın düşlerde, hatta algılarda sürüp giden acısını andıran bu duygu vardı. «Bir organın kesilip atılması,» diye fısıldadı, «bir organın kesilip atılması...» Gözleri yaşla dolunca sustu. Bir organının yitmesi kendine acıması için yeterli bir neden olmamalıydı, ve Dugald ölmüştü ama kuşlar yine güzeldiler, ve çocuklarının, ve tüm diğer çocukların herzamanki kadar sevgiye, yardıma, eğitilmeye gereksinmeleri vardı. Onun yokluğu böyle sürekli duyuluyorsa, bunun bir nedeni olmalıydı. Bundan böyle ikisi için sevmesi, yaşaması, düşünmesi, ve yalnızca kendi gözleri ve zihniyle de-

ğil, o kazadan önce karşılıklı bir zevk ve düşün arkadaşlığında kendi varlığıyla bütünleşen onun gözleri ve zihniyle algılayıp değerlendirmesi gerektiğini anımsatıyordu ona bu acı.

İşte, doktorun evine gelmişti bile. Merdiveni çıktı, taraçayı geçerek oturma odasına girdi. Kayınbabası camın yanına oturmuş, seramik bir bardaktan soğuk çayını yudumluyor, bir yandan da *Journal de Mycologie* (Mantarbilim) dergisini okuyordu. Geldiğini duyunca başını kaldırarak sevecenlikle gülümsedi.

«Susila, canım. Geldiğine çok sevindim.»

Susila eğilerek doktorun traşsız yanağını öptü.

«Neler oluyor, allahaşkına?» diye sordu. «Mary Sarojini' nin bir kaza geçirmiş bir adam bulduğu doğru mu?»

«Bir İngiliz- ama Çin, Rendang ve deniz kazası yoluyla buraya düşmüş. Adam gazeteci.»

«Nasıl biri?»

«Peygamber yaradılışlı. Ancak ne Tanrıya, ne de kendi kurtarıcılığına inanamayacak kadar akıllı. Üstelik, inancı olsa bile, bunu eyleme dönüştüremeyecek kadar duyarlı. Kasları eyleme geçmek, duyguları inanmak istiyor, ama sinir uçları ve zekâsı buna izin vermiyor.»

«Çok mutsuz olmalı.»

«Öyle mutsuz ki sırtlan gibi gülüyor.»

«Sırtlan gibi güldüğünün farkında mı?»

«Evet, ve bununla gururlanıyor. Bu konuda özdeyişler bile söylüyor. 'Ben olura kulak asmayan adamlardanım.'»

«Yarası ağır mı?»

«Pek değil. Ama ateşi yükseldi. Antibiyotik tedavisine başladım. Direncini arttırmak ve kendi kendini sağaltma gücüne bir şans tanımak artık senin elinde.»

«Elimden geleni yaparım.» Kısa bir suskunluktan sonra konuştu, «Okul dönüşü Lakshmi'ye uğradım.»

«Onu nasıl buldun?»

«Herzamanki gibi. Yok, düne göre biraz daha güçsüz görünüyordu.»

«Bu sabah onu gördüğümde ben de aynı şeyi düşünmüştüm.»

«Allahtan çok fazla acı çekmiyor. Ruhbilimsel yöntemler şimdilik yeterli. Bugün bulantısı üzerinde çalıştık. Birkaç yudum birşey içebildi. Damardan beslenmesine gerek kalmayacak.»

«Tanrıya şükür!» dedi doktor. «O serumlar bir işkenceydi.» Büyük acılar karşısında hep dayancalı olmuştu; ama ne zaman bir iğne yapılması gerekse delice, küçük düşürücü bir dehşete kapılırdı.

Evliliklerinin ilk günlerinde yine bir iğne yüzünden yaygara kopartmasına öfkelenerek onu korkaklıkla suçladığı günü anımsadı. Lakshmi ağlayarak işkenceye katlanmış, sonra da af dileyerek onu utancından yerin dibine batırmıştı. «Lakshmi, Lakshmi.» Şimdi ise birkaç güne kadar ölmüş olacaktı. Otuz yedi yıldan sonra. Yüksek sesle, «Neler konuştunuz?» diye sordu.

«Havadan sudan,» dedi Susila. Aslında Dugald'dan sözetmişlerdi, ama aralarında geçenleri anlatmaya dayanamazdı. «İlk bebeğimdi,» diye fısıldamıştı ölüm yatağındaki kadın. «Bebeklerin böyle güzel olabileceklerini bilmezdim.» Çökmüş, karanlık yuvalarında gözleri parlamış, kanı çekilmiş dudakları bir gülümsemeyle aralanmıştı. «Mini miniydi elleri,» diye sürdürmüştü kısık, boğuk ses. «Küçücük ağzı doymak bilmezdi.» Bir deri bir kemik kalmış titrek eliyle bir yıl önce ameliyatla alınan göğsüne dokunmuştu. «Bilemezdim.» O deneyimi geçirmeden nasıl bilebilirdi ki? Doğum onun için gizlerin açığa vurması, dokunuş ve aşkla gönle dolması olmuştu. «Beni anlıyor musun?» Susila başıyla olurlamıştı. Elbette anlıyordu- aynı duyguyu kendi çocuklarıyla yaşamıştı, minik elli, doymaz ağızlı bebek Dugald'ın dönüştüğü yetişkin erkekle tatmıştı dokunuş ve aşkla gönle doğanları. «Onun adına hep korkardım,» diye fısıldamıştı hasta kadın. «Öyle güçlü, öyle zorba yaradılışlıydı ki, gönül kırıcı, ezici, yıkıcı olabilirdi. Başka biriyle evlenseydi... Seni seçtiği ne iyi oldu!» Eli bir zamanlar göğsünün durduğu yerden uza-

narak Susila'nın kolunu tuttu. Susila başını eğerek bu eli öptü. İkisi de ağlıyorlardı.

Dr. MacPhail içini çekti, başını dikleştirdi, ve sudan çıkmış gibi silkindi. «Kaza geçiren adamın adı Farnaby,» dedi, «Will Farnaby.»

«Will Farnaby,» diye adı yineledi Susila. «Neyse, gidip onun için neler yapabileceğime bir bakayım.»

Dr. MacPhail onun ardından baktı, sonra arkasına yaslanarak gözlerini yumdu. Oğlunu ve karısını düşünüyordu- günden güne eriyip giden Lakshmi'yi, ansızın sönüveren parlak bir alev gibi Dugald'ı. Bir yaşamı oluşturan anlaşılmaz değişim ve rastlantı ardışıklığını, birleşimleriyle insan yazgısını açıklanamaz, ama yine de doğaötesi bir amaçlılıkla biçimlendiren tüm güzellik, acı ve tutarsızlıkları düşünüyordu. «Zavallı kız,» dedi içinden, Dugald'ın başına gelenleri anlattığında Susila'nın yüzünde beliren acıyı anımsayarak. «Zavallı kız!» Bu arada *Journal de Mycologie*'de sanrı yapan mantarlar üzerine bu yazı vardı. Düzende nasılsa yerini alan gereksiz ayrıntılardan biri daha. Birden yaşlı Raca'nın tuhaf şiirlerinden birini anımsadı.

Herşey herşeye karşı
olabildiğince kayıtsız,
elele vermiş çalışır
uyuşmazlık içinde, bir Erdem için
iyilik ötesi, bir Varlık için
geçiciliğinde daha sürekli,
solup giderken daha ölümsüz
cennetteki Tanrıdan bile.

Kapı gıcırdadı, ve bir an sonra Will ayak sesleri ve etek hışırtıları duydu. Sonra omuzuna dokunan bir el, nasıl olduğunu soran yumuşak, uyumlu bir kadın sesi.

«Berbat,» diye yanıtladı gözlerini açmadan.

Sesinde ne kendine acıma, ne de acındırma isteği vardı.

Yalnızca, yıllardır sürdürdüğü acı duymazlık oyunundan bıkıp çektiklerini ağzından kaçıran bir Stoacının öfkeli gerçekçiliği.

«Berbat durumdayım.»

El ona yine dokundu. «Ben Susila MacPhail'im,» dedi ses, «Mary Sarojini'nin annesi.»

Will isteksizce başını döndürerek gözlerini açtı. Yetişkin bir kadın, Mary Sarojini'nin daha esmer bir benzeri, yatağın yanına oturmuş, dostça bir ilgiyle ona gülümsüyordu. Kadına gülümseyerek karşılık verecek gücü yoktu; «Nasılsınız,» demekle yetindi, ve sonra örtüleri burnuna kadar çekerek gözlerini yeniden yumdu.

Susila sessizce onu seyrediyordu- kemikli omuzlarını, Palalı gözüyle bakılınca kolayca incinebilir, korumasız görünen Kuzeyli solukluğunu, derisinin altında sayılan kaburgalarını, güneş yanığı yüzünün adeta uzaktan seyredilmek için yaratılmış güçlü çizgilerini- kırbaçlanıp acı çekmeye bırakılmış bir adamın güçlü ama duyarlı, acıyla kasılmış, korumasız yüzü, diye düşündü.

«Duyduğuma göre İngilizmişsiniz,» dedi sonunda.

«Ne nereden geldiğim, ne de nereye gideceğim beni hiç ırgalamıyor,» diye söylendi kabaca. «Cehennemden cehenneme.»

«Savaştan hemen sonra İngiltere'ye gitmiştim,» dedi kadın. «Öğrenim için.»

Will dinlememeye çalışıyordu; ama kulakların kapağı yok ki; sinirlerini bozan bu sesten kurtulamayacaktı.

«Psikoloji sınıfında bir kız vardı,» diyordu ses; «ailesi Galler bölgesinde yaşıyordu. Yaz tatilinin ilk ayında beni evine çağırmıştı. Galler'e hiç gitmiş miydiniz?»

Elbette gitmişti. Saçma sapan anılarıyla başını şişirmese olmaz mıydı sanki?

«Orada, suyun kıyısında yürümeye bayılırdım,» diye anlatıyordu Susila. «Hendeğin ötesindeki katedrali seyretmeye de,» -ve katedrale baktıkça kumsalda, palmiyelerin altında yatan Dugald'ı, ona ilk dağcılık dersini verirken Dugald'ı düşlerdi. «İpe bağlısın. Güvencedesin. Düşmen olanaksız...» Düşmek olanak-

sız, diye acıyla yineledi - sonra burayı ve bu anı düşündü, bir görevi olduğunu, ve gergin, keskin hatlı yüze bakarak, karşısında acı çeken bir insan olduğunu anımsadı. «Herşey ne kadar da güzeldi,» diye sürdürdü anılarını, «ve ne kadar huzur verici.»

Will sesin daha uyumlu ve tuhaf bir biçimde uzaklaşmış olduğunu duydu. Belki de bu nedenle artık rahatsız olmuyordu.

«Olağanüstü bir iç huzur... Şanti, şanti, şanti. Usa sığmaz iç barış.»

Ses şimdi uyumla akıyor, başka bir dünyadan ezgiler taşıyordu.

«Gözlerimi kapayıp,» diyordu ezgi, «gözlerimi kapayıp herşeyi olanca berraklığıyla görebiliyorum. Katedrali görüyorum - öyle görkemli ki, piskopos sarayını çevreleyen ulu ağaçlardan bile daha ulu. Yemyeşil çimleri, suyu, taşlara vuran altın güneş ışıklarını, dallar arasında eğimli gölgeleri görüyorum. Ve, dinle! Çan sesleri duyuyorum. Çan sesleri ve kargalar. Kulede kargalar- onları duyabiliyor musun?»

Evet, kargaları duyabiliyordu, hem de bahçede ötüşen papağanlar kadar yakın ve açık. Burada, ve aynı anda başka bir zamandaydı- burada, ekvatora yakın bu karanlık, boğucu odada, ve orada, Mendiplerin kıyısında, serin bir açıklıkta, katedral kulelerinde ötüşen kargaların, yeşil sessizlikte eriyip giden çan seslerinin yanındaydı.

«Ve bembeyaz bulutlar var,» diyordu ses, «ve onları çevreleyen mavi gök öyle soluk, öyle uçucu ve taze ki...»

Taze, dedi içinden Will, evliliği yıkılmazdan önce Molly ile geçirdiği o hafta sonunun taptaze, masmavi nisan göğü. Papatya ve hindibaya durmuştu çayırlar, ve suyun ötesinde yükselen görkemli katedral yalın geometrik çizgileriyle yumuşak nisan bulutlarının doğallığına meydan okuyordu. Doğaya meydan okuyor, ama aynı zamanda onu bütünlüyor, onunla uzlaşıyor, barışıyordu. Molly'yle ilişkileri de böyle olmalıydı - o nisan günü olduğu gibi, barışık, bütünleşmiş.

«Ve kuğular,» diye hülyalı ezgisini sürdürüyordu ses, «Kuğular.»

Evet, kuğular. Yeşim, kara kehribar bir aynada süzülen kuğular - canlı, soluyan bir ayna, ve kabarıp çalkanan bu aynada gümüş yansımaları durmadan kırılıp birleşen, dağılıp bütünleşen kuğular.

«Soyluluk armalarının figürleri gibiler. Akıl almaz, düşsel güzellikte. Ama yine de gerçek - gerçek bir konumda gerçek kuşlar. Şimdi öyle yakınımdalar ki, uzansam onlara erişebilirim - yine de öyle uzaklar ki bana, binlerce mil uzakta. Çok uzaklarda, o durgun suda, uyumlu, görkemli, büyülü, süzülüyorlar.»

Görkemle, görkemle süzülmedeler, beyaz yuvarlak göğüsleriyle karanlık suları yarıp dalgalandırarak - sular çalkalanıp yarılıyor, arkalarında gittikçe genişleyen parıltılı ok ucundan bir iz bırakarak halkalanıyor. Onların karanlık aynada süzülüşünü görebiliyordu Will, kuledeki kargaları duyuyor, bahçeden gelen dezenfektan ve gardenya kokuları arasında uzakta yeşil ovadaki Gotik hendeğin soğuk, ıslak yosun kokusunu seçiyordu.

«Kendiliğinden süzülüp gidiyor,» dedi Will içinden. «Kendiliğinden süzülüp gidiyor.» Bu sözcükler ona derin bir mutluluk verdi.

«Orada oturur,» diyordu ses, «orada oturur, bakar da bakardım, ve ben de süzülmeye başlardım. Kuğularla birlikte dipsiz karanlıkla soluk göğün arasında, durgun su yüzünde süzülürdüm. Ve aynı anda, burasıyla orası, şimdiyle geçmiş arasında süzülürdüm.» Ve anıları dolduran mutlulukla, diye düşünüyordu Susila, bu dinmek bilmeyen, yürek parçalayan yitik acısı arasında. «Ve gerçekle düş, bize dıştan gelenle içten, varlığımızın derinliklerinden gelen arasında.»

Elini adamın alnına koydu, ve birden sözcükler betimledikleri varlıklarla olaylara dönüştüler; düş gerçek oldu. Will artık gerçekten süzülüyordu.

«Süzülüyorsun,» diye ısrarla yineledi yumuşak ses. «Suyun üstünde bir ak kuş gibi süzülüyorsun. Büyük bir yaşam ır-

mağında süzülüyorsun - büyük, duru, suskun ırmak, ve öyle durgun, öyle suskun ki, onun uyuduğunu sanırsın. Uyuyan bir ırmak. Ama karşı durulmaz bir akışı vardır. Sessizce, karşı durulmaz biçimde dopdolu bir yaşama doğru, tüm acıları, mutsuzlukları bilerek, benimseyerek, kendisiyle özdeşleştiren, ve böylece daha engin, daha güçlü ve bütünlenmiş bir gönül erincine doğru akan yaşam ırmağı. Ve şimdi sen bu gönül erincine doğru süzülmektesin, bu duru, suskun, durgun, ama dizgin tanımaz, durgunluğunca dizginlenmez kılınmış ırmağın üzerinde. Ve ben de onun akışına kaptırmışım kendimi.» Yabancı için konuşuyordu. Ama, bir başka düzlemde kendisi içindi anlattıkları. «Kendiliğinden süzülüvermek. Hiç çaba göstermeden. Yalnızca kendimi bırakarak, akıntının beni taşımasına izin vererek, bu karşı durulmaz, durgun yaşam ırmağından beni de götürmesini dileyerek - ve onun varacağı yerin benim varmak istediğim, varmam gereken yer olduğunu aklımdan çıkarmadan: daha üstün bir yaşama, gönül erincine doğru. Durgun ırmağın üstünde, karşı durulmaz biçimde, barışıklığın, uzlaşmanın bütünlüğüne.»

Elinde olmadan, farkına bile varmadan Will Farnaby derin derin göğüs geçirdi. Ne büyük bir sessizlik sarmıştı her yanı! Panjurların dışında konuşan papağanlara, yanıbaşında ezgisini sürdüren sese karşın derin, billurlaşmış bir sessizlik sarmıştı Will'i. Sessizlik ve boşluk, ve sessizlikle boşluğun arasında ırmak olanca durgunluğu ve karşı durulmazlığıyla akmaktaydı.

Susila yastıktaki yüze baktı. Kusursuz dinginliğiyle öyle genç ve çocuksu görünüyordu ki. Alnının çatık çizgileri silinmişti. Acıyla sıktığı dudakları gevşeyip aralanmış, usulca, belli belirsiz soluyordu adam. Birden, mehtaplı bir gecede, yanında uyuyan Dugald'ın arınmış yüzünü gördüğünde aklına gelen dizeyi anımsadı: «Sevdiğine uyku sundu.»

«Uyu,» dedi, «uyu.»

Sessizlik her yanı sardı, boşluk büyüdü.

«Durgun ırmağın yüzeyinde uyuyorsun,» diyordu ses. «Ve ırmağın üstünde, soluk gökyüzünde, büyük, beyaz bulutlar var.

Bulutlara baktıkça yükseklere, onlara doğru süzülüyorsun. Evet, onlara doğru yükseliyorsun, ve ırmak da seninle yükseliyor ve seni ileri, yukarı, daha yukarı taşıyor.»

Sessiz boşlukta yükseğe, daha yükseklere. Düşler gerçeğin ta kendisiydi, sözcükleri yaşıyordu.

«Sıcak düzlüklerden,» diyordu ses, «dağların serinliğine.» Evet, işte mavi göğün önünde göz kamaştıran beyazlığıyla Jungfrau. İşte Monte Rosa...

«Soluduğun hava ne kadar da serin. Serin, arı, yaşam gücüyle yüklü!»

Derin derin soluk aldı ve yaşama gücüyle doldu içi. Derken, karlı düzlüklerden hafif bir esinti tenini serin serin okşadı, içini açtı. Ve düşüncelerini yansıtan, deneylerini paylaşan ses konuştu, «Serinlik, ferahlık ve uyku. Serinlikle yaşam gücüne, uykuyla barışıklığa, bütünleşmeye, gönül erincine.»

Yarım saat sonra Susila oturma odasına dönmüştü.

«Ne haber?» diye sordu kayınbabası. «Ona yardım edebildin mi?»

Susila başını salladı.

«Ona İngiltere'de bir yeri anlattım,» dedi. «Umduğumdan daha çabuk uyudu. Ondan sonra da ateşi konusunda bazı telkinlerde bulundum...»

«Dizini unutmadın ya?»

«Hiç unutur muyum.»

«Dolaysız telkin?»

«Hayır, dolaylı. Daha etkili. Beden imgesinin bilincine varmasını sağladım. Sonra bedenini olduğundan çok daha büyük, dizini ise çok daha küçük görmesine yardım ettim. Güçlü, görkemli bir şeye karşıkoyan minicik, zavallı bir şey. Kimin kazanacağı besbelli!» Duvar saatine baktı. «Aman Tanrım. Acele etmeliyim. Yoksa okula geç kalacağım.»

5

Dr. Robert hastane odasına girdiğinde güneş doğmak üzereydi. Portakal rengi bir ışıltı, ve önünde yalçın dağların karaltısı. Derken, iki doruk arasında göz alıcı akkordan bir ayça. Ayça yarım çember oldu, ve sabahın ilk uzun gölgeleri, ilk altın ışınları camın önünde uzanan bahçeye erişti. Ve dağlara doğru bakıldığında dayanılmaz görkemiyle yükselen güneş görülüyordu.

Dr. Robert yatağa ilişti, karısının elini tutarak öptü. Kadın ona gülümsedi, sonra yüzünü yine camdan yana döndürdü.

«Dünya ne kadar da hızlı dönüyor!» diye fısıldadı. Kısa bir sessizlikten sonra ekledi. «Bu yakınlarda, bir sabah son şafağım olacak.»

Birbirine karışan kuş sesleri ve böcek vızıltıları arasında bir papağan şarkı söylüyordu. «Karuna. Karuna...»

«Karuna,» diye yineledi Lakshmi, «Sevecenlik...»

«Karuna. Karuna,» diye üsteliyordu bahçede obua sesli Buda.

«Benim artık buna pek gereksinmem kalmadı,» diye sürdürdü kadın. «Peki, ya sen? Zavallı Robert'im, sen ne yaparsın?»

«Öyle, ya da böyle, insan gerekli gücü buluyor.»

«Ama bu gücün niteliği ne olacak? Yoksa acıya karşı zırh kuşanmaktan, dünyayı dışlayarak içine kapanmaktan, işe güce dalıp aldırmazlığa düşmekten kaynaklanan bir güç mü? Anım-

sar mısın, nasıl da gelip saçını çeker, dalgınlığını dağıtırdım? Ben ölünce bunu kim yapacak?»

Bir hastabakıcı elinde şekerli su bardağıyla içeri girdi. Dr. Robert eliyle karısının omuzlarını destekleyerek onu oturttu. Hastabakıcı bardağı kadının dudaklarına uzattı. Lakshmi bir yudum içti, güçlükle yutkundu, sonra bir yudum daha içti. Sonra bardaktan başını kaldırarak Dr. Robert'e baktı. Soluk yüzü beklenmedik, afacan bir gülümsemeyle aydınlanmıştı.

«Ben Kutsal Üçlemeyi tanımlıyorum,» diye alıntılıyordu kısık sesiyle, «portakal suyumu yudumlarken; üç yudumda İsa'nın tanrılığını tanımayanları yalanlıyorum.» Bir an durdu. «Ne de saçma sapan şeyler anımsıyorum. Ama ben her zaman biraz saçmalardım, değil mi?»

Dr. Robert gülümsemeye çalışarak, «Epey saçmalardın ya,» diye onayladı.

«Sen beni pireye benzetirdin. Bir an burada, derken, hop! Kilometrelerce ötede, başka bir yerde. İşte bu yüzden, beni bir türlü eğitemedin!»

«Ama sen bal gibi beni eğittin,» dedi kocası. «Eğer gelip saçımı çekmeseydin, gözlerimi dünyaya açtırmasaydın, ben ne yapardım? Tüm öğrenimime karşın at gözlüğü takmış ukalanın biri olurdum. Allahtan sana evlenme önerecek kadar aklım varmış ve Allahtan sen de bana evet diyecek kadar çılgın, ve beni adam edecek kadar da akıllı ve bilgeymişsin. Otuz yedi yıl süren erişkin eğitimi sonunda hemen hemen insan oldum.»

«Ama ben hâlâ pireyim.» Başını salladı. «Oysa uğraştım, çok uğraştım. Farkında mısın bilmem, Robert? sürekli kendimi aşmaya çalışıyordum, yılmadan senin çalıştığın, düşündüğün, okuduğun düzeye ulaşmaya çabaladım. Parmak uçlarımda, sana ulaşmaya, yanıbaşında yerimi almaya uğraşarak... Tanrım, ne kadar da yorucuydu! Sonu gelmez bir dizi çaba, üstelik boş yere! Çünkü ben yalnızca burada, aşağıda, insanların, çiçeklerin, kedi ve köpeklerin arasında hoplayıp duran bir pireydim. Senin türünden aydınların dünyası asla ulaşamayacağım, ulaşsam bi-

le yolumu şaşıracağım bir dünyaydı. Başıma bu gelince,» (eliyle kesilen göğsünü gösteriyordu) «artık uğraşmama gerek kalmadı. Ne okul, ne ev ödevi. Sürekli bir özürüm vardı.»

Uzun süreli bir sessizlik.

«Haydi, bir yudum daha için,» diyerek sessizliği bozdu hastabakıcı.

«Evet, biraz daha içmelisin,» diye onu destekledi Dr. Robert.

«Ne yani, Kutsal Üçlemeyi rezil mi edeyim?» Lakshmi bir kez daha gülümsedi. Yaşlılık ve ölümcül hastalık maskesinin ardında Dr. Robert ansızın dün kadar yakın yarım ömür öncesi aşık olduğu güleç genç kızı görüverdi.

Bir saat sonra Dr. Robert kulübesine dönmüştü.

Will Farnaby'nin sargılarını değiştirdikten sonra, «Bu sabah yalnız kalacaksın,» diye bildirdi. «Danışma Meclisinin bir toplantısına katılmak üzere Shivapuram'a gitmem gerek. Stajyer hastabakıcılarımızdan biri öğleye doğru gelip iğneni yapacak, yemeğini verecek. Öğleden sonra da, okul biter bitmez, Susila uğrayacak. Artık gitmeliyim.» Dr. Robert kalktı, bir an Will'in koluna dokundu. «Akşama görüşürüz.» Kapıya doğru ilerledi, derken durup, geri döndü. «Az kaldı, bunu sana vermeyi unutacaktım.» Sarkık ceketinin yan cebinden küçük, yeşil bir kitapçık çıkarttı. «Büyük Racamızın *'Gerçeklerin gerçekliği, ve gerçekler konusunda akılcılıkla neler yapılabileceği üzerine notlar'* adlı yapıtı.»

«İlginç bir başlık,» dedi Will, uzatılan kitabı alırken.

«İçeriğinden de hoşlanacaksın,» diye güvence verdi Dr. Robert. «Hepsi hepsi birkaç sayfa. Ama Pala'yı tanımak istersen bundan daha iyi bir giriş kitabı bulamazsın.»

«Laf aramızda, kim bu Büyük Raca?» diye sordu Will.

«Ne yazık ki kimdi demen gerekir. Raca otuzsekizde öldü. Kraliçe Victoria'dan üç yıl daha uzun süren bir saltanattan sonra. Büyük oğlu ondan önce ölmüştü, bu nedenle ahmağın teki

olan torununa kaldı taht. Allahtan o pek az yaşadı. Şimdiki Racamız onun torununun çocuğu olur.»

«Kişisel bir soru ama, MacPhail adlı kişinin tarihinizde yeri ne?»

«Pala'lı ilk MacPhail'in ortaya çıkışı Büyük Raca'nın dedesi - ki biz ona Düzeltimci (Reformist) Raca deriz - devrine rastlar. Bu iki adam el birliğiyle çağdaş Pala'yı yaratmışlar. Büyük Raca onların izinden giderek yaptıklarını pekiştirmiş, geliştirmiş. Bugün biz de, elimizden geldiğince onların izinden yürüyoruz.»

Will «*Notlar*»ı göstererek «Bu düzeltim sürecinin tarihçesini mi anlatıyor?» diye sordu.

Dr. Robert başını olumsuzca salladı. «Yalnızca temel ilkeleri belirler. Önce onları oku. Bu akşam, Shivapuram'dan döndüğümde tarihçemizi sana anlatırım. Eğer neler yapılması gerektiğini - her zaman ve her yerde, gerçekleri açıklıkla kavrayan herkesçe neler yapılması gerektiğini - bilirsen, yapılanları daha iyi değerlendirebilirsin. Onun için bu kitabı oku, lütfen oku. Ve saat onbirde de meyve suyunu içmeyi sakın unutma.»

Will onun gitmesini bekledi, sonra küçük yeşil kitabı açarak okumaya başladı.

I Hiç kimsenin bir yerlere varmak için çabalaması gerekmez. Çünkü, aslında hepimiz varmak istediğimiz yerdeyiz.

Eğer öz varlığımın bilincine varabilseydim, kendime yakıştırdığım kişiliğin gereklerine göre davranmayı bir yana bırakır, ve böylece öz varlığımı bulurdum.

Olduğumu sandığım ikici ben kendimi tanımama bir izin verse, öz varlığımın karşıtların uzlaşması, ikilik ötesi tam, bölünmez gerçeğin tümüyle özümsenip yaşanması olduğunu anlardım.

Dinde tüm sözcükler küfürdür. Buda, Tanrı veya İsa'yı dillerinden düşürmeyenlerin ağızlarını karbonatla yıkamalı.

Karşıtlardan yalnızca olumlu olana süreklilik kazandırmak ereği, doğanın yapısına aykırı olduğundan, olduğumu sandığım soyutlanmış, güdük ikici ben, olanaksızın peşinde koşarak kendini durmadan yinelenen doyumsuzluklara, diğer doyumsuz, kısır ikicilerle bitmek bilmez çatışmalara mahkum ediyor.

Çatışma ve düş kırıklığı - tarihin ve hemen hemen tüm yaşam öykülerinin ana temasıdır. Buda gerçekçiydi, ve «Size acıları gösteriyorum,» dedi. Ancak acılardan kurtuluş yolunu da gösterdi - öz varlık bilinci ve ikilik ötesi gerçeğin tümüyle özümsenip yaşanması.

II Öz varlığımızı tanımak bizi Erdemli Kişi kılar, ve Erdemli Kişilik de gerektiğince erdemli davranmamıza yol açar. Ancak, tek başına erdemli davranmak Erdemli Kişi olmamızı sağlamaz. Öz varlığımızı tanımadan da iyi insanlar olabiliriz. Ama yalnızca iyi olan kişiler Erdemli Kişi değil, Toplumun temel direkleridir.

Çoğu direkler ise kendilerinin Samsonlarıdır. Toplumu bir süre ayakta tutarlar, ama er geç yıkıcı olurlar. Günümüze dek erdemli davranışların çoğunun Erdemli Kişilerce yapılarak, sürekli doğruluk ve geçerlilik kazandığı bir toplum görülmemiştir. Bu demek değildir ki böyle bir toplum asla oluşmayacaktır, ve biz Pala'lılar gerçekleşmeyecek düşler peşinde koşarak enayilik ediyoruz.

III Yogiler ve Stoacılar sistemli yöntemlerle kendilerini olduklarından başka görmeğe çalışan, ve bu yolla küçümsenemeyecek sonuçlar alan iyiniyetli kişilerdir. Ancak, benimsediğimiz yapay kişilik olağanüstü erdemli ve bilge de olsa, öz varlığımızın dışında kişiliklere büründüğümüz sürece soyutlanmış ikici benimizden kurtulup Erdemli Kişi olamayız./

Erdemli Kişi özbenliğinin bilincinde olan kişidir; öz varlığımıza varmak ise olduğumuzu sandığımız kişiyi, ve bu yanılgının biçimlendirdiği duygu ve davranışları an be an inceleyip tanımakla mümkündür. Yanılgımızın, yakıştırma kişiliğimizin bir anlık açıklıkla ve bütünüyle kavranışı, o an için ikicilik düzmecesine son verir. Ne olmadığımızı kavradığımız anlar gitgide sıklaşıp süreklilik kazandığında bir de bakarız ki öz varlığımıza ulaşıvermişiz. Zihni yoğunlaştırma, soyutlama, manevi çalışmalar, bunların tümü düşünce düzeyinde sistemli dışlamalardır. Çilecilik ve Hazcılık ise sezgi, duygu ve davranış düzeyinde sistemli dışlamalardır. Oysa, Erdemli Kişi özbenliğini yaşam deneyinin tüm düzeyleriyle olan bağıntısı içinde değerlendiren kişidir; bu nedenle, her konumda, her an, her ne yapıyorsanız, ister övülesi, ister sövülesi, ister zevkli, ister tatsız, ister eylemsel, ister duygusal, hep, ama hep uyanık olun. Tek gerçek Yoga, yapılmaya değer tek manevi çalışma budur.

«Tek tek nesneler üzerine bilgimiz arttıkça Tanrı'yı daha yakından tanırız.» Spinoza'nın bu sözlerini kendi felsefemize uyarlarsak şöyle diyebiliriz: kişi yaşam deneyinin her alanıyla kişiliğinin bağıntılarını öğrendikçe, bir sabah uyandığında, öz benliğinin - daha doğrusu Öz (büyük Ö) Benliğinin (büyük B) bilincine varma olasılığı artar.

St. John haklıydı. Dile gelmemiş evrende Söz yalnızca Tanrıya ait olmakla kalmıyor, Tanrıyla özdeşleşiyordu. Söz inanılacak, tapınılacak bir şeydi. Tanrı yansıtılmış bir simge, karşı konulacak bir kılıftır. Tanrı = «Tanrı»

İnan ve inanç çok farklı kavramlardır. İnanç çözümlenmemiş sözlerin sistemli olarak önemsenmesidir, Paul'un sözleri, Muhammed'in sözleri, Marx'ın sözleri, Hitler'in sözleri - insanlar bunları önemsiyorlar da ne oluyor?

Olan şu: tarihin anlamsız karmaşası - görevle çatışan sadizm; ya da (daha kötüsü) görev olarak sadizm; dinsel inanç karşısında örgütlü paranoya; kendi kiliselerine bağlı haçlıların ve engizisyoncuların kurbanlarına özveriyle bakan iyiliksever rahibeler. Oysa inan hiçbir zaman bu denli önemsenemez. Çünkü inan herkesin öz varlık bilincine varabileceğine ve saplantılı, bağımlı ikici beninden kurtularak Erdemli Kişi olabileceğine duyulan, yaşam deneyleriyle desteklenip doğrulanan güvendir. Tanrım bize inan bağışla, ve bizi inançtan sakın.

Kapı vuruluyordu. Will okumaya ara verdi.

«Kim o?»

«Ben geldim,» dedi Albay Dipa'nın ve beyaz Mersedes karabasanının tatsız anılarıyla yüklü bir ses. Beyaz sandallı, beyaz şortlu, platin kol saatli Murugan yatağa doğru ilerliyordu.

«Gelmekle ne iyi ettiniz!»

Başka bir konuk hatır sorardı; ama Murugan başkalarıyla ilgilenir gibi görünmeyi bile başaramayacak denli kendine dönüktü. «Kırkbeş dakika önce kapıya geldim,» diye yakındı. «Ama moruk daha çıkmamıştı, ben de eve dönmek zorunda kaldım. Sonra da anneme ve konuğumuza kahvaltıda eşlik etmem gerekti...»

«Dr. Robert buradayken neden gelmediniz?» diye sordu Will. «Benimle konuşmak yasalara aykırı mı?»

Oğlan sabırsızca başını salladı. «Elbette değil. Yalnızca, sizinle görüşme nedenimi bilmesini istemedim.»

«Görüşme nedeni mi?» Will gülümsedi. «Hastaları yoklamak çok iyiliksever bir davranıştır - herkesçe onaylanır.»

Bu ince alay kendi sorunlarının dışında hiçbir şeyle ilgilenmeyen Murugan'ın gözünden kaçtı. Durup dururken, «Onlara beni tanıdığını belli etmediğin için sağol,» dedi hırçın bir sesle. Sanki gönül borcunu açığa vurmak ağırına gidiyor, iyiliğiyle onu borçlu duruma düşüren Will'e diş biliyordu.

«Bu konuda konuşmamı istemediğini anlayınca elbette susacaktım,» diye açıkladı Will.

«Sana teşekkür etmek istemiştim,» diye tısladı Murugan, «Seni gidi pis domuz!» der gibi.

«Bir şey değil,» dedi Will alaylı bir incelikle.

Ne nefis bir yaratık! diye düşünüyordu, pürüzsüz altın gövdeye, bir yontu kadar düzgün, ama Olimpik, Klasik özelliklerini yitirip Helenistik bir canlılığa bürünen bu somurtuk yüze içten içe eğlenerek bakarken. Eşsiz güzellikte bir antik kap ya kabın içindekiler? Ne yazık ki bu yaşamsal soruyu adı batasıca Babs'iyle içli dışlı olmazdan önce sormamıştı. Ne de olsa Babs bir dişiydi. Ve cinsel yapısı gereği Will ona karşı aynı akılcılığı gösteremezdi. Tıpkı, oğlanlara eğilimi olan herhangi birisinin yatağının ucunda oturan bu genç, soysuz yarı-tanrı konusunda akılcı davranamayacağı gibi. «Dr. Robert senin Rendang'a gittiğini bilmiyor muydu?» diye sordu.

«Elbette biliyordu. Herkes biliyordu. Oraya annemi almaya gittim. Akrabalarının yanında kalıyordu da. Yani son derece geçerli bir nedenim vardı.»

«Öyleyse, neden orada karşılaştığımızı gizlememi istedin?»

Murugan bir an durakladı, sonra meydan okuyarak Will'e baktı. «Çünkü onların Albay Dipa'yla görüştüğümü bilmelerini istemiyorum.»

Ah! Demek sorun buydu. «Albay Dipa çok etkileyici biri,»

dedi. Murugan'ın ağzından laf almak için etkili bir yem bulmuştu.

Şaşılası bir aymazlıkla balık oltaya geldi. Murugan'ın asık suratı heyecanla aydınlandı. Karşısında belirsiz delikanlılığının olanca büyüleyici güzelliğiyle Antonius duruyordu şimdi. «Olağanüstü bir adam,» dedi Will'e dostça gülümseyerek. Sanki odaya girdiğinden beri ilk kez Will'in varlığını farketmişti. Albayın olağanüstü nitelikleri kırılan gururunu unutturmuş ve o an için herkesi sevmesini sağlamıştı - cansıkıcı bir gönül borcu duyduğu bu adamı bile.

«Rendang için yaptıklarına bakın!»

«Evet, neler yapmadı ki,» dedi Will, bu konuda gerçek görüşlerini saklı tutarak.

Murugan'ın ışıldayan yüzü bir an karardı. «Ama buradakiler bana katılmıyorlar,» dedi kaşlarını çatarak. «Onun berbat biri olduğuna inanıyorlar.»

«Kimler?»

«Hemen hemen herkes!»

«Bunun için mi onu görmeni istemiyorlar?»

Murugan, öğretmenin arkası dönükken nanik yapan fırlama bir öğrenci gibi şişinerek sırıttı. «Bütün zamanımı annemle geçirdiğimi sanıyorlar.»

Will bu ipucunu hemen değerlendirdi. «Annen Albayla görüştüğünü biliyor mu?»

«Elbette.»

«Buna karşı değil mi?»

«Yoo, beni destekliyor.»

Will Hadrian ile Antonius betimlemesinde yanılmadığından emindi. Kadın ya kördü, ya da bile bile gerçekleri göz ardı ediyordu.

«Annen izin verdikten sonra Dr. Robert ve diğerleri ne karışır?» dedi. Murugan ikirciklenmişti. Fazla ileri gittiğini kavrayan Will, durumu kurtarmak için lafı değiştirdi. «Yoksa

seni askeri dikta yanlısı yapmasından mı korkuyorlar?» diye takıldı.

Başarmıştı, oğlanın yüzünde gerginlik yerini gülümsemeye bıraktı. «Eh, biraz yaklaştın. Aslında nedenleri aptalca bir titizlik,» dedi omuzlarını silkerek. «Yalnızca bir protokol sorunu.»

«Protokol sorunu mu?» Will iyice afallamıştı.

«Sana benim hakkımda bilgi vermediler mi?»

«Tüm bildiğim Dr. Robert'in dün söyledikleri.»

«Yani benim bir öğrenci olduğum!» Murugan kahkahayı bastı.

«Bu kadar gülünç olan ne?»

«Hiç - hiçbir şey.» Oğlan gözlerini kaçırdı. Sessizlik. Bakışlarını kaçırmayı sürdürerek, «Albay Dipa'yla görüşmemi istemiyorlar, çünkü o bir devletin başkanı, ben de bir devletin başkanıyım. Görüşmemiz uluslararası ilişki kapsamına girer.»

«Lütfen açıklar mısın?»

«Ben Pala Racasıyım.»

«Pala Racası mı?»

«Ellidörtten beri. Babam o zaman öldü de.»

«Bu hesapça annen de Rani.»

«Evet, annem Rani.»

«Sarayla ilişki kur.» Oysa saray onunla ilişki kurmaya çalışıyordu. Anlaşılan Tanrı Joe Adelhyde'a çalışıyordu, hem de fazla mesai yaparak.

«Sen büyük oğlu olmalısın.»

«Tek oğlu,» diye yanıtladı Murugan. Sonra eşsizliğini vurgulayarak, «Biricik oğlu,» diye ekledi. «Anlıyorum, Racalığın kuşku götürmüyor,» dedi Will. «Aman Tanrım, sana Majesteleri diye hitap etmeliyim. Ya da, en azından, Efendimiz!» Sözcükler gülerek söylenmişti, ama Murugan'ın tepkisi büyük bir ağırbaşlılığa, hükümdarlara yaraşır bir soyluluğa bürünmek oldu.

«Hafta sonundan başlayarak bana öyle hitap etmen gerekecek. Yani, doğumgünümden sonra. On sekizime basıyorum. Pala Racaları bu yaşta ergin olurlar. O güne dek Murugan Mai-

lendra'yım. Her konuda - tarımsal üretim konusunda bile - az çok bilgi edinmeye çalışan herhangi bir öğrenci,» dedi küçümsemeyle. «Böylece günü gelince toyluk çekmeyeceğim.»

«Peki, günü gelince neler yapmayı kuruyorsun?» Bu insan güzeli Antonius ile yakın gelecekteki yüce orunu arasında Will'e çok gülünç gelen bir aykırılık vardı. «Nasıl davranacaksın? Kesin kafalarını? Devlet Benim?» diye dalga geçerek sordu.

Soylu ağırbaşlılık sertleşerek paylamaya dönüştü. «Aptallık etme!»

İçin için çok eğlenen Will özür diledi. «Yalnızca ne ölçüde mutlak bir yönetim düşündüğünü öğrenmek istemiştim.»

«Pala meşruti krallıktır,» dedi Murugan.

«Diğer bir deyişle sen bir simgeden öte bir şey değilsin İngiltere Kraliçesi gibi saltanat süreceksin ama hükmetmeyeceksin.»

Murugan soylu bir Raca olduğunu unutarak «Yo, yoo!» diye bağırdı. «İngiltere Kraliçesi gibi olmayacağım. Pala Racası saltanat sürmekle kalmaz, hükmeder.» Yerinde duramayacak kadar tedirgin olmuştu. Ayağa fırlayıp dolanmaya başladı. «Anayasa ile sınırlanmıştır, ama yönetir, yemin ederim ki hükmeder!» Murugan cama giderek dışarı baktı. Bir anlık suskunluktan sonra geri gelerek Will'in karşısına dikildi. Yüzünde beliren yeni anlatımla, Will'in hiç de yabancısı olmadığı bir iç çirkinliğini tüm ayrıntı ve renkliliğiyle simgeliyordu. «Buralarda patron kimmiş, onlara göstereceğim,» dedi. Bu sözlerin içerik ve söyleniş olarak bir Amerikan gangster filmi kahramanından alındığı apaçıktı. «Bu adamlar beni itip kakacaklarını sanıyorlar,» dedi, iç sıkıcı, sıradan metni okumayı sürdürerek. «Aynı babama yaptıkları gibi. Ama yanılıyorlar.» Burun kıvırarak güzel, iğrenç başını salladı. «Çok yanılıyorlar.»

Dudaklarını oynatmadan, tıslarcasına konuşuyor, iyice ileri çıkarttığı çenesiyle güldürü dizilerinin kötü adamlarını andırıyordu. Kısılmış gözleri buz gibi bakıyordu. Antonius hem gülünç,

hem ürkütücü bir biçimde her devrin tüm ikinci sınıf filimlerindeki tüm kabadayıların karikatürüne dönüşmüştü.)

«Sen ergin olana dek senin adına yetkileri kim kullanıyor?»

«Üç ayrı bunak topluluğu,» diye yanıtladı Murugan, saygısızca. «Bakanlar Kurulu, Temsilciler Meclisi, ve beni, yani Racayı temsilen, Danışma Meclisi.»)

«Zavallı yaşlı bunaklar!» dedi Will. «Pek yakında şaşkınlıktan dillerini yutacaklar.» İşlenecek suçun havasına girerek bir kahkaha attı. «İnşallah bombayı patlattığında buralarda olurum.»

Murugan da bu neşeye katıldı - ancak, tüyler ürpertici kabadayı kahkahası yerine, ilerde kabadayı rolünü başarıyla oynamasını engelleyeceği anlaşılan o beklenmedik kişilik değişimlerinden biriyle, birkaç dakika öncesinin haylaz, şişinen, arsız öğrenci sırıtışıyla. «Ama ne bomba!» dedi mutlulukla.

«Yapacaklarını ayrıntılarıyla tasarladın mı?»

«Elbette,» dedi Murugan. Değişken yüzünde haylaz çocuk yerini basına demeç veren devlet adamının ağırbaşlı, sözde alçakgönüllü, gönül alıcı tavırlarına bıraktı.

«Birinci görevimiz: bu ülkeyi çağdaşlaştırmak. Rendang'ın petrol gelirleriyle neler başardığı ortada.»

«Pala'nın da Petrol gelirleri var, değil mi?» diye sordu Will. Geçmiş deneyimleri aptal ve kendini beğenmiş kişilerden bilgi sızdırmanın en geçerli yolunun dünyadan habersiz görünmek olduğunu öğretmişti ona.

«Tek kuruşu bile yok,» dedi Murugan. «Oysa adanın güneyi petrol kaynıyor. Ama iç tüketimi karşılayan birkaç verimsiz kuyu dışında, bizim bunaklar petrolü değerlendirmiyorlar. Üstelik değerlendirmek isteyenlere de olanak tanımıyorlar.» Devlet adamı kızmağa başlamıştı, yüzünde ve sesinde kabadayılık izleri beliriyordu. «Bin tane kuruluş öneriler getirdi Güneydoğu Asya Petrolleri, Shell, Hollanda Kraliyet, Kaliforniya Standart... Ama allahın belası ahmaklar onları dinlemeye bile yanaşmadılar.»

«Sen onları yumuşatamaz mısın?»

«Öyle bir yumuşatırım ki!» dedi kabadayı.

«Ha şöyle!» Sonra pek ilgilenmez görünerek sordu. «Hangi öneriyi kabul etmeyi düşünüyorsun?»

«Albay Dipa Kaliforniya Standart'la çalışıyor, ve onlarla işbirliğinin bize yarar getireceği kanısında.»

«Bence, çeşitli önerileri incelemeden işi bağlamak doğru olmaz.»

«Ben de, annem de aynı görüşteyiz.»

«Akıllıca bir tutum.»

«Annem Güneydoğu Asya Petrolleri'nden yana. Yönetim kurulu başkanı Lord Adelhyde'ı tanır da...»

«Lord Adelhyde mı dedin. Şu işe bak!» Sesindeki keyifli şaşkınlık çok inandırıcıydı. «Joe Adelhyde iyi dostumdur. Onun gazetelerinde çalışıyorum. Hem onun özel delegeliğini de yaparım. Söz aramızda,» diye ekledi, «bakır madenlerine gitmemizin nedeni buydu. Bakır Joe Adelhyde'ın yan işlerindendir. Ama en başta gelen uğraşı petrol.»

Murugan kurnaz görünmeye çalışarak sordu, «Nasıl bir fiyat önermeyi düşünüyor acaba?»

Will, bu fırsatı kaçırmayarak soruyu tam bir film milyoneri havasıyla yanıtladı. «Standart'ın verdiği, artı biraz daha.»

«Hakça bir öneri,» dedi Murugan, milyoner senaryosuna bağlı kalarak, ve bilgiç bilgiç başını salladı. Uzun bir sessizlik. Yeniden konuşmaya başladığında yine basına demeç veren devlet adamıydı.

«Petrol girdileri aşağıda belirtildiği biçimde kullanılacaktır. Tüm akçaların yüzde yirmibeşi Dünyanın Yeniden Düzenlenmesi için harcanacaktır.»

Will saygıyla sorusunu yöneltti. «Dünyayı nasıl düzenlemeyi düşündüğünüzü anlatır mısınız?»

«Manevî Kalkınma yoluyla. Manevî Kalkınma Seferberliği'nin ne olduğunu biliyor musunuz?»

«Elbette! Bilmeyen var mı?»

«Tüm dünyayı kapsayan bir akım,» dedi ağırbaşlı devlet

adamı. «Tıpkı Hristiyanlığın ilk devirleri gibi. Bu akımın yaratıcısı ve öncüsü annemdir.»

Will hayranlık ve şaşkınlığını belirtti.

«Evet ya, temeli atan annemdir,» diye yineledi, sonra etkiyi arttırmak için ekledi. «İnsanlık için tek çıkar yol olduğuna inanıyorum.»

«Kesinlikle,» dedi Will Farnaby, «Çok haklısınız.»

«Ne diyorduk, girdilerin dörtte biri böylece değerlendirilecek,» diye sürdürdü devlet adamı. «Artanıyla ise yoğun bir sanayileşme süreci başlatılacak.» Sesi yine değişti. «Bizim yaşlı bunaklar yalnızca belli alanlarda sanayileşip, diğer alanlarda bin yıl öncesini yaşatmak istiyorlar.»

«Oysa siz işi sonuna kadar götürmek istiyorsunuz. Sanayileşme adına sanayileşme.»

«Hayır, hayır! Ülkem adına sanayileşme. Pala'yı güçlendirmek için sanayileşme. Saygınlığımızı arttırmak için. Rendang'a bir bakın. Beş yıla kalmaz, gereksindikleri tüm tüfek, top ve cephaneyi üretirler. Tank üretmeleri daha uzun bir süre alır. Ama, nasılsa petrol girdileriyle diledikleri kadar tankı Skoda' dan satın alabilirler.»

«Hidrojen bombası üretimine ne zaman geçecekler?» diye alayla sordu Will.

«Bunu denemezler bile,» diye yanıtladı Murugan. Sonra ekledi, «Aslına bakarsanız Hidrojen bombası kesin etkili tek silah değil.» «Kesin etkili» terimini söylerken ağzının suyu akıyordu. «Kesin etkili silahların» tadına bayıldığı çok açıktı. «Kimyasal ve biyolojik silahlar - Albay Dipa bunlara azgelişmişlerin Hidrojen bombası diyor. Öncelikle ele alacağım konulardan biri Bitki Zararlılarıyla Savaşım Kompleksi.» Murugan göz kırparak gülümsedi. «Eğer böcek öldürücüleri üretebilirseniz, sinir gazı da üretirsiniz.»

Will Rendang-Lobo varoşlarında yapılmakta olan büyük fabrikayı anımsadı.

«Nedir bu?» diye Albaya sormuştu, beyaz Mersedesle uçarcasına yapının yanından geçerlerken.

«Bitki zararlılarına karşı ilaç üreteceğiz,» diye yanıtlamıştı Albay. Sonra, parlak beyaz dişlerini gösteren sevimli bir gülümsemeyle eklemişti, «Pek yakında bütün Güneydoğu Asya'ya dışsatımı gerçekleştireceğiz.»

O gün Albayın sözlerindeki gizli anlamı sezememişti. Ama şimdi... Will içinden omuz silkti. Albaylar albaydır, delikanlılar da, Murugan gibi olsalar bile, silahlara düşkündürler. Ölümü kovalayan Özel Muhabirler her zaman geniş bir çalışma alanı bulacaklar, diye düşündü.

«Demek Pala ordusunu güçlendireceksiniz?» dedi yüksek sesle.

«Güçlendirmek ne demek, oluşturacağım. Pala'nın ordusu yok.»

«Nasıl olur!»

«Yok işte. Hepsi barış yanlısı.» Barışın «b»sini tiksintiyle vurgulamıştı, «sı» ise küçümsemeyle yüklü bir tıslayıştı. «Her şeye sıfırdan başlamam gerekecek.»

«Bir yandan sanayileşirken öte yandan orduyu geliştireceksin demek.»

«Evet.»

Will güldü. «Az gittik, uz gittik, gide gide Asurlulara vardık! Sen gerçek bir devrimci olarak tarihe geçeceksin.»

«Öyle umuyorum! dedi Murugan. «Çünkü benim politikam sürekli devrim.»

«Bravo!» diye alkışladı Will.

«Benim amacım yüzyıl önce Dr. Robert'in Pala'ya yerleşen büyük dedesiyle, benim büyük-büyük - büyük dedemin birlikte başlattıkları yenileşme hareketini daha da ileri götürmek. Yaptıklarının bir bölümü gerçekten de olağanüstüymüş. Ama hepsi için aynı şeyi söyleyemem!» Beğenisini böylece sınırlandırdıktan sonra, yıl sonu gösterilerinde «Hamlet» oyununda Polonius'u sergileyen acemi öğrencinin eğreti bilgeliğiyle kıvırcık saçlı ba-

şını ağır ağır salladı. «Ama, hiç değilse bir şeyler yapmışlar. Oysa, günümüz yönetimi çok tutucu. İlkellik yanlısı tutucu - çağdaşlaşmak için parmaklarını bile oynatmazlar. Aynı zamanda bağnaz ve köktenci - işlevini yitiren, değişmesi gereken devrim ilkelerine sıkı sıkı sarılıyorlar. Eskimiş düzeni düzeltmiyorlar. Üstelik ilerici saydıkları ilkelerden bir bölümü tam anlamıyla iğrenç.»

«Anladığım kadarıyla, cinsel ilkeleri kastediyorsun.»

Murugan başıyla onayladı, yüzünü öteye çevirdi. Will, şaşkınlıkla, genç adamın yüzünün kızarmış olduğunu gördü.

«Bana bir örnek ver,» diye buyurdu.

Ama Murugan ayrıntılara inmekten kaçınıyordu.

«Dr. Robert'e sor,» dedi. «Vijaya'ya sor. İkisi de bu ilkelerin olağanüstü olduğu görüşünde. Herkes bu görüşte ya. Değişime karşı çıkmalarının bir nedeni de bu. Her şeyin sonsuza dek alışılmış iğrençliğiyle sürüp gitmesini istiyorlar.»

«Sonsuza dek...» diye takılarak yineledi gür, kontralto bir ses.

«Anne!» Murugan ayağa fırladı.

Will döndü, ve kapıda tepeden tırnağa beyaz muslinlere bürünmüş iri yarı, gösterişli bir kadın gördü. (Bu giyimin kadına hiç uymadığını düşünüyordu - bu tür bir yüz ve yapıya morlar, leylak rengi, çelik mavisi yaraşırdı) Kadın orada durmuş, yapmacık bir gizemlilikle gülümsüyordu. Tombul esmer kolu havada, kıymetli taşlarla bezenmiş eli kapı pervazına dayalı, sahneye çıkmazdan önce sahne ışıklarının ötesinden gelen alkış tufanının dinmesini bekleyen büyük sanatçı, başkadın. Arkasında, sırasını sabırla bekleyen, güvercin grisi Dakron giysili, uzun boylu bir adam duruyordu. Murugan kapı aralığını dolduran somut analık kütlesini bakışlarıyla aşarak adamı Bay Bahu diye adlandırarak selamladı. Perde arkasındaki konumunda Bay Bahu sessizce başını eğdi.

Murugan annesine dönerek, «Buraya kadar yürüdünüz mü?» diye sordu. Sesinde inanmazlık, hayranlıkla karışık bir kaygı

vardı. «Buraya kadar yürümüş - olur şey değil!» «Ama gerçekten yürüdüyse, ne yüreklilik!» «Hem de bütün yolu?»

«Evet, hepsini yavrucuğum,» dedi,. sevecenlikle takılarak. Kalkık kol indi, oğlanın ince gövdesine dolandı, onu kumaşların sarmaladığı iri göğüslere bastırdı, sonra bıraktı. «Şu ani dürtülerim var ya!» Kadın vurgulamak istediği kelimelerin büyük harflerle başladığını başkalarına duyurmayı beceriyordu. «İçimdeki Küçük Ses, «Git ve Dr. Robert'in evinde kalan yabancıyı gör. Git!» dedi. «Hemen mi?» dedim. «Bu sıcakta mı?» Bu da Küçük Sesimi kızdırdı. «Kadın,» dedi «sesini kes ve sana ne diyorsam yap.» Ben de geldim Bay Farnaby.» Buram buram sandal ağacı yağı kokuları arasında, kolunu Will'e uzatarak ilerledi.

Will elmaslarla donanmış kalın parmaklara doğru eğilerek «Majesteleri» diye sona eren bir şeyler geveledi.

«Bahu!» diye seslendi kadın, yüksek onurunun sağladığı ilk adı kullanma ayrıcalığıyla.

Yardımcı aktör çoktandır beklediği çağrıya uyarak sahneye çıktı, ve Ekselans Abdul Bahu, Rendang büyük elçisi olarak tanıtıldı. «Abdul Pierre Bahu, - annesi Parisliydi de. İngilizcesi New York'ta öğrenilmiştir.»

Will adamın elini sıkarken, onun Savonarola'ya* benzediğini düşünüyordu - ancak, monokl takan ve Saville Row terzilerinden giyinen bir Savonarola.

«Bahu Albay Dipa'nın Baş Danışmanıdır,» dedi Rani. «Haşmetmaapları, haddim olmayarak, bana büyük teveccüh gösterirken, Albay Dipa'ya haksızlık ettiğinizi belirtebilir miyim.»

---

* Savonarola, Girolamo (1452-98): Dominiken rahibi. Floransa'da Rönesans'ın sanat özgürlüğüne ve toplumsal yozlaşmasına dinsel tepkiyi ortaya koyarak belirleyen vaızlar verdi. Medici'nin uzaklaştırılmasından sonra demokratların lideri oldu. Ancak Papa 6. Alexandr'ın düşmanlığını kazanarak yakıldı.

İçten olamayacak kadar incelikli ve saygılı söz ve davranışlarında ince bir alay, bilerek yapılan kendini aşağılama gülünçlemesi seziliyordu.

«Asıl beyin, yani Albay Dipa, olması gereken yerde - başımızda. Bana gelince, bendeniz sadece Rendang'ın sempatik sinir sisteminin bir parçacığıyım.»

«Gerçekten çok sempatik!» dedi Rani. «Diğer üstün niteliklerine ek olarak, Bay Farnaby, Bahu Soyluların Sonuncularındandır. Yazlık evini bir görseniz! Binbir Gece Masallarından çıkmış gibi! Elinizi bir çırpıyorsunuz, o anda altı hizmetçi emirlerinizi yerine getirmek için yarışıyor. Doğum gününüz olsa - gece bahçede bir balo düzenleniyor. Müzik, içki, dansözler; meşaleler taşıyan ikiyüz uşak. Harun Reşit yaşantısı, ama tabi, çağın gerektirdiği tüm teknik kolaylıklarla.»

«Kulağa pek hoş geliyor,» dedi Will, Albay Dipa'nın beyaz Mersedesiyle içinden geçtikleri köyleri anımsayarak - derme çatma kulübeler, çöpler, gözleri yangılı çocuklar, iskelete dönmüş köpekler, ağır yüklerin altında ikibüklüm kadınlar.

«Ya o ince beğeni!» diye sürdürdü Rani, «o kültür birikimi ve her şeyin ötesinde» (sesini iyice alçaltarak) «derin ve sarsılmaz bir Kutsallık Anlayışı.»

Bay Bahu başını eğdi. Sessizlik.

Bu arada, Murugan öne bir iskemle çekmişti. Ardına bakmaya gerek görmeden - birilerinin sürekli olarak onu kazalardan ve küçük düşürücü olaylardan koruması değişmez bir doğa yasasıymış gibi kendinden emin Rani yüz kiloluk cüssesinin olanca görkemli ağırlığıyla oturdu.

«Umarım, habersiz gelmekle sizi rahatsız etmemişimdir,» dedi Will'e. Will bunun söz konusu olmadığını belirttiyse de, özür dilemeyi sürdürdü... «Sizden izin isteyecektim,» dedi, «Geleceğimi önceden bildirecektim. Ama İçimdeki Ses «Olmaz, hemen gitmelisin,» buyurdu. Neden? Bilemiyorum. Ama pek yakında nedenler ortaya çıkar.» İri, patlak gözlerini Will'e dike-

rek gizemle gülümsedi. «Ama, önce hatırınızı sorayım sevgili Bay Farnaby.»

«Hanımefendi, gördüğünüz gibi, sağlığım yerinde.»

«Emin misiniz?» Patlak gözler yüzünü dikkatle, uzun uzun inceledi. «Gördüğüm kadarıyla ölüm yatağındayken bile dostlarına iyi olduğunu söyleyen, ince düşünceli insanlardansınız.»

«Övgünüze teşekkür ederim,» dedi Will. «Ancak, gerçekten çok iyiyim. Şaşılacak derecede, hatta başıma gelenleri düşünecek olursak, inanılmaz biçimde sağlıklıyım.»

«Olağanüstü,» dedi Rani. «Neler atlattığınızı duyduğumda bu sözcüğü kullanmıştım. Gerçek bir mucize.»

«Şansa bakın ki,» diye Erewhon alıntısını yineledi Will, «Tanrı benimleydi.»

Bay Bahu gülmeye başladı; ama Rani'nin bu espriyi anlamadığını görünce fikir değiştirerek kahkahayı ustalıkla öksürüğe dönüştürdü.

«Çok doğru!» diyordu Rani, gür, kontralto sesinde coşkulu bir titreşimle. «Tanrı her an bizimledir.» Will soran gözlerle bakınca, «Yani,» diye açıklamaya girişti, «Gerçekten O'nu Anlayanların yanında.» (Büyük G, büyük A) «En kötü günlerimizde bile - même dans le désastre. Fransızca biliyorsunuz, değil mi Bay Farnaby?» Will doğruladı. «Fransızca bana İngilizceden de, ana dilimden de, Pala dilinden de daha yakındır. Uzun yıllar İsviçre'de yaşadım,» diye açıkladı. «Önce öğrenci olarak, sonra da zavallı bebeğimin sağlığı bozulduğunda,» (Murungan'ın çıplak kolunu okşadı) «uzun süre dağlarda yaşadık. Bu olay Tanrının hep yanımızda olduğuna iyi bir delil. Minik yavrumun veremin eşiğinde olduğunu bana söylediklerinde altüst oldum. Korkudan çıldıracaktım. Böyle bir kötülüğe izin verdiği için Tanrıya küskündüm. Ne kadar da körmüşüm! Bebeğim iyileşti, üstelik Ebedi Karlar ülkesinde ömrümüzün en güzel günlerini yaşadık- çok mutluyduk, değil mi canım?»

«En mutlu günlerimizi...» dedi Murugan, oldukça inandırıcı bir içtenlikle.

Rani, «Demedim mı» gibisinden gülümsedi, dolgun kırmızı dudaklarını büzdü, sonra hafif bir şapırtıyla onları ayırarak oğluna bir öpücük yolladı. «Gördüğünüz gibi, sevgili Farnaby,» diye açıklamayı sürdürdü. «Aslında her şey çok açık. Hiçbir şey rastlantı değildir. Bir Büyük Plan, ve bu Büyük Planın içinde sayısız küçük planlar vardır. Herbirimiz için birer küçük plan.»

«Haklısınız,» dedi Will, «Çok haklısınız.»

«Bir zamanlar bunu yalnız usumla kavrıyordum,» dedi Rani. «Ama şimdi yüreğimle görüyorum. Artık, gerçekten...» burada gizemli büyük başharfi iyice vurgulamak için bir an duraklıdı, «Anlıyorum.»

«Aşırı duyarlıdır,» diye tanımlamıştı Rani'yi Joe Adelhyde. Yaşamını ruh çağırma seanslarında geçiren biri olarak bu işlerden anlaması gerekirdi.

«Görebildiğim kadar, Hanımefendi, siz doğuştan Medyumsunuz.»

«Evet, doğuştan,» diye onayladı. «Ama eğitimin de büyük payı var. Belirtmem gereksiz ya. Başka bir Alanda eğitimin.»

«Başka bir alan mı?»

«Evet, Maneviyat alanı. Bu yolda ilerledikçe bütün *sidhi*ler (Keramet), uzaduyum yetkinlikleri ve olağanüstü güçler kendiliğinden gelişiyor.»

«Demek öyle.»

«Annem inanılmaz işler becerir,» dedi Murugan övünçle.

«N'exagérons pas, chéri.» (Büyütüyorsun, yavrucuğum.)

«Ama bu bir gerçek,» diye üsteledi Murugan.

«Benim de doğrulayabileceğim bir gerçek,» diye söze karıştı büyükelçi. «Ve üzülerek de olsa doğrulayacağım,» diye ekledi, kendisiyle alay eder gibi gülümseyerek. «Yaşamım boyunca bu konularda inançsız biri olarak, olanaksızın gerçekleştiğini görmekten hoşlanmam. Ancak, ne olursa olsun, dürüstlükten yanayım. Ve olanaksız gözlerimin önünde olursa, bu gerçeğe tanıklık etmekten kaçınmam. Majesteleri olağanüstü şeyler yapıyorlar.»

«Eh, eğer öyle diyorsanız...» dedi hoşnutlukla yüzü parlayan Rani. «Ama şunu sakın unutmayınız Bahu, asla unutmayınız: Mucizelerin hiçbir değeri yoktur. Asıl önemli olan Başka Şey-Yolun sonunda karşılaşılan Şey.»

«Dördüncü Aşamaya ulaştıktan sonra, Annem,» diye başladı Murugan.

«Bir tanem!» Rani sus işareti yapıyordu. «Bunlar açıklanmaması gereken şeyler.»

«Özür dilerim,» dedi oğlan. Uzun, gebe bir suskunluk.

Rani gözlerini yumdu. Bay Bahu da ona öykünerek monoklunu çıkarttı, ve sessizce dua eden sofu din adamı kişiliğine büründü. Will ona baktı, ve bu ağırbaşlı, denetimli cansız maskenin ardında neler olup bittiğini kendi kendine sordu.

«Hanımefendi, Yolu nasıl bulduğunuzu sorabilir miyim?» dedi sonunda.

Rani bir iki saniye konuşmadı. Yumulu gözleri, ve gizemli bir mutluluk yansıtan Buda gülüşüyle öylece oturuyordu. Sonra, «Yolu bana Tanrı gösterdi,» dedi.

«Bunu biliyorum. Öğrenmek istediğim, nerede, hangi rastlantının, ya da kişinin aracılığıyla?»

«Anlatayım.» Gözlerini kırpıştırarak açtı ve bir kez daha o patlak gözlerin parlak, sabit, delici bakışlarıyla karşılaştı Will.

Yer Lozan'dı. Zaman, İsviçre'deki öğrenimimin ilk yılı. Tanrının görevlendirdiği aracı, sevgili Madam Buloz. Sevgili, şirin Madam Buloz, sevgili yaşlı profesör Buloz'un eşiydi, yaşlı profesör Buloz'sa ayrıntılı araştırmalar, titiz düşünüp taşınmalar sonunda babası, yani sabık Rendang Sultanı tarafından güvenilir ellerine emanet edildiği adamdı. Profesör altmışyedi yaşındaydı, jeoloji hocasıydı, ve öyle katı bir Protestan mezhebine bağlıydı ki, eğer yemekte bir bardak şarap içmese, günde yalnızca iki kez dua etmese ve tek karılı olmasa, Müslüman olduğu sanılabilirdi. Böyle bir gözetim altında Rendang Prensesi usça uyarılacak, ama törel yapısı ve inançları olduğu gibi kalacaktı. Ancak Sul-

tan Profesör'ün karısını hesaba katmamıştı. Madam Buloz henüz kırkında, tombul duygusal kabına sığamayacak kadar coşkulu ve görünürde kocasının katı mezhebinden olduğu halde, aslında başka bir inanca körü körüne bağlı biri, bir Teosofistti.*

Riponne alanı yakınlarındaki büyük evin çatı odasında özel bir tapınağı vardı ve her fırsatta gizlice buraya çekilerek nefes alıp verme çalışmaları, zihni yoğunlaştırma denemeleri yapar, ruh çağırırdı. Yorucu tapınmalar. Ama deneyüstü alanda elde ettiği başarılara değerdi doğrusu. Sıcak bir yaz gecesinin ilerlemiş saatlerinde, sevgili yaşlı Profesör iki kat aşağıda, yatağında horul horul uyurken, o bir Varlığın farkına varmıştı: Üstat Koot Hoomi onunlaydı.

Rani öyküsünün gerilimini arttırmak için durakladı.

«Olağanüstü,» dedi Bay Bahu.

«Olağanüstü,» diye uysalca ona katıldı Will.

Rani öyküye döndü. Mutlulukla dolup taşan Madam Buloz sırrını kendine saklayamamıştı. Önce üstü kapalı sözler etmiş, sonra gizini açıklamış, en sonunda da Rani'yi özel tapınağına çağırarak eğitmeye koyulmuştu. Çok geçmeden Koot Hoomi çırağa ustadan daha fazla yakınlık gösterir olmuştu.

«Ve o gün, bu gündür,» diye öyküsünü bitirdi Rani, «Üstat benim İleri Gitmeme yardım etmiştir.»

«Nereye doğru bir gidiş,» diye içinden sordu Will. Bunu yalnızca Koot Hoomi biliyor olmalıydı. Ama, Will kadının vardığı yerden pek hoşlanmamıştı. Gösterişli yüzdeki anlatımı özellikle sevimsiz buluyordu - üstünlük belirten bir dinginlik, erinçli, sarsılmaz bir burnu büyüklük. Kadın şaşılacak ölçüde, Joe Adelhyde'a benziyordu. Joe, vicdanı sızlamadan parasının ve o parayla satın alabileceği etkinlik ve gücün tadını çıkartabilen mutlu milyonerlerdendi. Ve, işte, karşısında- sırmalı beyaz kumaşlara

* Teosofist: Tüm Doğulu ve Batılı öğretilerin en doğru bulduğu yönlerini birleştirip bütünleştirme savında olan gizemci bir dernek.

bürünmüş, gizemli, olağanüstü olsa bile- Joe'nun soyundan biri vardı: soya fasulyesi ve bakır pazarı yerine Katışıksız Maneviyat ve Ermişler pazarını elinde tutan, ve vurgununu ellerini ovuşturarak izleyen bir dişi milyoner.)

«Üstadın benim için yaptıklarına bir örnek vereyim,» dedi Rani. «Sekiz yıl önce- yirmi üç Kasım 1953'te- sabah meditasyonumu yaparken Üstat geldi. Bizzat geldi. Görkemle geldi. «Büyük bir seferberlik başlatılacak,» dedi. «İnsanlığın kendi kendini yok etmesini önleyecek Dünya Çapında bir Atılım. Ve sen, çocuğum, bu göreve seçildin.» «Ben mi? Evrensel bir Atılım mı? Ama bu çok saçma!» dedim. «Ben bugüne dek hiç konuşma yapmadım. Basın organlarında tek satır yazım çıkmadı. Ne önderlik, ne de örgütleyicilik deneyimim var.» «Yine de,» dedi (anlatılmaz güzellikteki gülüşüyle) «yine de, bu seferberliği sen başlatacaksın - Dünya Çapında Manevî Kalkınma Seferberliği. Sana gülecekler, aptal, kaçık, bağnaz diyecekler. Ama, it ürür, kervan yürür. Manevî Kalkınma Seferberliği, gülünesi başlangıçlardan Büyük bir Güce ulaşacak. Erdem adına bir Güç, zamanla Dünyayı Kurtaracak bir Güç.» Bunları söyleyip gitti. Beni şaşkın, afallamış, ürkmüş bırakıp gitti. Ama yapabileceğim hiçbir şey yoktu, boynum kıldan inceydi. Buyruğunu yerine getirdim. Ve bakın neler oldu? Söylevler verdim, ve O dilimi uz kıldı. Önderlik yükünü taşıdım, ve yanıbaşımda Onun görünmez varlığı olduğu için, insanlar beni izledi. Yardım istedim, çuvallarla para geldi. Ve işte, ben buyum.» İri ellerini kendini küçümseyen bir anlatımla iki yana açtı, ve gizemle gülümsedi. İşte bir zavallı, der gibiydi, kendine değil, Üstat Koot Hoomi'ye ait biri. «İşte, ben buyum,» diye yineledi.

«Tanrıya Şükür,» diye atıldı Bay Bahu, «Siz busunuz.»

Uygun bir suskunluktan sonra Will Rani'ye Madam Buloz' dan öğrendiği yöntemleri sürekli olarak uygulayıp uygulamadığını sordu.

«Sürekli,» dedi Rani. «Yemeksiz nasıl yaşanılmazsa, ben de Meditasyonsuz yaşayamam.»

«Evlendikten sonra çalışmalarınızı yürütmek zor olmadı mı? Yani, yine İsviçre'ye gitmeden önce... Evlilik size birçok resmi görevler yüklemiş olmalı.»

«Resmi olmayan birçok görev de yükledi,» dedi Rani, eski kocasının kişiliği, dünya görüşü ve cinsel alışkanlıkları konularına son derece olumsuz bir yorum getiren bir sesle. Ayrıntılara girmek üzere ağzını açmıştı ki, duraksadı, sonra Murugan'a dönerek, «Canım,» diye seslendi.

Sol elinin tırnaklarını sağ avucuna sürterek parlatmaya uğraşan Murugan, suçüstü yakalanınca irkildi.

Tırnak konusunu, ve oğlunun ortaya vurduğu ilgisizliği görmezden gelen Rani, iç gıcıklayıcı bir gülümsemeyle, «Haydi meleğim, git de arabayı getir,» dedi. «İçimdeki Ses eve yayan dönmem konusunda bir şey söylemiyor. Evim yalnızca birkaç yüz metre uzakta,» diye Will'e açıkladı. «Ama, bu sıcakta, ve benim yaşımda...»

Övgü peşinde olduğu belliydi. Ama Will'e kalırsa, yürümek için çok sıcaksa, inandırıcı bir incelik gösterisinin gerektirdiği azımsanamayacak enerjiyi ortaya koymak için de çok sıcaktı. Allahtan, kaba saba gazetecinin kusurlarını örtebilecek profesyonel bir diplomat, deneyimli bir dalkavuk vardı el altında. Bay Bahu güldü. «Murugan daha onsekizinde bile değil. Hem, ben Rendang Prensesinin Pala'ya gelin gittiğinde ne denli genç olduğunu bilirim.»

Bu arada Murugan uslu uslu kalkmış, annesine veda ediyordu.

Oğlu odadan çıkınca, Rani, «Şimdi rahat rahat konuşabiliriz,» dedi. Ve konuşma özgürlüğünün tadını çıkartmaya koyuldu - yüzünde, sesinde, patlak gözlerinde ve sarsılan gövdesinde derin bir yergi seziliyordu.

Ölünün ardından... Kocası üzerine ayrıntılara girmek istemezdi. Ama şunu belirtmeliydi ki, adam birçok açıdan tipik bir Pala'lı, ulusunun gerçek bir temsilcisiydi. Ve, acı ama gerçek,

Rendang Prensesi aynı zamanda Rani...

Pala'nın pürüzsüz parlak derisi iğrenç bir kokuşmuşluğu gizliyordu.

«İki yıl önce, Manevî Kalkınma Seferberliği adına bir dünya gezisine çıktığımda, zavallı bebeğime neler yapmaya kalkıştıklarını düşünüyorum...» Bileziklerini şıngırdatarak ellerini yüzüne kapattı. «Ondan uzun bir süre için ayrılmak çok acıydı; ama Üstat beni bir göreve atamıştı, ve İçimdeki Ses oğlumu yanıma almamın doğru olmayacağını söylüyordu. Uzun süre yurt dışında yaşamıştı. Yöneteceği ulusu tanıma zamanı gelmişti. Bu nedenle onu Pala'da bırakmaya karar verdim. Danışma Kurulu bir Korumanlık komitesi atadı. Oğlan çocuk büyüten iki kadın ve iki erkek- ki, bunlardan biri ne yazık ki «(kızgınlıktan çok kırgınlıkla)» Dr. Robert MacPhail'di. Sözü uzatmayalım, ben uzaklaşır uzaklaşmaz, Bebeğimi, Biricik Yavrumu emanet ettiğim bu eşsiz koruyucular, sistemli biçimde, evet Bay Farnaby, sistemli biçimde, oğlum üzerindeki etkinliğimi yok etmeye kalkıştılar. Yıllar alan çabalar sonunda oluşturduğum tüm Törel ve Ruhsal Değer Yapısını yıkmaya uğraştılar.»

Will kadının ne demek istediğini bal gibi anladığı halde, hınzırlık olsun diye şaşıp kalma numarası yaptı. Tüm Törel ve Ruhsal Değer Yapısı? Oysa Dr. Robert çok iyi birine benziyordu. Ya diğerleri, pes doğrusu, onlar kadar yalın, içten, yardımsever kişiler tanımamıştı.

«İyi yürekli olduklarına katılıyorum,» dedi Rani. «Ancak iyi yüreklilik tek Erdem değil ki.»

«Çok haklısınız,» dedi Will, ve Rani'de bulunmadığı açıkça görülen bütün erdemleri bir bir saydı. «Açık yüreklilik de var. Ayrıca, dürüstlük, alçak gönüllülük, özveri...»

«İffeti unuttunuz,» dedi Rani sertçe. «İffet her şeyin temelidir, İffet *sine qua non*'dur...(ana koşul)»

«Ama, anlattıklarınıza bakılırsa, Palalılar böyle düşünmüyorlar.»

«Ne yazık ki öyle.» Sonra, zavallı bebeğinin nasıl kirletilmek istendiğini, Pala'da sıkça rastlanan erken gelişmiş, azgın

kızlardan biriyle pisliğe dalması için nasıl özendirildiğini anlattı. Üstelik kızları baştan çıkartan erkeklerden olmadığını anladıklarında (çünkü, oğluna Kadının temelde Kutsal olduğunu iyice belletmişti) bu kez de oğlunu baştan çıkartması için kızı kışkırtmışlardı.

Will içinden, acaba kız başarabildi mi, diye geçirdi. Yoksa Antonius yaşıdı oğlanların, ya da daha yaşlı, daha deneyimli ve yeğin bir oğlancının, Albay Dipa'nın İsviçreli bir öncüsünün etkisiyle kızlara bağışıklık mı kazanmıştı?

«Bunlar yetmezmiş gibi,» Rani'nin sesi tüyler ürpertici bir sahne fısıltısına dönüşmüştü, «Korumanlar Komitesinden bir anne- özellile belirtirim, bir anne- bir dizi ders vermeyi önermiş.»

«Ne dersi?»

«Aşk adını yakıştırdıkları konuda!» Lağım kokusu almış gibi burun kıvırdı. «Hem de Olgun kadınlardan!» Tiksinti yerini kızgınlığa bırakmıştı.

«Daha neler!» diye bağırdı büyükelçi.

«Daha neler!» diye işgüzarlıkla ona katıldı Will. Anlaşılan, bu olgun kadınlar Rani açısından en azgın, erken gelişmiş kızdan daha çekinceli rakiplerdi. Aşk oyunlarında olgun bir öğretmen bir ikinci anne simgesi, üstelik cinsel sınırlamaları aşma ayrıcalığına sahip bir anne simgesi olabilirdi.

«Özel,» Rani zorlukla konuşuyordu. «Özel Teknikler öğretiyorlar.»

«Ne gibi teknikler?» diye sordu Will?

Ama kadın iğrenç ayrıntılara girmeğe dayanamadı. Aslında bu gereksizdi. Çünkü Murugan, (Tanrıya şükür), onları dinlememişti. Anası yaşında bir kadından ahlaksızlık dersleri, bunun düşüncesi bile iç bulandırıcıydı. O İffet ülküsüne saygı duymayı öğrenmişti bir kez.

«*Brahmacharya,*(*) anlatmak istediğim bu.»

(*) Brahmacharya: her türlü cinsel ilişkiyi yadsıyan keşiş yaşamı.

«Çok haklısınız,» dedi Will.

«Bu açıdan bakarsak, çocuğun sağlığının bozulması iyi zamanlanmış bir lütufmuş. Pala'da yaşasaydık onu dilediğimce yetiştiremezdim. Burası kötülüklerle dolu. İffete, Aileye, dahası, Anne Sevgisine karşı güçler var.»

Will dikkat kesilerek sordu, «Anneleri de mi eğitip değiştiriyorlar?»

Başıyla onayladı. «Ne denli aşırılığa kaçtıklarını anlayın. Ama Koot Hoomi, Pala'da bizi bekleyen tehlikeleri biliyordu. Ve ne oldu? Bebeğim hastalanır, doktorlar bizi İsviçre'ye, kötülüklerden ırağa gönderirler...»

«Nasıl oldu da Koot Hoomi iki yıl önce buradan ayrılmanıza izin verdi? Murugan'ın başına gelecekleri göremedi mi?»

«O her şeyi görür,» dedi Rani. «Yoldan saptırma çabalarını, buna karşı direnişi, Kötü Güçlerin toplu saldırısını, ve son anda gelen Kurtuluşu. Uzun süre Murugan başına gelenleri bana anlatmadı,» diye açıkladı. «Ama üç aydan sonra Kötü Güçlerin saldırılarıyla baş edemez olmuştu. Beni uyarmaya çalıştı, ama ben kendimi Üstadın işlerine öyle kaptırmıştım ki, bir türlü ayamadım. En sonunda her şeyi, tüm ayrıntılarıyla bana yazdı. Brezilya'da yapacağım son dört konuşmayı erteleyerek, jete atladığım gibi soluğu burada aldım. Bir hafta sonra İsviçre'deydik. Bebeğim ve Ben- Üstatla başbaşa.»

Gözlerini yumdu, ve yüzünde şeytansı bir esrime belirdi. Will tedirgin olmuştu, başını çevirdi. Bu kendini ermişler katına yücelten dünya kurtarıcısı, bu aç gözlü, güçlü pençeli anne bir kez olsun başkalarına nasıl göründüğünü düşünmüş müydü? Zavallı aptal oğluna neler yaptığını, halen neler yapmakta olduğunu biliyor muydu? Birinci sorunun yanıtı kesinlikle olumsuzdu. İkinci soruya çeşitli seçenekler vardı? Oğlanı ne hale getirdiğini bilmiyor olabilirdi. Ama biliyor da olabilirdi. Biliyor ve Albayla ilişkinin sonuçlarını, bir kadınla ilişkiden doğacak sonuçlara yeğliyordu. Bir kadın onun ayağını kaydırabilirdi, ama Albay Dipa bunu yapamazdı.

«Murugan bu sözde düzeltimleri düzeltmeyi düşünüyormuş.»

«Bunu başarması için gereken gücün ve bilgeliğin ona verilmesi için gece gündüz dua ediyorum,» dedi Rani, Will'e dedesi Başpapazı anımsatan bir sesle.

«Diğer tasarıları konusunda ne düşünüyorsunuz?» diye sordu Will. «Petrol? Sanayileşme? Ordu?»

«Ekonomi ve Politika benim uzmanlık alanımın dışındadır,» dedi, Will'e Dördüncü Aşamaya ermiş biriyle konuştuğunu belirten hafif bir gülüşle. «Bu konuları Bahu'ya sorun.»

«Sorularınızı yanıtlamaya yetkili değilim,» dedi büyükelçi. «Ben bir yabancıyım, yabancı bir gücü temsil ediyorum.»

«Pek de yabancı sayılmazsınız,» dedi Rani.

«Belki sizin gözünüzde değilim, Hanımefendi. Ve pek iyi bildiğiniz gibi ben de kendimi yabancı saymıyorum. Ama, ya Pala yönetimi- onlar için bir yabancıyım.»

«Ama bu, bu konularda görüşleriniz olmasını engellemez ki,» dedi Will. «Olsa olsa burada geçerli olan görüşlere katılmanızı önler. Söz aramızda,» diye ekledi, «burada görevli olarak bulunmuyorum. Bay Büyükelçi, sizden demeç almak amacında değilim. Burada konuşulanlar kesinlikle aramızda kalacak.»

«Yayınlanmaması kaydıyla, eğer kişisel görüşümü sorarsanız, genç dostumuzu sonuna kadar destekliyorum.»

«Bundan da Pala yönetimine kesinlikle karşı olduğunuzu çıkartabilir miyim?»

«Kesinlikle yanlış yoldalar,» dedi Bay Bahu- ve kemikli, keskin hatlı sofu maskesi Volterimsi bir gülümsemeyle ışıldadı. «Kesinlikle yanlış yoldalar, çünkü ülkeyi çok iyi yönetiyorlar.»

«Çok iyi?» diye atıldı Rani. «Nasıl olur?»

«Çok iyi yönetiyorlar,» diye açıkladı, «çünkü seçtikleri yol bu güzel adada yaşayan tüm erkek, kadın ve çocuklara olabildiğince kusursuz bir özgürlük ve mutluluk ortamı sağlamaya yeterli.»

 Volterımsi Gülümseme?

«Ama Mutlulukları Sahte,» diye haykırdı Rani, «Özgürlükleri yalnızca Bedensel.»

«Majestelerinin yüce içgörüleri karşısında saygıyla eğilirim,» dedi büyükelçi, ve eğildi. «Ama, yüce, ya da bedensel, sahte, ya da gerçek, mutluluk mutluluktur, ve özgürlük tatlıdır. İlk Düzeltimciler tarafından başlatılan, ve sonradan daha da geliştirilen politikalar bu iki ereğe varmak için çok uygun.»

«Siz bunların özenilecek erekler olduğuna inanmıyorsunuz galiba?»

«Tam tersi, bunlar herkesin ulaşmaya çalıştığı ereklerdir. Ancak, ne yazık ki gerek Pala'nın, gerek dünyanın genel gidişi içinde geçerliliklerini, özenilebilirliklerini yitirdiler.»

«Yani bunlar, Düzeltimcilerin mutluluk ve özgürlük uğruna işe giriştiği o yıllarda daha mı geçerliydiler?»

Büyükelçi başıyla onayladı. «O günlerde Pala daha haritalarda bile gösterilmiyordu. Onu bir özgürlük ve mutluluk adasına dönüştürme ereği akla uygundu. Dış dünya ile bağlantısı olmadığı sürece ideal bir toplum, geçerli bir toplum olabilirdi. Pala'da kurulan sistem aşağı yukarı 1905 yılına kadar geçerli ve gerçekçi sayılabilir. Ama, sonra, bir kuşak bile değişmeden dünyanın çehresi değişti. Sinema, arabalar, uçaklar, radyo, kitle üretimi, kitle ölümleri, kitle iletişimi ve hepsinin ötesinde, halk kitlesi- giderek büyüyen gecekondu semtlerinde ve varoşlarda, giderek çoğalan nüfus. 1930'larda ileri görüşlü her gözlemci insanlığın dörtte üçü için mutluluk ve özgürlüğün erişilmez olduğunu görebilirdi. Bugün, otuz yıl sonra, bunlar tüm insanlık için erişilmez olmuştur. Bu arada dış dünya durmaksızın, karşı konulmaz biçimde, bu küçük mutluluk ve özgürlük adasının üzerine yürümektedir. Bir zamanlar geçerli, olası olan, artık olası değildir.»

«Demek bu nedenlerden ötürü Pala'nın değişmesi gerektiğine inanıyorsunuz?»

Bay Bahu başını sallayarak, «Hem de kökten,» dedi.

«Kökleri ve dalları da,» diye ekledi Rani, sadist bir hazla.

«Hem de çok geçerli iki nedenden ötürü,» diye konuşmayı sürdürdü Bay Bahu. «Bir, Pala çevresini saran dünyadan daha ayrıcalıklı olmayı sürdüremez. İki, ayrıcalıklı olması doğru değil.»

«İnsanların özgür ve mutlu olması nasıl doğru olmaz?»

Rani söze karışarak yanıltıcı mutluluk ve yanlış türde özgürlük konusunda yukardan esinlenmiş bilgelikler yumurtladı.

Bay Bahu söz sırasının yine kendine gelmesini saygılı bir suskunlukla bekledi, sonra yine Will'e döndü.

«Doğru değil ya,» diye direndi. «Bunca acı karşısında ayrıcalıklarıyla gösteriş yapmaları- bu açıkça kibir, insanlığı hiçe saymak, dahası Tanrıyı hiçe saymaktır.»

«Tanrı,» diye şehvetle fısıldadı Rani. «Tanrı...»

Sonra gözlerini açarak, «Bu Palalılar,» diye ekledi, «bunlar Tanrıya inanmaz. Tüm inandıkları Hipnotizma, Tüm Tanrıcılık ve Cinsel Özgürlük.» Sözcükleri kızgınlıkla, tiksintiyle vurguluyordu.

«Ve siz onları mutsuz kılarak Tanrıya inanmalarını sağlayacaksınız. Eh, bu da dini yaymanın bir yolu. Belki de işe yarar, belki elde edilen sonuçlar, kullanılan yöntemleri aklar.» Omuz silkti. Sonra ekledi, «Ama, ne olursa olsun, Palalılar ne yaparsa yapsın, dedikleriniz gerçekleşecek. Murugan'ın davayı kazanacağını öngörmek için peygamber olmak gerekmez. O geleceğe neyin egemen olacağını biliyor. Ve gelecekte egemenlik kuşkusuz, ham Petrolün. Hamlık ve petrol dedim de,» diyerek Rani'ye döndü, «Yakın dostum Joe Adelhyde'la tanışıyormuşsunuz galiba?»

«Siz Lord Adelhyde'ı tanıyor musunuz?»

«Hem de yakından.»

«Boşuna değil, İçimden gelen Ses çok üsteledi!» Gözlerini yeniden yumarak kendi kendine gülümsedi ve usulca başını salladı. «Şimdi anlıyorum.» Sonra değişik bir sesle sordu, «O sevgili adam ne alemde?»

«Hep bildiğiniz gibi, kendine özgü kişiliğini koruyor.»

«O ne bulunmaz bir kişilik! *L'homme au cerf-volant* - ben onu böyle tanımlarım.»

«Uçurtmalı adam mı?» diye şaşkınlıkla sordu Will.

«İşlerini bu dünyada yürütüyor,» diye açıkladı Rani, «ama elinde bir ip, ipin ucunda da bir uçurtma var, ve bu uçurtma durmadan yükseğe, daha yükseğe tırmanmaya çabalıyor. Yükseklere. İşiyle, gücüyle uğraşırken bile yukardan gelen çekimi algılıyor, Ruhun bedeni durmadan çekiştirdiğini duyuyor. Bir düşünün! Bir iş adamı, Sanayiin büyük bir Önderi- ve Önemsediği tek Gerçek, Ruhun Ölümsüzlüğü!»

Will sonunda aymıştı. Kadın Joe Adelhyde'ın ispritizma tutkusundan söz ediyordu. Joe Adelhyde'ın her hafta katıldığı çeşitli seansları düşündü: Otomatist Bayan Harbottle; Kiowalı kızılderili Bawbo'nun yönetimine giren Bayan Pym; Bayan Tuke ve havada süzülerek cızırtılı bir sesle geleceğe ilişkin bilgelikler yumurtlayan önbilili borusu. (Bu önbililer Joe'nun sekreteri tarafından steno edilirdi: «Avustralya çimentosu al; Kahvaltılık Besinler'deki değer kaybı seni ürkütmesin; kauçuk hisselerinin yüzde kırkını elden çıkart; kazancını IBM ve Westinghouse'a yatır...)»

«Size hiç piyasanın durumunu önceden bilen o borsa simsarının ruhundan söz etmiş miydi?»

«*Sidhis*,»* dedi Rani, hoşgörüyle. «Yalnızca *Sidhis*. Başka ne beklenir ki! Ne de olsa daha çok Toy. Ve bu yaşamda yazgısı işadamlığı. Geçmişte yaptıkları, bugün yaptığı işler ve gelecekte yapacakları, hepsi önceden belirlenmiştir. Ve gelecekte yapacağı işler arasında,» dedi gösterişle ve kulak kesilmiş bir pozda, parmağı havada, başı yana eğik, durakladı. «Evet, yapacakları arasında - İçimden gelen Ses diyor ki- Pala'yı ilgilendiren önemli ve olağanüstü bazı işler de var.»

İnsan her şeye bir kılıf uydurabiliyor. «Ben şunun şöyle olmasını istiyorum. Daha doğrusu, istek benim değil, Tanrı'

(*) Keramet.

nın- ama şu mutlu rastlantıya bakın ki Tanrı istemiyle benim istemim hep özdeştir.» Will ağırbaşlı dinleyici görünüşünün ardında için için kıkırdadı.

«İç sesiniz Güneydoğu Asya Petrollerine de değindi mi?»

Rani yine dinledi ve sonra başını salladı. «Hem de açık seçik.»

«Ama, duyduğuma göre Albay Dipa «Kaliforniya Standart» diyor, başka bir şey demiyormuş. Söz aramızda, Albay'ın Petrol şirketi seçimi Pala'yı niçin etkiliyor?»

«Benim hükümetim,» dedi Bay Bahu etkileyici bir sesle, «Adalar arası ilişkileri Beş Yıllık Ekonomik Eşgüdüm ve İşbirliği Planı çerçevesinde değerlendiriyor.»

«Adalar Arası Eşgüdüm ve İşbirliği uyarınca Kaliforniya Standart'a tekelleşme hakkı verilmesi mi gerekiyor?»

«Standart'ın önerdiği koşulların rakiplerininkinden daha doyurucu olması koşuluyla, evet.»

«Diğer bir deyişle,» diye atıldı Rani, «daha yüksek bir fiyat öneren olmaması durumunda.»

«Siz gelmeden önce Murugan ile bu konuyu konuşuyorduk. Güneydoğu Asya Petrollerinin Pala'ya, Standart'ın Rendang'a verdiğinden daha fazla bir fiyat ödemeye hazır olduğunu belirtmiştim.»

«Yüzde on beşi bulur mu?»

«Yüzde on diyelim.»

«Şunu yüzde on iki buçuk yapıverin.»

Will hayranlıkla kadına baktı. Dördüncü aşamaya ermiş biri için bayağı başarılı sayılırdı.

«Joe Adelhyde bu işe kuduracak. Ama sonunda yüzde on iki buçuğu koparacağınızdan hiç kuşkum yok,» dedi Will.

«Bu çok çekici bir öneri,» dedi Bay Bahu.

«Ama Pala hükümeti bunu asla kabul etmez.»

«Pala yönetimi,» dedi Rani, «Çok yakında çizgisini değiştirecek.»

«Emin misiniz?»

«Eminim,» dedi Rani, bu bilginin dosdoğru Üstat'tan kaynaklandığını belirten bir sesle.

«Yönetim değiştiğinde Albay Dipa'nın Güneydoğu Asya Petrollerinden yana bir tutum almasının bir yararı olur mu?» diye sordu Will.

«Kesinlikle.»

Will Bay Bahu'ya döndü. «Ya siz, sayın Büyükelçi, Albay Dipa'yı bu yönde etkilemeye ne dersiniz?»

Sayın Bahu uluslararası bir kuruluşun kalabalık bir oturumunda konuşuyormuşçasına süslü ve uzun sözcükler kullanarak, diplomatça bir ustalıkla yan çizdi. Bir bakıma evet, bir bakıma hayır; bir açıdan beyaz, diğer bir açıdan kesinlikle siyah.

Will saygılı bir suskunlukla dinliyordu. Sofu din adamı maskesinin ardında, soyluluk simgesi monoklun, diplomatça sözlerin berisinde, yüzdelik peşinde koşan Levanten aracıyı, sırnaşarak rüşvet isteyen küçük memuru duyuyor, görüyordu. Ya o soylu Ermiş, Güneydoğu Asya Petrollerini böyle coşkuyla desteklemesine karşılık ona neler vadedilmişti? Oldukça yüklü bir şey alacağına bahse girerim, diye içinden geçirdi Will. Elbette şahsına değil, yo, yoo!... Manevî Kalkınma adına, Koot Hoomi' nin daha da yüceltilmesi için.

Sayın Bahu Uluslararası Kuruluştaki konuşmasını toparlıyordu. «Anlaşılacağı üzere, tarafımdan atılacak her adım koşullara ve bu koşulların ne zaman ve nasıl oluşacağına bağlıdır. Anlatabildim mi efendim?»

«Çok iyi anlattınız!» diye güvence verdi Will. «Ve artık,» diye bilinçli bir açıksözlülükle sürdürdü, «bu işte kendi durumumu açıklamalıyım. Beni ilgilendiren para. Havadan kazanacağım iki bin dolar. Joe Adelhyde'ın Pala'ya el atması karşılığında bir yıllık özgürlük.»

«Lord Adelhyde'ın,» dedi Rani, «eli pek açıkmış.»

«Öyledir,» dedi Will. «Hele benim bu işte ne denli önemsiz bir görev üstlendiğimi düşünürseniz... Söylemek gerekmez

ama, daha çok yardımı dokunanlara daha da eli açık davranacaktır.»

Uzun bir sessizlik oldu. Uzaklarda bir papağan tekdüze bir sesle herkesi dikkate çağırıyordu. Açgözlülüğe dikkat, ikiyüzlülüğe dikkat, ayağa düşmüş kinizme dikkat... Derken, kapı vuruldu.

«Girin,» diye seslendi Will, sonra Bay Bahu'ya dönerek, «Bu söyleşiyi daha sonra sürdürelim,» dedi.

Mavi etekli, belini açıkta bırakan, yuvarlak göğüslerini ise yarım yamalak örten kısa, düğmesiz ceketli, on altı yaşlarında bir kız canlı adımlarla içeri girdi. Düzgün esmer yüzünde, gamzelerin daha da belirgin kıldığı bir gülümsemeyle, «Ben hemşire Appu'yum,» dedi. «Radha Appu.» Will'in konuklarını görünce birden sustu. «Oh, özür dilerim, bilmiyordum.»

Rani'yi baştan savma diz bükerek selamladı.

Bu arada bay Bahu, incelik göstererek ayağa kalkmıştı. «Hemşire Appu,» diye coşkuyla bağırdı. «Shivapuram Hastanesindeki küçük koruyucu meleğim. Ne hoş bir rastlantı!»

Will, kızın bu rastlantıdan hiç de hoşlanmadığını farketti. «Nasılsınız Bay Bahu?» dedi asık bir yüzle ve çarçabuk dönerek çantasının kayışlarıyla uğraşmaya girişti.

«Majesteleri unutmuş olabilirler,» dedi Bay Bahu, «ama geçen yaz bir ameliyat geçirdim. Fıtık ameliyatı,» diye açıkladı. «Her neyse, bu küçük hanım her sabah gelip beni yıkardı. Tam dokuza çeyrek kala. Ve işte, bunca zaman ortadan kaybolduktan sonra, şimdi yine karşımda.»

«Eş zamanlılık,» dedi Rani bilgiçce. «Hepsi Planın parçası.»

«Bay Farnaby'ye iğne yapmam gerekiyor,» dedi genç hemşire, asık yüzünü iş çantasından kaldırarak.

«Doktorun emirleri, ne yapalım!» diye bağırdı Rani, şakacı görünmeye tenezzül eden soylu kişi rolünü abartarak. «Boyun eğmek gerek. Benim sürücüm de nerelerde kaldı?»

«Sürücünüz burada,» dedi tanıdık bir ses.

Tanrıların gözdesi Ganymede güzelliğiyle Murugan kapıdaydı. Genç hemşirenin yüzünde muzip bir ifade belirdi.

«Merhaba Murugan- yani Majesteleri.» Eğilerek verdiği selam saygı gösterisi de olabilirdi, alaylı bir takılma da.

«Oh, merhaba Radha,» dedi oğlan ilgisiz görünmeye çalışarak. Kızın yanından geçerek annesine doğru ilerledi. «Araba,» dedi, «kapıda. Aslında ne araba ya!» Küçümseyen bir kahkahayla açıkladı: «1954 modeli bir Baby Austin. Bu çok gelişmiş ülkenin kral ailesine verebildiği en iyi araba. Rendang, elçisine Bentley veriyor,» diye kıskançlıkla ekledi.

«Arabamın gelmesine daha on dakika var,» dedi Bay Bahu saatine göz atarak. «Onun için sizinle burada vedalaşırsam kusuruma bakmazsınız, değil mi Majesteleri?»

Rani elini uzattı. Koyu bir Katoliğin Kardinal yüzüğünü öperken gösterdiği saygıyla Bahu bu elin üzerine eğildi, sonra doğrularak Will'e döndü.

«Bay Farnaby'nin varlığıma biraz daha dayanabileceğini varsayıyorum. Sizinle kalabilir miyim Bay Farnaby?»

Will büyükelçiye bundan mutluluk duyacağını söyledi.

«Umarım,» dedi Bay Bahu genç hemşireye, «kalmamda tıp açısından bir sakınca yoktur?»

«Tıp açısından yok,» dedi genç hemşire, tıp dışı açılardan çok büyük sakıncalar olduğunu belirtecek biçimde.

Murugan'ın yardımıyla Rani oturduğu yerden doğruldu. «*Au revoir* sevgili Farnaby,» dedi mücevherlerle donanmış elini uzatarak. Gülüşünde Will'e ürkütücü gelen bir tatlılık vardı.

«Güle güle hanımefendi.»

Rani döndü, genç hemşirenin yüzünü okşadı, ve odadan dışarı süzüldü. Tüm yelkenleri fora edilmiş görkemli bir savaş gemisinin ardısıra sürüklenen küçük bir filika gibi Murugan onun peşinden çıktı.

6

Kapı ikilinin ardından kapanınca, «Aman Allah!» diye patladı genç hemşire.

«Duygunuza katılıyorum,» dedi Will.

Voltairimsi bir ışık, bir an için Bay Bahu'nun incilden çıkma yüzünde ışıldadı. «Aman Allah!» diye yankıladı o da. «Büyük Piramidi ilk kez gören genç bir İngiliz öğrenci böyle tepki göstermişti. Ranide insanı böyle etkiliyor. Anıtsal... Bu kadın, Almanların *«eine grosse seele»* diye tanımladıklarından.» Işıltı sönmüş, yüz yine su götürmez biçimde sofulaşmıştı, bu sözleriyse, besbelli yayımlanmaları amacıyla söylemişti.

Genç hemşire ansızın gülmeye başladı.

«Neye gülüyorsun?» diye sordu Will.

«Birdenbire, Büyük Piramit beyaz müslinlere bürünmüş haliyle gözümde canlanıverdi,» dedi kahkahalar arasında. «Dr. Robert buna gizemcilerin üniforması diyor.»

«Hoş, çok hoş!» dedi Bay Bahu. Sonra, olanca diplomatlığıyla ekledi, «Gizemciler üniforma giymek istiyorlarsa, kim ne karışır?»

Genç hemşire derin bir soluk aldı, gözlerinden neşe yaşlarını sildi, ve hastasının iğnesini hazırlamaya girişti.

«Ne düşündüğünüzü biliyorum,» dedi Will'e. «Benim bu işi beceremeyecek kadar genç olduğumu düşünüyorsunuz.»

«Doğrusu, gerçekten de çok gençsiniz.»

«Sizler, on sekiz yaşında Üniversiteye başlar, dört yıl okur-

sunuz. Biz on altı yaşından yirmi dört yaşına kadar, sekiz yıl eğitim görüyoruz. Ancak, yarım gün okuyup, yarım gün bir işte çalışıyoruz. Ben iki yıldır hem biyoloji okuyorum, hem de bu işi yapıyorum. Onun için, göründüğüm kadar deneyimsiz değilim.»

«Bu konuda ben de size güvence verebilirim,» dedi Bay Bahu. «Bayan Radha yalnızca iyi bir hemşire değil, birinci sınıf bir hemşiredir.»

Will, Bay Bahu'nun yüzünde, zorlu bir sınamayla karşılaşan keşiş anlatımını görünce, adamın aslında Bayan Radha birinci sınıf bir kalçaya, birinci sınıf bir göbeğe ve birinci sınıf göğüslere sahiptir, demek istediğini anladı. Ama, bu kalçaların, göbeğin ve göğüslerin sahibi bay Bahu'nun beğenisinden, ya da bu beğeninin açığa vuruluş biçiminden pek hoşlanmışa benzemiyordu. Oysa, bir kez geri çevrilen elçi, umutla, hem de yersiz bir umutla, yeniden saldırıya geçmişti.

İspirto ocağı yakıldı ve iğne kaynarken genç hemşire hastanın ateşini ölçtü.

«Otuz sekiz nokta iki,»

«Odadan çıkmam gerekir mi?» diye sordu Bay Bahu.

«Hasta açısından kalmanızda bir sakınca yok,» diye yanıtladı kız.

«Öyleyse, lütfen kalın,» dedi Will.

Genç hemşire antibiyotik iğnesini yaptı, sonra, çantasından bir şişe çıkartarak bir kaşık yeşilimsi sıvıyı yarım bardak suda karıştırdı.

«Bunu içiver.»

Tadı, sağlıklı beslenme yandaşlarının çay yerine içtikleri bitki karışımlarını andırıyordu.

«Nedir bu?» diye sordu Will ve kedi otu ailesinden bir dağ bitkisinin özü olduğunu öğrendi.

«İnsanları uyutmadan, sorunlarını unutmalarına yardımcı olur,» diye açıkladı genç hemşire. «Hastalık ertesi dönemde kullanırız. Ayrıca ruh hastalarına da yarar.»

Kedi Otu

«Ben hangi kategoriye giriyorum! Ruh hastası mı, hastalık sonrası toparlanmaya çalışan kişi mi?»

«Her ikisi de,» diye duraksamadan yanıtladı kız.

Will bir kahkaha attı. «Övgü peşinde koşanın başına bu gelir işte.»

«Kabalık etmek istemedim,» dedi Radha. «Yalnız, dış dünyadan gelip de ruh sağlığı yerinde olan birine hiç rastlamadım da.»

«Ya sayın Büyükelçi?»

Soruyu soruyla karşıladı. «Siz ne dersiniz?»

Will de Bay Bahu'ya iletti bu soruyu. «Ne de olsa bu konuda uzman olan sizsiniz.»

«Bu konuyu ikiniz aranızda çözümlersiniz,» dedi hemşire. «Gidip hastanın yemeğini hazırlamalıyım.»

Bay Bahu kızın ardından baktı, sonra sol kaşını kaldırarak monoklünü çıkarttı ve mendiliyle merceği parlatmaya başladı. «Siz bir yönde sapıksınız,» dedi Will'e, «ben de başka yönde. Bir şizofren (sizi böyle tanımlayabilirim, değil mi) ve dünyanın ta öbür ucundan bir paranoyak. İkimiz de yirminci yüzyılın belalı hastalığının kurbanlarıyız. Kara Veba yerine Gri Yaşam. Siz hiç başkaları üzerinde egemen olma erkiyle ilgilendiniz mi?»

«Hiç bir zaman,» diye şiddetle karşı çıktı Will. «İnsan kendini adamadan güç sahibi olamaz.»

«Demek, sizin için kendini adamanın ürkünçlüğü başkalarını dilediğince itip kakmanın zevkine ağır basıyor?»

«Evet, hem de birkaç bin misli.»

«Anlaşılan güçlülük vaatleri aklınızı çelmiyor.»

«Hem de hiç!» Kısa bir duraklamadan sonra, «Haydi, işimize bakalım,» dedi Will bambaşka bir sesle.

«İşimize,» diye yineledi Bay Bahu. «Bana Lord Adelhyde'ı anlatın.»

«Rani'nin de belirttiği gibi, eli çok açıktır.»

«Erdemleriyle değil, zekasıyla ilgileniyorum. Zeki midir?»

«Kimseden karşılıksız yardım beklemeyecek kadar.»

«İyi,» dedi Bay Bahu. «O zaman ona şunu iletin: kilit noktalarını tutan uzmanlardan yararlanmak istiyorsa, size verdiğinin en az on katını vermeye hazır olsun.»

«Bir mektupla durumu ona anlatırım.»

«Bu işi bugün bitirin,» diye öğütledi Bay Bahu. «Uçak yarın akşam Şivapuram'dan kalkacak. Sonra, tam bir hafta boyunca dış posta yoktur.»

«Uyarınıza teşekkür ederim,» dedi Will. «Ve şimdi, Majesteleri ve o iğrenç delikanlı gittiğine göre, insanları sınamanın ikinci yoluna geçebiliriz. Sekse ne dersiniz?»

Bay Bahu bir sinek bulutunun saldırısından korunmak ister gibi, esmer ve kemikli elini yüzü önünde sallayarak konuştu: «Akıl çelici, hepsi bu. Huzur bozan, küçük düşüren bir tedirginlik. Ama akıllı bir adam her an onunla başa çıkabilir.»

«Başka birinin zayıf noktalarını çözümlemek ne kadar da güçmüş!»

«Haklısınız. Herkes Tanrının kendi başına sardığı ruhsal dengesizlikle uğraşmalı. Pecca fortiter- (günah güç verir)- bunu Luther önermişti. Ama kendi günahlarınızı işleyin, başkalarınınkini değil. Ve en önemlisi, bu adadakilerin yaptığını sakın yapmayın. Sakın özünüzde dengeli ve doğal yapınız gereği erdemli olduğunuzu varsayarak davranmayın. Hepimiz aynı evrensel gemiye binmiş sapık günahkârlarız- ve gemi giderek batmakta.»

«Ve tek bir fare bile batan gemiyi terkedemez- bunu mu anlatmak istiyorsunuz?»

«Aralarından birkaçı kaçmayı deneyecektir. Ama hiçbiri pek uzağa gidemez. Tarih ve diğer fareler onların da herkesle birlikte boğulması için ellerinden geleni yapacaktır. İşte, bu nedenle Pala'nın hiç şansı yok.»

Genç hemşire elinde bir tepsiyle içeri girdi.

«Budist yemekleri,» dedi, Will'in boynuna bir peçete bağlayarak. «Balık dışında, tümü. Gerçi biz balığı da sebzeden sayıp kitabına uydurduk.»

Will yemeye başladı.

«Rani, Murugan ve bizim dışımızda dış dünyadan kaç kişi tanıdın?» diye sordu, ilk lokmayı yuttuktan sonra.

«Bir gurup Amerikalı doktorla tanışmıştım,» diye yanıtladı kız. «Geçen yıl, ben Merkez Hastanesinde çalışırken, Shivapuram'a gelmişlerdi.»

«Ne arıyorlardı orda?»

«Bizde kalp ve sinir hastalıkları oranının neden bu denli düşük olduğunu araştırıyorlardı. Ne doktorlardı onlar!» dedi başını sallayarak. «Aman Bay Farnaby, tüylerim diken diken olduydu- hastanedeki herkesin tüyleri diken diken olmuştu ya!»

«Anlaşılan bizde tıbbın çok ilkel olduğunu düşünüyorsunuz.»

«Bu yanlış bir tanım. İlkel değil. Yüzde elli müthiş, yüzde elli yok sayılır. Olağanüstü antibiyotikler- ama antibiyotikleri işlevsiz kılmak için doğal direnci arttırıcı yöntemleriniz yok. Akıl almaz ameliyatlar- ama insanlara kesilip biçilmeden yaşamayı öğretmiyorsunuz. Diğer alanlarda da aynı ikilem gözleniyor. Tüm çabalar bozulan sağlığı düzeltmeye yönelmiş; ama sağlığın bozulmaması için hiçbir önlem alınmamış. Kanalizasyon ve yapay vitaminler dışında koruyucu hekimlik alanında hiçbir şey yapılmamış. Oysa bu konuda bir atasözünüz bile var: Korumak sağaltmadan yeğdir.»

«Ama sağaltma koruyuculuktan çok daha gösterişli. Üstelik, doktor açısından daha kârlı,» dedi Will.

«Sizin doktorlarınız için öyle olabilir,» dedi genç hemşire. «Ama bizimkiler insan sağlığını korudukları ölçüde para kazanırlar.»

«Bunu nasıl başarıyorsunuz?»

«Aşağı yukarı yüz yıldır bu konuyu araştırıyoruz, ve birçok yanıtlar bulduk. Kimyasal yanıtlar, ruhbilimsel yanıtlar, beslenmeyle, cinsel yaşamla, görüp duyduklarımız, yaşadığımız dünya ve bu dünyadaki yerimiz konusunda duygularımızla ilgili yanıtlar.»

«En geçerli yanıtlar hangileri?»

«Hiçbiri diğerlerinden ayrı bir işe yaramaz.»

«Yani her derde deva bir ilacınız yok.»

«Nasıl olabilir?» Ve sonra, her hemşire adayına eğitiminin ilk gününde öğretilen dizeleri okudu:

«Ben» üye sayısına eş sayıda yasalarla yönetilen
Bir toplumdur. Kimyasal yapısı karmaşıktır
«Ben'in» bileşiklerinin. Tek bir çözümü yoktur
«Tek bir nedenden kaynaklanmayan hastalıkların.

Koruyucu hekimlik ve sağaltma, bu iki alanda da biz her cephede saldırıya geçeriz. Tüm cephelerde,» diye vurguladı, «sağlıklı beslenme, kendi kendine telkin, negatif iyonlar, meditasyon...»

«Akla uygun,» dedi Will.

«Hatta, akla biraz fazla uygun,» dedi Bay Bahu. «Siz hiç manyağın tekiyle akıllıca konuşmaya çalıştınız mı?» Will hayır gibisinden başını salladı. «Ben bir kez denedim.» Alnına düşen kırlaşmış perçemi kaldırdı. Hemen saçlarının bitiminde, esmer teni üzerinde soluk ve biçimsiz bir yara izi seçiliyordu. «Şansım varmış ki kafama attığı şişe eften püften bir şeydi.» Dağılan saçlarını düzelterek genç hemşireye döndü. «Şunu unutmayın Bayan Radha: aklını kaçırmışları hiçbir şey akıl denli çileden çıkartamaz. Pala iki milyar dokuz yüz bin akıl hastası tarafından ablukaya alınmış küçücük bir ada. Onun için aşırı akılcı olmaktan kaçının. Deliler ülkesinde dengeli, barışık kişi kral olamaz.» Bay Bahu'nun yüzü Voltairimsi neşe pırıltılarıyla ışıl ışıldı. «Olsa olsa ipe çekilir.»

Will, nezaketen gülümsedi, sonra yine genç hemşireden yana döndü.

«İçinizde tımarhanelik olanlar da var mı?»

«Sizde olduğu kadar elbet, nüfus yoğunluğuyla oranlarsak, demek istiyorum. En azından, ders kitapları böyle yazıyor.»

«Desenize, aklı başında bir dünyada yaşamanın da pek yararı yok.»

«Kimyasal yapıları akıl hastalığına elverişli insanlara pek yararı yok. Onlarda bu eğilim doğuştan. Başkalarına vız gelen küçük sorunlar onları yıkmaya yetiyor. Ama biz bu eğilimin nedenlerini bulmak üzereyiz. Artık ruhsal çöküntüye uğramadan önce bu tür insanları ayırmaya başladık. Bir kere tanı konulduktan sonra direnç artırıcı önlemler almak kolay. Her şeyin başı koruyucu hekimlik- ve elbette aynı anda tüm cephelerde.»

«Sözün kısası, aklıbaşında bir dünyada doğmuş olmak yazgısal ruh hastalarına bile bir yarar sağlayacak.»

«Nevrozlulara şimdiden azımsanamayacak yararlar sağladık. Sizde nevroz oranı beşte, hatta dörtte bir. Bizde ise yirmide bir. Ruhsal çöküntüye uğrayan bu bir kişi her cepheden yardım görüyor. Geri kalan on dokuz kişi ise çöküntüye karşı koruyucu önlemlerden yararlanıyor. Bunları anlatınca, Amerikalı doktorları anımsadım. Üçü ruh doktoruydu ve bunlardan biri durmadan puro içiyor, İngilizceyi Alman vurgulamasıyla konuşuyordu. Bu adam bize bir konuşma yaptı. Ama ne konuşma!» Genç hemşire başını elleri arasına aldı. «Hiç böyle şey duymamıştım.»

«Hangi konuda konuştu?»

«Nevroz belirtileri gösteren hastalara uyguladıkları sağaltım yöntemleri konusunda. Kulaklarımıza inanamadık. Hiçbir zaman tüm cephelerde saldırıya geçmiyorlar, yalnızca cephelerin yarısına saldırıyorlar. Onlara kalırsa, bedensel cephe diye bir şey yok. Ağız ve kıç dışında hastaların bir bedeni yok. Sanki hasta bir örgenlik değil. Bedensel bir yapıyla, özel bir yaratılışla doğmamış. Yalnızca sindirim borusunun iki ucu, bir aile ve bir ruhtan oluşuyor. Ama nasıl bir ruh? Besbelli bütünlüğüyle zihin, gerçek yapısıyla zihin değil. Çünkü, kişinin gövde yapısını, biyokimyasal, ya da ruhsal yapısını hiç önemsemiyorlar. Bedenden soyutlanmış zihin- onlar yalnızca bu cepheyle uğraşıyorlar. Bu cephenin bile bütünüyle değil. Purolu adam bilinç-

altından söz edip durdu. Ama yalnız olumsuz bilinçaltından, insanın gözlerden saklamak için bodruma gömdüğü çöplerden. Yapıcı bilinçaltı üzerine tek bir söz bile etmedi. Hastanın Buda Yaradılışının yaşam veren gücüne uyanması sağlanmıyor. Günlük yaşamında biraz daha uyanık, bilinçli olması da öğretilmiyor. Biliyorsunuz: «Burada ve bu anda çocuklar.» «Dikkat.» Papağanlar gibi bağırıyordu. «Bu adamlar zavallı hastalarını burada ve bu anda olmama kötü alışkanlığının batağında bırakıyorlar. Ne büyük aptallık! Ama, yok, purolu doktorun aptallık özürü bile yoktu. Çok zekiydi. Demek neden aptallık değil. Neden, istemli, kişinin bile bile benimsediği bir şey olmalı- sarhoş olmak, ya da İncilde yazıldığı için birtakım saçmalara inanmak gibi bir şey. Bir de dengeli, sağlıklı kişilik tanımlarına bakın. İster inanın, ister inanmayın, onlarca sağlıklı kişi orgazm olabilen ve içinde yaşadığı topluma uyum sağlayan kişi.» Bir kez daha genç hemşire başını elleri arasına aldı. «Olur şey değil! Orgazmlarınızın sizin için ne anlam taşıdığını sormuyorlar. Duygularınızın, düşünce ve algılarınızın üzerinde de durmuyorlar. Ya uyum sağlamanız gereken toplum? Bu bir çılgınlar toplumu mu, yoksa sağlıklı mı? Hatta, sağlıklıysa, bireyin topluma yüzde yüz uyum sağlaması doğru mu?»

Işıltılı gülümsemelerinden biriyle söze karıştı Büyükelçi. «Tanrı, yok etmek istediklerini önce çıldırtırmış. Bunun aksini de söyleyebiliriz ki, bu daha da etkileyici olur: Tanrı onları önce aklı başında kılarmış.» Bay Bahu yerinden kalkarak cama gitti. «Arabam gelmiş. Shivapuram'a, işimin başına dönmeliyim,» dedi. Will'e dönerek uzun ve dağdağalı bir ayrılık konuşması yaptı. Sonra büyükelçiliği bir yana bırakarak, «O mektubu yazmayı unutma,» dedi. «Çok önemli.» Suç ortağı olduklarını belirleyen bir gülümsemeyle başparmağını sağ elinin ilk iki parmağı üzerinde aşağı yukarı oynatarak hayalî paraları saydı.

«Tanrıya şükür,» dedi genç hemşire, Bahu gidince.

«Suçu neydi?» diye sordu Will.

«Sevişmek istediğiniz kadına para önermek- ama bu kadın

sizi istemiyor. O zaman daha yüksek bir fiyat öneriyorsunuz. Onun geldiği yerde bu davranış doğal mı?»

«Hem de çok doğal.»

«Her neyse, ben bu işten hiç hoşlanmamıştım.»

«Evet, belli oluyordu. Bir başka soru daha. Murugan'la ilişkiniz?»

«Neden soruyorsunuz?»

«Merak. Daha önce tanıştığınızı farkettim de. İki yıl önce, annesi onu bırakıp gittiğinde mi tanıştınız?»

«Bunu da nereden öğrendiniz?»

«Küçük bir kuş söyledi- daha doğrusu alabildiğine iri bir kuş.»

«Rani! Mutlaka öyküyü Sodom ve Gomore'ye çevirmiştir.»

«Neyse ki ayrıntılara girmedi. Üstü kapalı sözler- o kadar. Örneğin, deneyimli Messalinaların el değmemiş oğlanlara aşk dersleri verdiğine değindi.»

«Bu derslere öyle gereksinimi vardı ki!»

«Bir de erken gelişmiş, azgın genç kızdan bahsetti.»

Hemşire Appu kahkahalarla gülmeye başladı.

«Kızı tanıyor musun?»

«O erken gelişmiş, azgın kız bendim.»

«Sen mi? Rani bunu biliyor mu?»

«Murugan ona yalnız olayları anlattı, isim vermedi. İyi ki isim vermedi. Çünkü çok aptalca davranmıştım. Sevmediğim birine tutularak sevdiğim kişiyi incittim. İnsanlar neden bu denli aptal oluyor?»

«Gönlün nedenleri var, salgı bezlerinin de.»

Uzun bir sessizlik oldu. Will balık haşlamasıyla sebzelerini yiyip bitirdi. Hemşire Appu ona bir tabak meyve salatası uzattı.

«Siz Murugan'ı beyaz saten pijamalarıyla hiç görmediniz ki,» dedi.

«Kaybım çok mu büyük?»

«Beyaz saten pijamalarla ne olağanüstü güzel göründüğünü

bilemezsiniz. Kimsenin böyle güzel olmaya hakkı yok. Yakışık almıyor. Bu, açıkça üstünlüğü kötüye kullanmak.»

,Sulkadan alınma beyaz saten pijamalarla görünümü sonunda kızın aklını başından almıştı. Öyle tutulmuştu ki, iki ay boyunca tüm kişiliği değişmişti. Onu görmeye dayanamayan bir erkeğin peşinden koşan, onu seven ve aslında kendisinin de sevdiği erkeğe sırt çeviren şaşkının teki olmuştu.

«Pijamalı güzelle bir yerlere varabildiniz mi bari?» diye sordu Will.

«Yatağa kadar gittik. Ama onu öpmeye başlayınca yataktan fırladığı gibi kendini banyoya attı ve kapıyı yüzüme kilitledi. Hava deliğinden pijamalarını vermeden de dışarı çıkmadı. Ayrıca, ırzına geçmeyeceğime namusum üzerine yemin etmem gerekti. Şimdi bunlar gülünç geliyor, ama o zaman, o zaman...» Başını sallıyordu. «Tam bir ağlatıydı. Herkes benim davranışlarımdan neler olduğunu anlamıştı. Açıkça görülüyordu ki çok gelişmiş, azgın kızlar bir işe yaramayacaktı. Onun sistemli bir eğitime gereksinimi vardı.»

«Öykünün devamını biliyorum,» dedi Will. «Oğlan annesine yazar, anne eve dönerek oğlanı kaptığı gibi İsviçre'ye götürür.»

«Ve ancak altı ay önce buraya dönerler. Bu sürenin yarısını da Rendang'da Murugan'ın teyzesinin yanında geçirdiler.»

Will Albay Dipa'dan söz edecekken, birden Murugan'a bu konuyu kimselere açmayacağına dair verdiği sözü anımsadı ve sustu.

Bahçeden bir ıslık duyuldu.

«İzninizle,» dedi genç hemşire ve cama gitti. Gördüğü şey karşısında mutlulukla gülümseyerek el salladı. «Ranga'ymış.»

«Ranga da kim?»

«Az önce size bahsettiğim arkadaş. Size soracakları vardı. Gelsin mi?»

«Elbette.»

Cama dönerek arkadaşına el etti.

«Anlaşılan, beyaz saten pijamaların üzerinizde hiç etkisi kalmamış.»

Kız başıyla onayladı. «Tek perdelik bir ağlatıydı. Aklımı başıma devşirmem uzun sürmedi. Ve aklım başıma geldiğinde Ranga, değişmezlikle, beni bekliyordu.» Kapı açıldı ve ayağında spor pabuçlar, haki şortlu, ince uzun genç bir adam odaya girdi.

«Ranga Karakuran,» diye kendini tanıttı Will'in elini sıkarak.

«Beş dakika önce gelseydin,» dedi Radha, «Bay Bahu'yla tanışma mutluluğuna erecektin.»

«Demek buradaydı,» dedi Ranga yüzünü buruşturarak.

«Adam bu kadar mı kötü?» diye sordu Will.

Ranga adamın kusurlarını bir bir sıraladı: «A: Bizden nefret eder. B: Albay Dipa'nın evcil çakalıdır. C: Tüm petrol şirketlerinin gayriresmi sözcüsüdür. D: Kocamış domuz Radha'ya asılmıştı. E: Sağda solda dinsel inançların güçlendirilmesi gerektiğini savunup durur. Bu konuda yayınlanmış bir kitabı bile var. Hem de, Harvard Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden birinin önsözüyle. Bunlar Pala'nın bağımsızlığına karşı yürütülen çalışmaların bir parçası. Tanrı da Dipa'nın Bağlaşığıymış (Müttefiki). Sanki neden suçlular suçları konusunda açıksözlü olmazlar? Bütün bu büyük ülkücülük laf salatası- Mide bulandırıcı.»

Radha elini uzatarak gencin kulağını üç kez sertçe büktü.

Genç adam, «Seni gidi...» diye girişmişti ki, duraksadı ve gülmeye başladı. «Aslında çok haklısın,» dedi. «Yine de bu kadar canımı acıtman gerekmezdi.»

«Tepesi attığında hep böyle mi yaparsın?» diye Will Radha'ya sordu.

«Olur olmaz zamanlarda, ya da değiştiremeyeceği aksaklıklar karşısında tepesi atmışsa, evet.»

Will bu kez gence döndü. «Ya sen, hiç onun kulağını çektiğin oldu mu?»

Ranga güldü. «Poposuna vurmayı yeğliyorum. Ama, ne yazık ki pek fırsat çıkmıyor.»

«Demek o senden daha dengeli.»

«Daha mı dengeli? Olağanüstü aklıbaşında demeniz gerek.»

«Siz ise yalnızca normalsiniz.»

«Hatta ortanın biraz solunda sayılırım.» Başını üzüntüyle salladı. «Zaman zaman müthiş canım sıkılıyor- beş para etmezin teki olduğuma inanıyorum?»

«Oysa, gerçekte öyle değerli ki Manchester Üniversitesinden biyokimya bursu kazandı.»

«O böyle, umutsuz, acınası günahkâr rolü oynayarak ayaklarına yattığında ne yaparsın? Kulağını mı çekersin?»

«Evet,» dedi, «ve... işte, başka şeyler.» Kız Ranga'ya, Ranga da kıza baktı. Derken ikisi de makaraları koyverdiler.

«Anlaşıldı,» dedi Will. «Anlaşıldı. Bu başka şeyleri göz önüne alırsak,» diye sürdürdü, «Ranga Pala'dan uzun süre ayrı kalmaya istekli mi?»

«Pek değil,» diye itiraf etti Ranga.

«Ama gitmesi gerek,» dedi Radha kararlılıkla.

«Orada mutlu olabilecek mi?» diye sordu Will.

«Ben de size bunu soracaktım,» dedi Ranga.

«Pekâlâ, iklimden hiç hoşlanmayacaksın, yemekleri, gürültü patırtıyı, kokuları ve mimariyi beğenmeyeceksin. Ancak, büyük bir olasılıkla, işini seveceksin ve tanıştığın insanların çoğuyla iyi anlaştığını göreceksin.»

«Ya kızlar?» diye sordu Radha.

«Bu soruya nasıl bir yanıt istersin? İçini rahatlatacak palavralar mı, yoksa gerçeği mi?»

«Gerçeği.»

«Öyle olsun canım. Gerçek şu ki, Ranga çok tutulacak. Düzinelerle kız ona bayılacak. Üstelik, bu kızlardan bazıları adamakıllı çekici olacak. Eğer onların çekiciliğine karşı koyamazsa ne yaparsın?»

«Onun adına sevinirim.»

Will bu kez de Ranga'ya sordu. «Ya sen, Sen uzaktayken Radha başka erkeklerle avunursa sevinir misin?»

«Sevinebilmek isterdim,» dedi Ranga. «Ama gerçekten sevinir miyim, bu başka mesele.»

«Radha'dan bağlılık sözü alacak mısın?»

«Hiçbir konuda söz almayacağım.»

«Senin sevgilin olduğu halde mi?»

«O yalnız kendine aittir.»

«Ranga da yalnız kendine aittir,» dedi genç hemşire. «Dilediğince davranmakta özgürdür.»

Will Babs'in çilek pembesi odasını anımsayarak abartılı bir kahkaha attı. «Ve her şeyden çok, dilediğinin tersini yapmakta özgür,» dedi. Bir genç yüzden ötekine baktı ve kuşkulu bir şaşkınlık okudu bu yüzlerde. Değişik bir ses ve gülümsemeyle ekledi, «Hay Allah, unutmuştum. Biriniz olağanüstü dengeli, diğerinizse ortanın yalnızca biraz solundaydı. Hal böyleyken, dışardan gelme bu akıl hastasını nasıl olur da anlayabilirsiniz?» Ve, sorusunu yanıtlamalarını beklemeden, sürdürdü. «Söyleyin bakalım ne zamandır...» Sustu. «Belki saygısızlık ediyorum. Eğer öyleyse kendi işime bakmamı söyleyin. Yine de, insanbilimi açısından, ne süredir dost olduğunuzu bilmek isterdim.»

«Dost» mu, yoksa «aşık» mı demek istiyorsunuz? diye sordu genç hemşire.

«Her ikisi de.»

«Ranga'yla ben bebekliğimizden beri arkadaşız. Yatak arkadaşlığımıza gelince, o berbat beyaz saten pijama faslını saymazsak, benim on beş buçuk, onun ise on yedi buçuk yaşından beri sürüyor- iki buçuk yıldır.

«Kimse size karşı çıkmadı mı?»

«Neden karşı çıkacaklarmış?»

«Neden ya,» diye yankıladı Will. «Ama benim geldiğim yerlerde hemen hemen herkes karşı çıkardı.»

«Erkekler arasında ilişkiyi nasıl karşılarlar?» diye sordu Ranga.

«Kuramsal olarak, bu konu kız konusundan bile daha tabu bir konudur. Ama uygulamada beş, altı yüz genç bir yatılı okula tıkıldıklarında neler olabileceğini varın siz düşünün. Burada da bu tür şeyler oluyor mu?»

«Evet.»

«Şaştım doğrusu.»

«Neden şaşırdınız?»

«Kızlara kolaylıkla erişilebildiğine göre...»

«Ama aşkın bir türü diğerini dışlamaz ki.»

«İki tür de törenize uygun mudur?»

«Pek tabi.»

«Demek Murugan bir başka pijamalıya tutulsaydı kimse aldırmayacaktı?»

«İyi bir ilişkiyse, evet.»

«Ne yazık ki,» dedi Radha, «Rani çocuğa çok ustaca işlemişti. Murugan annesinden ve kendinden başka kimseye ilgi duyamıyordu.»

«Erkek arkadaşları da mı yoktu?»

«Belki şimdi vardır. Bilemem. Tek bildiğim, onu tanıdığım zaman yaşamında kimselere yer yoktu. Ne erkeklere, ne de kızlara. Yalnız annesi ve mastürbasyonu ve Ermişler. Yalnız caz plakları ve spor arabalar ve Hitler ülküleri, büyük bir önder olup Pala'yı modern devlet diye tanımladığı bir şeye dönüştürme düşleri.»

«Üç hafta önce,» dedi Ranga, «o ve Rani Shivapuram'da, saraydaydılar. Bir gurup üniversiteliyi Murugan'ın düşlerini dinlemeye çağırdılar: petrol, sanayileşme, televizyon, silahlanma, Manevî Kalkınma, falan.»

«Bari, yandaş topladı mı?»

Ranga başını olumsuzca salladı. «Kötü, sığ, sıkıcı bir şeyi kim iyi, doyurucu, son derece ilginç bir şeye yeğler? Sizin sürat teknelerinize, televizyonunuza gereksinmemiz yok. Hele savaşlarınıza, devrimlerinize, hortlattığınız eskimiş düşüncelere, politik sloganlarınıza, Roma, ya da Moskova kaynaklı fizikötesi

saçmalara hiç, ama hiç özenmiyoruz. *Maithuna* nedir, bilir misiniz,»

«*Maithuna* mı? Neyin nesi bu?»

«Önce tarihçesinden başlayalım,» dedi Ranga ve yeni öğrendiği bir konuda ders veren üniversitelinin sevimli bilgiçliğiyle açıklamaya koyuldu. Budizm aşağı yukarı bin iki yüz yıl önce Pala'ya gelmiş. Hem de, bize daha yakın olan Seylan'dan değil de, Bengal'den ve Bengal kanalıyla Tibet'ten gelmiş. Sonuç: Bizler Mahayana* kolundanız ve bizim Budizmimiz Tantra** ile iç içedir. Tantra'nın ne olduğunu biliyor musunuz?

Will bu konudaki bilgilerinin çok yetersiz olduğunu belirtti.

«Doğrusu,» dedi Ranga, bilgiçlik kabuğunu delip geçen bir kahkahayla, «ben de sizin kadar biliyorum. Tantra çok geniş bir konu ve birçok saçmalıklar, boş inançlar içeriyor. Yine de özünde çok tutarlı. Eğer Tantrikseniz, dünyadan elinizi, ayağınızı çekip onun değerini yadsımazsınız. Güney Budizminin keşişleri gibi yaşamın dışında bir Nirvana aramazsınız. Tersine, dünyayı böylesiliğiyle benimseyip ondan yararlanma yolunu seçersiniz; yaptığınız her şey, başınızdan geçen tüm olaylar, görerek, duyarak, dokunarak algıladıklarınız, size benliğinizin tutsaklığından özgürleşme çabanızda yardımcı olur.»

«Güzel sözler,» dedi Will, kuşkusunu ortaya koyan bir sesle.

«Bunlar sözde kalmıyor ama,» diye diretti Ranga. «Ayırım burada,» diye ekledi- ve gençlere özgü bilgiçlik, yandaş toplama çabalarının ateşini söndürdü. «Sizin düşününüzle bizimki bu noktada farklılaşıyor. Batılı düşünürlerin en bilgeleri bile iyi bi-

---

(*) Mahayana: Kuzey Budizmi. Büyük kurtuluş yolu anlamındadır. Budizmin başlangıçtaki özgün biçiminden farklılaşmış, gelişmiş biçimi.

(**) Tantra: Hinduizmin bir kolu. Tantra doktrini tutkulardan kurtulmanın en doğru, en kestirme yolunun isteklere karşı koymak yerine istekleri doygunlaştırmak olduğunu savunur; bu doktrinde cinsel simgeler önemli bir yer tutar.

Mahayana ve Tantra

rer konuşmacıdan başka bir şey değildir. Doğulu düşünürlerin çoğu konuşma sanatını pek bilmezler, ama ne çıkar. Önemli olan konuşmak değil ki. Onların kuramları yararcı ve uygulamalıdır. Tıpkı modern fizik kuramları gibi- şu farkla ki, bunların uygulama alanı ruhsal, sonuçları ise algılarötesi aşkınlıktır. Sizin metafizikçileriniz insanın ve evrenin yaradılış özellikleri üzerine kuramlar geliştirip, ilkeler belirlerler; ama okuyucuya bu ilke ve kuramları doğrulama yöntemlerini göstermezler. Bizim ilkelerimizse onları doğrulamaya yarayan bir dizi işlemle desteklenmiştir. Örnek olarak «*Tat tvam asi*- Sen de O'sun» ilkesini ele alalım. Bu ilke bizim düşünümüzün temelidir. «*Tat tvam asi*» diye yineledi. «Doğaötesi düşünde bir önermeyi andırıyor; ama, gerçekte ruhsal bir deneyimi tanımlar ve bu deneyi yaşayıp özümseyebilmek için bilinmesi gereken bütün işlemler düşünürlerimizce ayrıntılı biçimde, açıkça anlatılmıştır. Öyle ki, gerekli işlemleri yerine getiren herhangi biri «*Tat tvam asi*» ilkesinin doğruluğunu, geçerliliğini ölçebilir. Bu işlemler yoga, Zen, meditasyon veya belli koşullarda, *Maithuna* adlarını alırlar.»

«Yine başladığımız noktaya döndük. *Maithuna* nedir?»

«İyisi mi Radha'ya sorun?»

Will genç hemşireye döndü, «Nedir?»

«*Maithuna*,» diye özenle yanıtladı, «Aşk Yogasıdır.»

«Kutsal mı, bedensel mi?»

«Böyle bir ayırım yok.»

«İşin püf noktası da bu,» diye söze karıştı Ranga. «*Maithuna* yaptığınızda bedensel aşk kutsal aşkla özdeşleşir.»

«*Buddhatvan yoshidyonisansritan,*» diye alıntıladı kız.

«Sanskritçeyi kes de ne dediğini anlayalım.»

«Ranga, *Buddhatvan*'ı nasıl çevirirsin?»

«Budalık, Budalaşmak, aydınlanıp uyanma niteliği.»

Radha onu onaylayarak Will'e döndü. «Budalık *yoni*dedir* demek oluyor.»

(*) Yoni: Hindu Tanrıçası Şakti'yi ve onun kişiliğinde evrensel dişilik ilkesini simgeleyen stilize (biçimsel) kadın cinsel organı.

«*Yoni*de mi?» Will, Benares kentinde kambur bir satıcıdan dairede çalışan kızlara aldığı Ölümsüz Dişilik simgesi küçük taş yontuları anımsadı. Sekiz annaya bir siyah *yoni,* on iki annaya daha kutsal sayılan *yoni-lingam.*** «Gerçekten mi *yoni*de, yoksa söz gelişi mi?»

«Amma saçma bir soru!» dedi genç hemşire, pürüzsüz, şen şakrak bir kahkaha atarak. «Bizim söz gelişi seviştiğimizi mi sanıyorsunuz yoksa? *Buddhatvan yoshidyonisansritan,*» diye yineledi. «Tümüyle, kesinlikle gerçek.»

«Oneida Derneğini duymuşluğunuz var mı?» diye sordu Ranga. Will başını eğdi. On dokuzuncu yüzyıl Amerikan dernekleri konusunda uzmanlaşmış bir Amerikalı tarihçi dostu vardı. «Peki, siz bunu nerden duydunuz?» diye sordu.

«Tüm uygulamalı felsefe kitaplarında bu dernekten bahsedilir. Temelde *maithuna* Oneida üyelerinin «Erkeğin Kendini Tutması» olarak tanımladıkları şeydir. Bu da Roma Katoliklerinin «coitus reservatus»u ile eşanlamlıdır.»

«*Reservatus,*» diye yineledi genç hemşire. «Bu sözcük beni hep güldürür. «Ne de *tutuk* bir genç adam!» Yüzünde gamzeler belirdi ve dişleri beyaz beyaz ışıldadı.

«Saçmalama!» dedi Ranga, kızgınlıkla. «Bu önemli bir konu.»

Kız özür diledi. Ne yapsın, «*reservatus*» gerçekten çok gülünçtü.

«Kısaca,» diye konuyu toparladı Will, «*maithuna* araçsız bir gebelikten korunma yöntemi.»

«Hepsi bu değil,» diye atıldı Ranga. «*Maithuna* aynı zamanda başka bir şey. Çok daha önemli bir şey.» Üniversiteli bilgiç delikanlı yine öne çıkmıştı. «Anımsayın,» dedi, kendini

---

(**) Yoni-Lingam: Dişilik ve erkeklik ilkelerinin bütünleşmesini gösteren cinsel simge.

kaptırarak, «Freud'un bıkmadan vurguladığı noktayı anımsayın.»

«Hangi nokta? O kadar çok nokta vurgulamış ki.»

«Çocuk cinselliği konusu. Hepimizde doğuştan varolan ve tüm bebeklik ve çocukluk döneminde yaşadığımız cinsellik, cinsel organlar üzerinde yoğunlaşmamıştır; tüm örgenliğimize yayılmış bir cinselliktir. Kalıtsal cennetimiz. Ama, çocuk büyüdükçe cennet yitirilir. *Maithuna* bu yitik cenneti yeniden bulmak, yaratmak için geliştirilmiş bir yöntemdir.» Radha'ya döndü. «Senin belleğin güçlüdür. Uygulamalı Felsefe kitabında Spinoza'dan bir alıntı vardı. Nasıldı o?»

«Bedeni birçok şeyler yapabilecek düzeye getirin,» diye ezbere alıntıladı Radha.

«Bu zihninizi mükemmelleştirmenize yardım eder ve böylelikle Tanrıyı aklınızla sevebilirsiniz.»

«İşte bütün yogaların amacı,» dedi Ranga, «*maithuna* dahil.»

«Ve o gerçek bir yogadır,» diye ısrarla belirtti kız. «Sürekli değişimcilerin yogası, gerekirciliğe inananların yogası, Tanrı aşkında kurtuluş arayanların yogası kadar gerçek. Aslında, çoğu kişi açısından daha bile iyi ve yararlı. Çünkü *maithuna* onları oraya ulaştırıyor.»

«Orası da neresi?» diye sordu Will.

'«Orası» «Bildiğin» yerdir.'

«Neyi bildiğin?»

«Öz varlığının bilincine vardığın yer- ve ister inan, ister inanma, Sen O'sun, ve Ben de O'yum. O benim» Gamzeler yine belirdi, dişler parıldadı. «Ve O aynı zamanda odur,» dedi Ranga'yı göstererek. «İnanmak zor, değil mi?» Genç adama dil çıkarttı. «Ama yine de gerçek.»

Ranga gülümsedi, uzanarak parmağıyla kızın burnunun ucuna dokundu. «Gerçek olmakla kalmayıp, açığa vurmuş bir Hakikat.» Burnun ucuna parmağıyla hafifçe vurdu. Açınlanmış bir

Hakikat,» diye yineledi. «Onun için söz ve davranışlarına dikkat et küçük hanım.»

«Kafamı kurcalayan bir sorun var,» dedi Will. «Her şey belli bir yöntemle sevişmeye bağlıysa herkes neden aydınlanamıyor? Buna ne yanıt vereceksiniz bakalım?»

«Açıklaması kolay,» dedi Ranga.

Ama kız onun sözünü keserek, «Dinleyin,» dedi, «Dinleyin!»

Will kulak kabarttı. Uzaktan, duyulur duyulmaz, ama yine de anlaşılır biçimde bir ses geliyordu, Pala'ya ilk geldiğinde onu karşılayan o tuhaf, insan sesine benzemeyen ses. «Dikkat,» diyordu. «Dikkat. Dikkat...»

«Yine mi o allahın belası kuş!»

«Ama bütün giz onda saklı.»

«'Dikkat?' Ama az önce gizin çözümünü başka bir şeye bağlamıştın. O tutuk genç adama ne oldu?»

«O yalnızca dikkat etmeyi kolaylaştıran bir yöntem.»

«Ve gerçekten kolaylaştırıyor,» dedi Ranga. «*Maithuna*'nın önemi şurada. Sevişmeyi yogaya dönüştüren özel tekniğinden çok, bu tekniğin sağladığı uyanıklıkta. Kişinin kendi duyumlarına ve her duyumun özündeki duyum olmayana uyanmasında.»

«Duyum olmayanla neyi kastediyorsun?»

«Benliküstü bölgemin duyumlarım için sağladığı hammaddeyi.»

«Benliküstü bölgenize de dikkat edebiliyorsunuz demek?»

«Elbette.»

Will genç hemşireye döndü. «Ya sen?»

«Evet, benliğime ve aynı zamanda benliküstüme. Ranga'nın benliğine ve onun benliküstüne, Ranga'nın bedenine, kendi bedenime ve bedenimin bütün duyumlarına. Ve aşka ve dostluğa. Ve öbür insanın gizemine- kendi benliğimin diğer yarısı, benliküstüm olan o yabancıya. Ve bu arada, duygucu, ya da daha beteri, Rani gibi maneviyatçı olsaydım, çok kaba, çirkin, duy-

gusuz bulacağım birçok ayrıntıya da dikkat ediyorum. Bu ayrıntılar bence kaba, çirkin değil, çünkü bilinçli, uyanık olduğum sürece onların da diğer şeyler kadar güzel ve olağanüstü olduğu gerçeğine dikkat edebiliyorum.»

«*Maithuna dhyana*'dır,» diye belirtti Ranga. Yeni bir sözcüğün her şeyi açığa kavuşturmaya yeteceğini düşünüyor olmalıydı.

«Ama *dhyana* nedir?» diye sordu Will.

«*Dhyana* meditasyon, derin düşüncedir.»

«Meditasyon?»

Will, Charing Cross caddesi üstündeki o çilek pembesi aşk yuvasını düşünüyordu. Orada geçenleri anlatmak için meditasyon sözcüğünü seçmezdi doğrusu. Ama, aslına bakarsanız, orada bile bir tür kurtuluş, özgürleşme bulmamış mıydı. Porter Cini reklamının değişken ışığının yol açtığı yabancılaşma, o berbat günlük kişiliğinden bağımsızlaşma değil miydi. Ancak, ne yazık ki, aynı anda varlığının tümünden yabancılaşmıştı- sevgiden, akıldan, değer yargılarından, ceset yeşili, ya da sıcak pembede yaşanan, kendinden geçirici bir coşkunun, ucuz, bayağı bir yanılsamanın dışında tüm bilincinden yabancılaşma. Radha'nın aydınlık yüzüne baktı. Ne mutluluk, ne inanç! Hem de Bay Bahu' nun kararlılıkla dünyaya benimsetmeye uğraştığı günaha değil de, onun erinçli, gönül aydınlatan karşıtına inanç. Çok dokunaklıydı doğrusu. Ama o etkilenmeyecekti. «*Noli me tangere*-bana ilişme, işime karışma-» bu kesin bir buyruktu. Zihnini bir başka odağa toplayarak, sorunu gülünesi bir saçmalığa indirgeyerek içini rahatlatmaya çalıştı. Kurtulmak için ne yapmalıyız? Yanıt üç harfte gizli.

İçinden gülerek, alayla sordu. «*Maithunayı* okulda öğrenmiş olmalısınız?»

«Evet ya, okulda,» diye öyle bir doğallıkla yanıtladı ki Radha, Will'in Rabelais özentisi ince alayı boşa çıkıverdi.

«Bu yöntem herkese öğretilir,» diye ekledi Ranga.

«*Maithuna* eğitimi ne zaman başlar?»

«Aşağı yukarı trigonometri ve ileri biyoloji ile aynı dönemde, on beş on beş buçuk yaşımızda.»

«*Maithunayı* öğrenip hayata atıldıktan, evlendikten sonra-tabi, sizde evlilik varsa...»

«Oh, evet, evleniriz,» diye güvence verdi Radha.

«Evlendiğinizde de *maithuna* uygular mısınız?»

«Herkes değilse de çoğunluk uygular.»

«Sürekli olarak mı?»

«Çocuk istedikleri zamanlar dışında, sürekli.»

«Çocuk istemeyen, ama maithuna dışında yenilik arayanlar ne yapar?»

«Doğum kontrol araçları,» dedi Ranga, kısa ve öz.

«Bu araçlar kolayca bulunabiliyor mu?»

«Bulunmak ne kelime! Bunların dağıtımını devlet üstlenmiştir. Bedava, beş kuruş ödenmeksizin dağıtılır- tabi, bunların bedelinin vergilerimizden karşılandığını saymazsak.»

Radha söze karıştı, «Postacı her aybaşı otuz gecelik gereksinimimizi kapımıza bırakır.»

«Ve böylece, bebekler de gelmez?»

«Yalnız istediğimiz bebekler doğar. Aileler en çok üç, genellikle iki çocuk yapar.»

«Sonuç olarak,» dedi Ranga, sıra istatistik bilgilere gelince. yine bilgiç öğrenci kimliğine bürünerek, «bizde nüfus artış hızı binde üç dolayındadır. Buna karşılık, Rendang'ın nüfus artış hızı hemen hemen Seylan'ın ki kadar: yüzde üç. Çin'in yüzde iki, Hindistan'ın, yüzde bir nokta yedi.»

«Bir ay önce Çin'deydim,» dedi Will. «Geçen yıl da Hindistan'da bir ay kalmıştım. Ondan önce de, Rendang ve Seylan' dan bile daha hızla üreyen Güney Amerika'yı görmüştüm., İçinizde Rendang-Lobo'yu bilen var mı?»

Ranga başını eğerek bildiğini belirtti.

«Rendang'da üç gün kaldım,» diye açıkladı. «Sosyoloji dersinde ilk altıya girdiniz mi, dış dünyanın neye benzediğini görmenize fırsat tanırlar.»

«Peki, dış dünyayı nasıl buldun?» diye sordu Will.

Ranga soruyu soruyla karşıladı. «Rendang-Lobo'da iken size gecekondu bölgelerini gösterdiler mi?»

«Tam tersi, gecekonduları görmemem için ellerinden geleni yaptılar. Ama onları atlattım.»

«Evet, Rendang Dışişleri Bakanlığındaki o tüyler ürpertici kokteyl partiden oteline dönerken onları nasıl atlattığını olanca canlılığıyla anımsıyordu. Kalburüstü kişilerin hemen hemen tümü partideydi. Yörenin ileri gelenleri ve eşleri- üniformalar, madalyalar, Dior giysileri ve mücevherler. Tüm önemli yabancılar- sürüsüne bereket diplomatlar, İngiliz ve Amerikalı petrolcüler, Japon ticaret heyetinin altı üyesi, Leningrad'dan bir hanım ecza uzmanı, iki Polonyalı mühendis, özelliği Krupp von Bohlen' in kuzeni olmaktan ibaret bir Alman turist, Cezayir'de çok önemli bir Ekonomik Yardım Yürütüm Birliğini temsil eden ne idiği belirsiz bir Ermeni, mutlulukları yüzlerinden okunan on dört Çek teknisyen ki, bu sonuncular geçen ay Skoda'dan Rendang'a sevkedilen tanklar, toplar ve makineli tüfeklerle gelmişlerdi. «İşte bu insanlar,» demişti kendi kendine, Dışişleri Bakanlığının mermer merdivenlerinden Özgürlük alanına inerken, «işte dünyamızı yönetenler.» Üç milyar insanın yazgısı bu bir avuç politikacının, birkaç bin milyonerin, generalin ve tefecinin eline kalmış. «Sizler, bu dünyanın siyanürleri- ve siyanür asla, ama asla ağız sulandıran tadını yitirmeyecek.»

Kokteyl partinin göz alıcı ışıltısından sonra, kahkahalardan ve yiyeceklerin ve Chanel parfümü sürünmüş kadınların iç bayıltan kokularından sonra, yepyeni Adalet Sarayının arkasında kalan daracık sokaklar büsbütün karanlık ve gürültülü, Bağımsızlık Bulvarında, palmiyelerin dibinde geceleyen acınası serseriler Kalküta sokaklarında yığılı cesetler gibi uyuyan umutsuz kalabalıktan bile daha yitik, Tanrı ve insan tarafından büsbütün terkedilmiş görünüyorlardı. Ve birden, o küçük oğlanı anımsadı. Onu taşıyan kendisi kadar küçük ablasının sırtından kayıp, düştüğünde, berelenmiş, sarsılmış, yerden kaldırdığı şiş karınlı oğlanı.

Çocuğu kaldırarak, minik ablasının da yardımıyla evine götürmüş ve (uyuz kafaları sayabildiği kadarıyla) dokuz kişiye yuvalık eden penceresiz bir izbeye indirmişti.

«Bebekleri yaşatabilmek,» dedi, «hastaları iyileştirmek, lağımların içme sularına karışmasını önlemek- insan bu özünde yararlı şeylerle işe başlıyor. Ama neye yarar? Sonuç, yoksulluk ve sefaletin artması, uygarlığın giderek yok olması. Bu Tanrıyı müthiş eğlendiren bir tür eşek şakası olmalı.»

Genç dostlarına o gergin, ürkütücü sırıtışıyla baktı.

«Tanrıyı bu işe karıştırmayın,» dedi Ranga, sertçe. «Bu evrensel değil, kesinlikle insan yapısı bir şaka. Bu işler, çekim kuramına, ya da ikinci termodinamik yasasına benzemez. Ancak insanların aptalca davranışları nedeniyle olurlar. Biz, Pala' da bu tür şeylerin olmasına izin vermedik, onun için bu oyun bizim üstümüzde oynanmadı. Aşağı yukarı yüz yıldır çevre sağlığına önem veriyoruz- üstelik, halen aşırı artmış bir nüfusumuz yok, yoksul değiliz ve dikta ile yönetilmiyoruz. Tüm bunların nedeni çok açık- akılcı ve gerçekçi davranmayı seçtik.»

«Nasıl oldu da bu seçimi yapabildiniz?» diye sordu Will.

«Uygun insanlar, uygun zamanda akıllarını kullandılar,» dedi Ranga. «Ancak, şunu da belirtmek gerekir ki, çok şanslıydılar. Aslında, genel olarak Pala çok şanslıydı. Öncelikle, kimsenin sömürgesi olmamıştı. Rendang'ın harika bir limanı vardır. Bu da ortaçağlarda Arapları başlarına sardı. Bizim limanımız yok, bu nedenle Araplar bize dokunmadılar ve biz de dinimizi koruyabildik. Halen Budist, ya da Şiva dinindeniz, tabi, Tantrik Agnostik (Bilinemezci) olmadığımız sürece.»

«Kendinizi böyle mi tanımlarsınız?» diye sordu Will, «Tantrik Bilinemezcisi?»

«Evet, hem de Mahayana eklentileriyle,» diye açıkladı Ranga. «Her neyse, Rendang'dan bahsediyorduk. Araplardan sonra Portekizliler geldi. Biz yine kurtulduk. Liman yok, Portekizliler de yok. Buna bağlı olarak, Katolik azınlık da yok, insanların aşırı üreyip insanlık dışı yoksulluğa düşmelerinin Tanrı buyruğu ol-

duğu yolunda dinsel yutturmacalar da yok, doğum kontroluna karşı örgütlü direniş de. İyi yazgımız bu kadarla da kalmıyor: Seylan ve Rendang yüz yirmi yıl süren Portekiz istilasından sonra Hollandalıların eline geçti. Hollandalılardan sonra da İngilizler geldi. Biz bu yayılmacılardan da paçamızı kurtardık. Ne Hollandalı, ne İngiliz ve böylece, ne büyük çiftçiler, ne toprak köleliği, ne dışsatıma yönelik bol para getiren ürünler, ne toprak erozyonu. Ayrıca, ne viski, ne Kalvincilik, ne frengi, ne de yabancı yöneticiler. Kendi yolumuzu kendimiz çizebildik, kendi sorunlarımızın sorumluluğunu kendimiz üstlendik.»

«Gerçekten de çok şanslıymışsınız.»

«Bu büyük şansın üstüne, bir de Düzeltimci Murugan ile Andrew MacPhail'in yönetimdeki şaşılası başarılarını eklemeli,» diye sürdürdü Ranga. «Dr. MacPhail size büyük dedesinden bahsetti mi?»

«Yalnızca birkaç sözcükle değindi.»

«Deneme Merkezinin kuruluşunu anlattı mı?»

Will olumsuzca başını salladı.

«Deneme merkezinin nüfus planlamasıyla yakın ilişkisi vardır,» dedi Ranga. «Her şey bir kıtlıkla başlamış. Pala'ya gelmeden önce Dr. Andrew birkaç yıl Madras'ta yaşar. Oradaki ikinci yılında Muson rüzgârları esmez olur. Ekinler kavrulur, sarnıçlar, kuyular kurur. Zenginler ve İngilizler dışında kimse yiyecek bulamaz. İnsanlar sinek gibi topluca ölürler. Dr. Andrew'un anılarında bu kıtlıkla ilgili çok ünlü bir bölüm vardır. Bir betimleme, ve sonra bir yorum. Çocukluğunda pek çok vaaz dinlemek zorunda kalmış ve açlıktan ölen Hintlilerle ilgilenirken, bunlardan biri aklına takılmış. «İnsan yalnız ekmekle yaşayamaz-» vaazın konusu buymuş ve vaiz öyle etkili konuşmuş ki, vaazın sonunda mezhebine epey yandaş toplamış. «İnsan yalnız ekmekle yaşayamaz.» Ama Dr. Andrew o kıtlık anında aymış ki, ekmek olmadan zihin, ruh, iç aydınlanma, Cennetteki Babamız da olamaz. Yalnızca açlık, umutsuzluk, kayıtsızlık ve ölüm vardır.»

«Al sana bir evrensel eşek şakası daha,» dedi Will. «Üstelik, bunu biçimlendiren İsa'nın ta kendisi. «Varlıklı olanlara verilecektir, varlığı olmayanlardan ise ellerindeki de alınacaktır» - ellerinde olan ancak ucu ucuna insanca yaşamaya yetse bile. Bu Tanrı'nın oyunları arasında en acımasızı ve en yaygın olanı. Bu pis oyunun dünyanın her yanında milyonlarca erkek ve kadına, milyonlarca çocuğa oynandığını gördüm.»

«Öyleyse, kıtlığın Dr. Andrew üzerinde ne denli silinmez bir iz bıraktığını anlayabilirsiniz. O ve dostu Raca, Pala'da en azından her zaman ekmek bulunabilmesi için çalışmaya karar vermişler. Bunu sağlamak için de Deneme Merkezini kurmuşlar. Tropiklerdeki Rothamsted çok başarılı olmuş. Birkaç yıl içinde yeni pirinç, mısır, akdarı, ekmek ağacı türleri geliştirilmiş. Daha verimli sığır ve tavuk türleri yetiştirilmiş. Gübreleme ve üretimde yeni yöntemler denenmiş; öyle ki, ellili yıllarda Berlin'in doğusunda ilk süperfosfat fabrikası bu adada kurulmuş. Bütün bu gelişmeler sonunda insanlarımız daha iyi beslenir, daha uzun yaşar, daha az çocuk yitirir olmuşlar. Tropik bölge Rothamsted'inin kuruluşunun onuncu yılında Raca bir nüfus sayımı yaptırmış. Yüz yıldır nüfus pek değişmezken, artık artmaya başlamış. Dr. Andrew elli, altmış yılda Pala'nın Rendang'ın bugünkü durumunu andıran mikrop yuvası bir gecekondu bölgesine dönüşeceğini öngörebilmiş. Ne yapılmalıydı? Dr. Andrew Malthus'un öğretisini iyi biliyormuş. «Besin üretimi aritmetik artış gösterir; nüfus ise geometrik artış gösterir. İnsanın iki seçeneği vardır; ya sorunun çözümünü doğaya bırakır ve doğa da alışılmış yöntemlerine, kıtlık, salgın hastalık ve savaşa başvurur; ya da (Malthus din adamı olduğundan) insan kendi türünün sayısını nefis hakimiyeti yoluyla belli bir düzeyde tutar.»

«Nefis hakimiyeti,» diye sözcükleri yayarak, alayla yineledi genç hemşire. «Nefis hakimiyeti! Söz aramızda,» diye ekledi, «Dr. Andrew Raca'nın on altı yaşındaki körpecik kızıyla daha yeni evlenmişti...»

«Ve bu da,» dedi Ranga, «Malthus kuramını yeniden göz-

den geçirmesi için iyi bir nedendi. Bir yanda açlık, bir yanda cinsellikten kaçınma. Malthus kıskaçları arasında daha iyi, daha zevkli, daha insanca bir orta yol olmalıydı. Tabii ki o günlerde dahi, lastik koruyucular ve sperm öldürücülerden bile önce, böyle bir yol vardı. Süngerler, sabun, yağlanmış ipekten koyunun kör bağırsağına kadar, akla gelebilecek her türlü su geçirmez maddeden yapılmış koruyucular yaygındı. Taşdevri doğum kontrolünün tüm silahları.»

«Peki, Raca ve tebası Taşdevri doğum kontrolüne nasıl tepki gösterdiler? Dehşete kapılmadılar mı?»

«Yok canım. Çok iyi birer Budisttiler ve her iyi Budist gibi üremenin ertelenmiş kıyım olduğunu biliyorlardı. Doğum-ölüm döngüsünden çıkmak için elinden geleni yap ve Tanrı aşkına, döngüye fazladan kurbanların girmesini önle. İyi bir Budist için doğum kontrolünün doğaötesi geçerliliği vardır. Pirinç yetiştiricisi köylü bir toplum için ise sosyal ve ekonomik geçerlilik taşır. Tarlada çalışmaya, yaşlı ve çocuklara bakmaya yeterli sayıda genç nüfus gereklidir. Ama gençler çok çoğalırlarsa ne yaşlılar, ne emekçiler, ne de onların çocukları yeterli besin bulabilirler. Eskiden çiftler altı çocuktan iki üç tanesini yaşatabilirlerdi. Sonra sular temizlendi, Deneme Merkezi kuruldu. Doğan her altı çocuktan beşi yetişkin olmaya başladı. Eski üreme düzeni geçerliliğini yitirdi. Taşdevri doğum kontrolünün tek tepki uyandıran yanı incelikten yoksun olmasıydı. Allahtan daha estetik bir seçenek vardı. Raca Tantrizmin inceliklerini bilen bir kişiydi ve aşk yogasını öğrenmişti. Dr. Andrew böylece *maithuna* ile tanıştı ve gerçek bir bilim adamı olduğundan, bu yöntemi denemeyi kabul etti. O ve genç karısı gerekli eğitimi gördüler.»

«Sonuç?»

«Çoşkulu bir beğeni.»

«Zaten, bu konuda herkesin ortak tepkisi bu,» dedi Radha.

«Hadi, hadi, bırak şu genellemeleri! Kimi böyle düşünür, kimi başka türlü. Dr. Andrew *maithuna* yandaşlarındandı. Bu konuyu enine boyuna tartıştılar. Sonunda gebeliği önleyici araç-

ların eğitimle aynı biçimde ele alınmasında karar kıldılar: bedelsiz, vergilerle desteklenen ve zorunlu olmamakla birlikte, olabildiğince yaygın. Daha incelikli yöntemler arayanlar için ise aşk yogası eğitimi yapılacaktı.»

«Şimdi bana bu kararları yürütebildiklerini mi söylüyorsunuz?»

«Bu pek de zor olmadı. *Maithuna* dinsel töreye uygundu. Kimsenin dine aykırı davranması istenmiyordu. Tam tersi, çok özel, ayrıcalıklı bir şey öğrenerek seçkinlere katılma fırsatı veriliyordu onlara.»

«Ve en önemli noktayı gözden kaçırmayın,» diye söze karıştı genç hemşire. «Kadınlar açısından- hem de tüm kadınlar, genellemelere karşı çıkarsan çık- aşk yogası kusursuzluk, değişip kendi kalıplarını aşarak bütünlenmek demektir.» Kısa bir suskunluk oldu. «Ve artık,» diye ekledi değişik, canlı bir sesle, «senin öğlen uykusu zamanın geldi de geçiyor.»

«Siz gitmeden önce,» dedi Will, «bir mektup yazmak istiyordum. Patronuma hayatta olduğumu ve vahşi yerlilerce yenme tehlikesiyle karşı karşıya bulunmadığımı belirten kısacık bir not.»

Radha Dr. Robert'in çalışma odasında biraz arandıktan sonra kâğıt, kalem ve bir zarfla geri geldi.

«*Veni, vidi,*» diye karaladı Will. «Rani'yle ve yirmi bin dolar bahşiş karşılığında işimizi göreceğini söyleyen Rendanglı işbirlikçisiyle tanıştım. Görüşmeleri bu fiyat üzerinden sürdüreyim mi? Eğer *«Önerdiğiniz mal O.K.»* diye tellerseniz işe girişeceğim. *«Mal için aceleye gerek yok»* derseniz işi bırakacağım. Anneme iyi olduğumu ve yakında yazacağımı bildirin.»

«Tamam,» dedi adresli, mühürlü zarfı Ranga'ya uzatırken. «Sizden bir pul alıp bunu yarınki uçağa yetişecek biçimde postalamanızı rica ediyorum.»

«Bu işi oldu bilin,» diye söz verdi Ranga.

Will genç çiftin ardından bakarken vicdanında bir sızı duydu. Ne de sevimliydiler. Oysa o, Bahu ve tarih güçleriyle

işbirliği yaparak onların dünyasını altüst etmeyi kuruyordu. Adam sen de, o yapmasa nasılsa başkası yapacaktı bu işi. Üstelik Joe Adelhyde petrol işletme hakkını elde etse bile, alıştıkları yöntemle sevişmeyi sürdürebilirlerdi. Ya sürdüremezlerse?

Genç hemşire kapıda duraklayarak, «Artık okumak yok,» dedi ve parmağını salladı. «Uyuman gerek.»

«Ben gündüzleri uyuyamam,» diye karşı koydu Will, bu karşı çıkışta sapıkça bir doyum bularak.

7

Gündüzleri uyuyamazdı; ama gözünü açtığında saat dördü yirmi beş geçiyordu ve kendini olağanüstü dinç hissediyordu. Yarım bıraktığı *«Gerçek Üzerine Notlar»*ı okumayı sürdürdü.

«Tanrım bize inan bağışla ve bizi inançtan sakın.»

Bu sabah burada kalmıştı; şimdi yeni bir bölüm başlıyordu, beşinci bölüm.

«Olduğumu sandığım kişi ve özvarlığım - diğer bir deyişle, acı ve acının bitimi. Olduğumu sandığım kişinin çektiği acıların aşağı yukarı üçte biri kaçınılmazdır. Bu acı insan olmanın doğası gereğidir; özgürleşme peşinde koşarken doğa yasalarına bağımlı, geri döndürülmez zaman içinde, esenliğimize tümüyle kayıtsız bir evrende yaşlılığa ve ölümün kaçınılmazlığına doğru ilerlemeye mahkum, sezgili ve bilinçli varlıklar olmamızın bedelidir. Acıların üçte ikisiniyse kendimiz yaratırız ve evrensel açıdan bakıldığında, bunlar kesinlikle gereksizdir.»

Will sayfayı çevirdi. Bir yaprak kayarak yatağa düştü. Eline alıp bir göz attı. Küçük, düzgün bir yazıyla yirmi satır ve sayfanın dibinde S.M. harfleri. Özel bir mektuba benzemiyordu; bir şiirdi ve bu nedenle rahatça okuyabilirdi. Okudu:

Biryerde, yabansı sessizlik ve geçen Pazar ayininin
Bir milyon üç yüz bin vaazı arasında;

Biryerde
Calvin'in İsa yorumu (Tanrı yardımcımız olsun)
ve kertenkeleler arasında;
Biryerde, görme ve konuşma arasında, biryerde
Kirli, vıcık vıcık söz birikimimizle
İlk yıldız ve çiçek gölgeleri çevresinde
Dönenen iri pervaneler arasında
O açıklık uzanır, artık ben olmayan ben'in
Her şeye karşın anımsadığı
Bir aşk gecesinde varılan karşı kıyıda,
Ve rüzgârı dinlerken, bir başka geceyi,
Karanlıkta uykusuz, koynumda ölüm,
Dulluğun ilk gecesini anımsarım.
Benim, benim, tümü kaçınılmazca benim;
Ama ben, artık ben olmayan ben,
Düşüncem ve suskunluk arasında bu açıklıkta
Benim olup da yitenleri, acıyı ve mutluluğu görürüm
Alp çayırlarında ışıldayan dağ çiçeklerince
Hüzünlü, el değmemiş ve apaçık.

Will, «Dağ çiçeklerince,» diye geçirdi içinden ve on iki yaşındayken İsviçre'deki o yaz tatilini düşündü: değişik çiçekleri, İngiltere'dekilere hiç benzemeyen kelebekleriyle Grindelwald'ın tepesindeki çayırı anımsıyordu; koyu mavi göğü, güneşin parıltısını, vadinin ötesinde ak ışıltılı ulu dağları. Ve babası, görünümün Nestlé sütlü çikolatası reklamlarını andırdığını söylemişti. Yüzünde tiksintiyle, «Gerçek Çikolata bile değil,» diye üstelemişti, «Sütlü çikolata.» Sonra annesinin beceriksizce (zavallıcık!) ama sevecen bir titizlikle üzerinde çalıştığı suluboya resimle alay etmişti. «Nestlé'nin geri çevirdiği sütlü çikolata resmi.» Derken sıra Will'e gelmişti. «Ağzın açık, ayran budalası gibi dolanacağına neden bir kez olsun akıllıca bir uğraş aramıyorsun kendine? Örneğin, Almanca dilbilgini ilerletsene.» Ve sırt çantasının dibinden, katı yumurtaların ve sandviçlerin arasından

o nefret edilesi küçük, kahverengi kitabı çıkartmıştı. Ne sevimsiz bir adamdı! Ama Susila haklıysa, bunca yıldan sonra onu ışıltılı bir dağ çiçeği gibi görmesi gerekirdi- Will şiirin son dizesine yeniden göz attı- «Hüzünlü, el değmemiş ve apaçık.»

«Selam...» dedi tanıdık bir ses.

Will kapıya baktı. «Ben de şimdi seni düşünüyordum,» dedi. «Daha doğrusu yazdıklarını okuyordum.» Susila'nın görebilmesi için kâğıdı kaldırdı.

Susila bir göz attı. «Ah, o mu,» dedi. «Yalnızca iyi niyet iyi bir ozan olmaya yetseydi!» İçini çekerek başını salladı.

«Babamı bir dağ çiçeği olarak düşlemeye çalışıyordum,» dedi Will. «Ama, gözümde canlandırabildiğim tek şey irikıyım bir hergele.»

«Hergeleler bile dağ çiçekleri olarak görülebilir,» dedi Susila.

«Herhalde yalnızca şiirinde söz ettiğin o yerde- düşünce ve suskunluk arasındaki açıklıkta.»

Susila başıyla onayladı.

«Oraya nasıl varılır?»

«Oraya varılmaz, orası sana gelir. Daha doğrusu orası aslında burasıdır.»

«Sen de tıpkı genç Radha gibisin,» diye yakındı Will. «Racanın, kitabının başında anlattıklarını papağan gibi yineleyip duruyorsunuz.»

«Eğer durmadan yineliyorsak,» dedi Susila, «bu, yazılanlar gerçeği dile getirdiğindendir. Bunları yinelemeseydik gerçekleri yadsımış olurduk.»

«Kimin gerçekleri?» diye sordu Will. «Benim değil.»

«Doğru, bu anda senin değil,» diye ona katıldı kadın. «Ama Racanın öğütlerini tutar, uygularsan senin gerçeklerin olabilirler.»

«Senin annen ve babanla sorunların oldu mu?» diye sordu Will, kısa bir suskunluktan sonra. «Yoksa, öteden beri hergeleleri dağ çiçekleri olarak mı görürsün?»

«O yaşlarda göremezdim,» diye yanıtladı kadın. «Çocuklar ikicidirler. İnsan olmanın ön koşullarını öğrenmemizin bedelidir bu. Hergeleleri dağ çiçekleri, daha doğrusu, hem hergeleleri hem de dağ çiçeklerini Dağ Çiçekleri olarak görmek, bu zamanla öğrenilen bir beceridir.»

«Öyleyse ailene karşı tutumun neydi? Çekilmeze güler yüzle katlanmaya mı çalıştın? Yoksa annen ve baban dayanılabilir cinsten kimseler miydi?»

«Tek tek dayanılır gibiydiler,» dedi Susila. «Özellikle babam. Ama bir araya geldiklerinde çekilmez oluyorlardı- çünkü birbirlerine dayanamıyorlardı. Aşırı içine kapanık bir adamla evli, canlı, neşeli, girgin bir kadın, öyle ki sürekli adamın sinirine dokunuyor- bana öyle geliyor ki, yatakta bile. Kadın durmaksızın ilişki kurmaya çabalarken erkek her türlü yakınlaşmadan kaçıyor. Bunun sonucunda da adam kadını sığ ve içtenliksiz, kadın da adamı duygusuz, kibirli, insanca duyarlıktan yoksun buluyor.»

«Doğrusu sizlerin bu çıkmaza saplanacağını ummazdım.»

«Aslında saplanmayız,» diye inanca verdi Susila. «Gençlere yaradılış ve yapıca kendilerinden farklı kişilerden neler bekleyebilecekleri özellikle öğretilir. Ne yazık ki bazen bu derslerin de etkisiz kaldığı olur. Dahası, bazı durumlarda tarafların ruhsal yapılarını uzlaştırmak olanaksızdır. Her neyse, annemle babam hiçbir zaman geçinemediler. Birbirlerine aşık olmuşlardı-nedenini ancak Tanrı bilir! Ama bir araya geldiklerinde babama ulaşamamak annemi kırıyor, annemin aşırı dostça yaklaşımıysa babamın utanç ve hoşnutsuzlukla büsbütün içine kapanmasına neden oluyordu. Ben hep babamı tutmuşumdur. Yapı ve yaradılış olarak ona yakınım, anneme hiç benzemem. Daha küçük bir çocukken onun taşkınlıkları karşısında nasıl kabuğuma çekildiğimi anımsıyorum. Özel yaşamımıza sürekli karışır, bize rahat vermezdi. Hâlâ da öyledir.»

«Onu sık sık görür müsün?»

«Çok seyrek görüşürüz. Kendi işi ve arkadaşları var. Bizim dünyamızda «Anne yalnızca bir işlevi belirler. Bu işlev ta-

mamlandığında «Anne» sanı battal olur; bir zamanki çocuk ve anne diye adlandırdığı kadın yeni bir ilişki kurarlar. Eğer iyi anlaşıyorlarsa görüşmeyi sürdürürler. Eğer anlaşamıyorlarsa koparlar. Kimse onların birbirine bağımlı olmasını beklemez ve bu bağımlılık sevgiyle eş tutulmaz- dahası, pek övülesi bir şey olarak görülmez.»

«Yani şimdi her şey yolunda. Ama ya geçmiş? Çocukluğun, aralarındaki uçurumu aşamayan iki kişi arasında yaşadığın günler? Ben bunun ne demek olduğunu iyi bilirim- alışılanın tersine sonuçlanan peri masalı, «Ve böylece sonsuza dek mutsuz yaşadılar.»

«Eminim ki,» dedi Susila, «Pala'da doğmuş olmasaydık biz de sonsuza dek mutsuz yaşardık. Oysa, tüm koşulları düşünürsek, oldukça ucuz kurtulduk.»

«Bunu nasıl becerdiniz?»

«Biz bir şey yapmadık ki; her şey bizim adımıza yapıldı. İnsanın kendi yarattığı, gereksiz acılardan kurtulması konusunda Racanın yazdıklarını okudun mu?»

Will başını eğdi. «Sen geldiğinde o konuyu okuyordum.»

«Eski kötü günlerde,» diye sürdürdü kadın, «Pala aileleri de bugün sizde olduğu kadar ezici, zorba üreten, yalancı yaratan türdendi. Doğrusu, öyle berbattılar ki Dr. Andrew ve Düzeltimci Raca onları elden geçirmek zorunluluğunu duydular. Budist töreler ve ilkel köy toplumculuğu, ustaca akılcılığın gereklerine uyduruldu ve bir kuşak içinde tüm aile yapısı kökten değiştirildi.» Bir an durup düşündü. «Kendi durumumla örnekleyerek açıklamaya çalışayım,» dedi sonra. «Birbiriyle anlaşamayan, sürekli birbirine ters düşen ve kavga eden iki insanın tek çocuğunun durumu. Eskiden olsaydı bu koşullarda yetişen küçük bir kız, ya bir insan yıkıntısı, ya bir asi, ya da ister istemez düzene boyun eğen ikiyüzlünün teki olurdu. Yeni düzende gereksiz acıları çekmek zorunda bırakılmadım. Yıkılmadım, başkaldırma ya da boyun eğme ikilemiyle karşı karşıya kalmadım. Neden? Çün-

kü, ilk adımlarımı attığım andan başlayarak kaçma özgürlüğü tanındı bana.»

«Kaçmak mı?» diye yankıladı Will. «Kaçmak!» İnanılmayacak denli güzel bir düşünceydi bu.

«Yeni aile yapımız kaçışı içerir. Baba evi, sıcak yuva dayanılmaz olduğunda çocuğun diğer yuvalarından birine taşınmasına izin verilir, dahası, çocuk açıkça buna özendirilir- ve bu özendirme kamuoyunun olanca ağırlığıyla desteklenir.»

«Pala'lı çocukların kaç evi olur ki?»

«Ortalama yirmi.»

«Yirmi mi? Aman Tanrım!»

«Hepimiz birer KEEK'e üyeyiz- yani Karşılıklı Evlât Edinme Kulübü. Her KEEK on beş, yirmi beş çiftten oluşur. Çiçeği burnunda genç evliler, çocuk büyüten orta yaşlı çiftler, dedeler, nineler, büyük dedeler- kulüpte herkes birbirinin ailesidir. Kan bağıyla bağlı olduklarımızın dışında hepimizin payına birçok anneler, babalar, teyzeler, amcalar, ağabeyler, ablalar, bebekler ve her yaşta çocuklar düşer.»

Will başını salladı. «Bir aile yetmezmiş gibi yirmi aile.»

«Ama eskiden o bir aile sizinkine benzerdi. Bizim yirmi ailemizin hepsi bize uygundur.» Sonra, yemek kitabından bir tarif okurcasına, «İktidarsız bir bordro mahkumu, doyumsuz bir dişi, iki ya da (isteğe bağlı) üç küçük televizyon hastası alınız; Freudculuk ve sulandırılmış Hristiyanlık karışımında dinlendiriniz; sonra dört odalı bir apartman dairesine sıkıca kapatarak kendi suyunda on beş yıl hafif ateşte pişiriniz.» Bizim yemek reçetemiz çok başka. «Yirmi kadar cinsel yaşamında doyumlu çifti ve çocuklarını alınız; eşit ölçülerde bilim, sezgi ve neşe ekleyiniz; Tantrik Budizme batırarak üzerini kapatmadan açık havada, canlı sevecenlik ateşi üstünde dilediğiniz kadar pişiriniz.»

«Bu kapaksız tencereden çıkan ne?» diye sordu Will.

«Bambaşka bir aile. Sizin aileniz gibi kapalı, önceden belirlenmiş, zorunlu değil. Geniş, yazgısal olmayan, gönüllü bir

aile. Yirmi çift anababa, sekiz dokuz tane eski anne ve baba, kırk elli tane her yaştan çocuk.»

«Kişiler yaşamları boyunca aynı kulübe mi bağlı kalırlar?»

«Elbette değil. Yetişen çocuklar kendi ana-babalarına ,ya da kardeşlerine bağlı kalmazlar. O kulüpten ayrılarak başka bir yetişkinler, yaşıtlar ve küçükler topluluğuna katılırlar. Bu yeni ailenin üyeleri de onları ve zamanı gelince onların çocuklarını evlat edinir. Mikro-kültürlerin kaynaştırılması toplumbilimcilerimiz bu işlemi böyle adlandırıyorlar. Kendi çapında, değişik türde mısır, ya da tavukların melezleştirilmesi denli verimli bir işlem. Daha sorumlu guruplarda daha sağlıklı ilişkiler, daha derin bir anlayış, daha çok ilgi. İlgi, anlayış ve hoşgörü KEEK'in bebeklerden yüzyıllık yaşlılara kadar her üyesine uzanır.»

«Yüzyıllık mı? Sizde ortalama yaşam süresi ne kadar?»

«Sizdekinden birkaç yıl daha uzun,» dedi Susila. «Yüzde onumuz altmış beşin üzerindedir. Yaşlılar çalışamaz duruma düşünce yaşlılık ödeneği alırlar. Ama elbette ödenek vermekle sorunlar çözülmez. Onların yeterliliklerini sınayacak yararlı uğraşlara gereksinimleri vardır; sevmek ve sevilmek isterler. KEEK bu gereksinimleri karşılar.»

«Bu anlattıkların,» dedi Will, «Yeni Çin komünlerinin tanıtım kitapçıklarını çağrıştırıyor.»

«KEEK ile komün arasında dağlar kadar fark var. KEEK devlet eliyle değil, kendi üyelerince yönetilir. Üstelik biz askeri düzenden yana değiliz. Amacımız iyi parti üyeleri değil, iyi insanlar yetiştirmek. Biz dogmalar aşılamayız. Ve, son olarak, çocukları ailelerinden kopartmayız- tam tersi, çocuklara fazladan anababalar, anababalara da fazladan çocuklar veririz. Böylece, bebekliğimizden başlayarak daha geniş bir özgürlük ortamında yaşarız; yaşımız büyüdükçe özgürlüklerimiz genişler ve yaşam deneyimizi çeşitlendirme olanağımız olur, daha çok sorumluluk yüklenebiliriz. Çin'deyse özgürlük söz konusu değildir. Çocuklar devletçe atanan ve görevleri devlete sadık hizmetkârlar yetiştirmek olan be-

bek evcilleştiricilerine verilir. Sizde durum çok daha iyi- iyi ama yine de yeterince iyi değil. Devletin atadığı bebek evcilleştiricileriniz yok; ama toplumunuz çocukluğunuzu değişmez bir anne-baba-kardeş üçlemesinden oluşan kapalı bir ailede geçirmeye mahkum ediyor sizi. Kalıtımla önceden belirlenen bu aile size sokuşturuluyor. Ondan kurtulamazsınız, bir an olsun kaçıp başınızı dinleyemezsiniz, törel ya da ruhsal hava değişimi gereksindiğinizde başkalarına gidemezsiniz. Bu da bir tür özgürlük- ancak telefon kulübesinde.»

«Hem de,» diye Will ayrıntıladı, «(kendi durumumu anlatıyorum) her şeye burun kıvıran bir kabadayı, bir Hristiyanlık kurbanı ve kabadayının korkusuyla, kurban annenin duygu sömürüsü arasında sarsaklaşan, sersemleşen bir kızkardeşle aynı telefon kulübesinde kilitli. On dört yaşımda, teyzem bize komşu gelene kadar hiç uzaklaşmadan içinde yaşadığım yuva buydu.»

«Ve elbet, talihsiz anababan da senden kurtulamıyorlardı.»

«Bu pek doğru değil. Babam içkiye, annemse Anglikanizme sığınıyordu. Ben en ufak bir hafifletici nedenden yararlanmaksızın tamamlamak zorunda kaldım hükümlülüğümü. On dört yıl boyunca ailemin esiriydim. Seni öyle kıskanıyorum ki! Kuşlar kadar özgürmüşsün!»

«Duygusallaşma! Gelişmekte olan bir insanın, geleceğin kadınının olabileceği kadar özgürdüm- daha çok değil. Karşılıklı evlat edinme, çocukları haksızlıklara ve anababa yetersizliğinin doğuracağı kötü sonuçlara karşı güvence altına alır. Ama eğitilmelerine, sorumluluk almalarına engel olmaz. Hatta, çocukların yükümlülüklerini arttırır; onları çeşitli sıkıdüzenlerle karşı karşıya bırakır. Sizin yazgısal, kapalı ailelerinizde çocuklar, senin de belirttiğin gibi, değişmez anababalardan oluşan gardiyanların gözetiminde uzun bir hükümlülük dönemi yaşarlar. Elbet, bu anababa gardiyanlar iyi, akıllı, bilge olabilirler. Bu durumda çocuklar pek yıpranmadan bu dönemi atlatabilirler. Ancak, aslında anababaların çoğu iyi, akıllı ve bilge değildir. Genel-

likle iyi niyetli fakat aptal, ya da hem iyi niyetli değil, hem uçarı, veya sinir hastası, dahası, bazen bütünüyle kötü ya da zırdelidirler. Yasalar, töreler ve dinsel gerekçelerle bunların insaflarına bırakılan genç hükümlülerin Tanrı yardımcısı olsun! Şimdi de büyük, açık, gönüllü aileyi ele alalım. Ne telefon kulübeleri, ne de değişmez gardiyanlar. Burada çocuklar toplumun işlevsel bir modeli içinde yetiştirilirler, büyüdüklerinde içinde yaşayacakları çevresel koşulların küçük boyutlu, ama gerçeğe uygun bir modeli. «Kutsanmış», «Sağlıklı», «bütün»- aynı kökten türetilmiş, aynı anlamın ayrı çağrışımlarını ileten sözcükler. Dilbilimsel olarak ve gerçekte bizim ailemiz, yani geniş, gönüllü aile, kutsanmış ailedir. Sizinkininse hiçbir kutsal yanı yok.

«Amin,» dedi Will, ve yine kendi çocukluğu, ve Rani'nin pençelerinde inleyen zavallı Murugan'cık geldi aklına. Kısa bir duraksamadan sonra sordu, «Çocuklar çeşitli yuvalarından birine taşındıklarında neler olur? Orada ne kadar kalırlar?»

«Duruma bağlı. Benim çocuklarım benden usandıkları zaman ancak bir iki gün evden uzaklaşırlar. Çünkü, aslında evde çok mutludurlar. Bense değildim, ve evden ayrıldığımda bir ay süresince geri dönmediğim olurdu.»

«Bu süre içinde sana anababalık edenler öz anne ve babana karşı sana arka çıkarlar mıydı?»

«Amaç herhangi birine karşı tavır almak değildir. Arka çıkılan yalnızca akıl ve iyi duygular, karşı konulan ise mutsuzluk ve bu mutsuzluğun giderilebilir nedenleridir. Bir çocuk kendi evinde mutsuzsa, onun iyiliği için ellerinden geleni yapan on beş, yirmi ikincil aile sağlarız ona. Bu arada anne ve baba bağlı bulundukları KEEK'ten psikolojik yardım görürler. Birkaç hafta içinde anababalar çocuklarıyla, çocuklar da anababalarıyla bir araya gelmeye hazır olurlar. Ancak, çocukların yalnızca sorunlar karşısında gönüllü ailelerine başvurduklarını düşünmemelisin. Bunu sürekli yaparlar, değişiklik istediklerinde, ya da yeni deneyimler edinmek için. Ama bu bir komşuculuk oyunu değildir. Kulüp içinde hangi aileye giderlerse gitsinler, haklarının yanısıra

yükümlülükleri de vardır- evin köpeğini fırçalamak, kuş kafeslerini temizlemek, anne iş yaparken bebeğe gözkulak olmak gibi. Ayrıcalıklar ve görevler- ama sizdeki gibi havasız bir telefon kulübesinde değil. Her kuşaktan insanın ve bir düzine değişik beceri ve yeteneğin örneklendiği ve çocukların insan yaşamında önemli ve etkin her tür eylem ve acıyı- çalışma, oyun, sevgi, yaşlılık, ölüm- yaşayarak özümsedikleri büyük, açık, yazgısal olmayan, gönüllü bir ailede ayrıcalık ve görevler.» Dugald'ı ve Dugald'ın annesini düşünerek bir süre sustu; sonra sesini değiştirerek sordu, «Ya sen nasılsın? Aile konusuna öyle daldım ki, hatırını sormayı unutmuşum. Son görüşmemize oranla çok daha iyi görünüyorsun.»

«Dr. MacPhail'in sayesinde. Ve yeterlik belgesi olmaksızın tıpla uğraştığından kuşkulandığım birinin yardımıyla. Tanrı aşkına, dün akşamüstü bana ne yaptın?»

Susila gülümsedi. «Ne yapıldıysa sen kendine yaptın,» diye açıkladı. «Ben yalnızca düğmelere bastım.»

«Hangi düğmelere?»

«Anlak düğmeleri, imgelem düğmeleri.»

«Yani yalnızca bunlarla beni hipnoz durumuna mı soktun?»

«Eğer olanları hipnoz durumu diye adlandırıyorsan, evet.»

«Başka nasıl adlandırabilirim ki?»

«İlle bir ad takman mı gerek? Adlar öyle yetersiz ki. Neden bir olgu yaşadım deyip geçmiyorsun?»

«Ama olan ne?»

«Önce karşılıklı bir iletişim kurduk, değil mi?»

«Doğru,» diye onayladı Will. «Oysa sana doğru dürüst baktığımı bile anımsamıyorum.»

Ama şimdi kadına dikkatle bakıyordu- bakıyor ve bu ufak tefek yabancının gerçek kişiliğini, yüzündeki pürüzsüz, ağırbaşlı maskenin ardındaki gizleri, inceleyen bakışlarına karşılık veren kara gözlerin neler gördüğünü, aklından neler geçtiğini merak ediyordu.

«Bana nasıl bakabilirdin ki?» dedi Susila. «Tatil günlerine dönmüştün.»

«Zorla gönderilmiş olmayayım?»

«Zorla mı? Yo.» Başını salladı. «Diyelim ki seni geçirdim, yolcu ettim.» Bir anlık suskunluk. «Hiç ayağının altında bir çocuk dolaşırken, işe kalkıştın mı?»

Will yemek odası takımını boyamasına yardımcı olmak isteyen komşu çocuğunu düşündü, ve nasıl çileden çıktığını anımsayarak güldü.

«Zavallı yavrucak!» diye sürdürdü Susila. «Öyle iyi niyetli, öyle heveslidir ki!»

«Ama boyalar halıya dökülür, duvarlar parmak izleriyle dolar...»

«Sonunda onu başınızdan savmak zorunda kalırsınız. 'Haydi küçüğüm! Git de bahçede oyna'»

Bir sessizlik.

«Ee?» dedi sesinde soruyla Will.

«Anlamadın mı?»

Will başını salladı.

«Hastalandığında, canın yandığında ne olur? Seni kim iyileştirir? Yaralarını kim sarar? Hastalıkla kim savaşır? Sen mi?»

«Başka kim olacak?»

«Sen mi?» diye üsteledi. «Sen mi? Acı duyan, üzüntüye kapılan, işlenen günahları, parayı, geleceği dert eden kişi! Bu «sen» gerekeni yapabilir mi?»

«Ah, ne demek istediğini anlamaya başladım.»

«Sonunda!» dedi alayla.

«Ben'i bahçede oynamaya göndermeli ki yetişkinler rahat çalışsınlar. Ama kim bu yetişkinler?»

«Bana sorma,» diye yanıtladı Susila, «Tanrıbilimci sinir uzmanlarına sor.»

«O da ne demek?» diye sordu Will.

«Adından anlaşılmıyor mu? İnsanları aynı anda hem Boş-

luğun Aydınlatıcı Işığı, hem de otonom (vejetatif) sinir sistemi açısından ele alan kişi. Yetişkinler Zihin ve fizyolojinin karışımından oluşurlar.»

«Ya çocuklar?»

«Çocuklar yetişkinlerden daha bilgili olduklarını sanan minik insancıklardır.»

«Bu nedenle de bahçeye gönderilmeleri gerekir.»

«Üstüne bastın.»

«Senin yöntemin Pala'nın standart yöntemi midir?» diye sordu Will.

«Evet standart yöntemidir,» diye onayladı Susila. «Sizde doktorlar çocukları başlarından savmak için onları uyku hapları ile zehirlerler. Bizse aynı ereğe katedrallerden ve kargalardan söz ederek varırız.» Sesi yine bir ezgiye dönüşmüştü. «Gökte süzülen beyaz bulutlardan, durgun, karşı durulmaz yaşam ırmağında süzülen kuğulardan...»

«Haydi, haydi,» diye karşı çıktı Will. «Artık yutmam!»

Ağırbaşlı esmer yüz bir gülümsemeyle aydınlandı ve kadın gülmeye başladı. Will şaşkınlıkla bakakaldı. Birden karşısında başka biri, şen, şakacı, dalgacı bambaşka bir Susila MacPhail belirmişti.

«Ne dümenler çevirdiğini biliyorum,» dedi Will, kahkahaya katılarak.

«Ne dümeni?» Gülerek başını salladı. «Yalnızca yöntemimi açıklıyordum.»

«Yönteminin ne olduğunu çok iyi biliyorum. Üstelik işe yaradığını da biliyorum. Dahası, bir kez daha uygulamana izin veriyorum- ne zaman gerekirse.»

«Eğer dilersen kendi düğmelerine nasıl basacağını öğretebilirim sana. İlk öğretimimizin bir parçasıdır bu. Okuma, yazma matematik ve Ö.Y.»

«Ne, ne?»

«Öz Yönetim. Diğer bir deyişle Yazgı Denetimi.»

«Yazgı Denetimi mi?» Will kaşlarını kaldırdı.

«Yo, yo. Sandığın kadar aptal değiliz,» diye güvence verdi kadın. «Biz de biliyoruz ki yazgımızın ancak bir bölümü denetlenebilir.»

«Yani, düğmelerinize basarak mı yapıyorsunuz bu denetimi?»

«Düğmelere basıyor, ve olmasını dilediğimiz şeyleri gözümüzde canlandırıyoruz.»

«Peki, dileğiniz gerçekleşiyor mu?»

«Çoğu zaman, evet.»

«Aman ne kolay!» Sesinde bir alay seziliyordu.

«Olağanüstü kolay,» diye ona katıldı Susila. «Oysa, bildiğim kadarıyla çocuklarına sistemli olarak Y.D. öğreten tek toplum biziz. Sizler onlara yalnızca neler yapmaları gerektiğini söylemekle yetiniyorsunuz. İyi davranın, diyorsunuz. Ama nasıl? Bunu hiç belirtmiyorsunuz. Bütün yaptığınız onları azarlamak ve cezalandırmak. Ne aptallık.»

«Doğru, su katılmamış enayilik,» diye onayladı Will, yatılı okulda yatakhane sorumlusu Bay Crabble'ın mastürbasyon karşısında tutumunu, yedikleri dayakları, haftalık vaazları, Paskalya öncesi Çarşamba ayinlerini anımsayarak. «Komşusunun karısıyla yatan lanetlenmiştir. Amin.»

«Çocuklarınız bu aptallığı ciddiye alırlarsa, büyüdüklerinde zavallı günahkârlar oluyorlar. Kulak asmadıklarında ise zavallı inançsızlar olup çıkıyorlar. İnançsızlığa tepki olarak da Katolikliğe, ya da Marksizme sarılıyorlar. Sizin oralarda binlerce hapishane, kilise ve komünist hücresi olması çok doğal.»

«Anlaşılan, Pala'da bunlara pek rastlanmıyor.»

«Burada Alkadraz hapishaneleri bulunmaz,» dedi kadın. «Ne Billy Graham'lar ne Mao Tse-tung'lar, ne de ermiş bakireler vardır. Ne dünya cehennemleri, ne göklerde Hristiyan cenneti, ne de yirmi ikinci yüzyılda Komünist cenneti. Yalnız, sizin yaptığınız gibi başka bir yerde, başka bir zamanda, kendi kotardığınız yalancı bir evrende yaşamak yerine bugünü, bu anı en iyi biçimde değerlendirmeye çalışan erkek, kadın ve çocuklar.

Aslında suç sizde değil. Bugününüz öyle büyük bir gerginlik yaratıyor ki sizde, böyle yaşamak zorunda kalıyorsunuz. Gerginliğinizin nedenine gelince, kuram ile uygulama, her yeni yıla girerken aldığınız iyi niyetli kararlarla gerçek davranışlarınız arasındaki boşluğu doldurmayı hiç öğrenmemişsiniz.»

«Çünkü yapabileceğim iyilikleri yapmıyorum; yapmak istemediğim kötülükleri ise yapıyorum.» diye alıntıladı Will.

«Bunu kim söylemiş?»

«Hristiyanlığı yaratan adam- St. Paul.»

«Görüyorsun ya,» dedi Susila, «olabildiğince yüce ülküler, ama onları uygulamak için gereken yöntemler yok.»

«Tabi onların gerçekleştirilmesini Bir Başkasına bırakan doğaüstü yöntemi saymazsak.»

Will başını geriye atarak şarkı söylemeye başladı.

«Kanla dolu bir pınar var,
Emmanuel'in damarlarından akan kanla,
Ve bu pınara dalan günahkârlar
Tüm pisliklerden arınırlar.»

Susila kulaklarını tıkamıştı. «Aman ne iğrenç,» dedi.

«Yatakhane sorumlumuzun en sevdiği ilahiydi,» diye açıkladı Will. «Okulda kaldığım süre boyunca hemen hemen her hafta bu ilahiyi söyledik.»

«Tanrıya şükür, Budizm hiçbir zaman kanlı olmamış!» dedi Susila. «Gautama seksenine kadar yaşamış ve kötü yemekleri geri çeviremeyecek kadar nazik olduğu için ölmüş. Nedense kan kanı çekiyor. «Eğer benim kurtarıcımın kanıyla günahlarından arındığına inanmazsan, seni kendi kanında boğarım.» Geçen yıl Shivapuram'da Hristiyanlık tarihi üzerine bir kurs görmüştüm.» Susila bu kursun anılarıyla ürperdi. «Ne korkunçtu! Hem de o zavallı cahil adamcağızın (İsa'nın) iyi niyetlerini nasıl uygulayacağını bilememesinden dolayı.»

«Çoğumuz hâlâ o eski çıkmazdayız,» dedi Will. «Yapmayı istemediğimiz kötülükleri yapıyoruz. Hem de ne biçim!»

Bağışlanmaz olana bağışlanmaz tepkiler göstererek, diye düşündü Will Farnaby, ve acı acı güldü. Gülüyordu, çünkü Molly'nin ne denli iyi yürekli olduğunu bildiği halde, üstelik göz göre göre, pembe odayı ve buna bağlı olarak Molly'nin mutsuzluğunu, Molly'nin ölümünü, içini kemiren suçluluğu ve sonra özünde saçma, bayağı olan nedenleriyle orantısız o acıyı, Babs en salak birinin bile kaçınılmazlığını görebileceği şeyi yaptığında-onu o cehennemsi cin ışıklarıyla aydınlatılmış cennetten atarak yeni bir aşık bulduğunda- duyduğu o yakıcı acıyı seçmemiş miydi?

«Derdin ne?» diye sordu Susila.

«Yok bir şey. Neden soruyorsun?»

«Çünkü duygularını gizlemekte pek usta sayılmazsın. Seni mutsuz eden bir şeyler düşünüyordun.»

«Gözlerin çok keskinmiş,» dedi Will ve bakışlarını kaçırdı.

Uzun bir sessizlik oldu. Ona anlatsa mıydı? Babs'i, zavallı Molly'yi, kendini, sarhoş olduğunda bile, en yakın arkadaşlarına bile anlatmaya çekindiği bütün anlamsız, iç karartıcı şeyleri anlatsa mıydı. Yakın dostları onu, olayların içindeki diğer kişileri ve ayrıntılı bir titizlikle oynadığı o karmaşık ve acaip oyunu (hem bir Bohem, hem bir ozan adayı, hem-umutsuzca, asla iyi bir ozan olamayacağını bildiğinden- külyutmaz gazeteci, küçümsediği bir parababasının emrinde yüksek ücretli özel temsilci olan İngiliz centilmeni) fazlasıyla biliyor, tanıyorlardı. Yo, yakın dostlar olmazdı. Ama belki bu ufak tefek esmer yabancıdan, şu anda bile pek çok şey borçlu olduğu ve pek az tanıdığı halde kısa sürede yakınlaştığı bu kadından alışılmış vargılar, tek yanlı yargılar yerine belki, (hiçbir konuda umuda kapılmamayı ilke edinen o) beklenmedik bir aydınlanma, olumlu, işe yarar bir yardım gelebileceğini umuyordu. (Ve, Tanrı bilirdi ya, yardıma

gereksinimi vardı- ama aynı Tanrı bunu asla açıklayamayacağını, yardım dilenecek denli küçülemeyeceğini de pekâlâ bilirdi.)

Konuşan kuşlardan biri mango ağaçlarının berisindeki yüksek palmiyeden minaresinde bir müezzin gibi bağırmaya başladı. «Burada ve bu anda çocuklar, Burada ve bu anda çocuklar.»

Will dişini sıkıp ilk adımı atmaya karar verdi- ama dolaylı bir adım olmalıydı bu, önce kendi sorunlarını bir yana bırakıp kadının sorunlarından söz edeceklerdi. Susila ile gözgöze gelmekten kaçınarak (çünkü böylesi yakışıksız olurdu) konuşmaya başladı.

«Dr. MacPhail bana... bana kocanın başına gelenleri anlattı.»

Sözcükler Susila'nın yüreğinde bir burguydu; ama ne bekliyordu ki, bu tepki doğruydu, kaçınılmazdı. «Gelecek çarşamba dört ay dolacak,» dedi. Kısa bir suskunluktan sonra dalgın bir biçimde sözünü sürdürdü. «İki insan, iki ayrı kişi- ve ikisi birleşerek yepyeni bir varlık oluşturuyorlar. Derken, birdenbire bu yeni varlığın yarısı kesilip atılıyor; ama diğer yarı ölmüyor- ölemiyor, ölmemeli.»

«Ölmemeli mi?»

«Evet, pek çok nedenden ötürü- çocuklar, kişinin kendisi, tüm yaradılışın özü.» Sonra gözlerindeki üzüntüyü vurgulayan hafif bir gülümseyişle ekledi, «Elbet tüm bu nedenler koparılışın yarattığı sarsıntıyı, ya da koparılışın etkilerini azaltmıyor. Tek yardımcımız az önce sözünü ettiğimiz şeydir- Yazgı Denetimi. Aslında o bile...» Başını salladı. «Y.D. ile sancısız doğum yapılabilir. Ama ölüm karşısında acı duymamak- bu olanaksız. Ama elbet bu da gerekli. Sevdiklerimizin ölümüne duyulan acıları ortadan kaldırmak doğru olmazdı; insanlığa yaraşmazdı.»

«İnsanlığa yaraşmaz,» diye yineledi Will. «İnsanlığa yaraşmaz...» İki sözcük; oysa onu ne de iyi tanımlıyorlardı! «En kötüsü,» dedi yüksek sesle, «bir insanın ölümünden sorumlu olmak.»

«Evli miydin?» diye sordu kadın.

«On iki yıldır. Geçen bahara dek...»

«Ve karın öldü?»

«Bir kazada öldü.»

«Bir kaza mı? Öyleyse kendini neden suçluyorsun?»

«Kaza oldu çünkü... çünkü yapmak istemediğim kötülüğü yaptım. O gün dönüşü olmayan noktaya gelmiştik. Karım kırgındı, dalgındı, ne yaptığını bilecek durumda değildi ve ben onun arabaya binip gitmesine göz yumdum- burun buruna bir çarpışmaya gitmesine göz yumdum.»

«Onu sever miydin?»

Will bir an durakladı, sonra yavaşça başını salladı.

«Bir başkası mı vardı - daha çok sevdiğin biri?»

«Aslında hiç sevmediğim biri vardı.» Kendini aşağılarcasına yüzünü buruşturdu.

«İstemeyerek yaptığın kötülük bu muydu?»

«Evet, yaptığım, sevmem gerekirken sevemediğim kadını öldürene dek yapmakta direndiğim kötülük. Onu öldürdükten sonra bile, kendimden nefret ederek sürdürdüğüm kötülük- işte böyle, üstelik bana bu kötülüğü yaptırandan da nefret ediyordum.»

«Herhalde aradığın bedensel özelliklere sahip olduğu için bu kötülükleri yaptırdı sana?»

Will başını eğdi, sonra bir suskunluk oldu.

«Kendimiz de içinde olmak üzere, her şeyin gerçekliğini yitirmesi ne demektir bilir misin?» diye sordu sonunda.

Susila başını eğdi. «Bazen, kendimiz de içinde olmak üzere her şeyin düşündüğümüzden öte bir gerçekliği olduğunu kavrayınca bu tür bir tepki gösterebiliriz. Bu vites değiştirmeye benzer: vites büyütürken önce boşa takmak gibi bir şey.»

«Ya da küçültürken,» dedi Will. «Ben vites küçültüyordum. Yo, küçültmek bile değil: geri vitese takıyordum. Bu şey ilk kez başıma geldiğinde Fleet sokağında durmuş, eve dönmek için otobüs bekliyordum. Koşuşturan binlerce insan, her biri benzersiz, her biri evrenin odak noktası. Derken bir bulu-

tun ardından güneş çıkıverdi. Her şey olağanüstü parlak ve belirgindi; ve birdenbire, bir düğmeye basılmışçasına, hepsi birer kurtçuğa dönüşüverdi.»

«Kurtçuk mu?»

«Hani kokuşmuş etlerin üzerinde görülen açık renkli, kara kafalı solucanlar var ya. Gerçekte hiçbir şey değişmemişti; insanların yüzleri aynıydı, giysileri aynıydı. Ama yine de hepsi birer kurtçuktu. Gerçek kurtçuk bile değil- kurtçuk hayaletleri, kurtçuk düşleri. Ben de bir kurtçuk izleyicisi düşüydüm. Bu kurtçuk evreninde aylarca yaşadım. Yaşadım, çalıştım, yedim, içtim- yaptıklarıma tümüyle kayıtsız kalarak. Hiç zevk ya da tat almadan ve geçmişte zaman zaman birlikte hoşça vakit geçirdiğimiz bir genç kadınla sevişmeye kalkıştığımda ortaya çıktığı üzere, tümüyle iktidarsız.»

«Ne umuyordun ki?»

«Tam tamına bulduğumu.»

«Öyleyse neden?..»

Will acı acı gülerek omuzlarını silkti. «Bilim adına yaptım. Hayalet kurtçuğun cinsel yaşamını inceleyen bir böcek bilimciydim.»

«Bu olaydan sonra her şey gerçekliğini büsbütün yitirmiştir.»

«Büsbütün,» diye onayladı Will.

«Peki, kurtçuklar ilkin hangi nedenle ortaya çıktılar?»

«Öncelikle,» diye yanıtladı, «ne de olsa anamın, babamın oğluydum. Hristiyanlık Kurbanının Ayyaş Kabadayıdan olma oğlu. Üstelik,» dedi kısa bir suskunluktan sonra, «Mary teyzenin yeğeniydim.»

«Mary teyze de nereden çıktı?»

«Sevdiğim tek insandı, ve ben on altı yaşındayken kansere tutuldu. Önce sağ göğsünü aldılar; derken, bir yıl sonra, sol göğsünü. Daha sonra da dokuz ay boyunca ışın tedavisi ve radyasyonun etkileri. Derken hastalık karaciğere yayıldı; sonu gel-

mişti. Başından sonuna kadar yanındaydım. Gelişme çağında bir çocuk için yüksek düzeyde bir eğitim- fazla yüksek.»

«Hangi konuda?»

«Katışıksız ve Uygulamalı Anlamsızlık konusunda. Bu konuda aldığım özel derslerden birkaç hafta sonra halka açık derslerin büyük açılışı yapıldı. İkinci Dünya Savaşı. Hemen ardından bilgilerimizi tazeleyen Birinci Soğuk Savaş. Bu arada ben ozan olmak isteyecek ve bu alanda yeteneksiz olduğumu anlayacaktım. Savaş bitince, para kazanmak için gazeteciliğe atılmak zorunda kaldım. Aslında, doğru dürüst bir şeyler yazabilmek için iyi bir ozan olamayacağıma göre, en azından dìşe dokunur düzyazılar - aç kalmayı göze almıştım. Ama sevgili ailemi hiç hesaba katmamıştım. Babam kırk altı Ocağında göçtüğünde ailemizin bütün servetini yiyip bitirmişti ve dul kalma mutluluğuna erdiğinde annem mafsal romatizmasıyla yatalak olmuş, elime bakıyordu. İşte böylece kendimi Fleet sokağında, bütünüyle aşağılayıcı bir kolaylık ve başarıyla geçimimizi sağlar buldum.»

«Neden aşağılayıcı olsun ki?»

«Eğer en bayağı, göz boyayıcı, düzmece yazılardan para kazansaydın sen de kendini küçülmüş hissetmez miydin? Çok başarılıydım, çünkü onulmaz derecede ikinci sınıftım.»

«Ve tüm bunların sonucunda Kurtçuklar çıktı ortaya?»

Will başıyla onayladı. «Üstelik gerçek kürtçuklar değil, kurtçuk hayaletleri. Molly bu sırada yaşamıma girdi. Onunla Bloomsbury'de, üst sınıf kurtçukların bir eğlentisinde tanıştım. Tanıştırıldık, soyut resim üzerine anlamsız bir söyleşi yaptık. Karşımda bir kurtçuk daha görmemek için yüzüne bakmadım; ama o bana bakmış olmalı.» Sırası gelmişken ekledi, «Molly' nin gözleri çok açık gri-maviydi, her şeyi gören gözler- çok iyi bir gözlemciydi, ama gözlemlerinde hiçbir artniyet, eleştiri amacı gütmez, eğer varsa, kötülükleri görür, ama kınamaz, ve şeytana kapılarak şu biçimde düşünen, ya da bu biçimde davranan kişiye yalnızca acırdı. Her neyse, söylediğim gibi, konuştuğumuz

sürece beni iyice incelemiş olmalı; çünkü birdenbire neden bu kadar üzgün göründüğümü sordu; ben de ona kurtçukları anlattım. «Sen de onlardansın,» diyerek sözümü bitirdim ve ona baktım. «Hollandalı ressamların çarmıha geriliş sahnelerinde çizdikleri kutsanmış kadınları andıran mavi gözlü bir kurtçuk.»

«Bu onun hoşuna gitti mi?»

«Gitti sanırım. Katolikliği bırakmıştı, ama yine de çarmıha gerilme sahnelerine ve kutsanmış kadınlara dayanamıyordu. Her neyse, ertesi sabah, erkenden beni aradı. Birlikte kırlara açılmak ister miydim? Günlerden Pazardı ve her nasılsa hava çok güzeldi. Çağrısını kabul ettim. Bir saat kadar bir fındıklıkta gezindik. Çuha çiçekleri toplayıp, dağ lalelerini seyrettik. Dağ lalesi toplanmaz,» diye açıkladı, «çünkü bir saat içinde soluverir. O fındıklıkta pek çok şey inceledim- önce çıplak gözlerimle baktım çiçeklere, sonra Molly'nin büyülteciyle yakından inceledim. Nedenini bilemem, ama son derece iyi geldi bana- çuha çiçeklerinin ve anemonların içlerine öylece bakmak. Gün boyunca kurtçuklar gözükmedi. Ama Fleet sokağı beni bekliyordu ve ertesi gün öğleye doğru her yan kurtçuklarla kaynaşıyordu. Milyarlarca kurtçuk. Ama artık onlarla nasıl başa çıkacağımı öğrenmiştim. O gece Molly'nin stüdyosuna gittim.»

«Ressam mıydı?»

«İyi bir ressam sayılmazdı ve o da bunun farkındaydı. Biliyor ve aldırmıyor elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyordu. Büyük bir sanatçı olmak savı yoktu; resim yapıyordu, çünkü nesneleri incelemekten hoşlanıyor, gördüklerini en ince ayrıntılarıyla tuvale dökmekten zevk alıyordu. O gece önüme bir resim bezi ve boyalar koydu, resim yapmamı istedi.»

«Bu bir işe yaradı mı?»

«Hem de nasıl, öyle ki, birkaç ay sonra çürük bir elmanın içinden çıkan kurtçuk bile kurtçuk değildi- yani öznel olarak. Nesnel olarak evet, tam anlamıyla bir kurtçuktu ve ben, biz, resmimizde onu bir kurtçuk olarak görüntüledik- ikimiz hep aynı şeyleri aynı anda çizerdik.»

«Ya diğer kurtçuklar, elmanın dışındaki hayalet kurtçuklar?»

«Eski hastalığım arada sırada depreşiyordu, özellikle Fleet sokağında, ya da dost toplantılarında; ama kurtçuklar belirgin olarak azalmış, yakamı bırakmışlardı. Bu arada stüdyoda yeni gelişmeler oluyordu. Aşık oluyordum- aşık oluyordum, çünkü aşk bulaşıcıdır ve Molly bana iyice tutkundu- neden, Tanrı bilir.»

«Olası birkaç neden sıralayabilirim. Seni sevmişti çünkü...» Susila bakışlarıyla Will'i tarttı ve gülümsedi, «çünkü sen adamakıllı çekici bir herifsin.»

Will güldü. «Bu güzel övgü için teşekkürler.»

«Öte yandan,» diye sürdürdü Susila, «(ve bu pek övgü sayılmaz) seni sırf çok acıdığı için de sevmiş olabilir.»

«Korkarım işin doğrusu bu. Molly doğuştan bir Merhamet Meleğiydi.»

«Ve ne yazık ki Merhamet Melekleri ile Yatak Arkadaşları ayrı şeylerdir.»

«Zamanla ben de bunu anladım.»

«Herhalde evlendikten sonraydı?»

Will bir an duraksadı. «Aslında,» dedi, «daha önceydi. Benim için yanıp tutuştuğundan değil, yalnızca beni hoşnut etmek için her şeyi yapmaya hazır olduğundan. Yalnızca, ilke olarak geleneksel tutumlara inanmadığı ve cinsel özgürlük yanlısı olduğundan ve daha da şaşılası» (annesinin yanındayken bile çekinmeden, büyük bir vurdumduymazlıkla söylediği ağza alınmaz şeyleri anımsıyordu) «bu özgürlük üzerine özgürce konuşma yanlısı olduğundan.»

«Önceden bildiğin halde yine de onunla evlendin,» diye durumu özetledi Susila.

Will sessizce başını salladı.

«Anladığım kadarıyla sen bir centilmendin ve centilmenler sözlerinden dönmezler.»

«Bu modası geçmiş neden de vardı, ama aynı zamanda ona aşık olmuştum.»

«Ona gerçekten aşık mıydın?»

«Evet. Hayır, bilmiyorum. Ama o zamanlar biliyordum. En azından bildiğimi sanıyordum. Ona gerçekten aşık olduğumdan emindim. Ve neden böylesine emin olduğumu da biliyordum, hâlâ da biliyorum. Beni o kurtçuklardan kurtarmıştı, ona gönül borcum vardı. Gönül borcunun yanısıra saygı. Ve beğenme. Benden çok daha iyi ve dürüsttü. Ama, ne yazık ki sen haklısın: Merhamet Meleğiyle Yatak Arkadaşı ayrı şeyler. Ama Molly'yi kendi koşulları içinde kabul etmeye hazırdım. Onun koşullarının benimkilerden daha iyi olduğuna inanmaya hazırdım.»

Uzun bir sessizlikten sonra Susila sordu, «Kaçamaklara başlaman ne kadar zaman aldı?»

Will acı acı gülümsedi. «Düğünümüzden sonra günü gününe üç ay. İlki, dairedeki sekreterlerden biriyleydi. Tanrım, amma sıkıcıydı! Ondan sonra genç bir ressamla, Slade'de okumasına Molly'nin parasal destek sağladığı kıvırcık saçlı bir Yahudi kızıyla ilişki kurdum. Haftada iki kez, saat beşle yedi arası onun stüdyosuna giderdim. Molly ancak üç yıl kadar sonra durumu anladı.»

«Herhalde çok da bozuldu?»

«Sandığımdan da çok.»

«Peki, sen ne yaptın?»

Will başını salladı. «İşler bundan sonra sarpa sarıyor,» dedi. «Akşamüstü keyfimden vazgeçmeye hiç niyetim yoktu; oysa Molly'yi mutsuz ettiğim için kendimden nefret ediyordum. Aynı zamanda da mutsuz olduğu için ondan nefret ediyordum. Acı çekmesine ve bu acıyı doğuran sevgisine içerliyordum; tepkileri yersizdi, benim Rachel'le zararsız eğlencemi önlemeye yönelik birer şantaj aracıydılar. Molly beni böyle severek ve yaptıklarıma üzülerek - ki aslında yaptıklarımın nedeni kendisiydi - bana baskı yapıyor, özgürlüğümü kısıtlamaya çalışıyor-

du. Ancak gerçekten de mutsuzdu; bir yandan mutsuzluğunu bana karşı bir şantaj aracı olarak kullandığı için ondan nefret ediyor, diğer yandan ona acıyordum. Acıyordum,» diye yineledi, «ama yakınlık duymuyordum. Yakınlık, sevecenlik acıyı paylaşmaktır, oysa benim istediğim, her ne pahasına olursa olsun onun acılarının bana yansımasını önlemek, bu acıları dindirecek her türlü özveriden kaçınmaktı. Bulduğum çözüm ona acımak, sorunlarına bulaşmadan acımaktı- bir seyirci gibi, bir işkence uzmanı, bir estetikçi gibi. Ve bu estetik acıma duygum öyle yoğundu ki, o mutsuzluğun doruğuna çıktığında duyduklarımı neredeyse aşk sanıyordum. Ama kesinlikle buna aşk denemez. Çünkü acıma duygularımı bedensel sevgi gösterileriyle dile getirdiğimde (bunu yapıyordum, çünkü onun mutsuzluğunu ve bu mutsuzluğun bende uyandırdığı acıyı geçici de olsa, durdurmanın tek yolu buydu) bu sevgi hep cinsel doyuma erişmeden yok oluveriyordu. Yok oluveriyordu, çünkü yapısal olarak Molly yalnızca bir Merhamet Meleğiydi, gerçek bir eş değil. Yine de cinsellik dışında her düzlemde beni büyük bir bağlılıkla seviyordu- benden karşılık bekleyen, beni de bağlayan bir bağlılıkla. Ama ben kendimi böylesine adamamıştım ona, belki bunu yapmak gerçekten elimde değildi. Bunun için onun özverisinin değerini bilecek yerde ona içerliyordum. Üzerimde bazı haklar öne sürülüyordu, kabul etmemekte direndiğim bazı haklar. İşte böylece her bunalımın sonunda o bilinen ağlatı metninin en başında buluyorduk kendimizi- cinselliği dışlayan sevginin, sevgiyi dışlayan cinselliğe körü körüne bağlanması, ve böylece suçluluk ve bıkkınlık, acıma ve içerleme ve zaman zaman gerçek bir nefretten (ama hep pişmanlıkla karışık bir nefretten) oluşan bir tepki karmaşası yaratması, bunların yanısıra, bunlardan dolayı, o tatlı kıvırcık saçlı ressamımla çalıntı akşamlar dizisi...»

«Hiç olmazsa zevkli akşamlar olduğunu umarım,» dedi Susila.

Will omuz silkti. «Orta karardılar. Rachel aydın olduğunu

bir türlü aklından çıkartamıyordu. En uygunsuz anlarda Piero di Cosimo konusunda görüşlerinizi almak gibi alışkanlıkları vardı. Gerçek zevki ve elbet gerçek acıyı Babs'le tanışıncaya dek tatmamıştım.»

«Bu ne zaman oldu?»

«Bir yıl kadar önce. Afrika'da.»

«Afrika'da mı?»

«Joe Adelhyde beni oraya yollamıştı.»

«Hani şu bir sürü gazetesi olan adam mı?»

«Evet ve bir sürü başka şeyi. Molly'nin Eileen teyzesiyle evliydi. Şunu belirtmeliyim ki, örnek bir aile reisidir. Zaten bu yüzden, en büyük üçkâğıtları çevirirken bile kendi dürüstlüğüne olan inancı tamdır.»

«Onun yanında mı çalışıyorsun?»

Will başını eğdi. «Bu onun Molly'ye düğün armağanıydı-daha önce kazandığımın neredeyse iki katı bir aylıkla Adelhyde gazetelerinde bir iş. Aman ne lütuf! Ne de olsa Molly'ye çok düşkündü.»

«Babs olayına tepkisi ne oldu?»

«Bu ilişkiyi hiç bilmiyor- Molly'nin kaza geçirmesi için bir neden olabileceği hiç gelmedi aklına.»

«Yani ölmüş karının hatırı için mi seni işte tutuyor?»

Will yine omuz silkti. «Özürüm var,» dedi, «anneme bakmam gerek.»

«Ve elbet fakir düşmek hiç işine gelmez.»

«Elbet.»

Bir suskunluk...

«Neyse,» dedi Susila, «Afrika'da kalmıştık.»

«Oraya Zenci Milliyetçiliği üzerine bir yazı dizisi hazırlamak için gönderilmiştim. Tabi, iş alanında Joe Amca adına çevirdiğim dolapları saymazsak. Nairobi'den uçakla eve dönüyordum. Kendimi Babs'in yanında oturur buldum.»

«Yani, o hiç hoşlanmadığın genç kadının yanında mı?»

«Hiç hoşlanmadığım,» diye yineledi Will, «ve hiç beğen-

mediğim. Ama bir şeye tutulmuşsan belli bir dozu almak zorunda kalırsın- bu dozun seni yok edeceğini bilsen bile.»

«Çok tuhaf,» dedi Susila düşünceli bir sesle. «ama Pala' da bu tür alışkanlıkların tutsağı olanlar yok denebilecek kadar sayılı.»

«Cinsellik tutsakları bile mi?»

«Cinsellik tutsaklarımız aynı zamanda insan tutkunudurlar. Başka bir deyişle aşıktırlar.»

«Bazen aşıklar da sevdiklerinden nefret edebilirler.»

«Elbette. Adım, burnum, gözlerim değişmese bile ben hep aynı kadın olmayabilirim. Bu gerçeği görmek ve buna aklıbaşında tepkiler göstermek- Aşk Sanatı bir anlamda budur.»

Will öyküsünün geri kalanını elinden geldiğince özlü bir biçimde anlattı. Babs ortaya çıktıktan sonra öykü pek değişmemişti- yalnızca ana temaları daha da belirginleşmişti. Babs Rachel'in daha güçlüsü, birkaç kat büyütülmüşüydü, Rachel kare, Rachel üssü sonsuzdu. Ve Babs yüzünden Molly'ye çektirdiği acılar da bununla orantılı olarak Rachel yüzünden çektirdiklerinden kat kat yoğundu. Kendi bıkkınlığı, Molly'nin sevgi ve mutsuzlukla ona şantaj yaptığı duygusu, utanç ve acıma, bu utanç ve acımaya karşın, kendinden nefret ede ede, ama yoksun kalmaya kesinlikle karşı çıkarak, istediği şeye ulaşmakta direnişi de aynı oranda artmıştı. Bu arada Babs'ın istekleri de giderek artıyor, gittikçe zamanının daha büyük bir bölümüne sahip çıkıyordu- yalnızca çilek pembesi aşk yuvasında değil, ama dışarda, lokantalarda, gece kulüplerinde, o çekilmez dostlarının düzenlediği eğlentilerde, hafta sonu şehir dışı kaçamaklarında. «Yalnız sen ve ben, canımın içi,» derdi, «ikimiz başbaşa.» Ona Babs'in et kafalılığının ve bayağılığının hemen hemen dipsiz derinliklerine inme fırsatı veren bir kopuklukta ikisi başbaşa... Ama bütün sıkkınlığına ve hoşnutsuzluğuna, törel ve ussal tiksintisine karşın o doyurulmaz tutku sürüyordu. Her berbat hafta sonunun bitiminde eskisi denli onulmaz bir Babs tutkunuydu. Molly ise kendi açısından, kendi Merhamet Meleği düz-

leminde, en az onun kadar onulmaz bir Will Farnaby tutkunuydu. Will'e göre onulmaz bir tutkunluktu bu- Çünkü Will'in tek dileği Molly'nin onu daha az sevmesi, dilediğince cehennemin dibini boylamasına izin vermesiydi. Oysa Molly için bu tutkunluk hep umut yüklüydü. Bıkıp usanmadan onu (bütün karşı kanıtlara, yinelenen düşkırıklıklarına karşın) gerçek kişiliği olarak görmekte direndiği o iyi yürekli, özverili, sevecen Will Farnaby'ye dönüştürecek sihirli değneği bekliyordu. Ancak o son ölümcül görüşmede, ancak Will (acıma duygularını bastırarak, onun şantajcı mutsuzluğunun uyandırdığı kızgınlığa kapılıp) onu terk ederek Babs ile birlikte yaşayacağını açıkladığında- evet, ancak o zaman umut yerini umutsuzluğa bırakmıştı. «Gerçekten mi Will- kararlı mısın?» «Evet, çok kararlıyım.» Arabasına doğru yürürken umutsuzdu, yağmura atıldığında- ölümüne atıldığında- tümüyle umutsuzdu. Cenazede, tabut gömüte indirilirken Will Babs'le bir daha görüşmemeye ant içmişti. Bir daha hiç, hiç, hiç... O gece masasında oturmuş, «Gençliğe Neler Oluyor» adlı bir yazı yazmaya çalışırken, hastaneyi, açık gömütü ve kendi sorumluluğunu unutmaya çalışırken, kapı zilinin tiz sesiyle irkilmişti. Gecikmiş bir başsağlığı mesajı olmalı... Kapıyı açmış ve karşısında telgraf yerine Babs'i bulmuştu- çarpıcı biçimde makyajsız, siyahlara bürünmüş Babs'i!

«Benim zavallı, zavallı Will'im!» Oturma odasında divana oturmuşlar, Babs onun saçlarını okşarken birlikte ağlamışlardı. Bir saate kalmadan ikisi de çırıl çıplak, yataktaydılar. Üç aya kalmadan, bir enayinin bile önceden görebileceği gibi, Babs ondan bıkmaya başlamıştı; dört aya kalmadan da bir kokteylde Kenya'dan gelen o harikulade adam çıkıvermişti ortaya. Olaylar öyle çabuk gelişmişti ki kokteylden üç gün sonra Babs artık eski kiracısına yol vermek, aşk yuvasını yeni kiracıya hazırlamak için gidiyordu evine.

«Kararlı mısın Babs?»

Evet, çok kararlıydı.

Camın dışında, çalılarda bir hışırtı duyuldu ve bir an sonra,

«Burada ve bu anda çocuklar,» diye bağırdı ürkütücü, tiz, ayarsız sesiyle, konuşan kuş.

«Kapat çeneni!» diye karşılık verdi Will.

«Burada ve bu anda,» diye yineledi papağan. «Burada ve bu anda çocuklar. Burada ve...»

«Kes dedim!»

Suskunluk.

«Onu susturmak zorundaydım,» diye açıkladı Will, «çünkü çok haklı. Burada çocuklar, bu anda çocuklar. Oranın ve o anın hiçbir anlamı yok. Yoksa yanılıyor muyum? Kocanın ölümünü ele alalım. O da mı anlamsız?»

Susila bir an sessizce Will'i süzdü, sonra yavaşça başını salladı. «Şimdi yapacağım şeyler açısından- evet, hiçbir anlam taşımıyor! Bunu öğrenmem gerekti.»

«İnsan unutmayı da öğrenebilir mi?»

«Sorun unutmak değil. Asıl öğrenilmesi gereken geçmişi anımsayıp, yine de ondan bağımsızlaşmak. Yitirdiklerimizle orada birlikteyken bile burada ve bu anda, yaşayanların yanında olabilmek.» Will'e hüzünle gülümsedi ve ekledi, «İnan, bu hiç de kolay değil.»

«Hiç de kolay değil,» diye yankıladı Will. Ve birden tüm savunması çözüldü, gururu yok oldu. «Lütfen bana yardım et,» diye yakardı.

«Anlaştık,» dedi kadın ve elini uzattı.

Ayak sesleri duyarak başlarını çevirdiler. Dr. MacPhail girmişti odaya.

8

«İyi akşamlar, canım. İyi akşamlar, Bay Farnaby.»

Sesi oldukça neşeliydi- Susila bu neşenin yapmacık değil, içten ve doğal olduğunu hemen farketti. Oysa buraya gelmeden önce Lakshmi'yi görmüş olmalıydı birkaç saat önce Susila' nın da gördüğü her zamankinden daha bitik, daha solgun, daha iskeletimsi Lakshmi'yi. Yarı ömür boyu aşk, bağlılık ve karşılıklı anlaşma -ve işte, birkaç gün içinde hepsi sona erecekti! yaşlı adam yapyalnız kalacaktı. Ama bir güne tek bir kötülük yeter- bir yere ve bir insana tek bir kötülük yeter. «Dertlerimizi başkalarına yansıtmaya hakkımız yok,» demişti kayınbabası birgün hastaneden çıkarlarken. «Ancak üzüntülerimizi yok saymaya da hakkımız yok. Dertlerimizi, ve bu dertler karşısında anlamsız dayanç çabalarımızı kabullenmeliyiz. Kabul, kabul...» Sözcükler boğazına takılmıştı. Susila ona baktığında yüzünün gözyaşlarıyla ıslandığını görmüştü. Beş dakika sonra yüce Buda yontusunun gölgesinde, nilüfer havuzunun kıyısında bir bankta oturuyorlardı. Gözün seçemediği bir kurbağa, tiz, ama şehvetli bir ıslaklıkla yüklü bir plof sesiyle yuvarlak bir yapraktan sulara dalmıştı. Tombul goncalarıyla kalın yeşil saplar çamur yataktan yüzeye uzanıyor, yer yer, mavi ve pembe uyanma, aydınlanma simgesi taç yapraklarını güneşe ve sineklerin, minik böceklerin ve tropikal ormandan gelen yaban arılarının yoklayıcı dokunuşlarına açıyordu. Gözalıcı mavi yeşil yusufçuklar ileri atılarak, havada bir an duraksayıp yine fırlayarak, sinek avlamaya çalışıyorlardı.

«Tathata,» diye fısıldamıştı Dr. Robert. «Böylesilik.»

Uzun bir süre orada öylece sessiz oturmuşlardı. Derken, ansızın Susila'nın omuzunu dürtmüştü.

«Bak!»

Susila gözlerini onun gösterdiği yere kaldırmıştı. İki küçük papağan Buda'nın eline tünemiş, çiftleşme törenini sergiliyorlardı.

«Yine nilüfer havuzunda durdun mu?» diye sordu Susila.

Dr. Robert hafifçe gülümseyerek başını eğdi.

«Shivapuram nasıldı?» diye sordu Will.

«Güzeldi, hoştu,» dedi doktor. «Bir ,de dış dünyaya bu kadar yakın olmasa. Burada insan bütün o örgütlü çılgınlıkları görmezden gelerek işine, gücüne bakabiliyor. Ama orada, aşağıda, bir devlette olması gereken tüm alıcılar, dinleyiciler ve iletişim kanallarıyla dış dünyanın soluğunu sürekli ensemizde duyuyoruz. Evet duyuyor, algılıyor, dahası kokluyoruz.» Yüzünü gülünç bir biçimde tiksintiyle kırıştırdı.

«Ben buraya geldiğimden beri alışılandan daha yıkıcı bir şeyler olmuş mu dünyada?»

«Dünyanın öte yanında her şey bıraktığın gibi. Keşke dünyanın bu yanı için de aynı şeyi söyleyebilseydim.»

«Sorun nedir?»

«Sorun, kapı komşumuz Albay Dipa. İlkin, Çeklerle yeni bir antlaşma daha imzalamış.»

«Silahlanma amacıyla mı?»

«Hem de altmış milyon dolarlık silahlanma. Bu sabah radyo verdi.»

«Ama neden?»

«Bilinen nedenler. Şan, şöhret, yetkinlik. Kibirin ve kabadayılığın doyumları. Yurtta terörizm ve geçit törenleri; dışarda yayılımcılık ve yaşa, varol naraları. İkinci kötü haber bununla ilgili. Dün gece Albay Dipa o ünlü Büyük Rendang söylevlerinden birini daha verdi.»

«Büyük Rendang mı? O da nesi?»

«Sorarsın ya,» dedi Dr. Robert. «Büyük Rendang 1447-1483 yılları arasında Rendang-Lobo Sultanlarının egemenlik alanına giren yerlerdir. Rendang, Nikobar Adalarını, Sumatra'nın üçte birini ve Pala'nın tümünü kapsar. Bugünse Albay Dipa'nın ele geçirmek istediği Yitirilmiş Topraklardır.»

«Bunu yapabilir mi?»

«Hem de gözünü bile kırpmadan. Yo, doğru değil bu. Morarmış, çarpılmış bir suratla ve uzun çabalar sonunda Hitler'e tıpatıp benzettiği sesiyle avaz avaz bağırarak. Ya Büyük Rendang, ya ölüm!»

«Ama büyük güçler buna izin vermezler.»

«Belki Sumatra'ya çıkması hoşlarına gitmez. Ama Palaburada durum çok farklı.» Başını salladı. «Ne yazık ki Pala'yı tutan yok. Komünistlere karşıyız; ama Kapitalistleri de istemiyoruz. Hepsinden çok da her ikisinin - elbet ayrı nedenlerle - bize sokuşturmaya çalıştıkları topyekün sanayileşmeye karşıyız. Batı bunu istiyor, çünkü bizde emek ucuz ve buna bağlı olarak yatırımcı kârları çok yüksek olabilir. Doğu da bunu istiyor, çünkü sanayileşme işçi sınıfını geliştirir, böylece Komünist kışkırtmaları için yeni alanlar açılır ve uzun dönemde bir Halk Demokrasisi daha kurulabilir. Her ikisine de hayır diyoruz, böylece hiçbir yerde sevilmiyoruz. İdeolojik ayrılıkları ne olursa olsun, Büyük güçler Rendang denetimindeki petrol ülkesi Pala'yı petrolsüz ve bağımsız Pala'ya yeğleyeceklerdir. Dipa bize saldırırsa bunu sert bir dille kınarlar; oysa aslında kılları bile kıpırdamaz. Üstelik, Dipa bizi ele geçirip petrolcülere çağrı çıkarttığında, hepsi zevkten dört köşe olurlar.»

«Peki, Albay Dipa'ya karşı ne yapabilirsiniz?» diye sordu Will.

«Pasif direnme dışında hiçbir şey. Ne ordumuz, ne de güçlü dostlarımız var. Albaysa her ikisine de sahip. Sorun yaratmaya başladığında yapabileceğimiz tek şey Birleşmiş Milletlere başvurmak. Bu arada bu son Büyük Rendang taşkınlığı konusunda Albayı uyaracağız. Gerek Rendang-Lobo'daki elçimiz

kanalıyla, gerek on gün sonra resmi çağrılımız olarak Pala'ya geldiğinde bu büyük adamın kendisine itirazlarımızı bildireceğiz.»

«Devletin çağrılısı mı?»

«Genç Racanın erişkinlik törenleri için. Albayı çağıralı çok oldu. Ama durumu bir türlü kesinlik kazanmamıştı. Sonunda bugün kesin yanıt geldi. Doğum günü kutlamalarının yanısıra bir de doruk toplantısı yapacağız. Neyse, bu konuları bırakalım. Gününüz nasıl geçti Bay Farnaby?»

«İyinin de ötesinde- olağanüstü. Hükümdarınızca ziyaret edilme şerefine erdim.»

«Murugan mı geldi?»

«Onun hükümdarınız olduğunu neden bana söylemediniz?»

Dr. Robert güldü. «Onunla röportaj yapmaya kalkışabilirdin.»

«Ama yapmadım. Ne onunla, ne de Ana Kraliçe'yle.»

«Rani de mi geldi?»

«Küçük Sesi öyle buyurmuş. Ve elbet, Küçük Ses onu doğru adrese yollamış. Patronum Joe Adelhyde Rani'nin çok yakın bir dostu.»

«Sana petrolümüzü sömürmesi için patronunu buraya getirmeye çalıştığını söyledi mi?»

«Söyledi.»

«Son önerisini bir ay önce geri çevirmiştik. Bunu biliyor muydun?»

Will dürüstçe bilmediğini söyleyebildiği için rahatlamıştı. Ne Joe Adelhyde, ne de Rani bu son terslenmeden ona söz etmemişlerdi. «Benim işim,» dedi dürüstlüğü elden bırakarak, «benim işim kâğıt kalemle, petrolle bir ilişkim yok!» Bir sessizlik oldu. «Burada yasal durumum ne?» diye sordu. «İstenmeyen yabancı mı?»

«İyi ki silah satıcısı değilsin.»

«Ya da misyoner,» dedi Susila.

«Ya da petrolcü- her ne kadar bu alanda kuşkulu ilişkilerin varsa da.»

«Hatta, bildiğimiz kadarıyla, uranyum arayıcısı.»

«Bunlar,» dedi Dr. Robert, «birinci derecede istenmeyen kişilerdir. Sen, gazeteci olarak ikinci dereceye girersin. Pala'ya çağırmayı asla düşünmediğimiz kişiler. Ancak, bir kez buraya geldiklerinde apar topar sınırdışı edilmesi gerekmeyenler.»

«Yasalar izin verdiği sürece burada kalmak isterdim,» dedi Will.

«Nedenini sorabilir miyim?»

Will durakladı. Joe Adelhyde'ın gizli ajanı ve onulmaz bir yazın tutkunu olarak Bahu'yla görüşmek ve böylece bir yıllık özgürlüğünü kazanmak için zamana gereksinimi vardı. «Açık sözlülüğüm sizi tedirgin etmeyecekse anlatayım,» dedi.

«Haydi, başla!» dedi Dr. Robert.

«İşin aslı şu, sizleri tanıdıkça daha çok seviyorum. Sizi daha yakından tanımak istiyorum. Hem, belki bu arada kendimi de daha iyi tanıyabilirim,» diye ekledi Susila'ya bir göz atarak. «Ne kadar kalmama izin vereceksiniz?»

«Aslında, yola çıkabilecek duruma gelir gelmez seni gönderirdik. Ama Pala'yla gerçekten ilgileniyorsan ve bunun da ötesinde kendini gerçekten daha iyi tanımak istiyorsan- eh, sana ayrıcalık tanıyabiliriz. Sen ne dersin Susila? Ne de olsa Lord Adelhyde'ın yanında çalışıyor.»

Will görevinin kâğıtlarla ilgili olduğunu yineleyecekti ki, sözcükler boğazında takıldı ve hiçbir şey söylemedi. Saniyeler geçti. Dr. Robert sorusunu yineledi.

«Evet,» dedi Susila sonunda. «Oldukça sakıncalı bir durum. Ama bence... bence bunu göze almalıyız. Sen ne dersin?» diye sordu Will'e.

«Bana güvenebilirsiniz. En azından güveneceğinizi umuyorum.» İşi şakaya vurmaya çalışarak güldü; ama kızgınlıkla, utanarak, yüzünün kızardığını hissetti. Neden kızaracakmışsın, diye çıkıştı vicdanına. Oyuna gelen biri varsa o da Kaliforniya Stan-

darttı. Dipa adaya çıktıktan sonra işletme haklarını kimin ele geçireceğinin ne önemi vardı? Kim tarafından yutulmayı yeğlersin- kurt mu, kaplan mı? Kuzu için ikisi de bir değil mi? Joe rakiplerinden daha kötü değildi. Yine de, keşke o mektubu göndermekte bu kadar acele etmemiş olsaydı. Hem neden, ama neden o iğrenç kadın onu rahat bırakmamıştı?

Yorganın üstünden birisi sağlam dizine dokunuyordu. Dr. Robert ona bakarak gülümsemekteydi.

«Sana bir aylık oturma izni,» dedi. «Bütün sorumluluğu ben üstleniyorum. Sana her şeyi göstermek için elimizden geleni yapacağız.»

«Çok teşekkür ederim.»

«Emin olmadığın zaman,» dedi Dr. Robert, «hep insanların göründüklerinden daha onurlu, daha saygıdeğer oldukları savından hareket et. Ben, daha genç bir adamken Büyük Raca bana bunu öğütlemişti.» Susila'ya döndü. «Dur bakayım,» dedi, «Büyük Raca öldüğünde sen kaç yaşındaydın?»

«Ancak sekizimde.»

«Onu oldukça iyi anımsıyorsundur.

Susila güldü. «Kendinden söz ediş biçimini kim unutabilir! «Tırnak aç 'Ben' tırnak kapat, çayımı şekerli severim.» Tatlı bir adamdı.»

«Ve ne büyük!»

Dr. Robert ayağa kalktı, dolapla kapı arasında duran kitaplığa giderek en alt raftan tropikal iklimin ve böceklerin iyice yıprattığı kalın, kırmızı bir albüm çıkarttı. «Buralarda onun bir resmi olacaktı,» dedi sayfaları karıştırarak. «İşte burada.»

Will ufak tefek, yaşlı, gözlüklü ve peştemallı bir Hindunun son derece süslü gümüş bir salçalıktan küçük, küt bir sütuna bir şeyler dökerken çekilmiş resmiyle karşılaştı.

«Ne yapıyor?» diye sordu.

«Eritilmiş tereyağıyla bir kamış simgesini yağlıyor.» diye yanıtladı Dr. Robert. «Babam bir türlü onun bu alışkanlığını silememiş.»

«Babanız kamışlardan hoşlanmaz mıydı?»

«Yok, yok,» dedi Dr. MacPhail. «Tam tersi, babam onlardan yanaydı. Karşı olduğu şey simgeleriydi.»

«Neden simge?»

«Çünkü insanların dinlerini sıcağı sıcağına inekten almaları gerektiğini düşünüyordu, bilmem anladınız mı. Yağı alınmış, pastörize, homojenize olarak değil. Hele tanrıbilimsel, ya da törensel kalıplar içinde hiç değil.»

«Ama Raca kalıplara düşkündü, değil mi?»

«Genel olarak değil. Yalnız belirli bir kalıba. Bu aileden kalma kamış yontusuna öteden beri özel bir bağlılık duyardı. Yontu siyah mermerdi ve en aşağı sekiz yüz yıllık bir geçmişi vardı.»

«Anlıyorum,» dedi Will Farnaby.

«Aile fetişini yağlamak- bu bir saygı gösterisi, yüce bir düşünceyle beslenen güzel bir duygunun dile getirilişiydi. Ancak en yüce düşünceler bile simgeledikleri evrensel gizlerden bütünüyle ayrıdırlar. Bu yüce düşüncelere bağlı güzel duygulara gelince- gizleri doğrudan yaşamakla bunlar arasında ne gibi bir benzerlik olabilir? Hiç!..) Raca bunları bal gibi biliyordu. Babamdan bile daha iyi. Sütü inekten geldiğince tatmıştı, sütün kendisi olmuştu. Ama kamış fetişinin yağlanması bırakmaya kıyamadığı bir tapınma alışkanlığıydı. Hem, söylemem gereksiz, bundan vazgeçmesini istemeye kimsenin hakkı yoktu. Ama, simgeler söz konusu olduğunda babam çok katıydı. Goethe'yi şöyle düzeltmişti - *Alles vergangliche ist NICHT ein Gleichnis.* Ülküsü, yelpazenin bir ucunda salt deneysel bilim, diğer uçtaysa salt deneysel gizemcilikti. Her düzlemde doğrudan yaşam deneyi ve sonra bu deneyler üzerine açık, akılcı saptamalar. Kamış yontuları ve haçlar, tereyağı ve kutsal su, sutralar, inciller, dinsel imgeler, ilahiler - bunların tümünü ortadan kaldırmak isterdi.»

«Bu ülküde güzel sanatların yeri neydi?» diye sordu Will.

«Onlara hiç yer verilmiyordu,» diye yanıtladı Dr. MacPhail. «Hiç anlamadığı bir konu varsa o da şiirdi. Şiiri sevdiğini

söylerdi; oysa, aslında sevmezdi. Şiirsellik adına şiir, orada, doğrudan deneyim ve bilimsel simgeler arasında bağımsız bir evren olarak şiir- babamın aklının almayacağı bir şeydi bu. Haydi, onun resmini de bulalım.»

Dr. MacPhail albümün yapraklarını karıştırarak kapkalın kaşlı, sert bir profili gösterdi.

«Tam bir İskoç!» dedi Will.

«Oysa annesi ve anneannesi Pala'lıydı.»

«Hiç belli olmuyor.»

«Buna karşılık, Perth'ten gelen dedesini yerli halktan ayırd etmek zordu.»

Will üzerinde alışılmadık yükseklikte bir silindir şapkanın tepe üstü durduğu mermer bir sütuna dayanmış oval yüzlü, siyah favorili genç bir adamın eskimiş fotoğrafını merakla inceledi.

«Büyük dedeniz mi?»

«İlk Palalı MacPhail. Dr. Andrew. 1822 yılında, babası James MacPhail'in bir halat atelyesi işlettiği Royal Burgh'da doğdu. Bu halat işi çok uygun bir simgedir; çünkü James çok sofu bir Kalvenciydi ve bu nedenle Tanrının sevgili kulu olduğuna inanıyor, milyonlarca insanın boyunlarında önceden saptanmış yazgılarının ilmiğiyle, yukardaki Sözde Babalarının onları tuzağına düşürmek için fırsat kolladığını bile bile yaşamlarını sürdürmelerinden derin, içini ısıtan bir haz duyuyordu.»

Will güldü.

«Haklısın,» dedi Dr. Robert, «bize bayağı gülünç geliyor. Ama o zamanlar öyle değildi. O zaman bu konu şaka götürmüyordu- günümüzün Hidrojen bombasından bile daha ciddiydi. İnsanlığın yüzde doksan dokuz virgül dokuzunun sonsuza dek cehennem ateşlerinde yanacağına kesin gözüyle bakılıyordu. Hem de neden? Ya İsa'yı hiç duymadıklarından; ya da, duymuş olsalar bile, onun kanıyla cehennem ateşinden kurtulduklarına yeterince inanmadıklarından. Ve inanç yetersizliğinin açık, gözle görülür kanıtı erinç bulamayan ruhlardı. Tam inan, tam erinç yaratır. Tam erinç ise hemen hemen kimsede yoktur. Bu da gös-

terir ki, hemen hemen kimse tam inanlı değildir. Böylelikle hemen hemen herkes cehennem ateşine hükümlüdür. *Quod erat demonstrandum* (Gerekçesi kanıtlandığı üzere).»

«İnsan nasıl olup da çıldırmadıklarına şaşıyor,» dedi Susila.

«Allahtan çoğu yalnız kafasıyla inanıyordu, burasıyla.» Dr. MacPhail başının keline vurdu. «Kafalarında bunun en tartışılmaz Hakikat olduğundan emindiler. Ama salgı bezleri ve mideleri daha akıllıydı- bütün bunların deli saçması olduğunun ayırdındaydı. Çoğunluk için Hakikat yalnız Pazarları gerçeklik kazanıyordu, o zaman bile yumuşatılmış, işlerine geldiğince değiştirilmiş bir gerçeklik. James MacPhail bu durumun farkındaydı ve kendi çocuklarının yalnız Pazar günü inanlılarından olmamalarına kararlıydı. Onlar kutsal zırvaların her bir sözcüğüne Pazartesileri, dahası, yarım günlük tatillerde bile inanmalıydılar; hem yalnızca kafalarının tepesiyle değil, tüm varlıklarıyla inanmalıydılar. Tam inan ve ona bağlı tam erinç onlara zorla verilmeliydi. Nasıl mı? Bu dünyada onlara cehennemi yaşatarak ve öbür dünyada bekleyen cehennemle onları korkutarak. Ve eğer, şeytansı bir sapkınlıkla tam inana ve tam erinçe direnecek olurlarsa, yaşantılarını büsbütün cehenneme çevirerek, daha yakıcı ateşlerle gözlerini korkutarak. Bir yandan da, Tanrının gözünde erdemli davranışların paçavra denli değersiz olduğu belirtilmeli, ama en ufak suçlar en ağır biçimde cezalandırılmalıydı. Yaradılış olarak insanların tümüyle kötü oldukları anlatılmamalı, sonra da bu kaçınılmaz yaradılışlarından ötürü dövülmeliydiler.»

Will Farnaby albümü göstererek sordu, «Bu sevimli atanızın bir resmi var mı?»

«Yağlı boya bir tablosu vardı,» dedi Dr. MacPhail. «Ama rutubet tuvali çürüttü, sonra da kurtçuklar işini bitirdi. Atam görülmeye değer bir örnekti. Jeremiah'ın Yüksek Rönesansta yapılmış bir tablosu gibi. Bilirsiniz- görkemli, gözlerinde esin,

yüzü, kusurlarını örten bir Peygamber sakalıyla kaplı. Ondan kalan tek andaç evinin karakalem bir resmidir.»

Bir yaprak geri çevirdi ve resim karşılarına çıktı.

«Som granit,» dedi doktor, «tüm pencereleri demirli. Ve bu sevimli aile Bastilinin içinde sistemli acımazlık. Hem de İsa adına, doğruluk, dürüstlük adına sistemli acımazlık. Dr. Andrew bitmemiş bir özyaşamöyküsü bıraktı da, o günleri biliyoruz.»

«Çocuklar annelerinden hiç yardım görmezler miymiş?»

Dr. MacPhail başını salladı.

«Janet MacPhail de kocası gibi koyu bir Kalvenciydi. Belki ondan bile daha bağnaz bir Kalvenci. Kadın olduğundan daha çok çaba göstermesi gerekiyordu, bastırılması gereken insanca içgüdüleri daha fazlaydı. Ama onları bastırdı- yiğitçe. Kocasını frenleyeceği yerde ona arka çıktı, onu kışkırttı. Kahvaltıdan önce ve öğlen yemeklerinde çocuklara vaız verilirdi; pazar günleri din bilgisinden sınanırlar, İncili ezberlerlerdi; her akşam o günlük suçları toplanıp değerlendirilerek altısı birden, kız erkek ayrılmadan yaş sırasına göre dizilirler, balina kemiğinden bir sürücü kamçısı ile çıplak popoları dövülürdü.»

«Bunları her duyuşumda midem kalkar,» dedi Susila. «Bu katışıksız Sadizm.»

«Yo, katışıksız değil,» diye karşı çıktı Dr. MacPhail. «Uygulamalı sadizm. Artniyetli bir sadizm, bir ülkünün güdümünde, bir dinsel inancın dışavurumu olarak sadizm. Bu konu üzerinde tarihsel araştırmalar yapılmalı,» diye ekledi Will'e dönerek. «Tanrıbilim kuramları ile çocuklukta dayak arasında ilişkiler. Benim savıma göre küçük kız ve oğlanlar düzenli olarak dayak yediklerinde - sizin o pek tutulan güncel argo deyiminizle - evreni tepeden yöneten bir Tanrı kavramı ediniyorlar. Oysa çocuklarına bedensel şiddet uygulamayan toplumlarda Tanrı kavramı içkin (immanent) oluyor. Bir toplumun Tanrıbilim kuramları o toplumda çocukların popolarının durumunu yansıtır. Musevileri ele alalım- ateşli dayak yanlılarıdır onlar. İnanın Altın Çağında

Hristiyanlar da öyleydiler. Yehova, insanların doğuştan günahkâr oldukları inancı, Katolik ve Protestan öğretilerinin kendisine karşı sonsuz suçlar işlenen Baba Tanrı imgesi hep bundan kaynaklanmıştır. Oysa Budistler ve Hindular hiçbir zaman şiddete başvurmamışlardır. Körpe popolar berelenmemiştir- Bunun sonucuysa *Tat tvam asi,* sen de O'sun, zihin ile Zihin arasında birlik, bölünmezlik kavramları... Quaker'lara bir bak. Onlar İçten Aydınlanmaya inanacak denli sapkın bir mezheptiler. Çocuklarını dövmekten vazgeçtiler ve Esirlik kurumuna karşı çıkan ilk Hristiyan mezhebi oldular.»

«Ama,» diye karşı çıktı Will, «günümüzde dayakla eğitimin modası geçti gibi. Oysa Tümüyle Tepeden yöneten Tanrı kuramı giderek yaygınlık kazanıyor.»

Dr. MacPhail bu karşı çıkışın üstünde durmadı. «Bu yalnızca tepkinin eylemden sonra geldiğini gösterir. On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında özgür düşünceli insancılık öylesine güçlendi ki en koyu Hristiyanlar bile bundan etkilenerek çocuklarını dövmez oldular. Artık genç kuşakların popolarında yumrular, bereler yoktu; bunun sonucunda Tümüyle Tepeden yöneten Tanrı imgesi yerini Yeni bir felsefeye, Birliğe, Hristiyan Bilimine bıraktı- ki bunlar Tanrıyı Tümü'yle evrenle Özdeş olarak tanımlayan Doğu etkisinde mezheplerdir. William James zamanında temelleri atılan bu akım o gün bu gündür giderek güçlenmekte. Ancak, sav her zaman karşı sav gerektirir ve zamanla bu sapkın mezheplerin karşısına Yeni Dinsel Gelenekçilik çıkmıştır. Gitsin Tümüyle evrenle Özdeş Tanrı, gelsin Tümüyle tepeden yöneten Tanrı! Augustin'e, Martin Luther'e dönüş- kısaca Hıristiyanlık tarihinin en acımasızca kırbaçlanmış iki poposuna dönüş. «İtiraflar»ı oku, «Sofra Başı Söyleşileri»ni oku. Augustine öğretmenlerinden dayak yer, eve gelip de sızlandığındaysa anne ve babası onunla alay ederlermiş. Luther'iyse yalnız öğretmenleri ve babası değil, sevgili annesi de düzenli olarak dövermiş. O gün bu gündür dünya onun poposundaki berelerin bedelini ödüyor. Prusyacılık ve Üçüncü Reich-Luther ve onun

kamçılı tanrıbilim kuramı olmasaydı bu canavarlar da olmazdı. Şimdi de Augustine'in kamçılı tanrıbilim kuramını Kalven tarafından geliştirilmiş ve James ile Janet MacPhail gibi dindar kişilerce olduğu gibi yutulmuş biçimiyle ele alalım. Büyük önerme: Tanrı Tümüyle Ayrıdır. Küçük önerme: İnsan tümüyle günahkârdır. Yargı: Çocuklarınızın popolarına size yapılanı, Tanrı Babanızın Adem ile Havvadan bu yana insanlığın ortak poposuna yaptıklarını yapın: şırak, şırak, şırak!»

Sessizlik oldu. Will Farnaby halat bükme ustası granit adamın çizdiği karakaleme bir daha baktı ve doğaüstü gerçek aşamasına yüceltilen bütün tüyler ürpertici, çirkin çılgınlıkları ve bu çılgın düşüncelerden esinlenen iğrenç kıyımları, çekilen ve çektirilen acıları düşündü. «İyilik adına sertlik» ilkesiyle Augustine gittiğinde Robespierre, Stalin çıkıyordu ortaya; köylüleri Prenslere kıydırtan Luther gittiğinde, bu kez güleç Mao onları tutsaklığa mahkum ediyordu.

«Hiç umutsuzluğa kapıldığınız olmaz mı?» diye sordu.

Dr. MacPhail başını salladı. «Umudumuzu yitirmeyiz,» dedi, «çünkü her şeyin tarih boyunca olduğu denli kötü olması gerekmediğini biliyoruz.»

«Aslında, çok daha iyi olabileceğini biliyoruz,» diye ekledi Susila. «Biliyoruz çünkü burada ve bu anda, bu garip küçük adada şimdiden her şey daha iyi.»

«Ancak, biz mi sizleri bizi izlemeye kandıracağız, yoksa sizin dünya çapında maymunlar cehenneminizde kendi küçücük insanlık vahamızı korumayı başarabilecek miyiz? Ne yazık ki bunu,» dedi Dr. MacPhail, «bunu ben de bilemiyorum. Bu günün koşullarında büyük bir kötümserliğe kapılmamak elde değil. Ama umutsuzluk, kökten umutsuzluk- bunu onaylamak olanaksız.»

«Tarihe baktığınızda bile mi?»

«Tarihe baktığımda bile.»

«Sizi kıskanıyorum. Nasıl bu kadar iyimser olabiliyorsunuz?»

+ Jyimserlik +

«Tarihin gerçekte ne olduğunu anımsayarak- insanların bilgisizlikleri ve bu bilgisizliği siyasal veya dinsel doğmalar aşamasına yüceltmelerine neden olan akıl almaz kibirleri yüzünden yapmaya itildikleri şeylerin belgelenmesi.» Yeniden albüme döndü. «Neyse, biz yine Royal Burgh'daki eve, James'le Janet'e ve Kalven Tanrısının akıl almaz bir kötü yüreklilikle onların insafına bıraktığı altı çocuğa dönelim. «Sopa ve azar bilgelik getirir; oysa başı boş bırakılan çocuk annesine ancak utanç getirir.» (Çocuğunu dövmeyen dizini döver). Ruhsal gerilim ve bedensel işkenceyle etkin eğitim- ideal Pavlov koşulları.

«Ancak kurumlaşmış din ve siyasal dikta açısından ne yazık ki insanlar köpeklere oranla daha güvenilmez deney hayvanlarıdır. Tom, Mary ve Jean üzerinde koşullandırma amacına ulaştı. Tom papaz oldu, Mary bir papazla evlendi ve çocuk doğururken öldü. Jean evde kalarak uzun ve acılı bir kanser boyunca annesine baktı, daha sonra da yirmi yıl süresince kendini, gittikçe elden ayaktan düşen, sonunda bunayıp zırvalayan babasına adadı. Buraya kadar hepsi iyi, güzel. Ama dördüncü çocuk Annie'yle işler değişti. Annie güzeldi. On sekizine geldiğinde bir ağır süvari yüzbaşısı onunla evlenmek istedi. Ama yüzbaşı Anglikandı ve insanın onulmaz günahkârlığıyla Tanrının keyfi yönetimi konusundaki görüşleri bağışlanamayacak derecede yanlıştı. Evlilikleri yasaklandı. Annie de Jean'ın yazgısını paylaşacağa benziyordu. On yıl dayandı; derken, yirmi sekizinde bir Hint ticaret gemisinin ikinci kaptanı onu baştan çıkardı. Yedi hafta süreyle çılgın bir mutluluk yaşadı - tattığı ilk mutluluğu. Yüzü olağanüstü bir güzellikle değişmiş, bedeni capcanlı, sıcacık. Derken kaptan Madras ve Macao'ya doğru iki yıl sürecek bir sefere çıktı. Dört ay sonra Annie, gebe, kimsesiz, umutsuz, kendini Tay ırmağına attı. Bu sırada beşinci çocuk, Alexander okuldan kaçarak bir tiyatro kumpanyasına katılmıştı. Halat işletmesinin yanıbaşındaki evde o günden sonra onun adının anılması yasaklandı. Son olarak en küçüklerine, Andrew'a geldik. Örnek çocuk! Uysaldı, çalışkandı, İncili kardeşlerinden çok da-

ha kısa sürede ve daha doğru bellemişti. Derken, annesi tam insanoğlunun doğal kötülüğüne olan inancını yitirmek üzereyken, bir akşam onu cinsel organlarıyla oynarken yakaladı. Andrew kanı çıkıncaya kadar kamçılandı; birkaç hafta sonra yine suçüstü yakalandı, kamçılandı, katıksız su ve kuru ekmek cezasına çarptırılarak odasına kapatıldı, Kutsal Ruha karşı büyük bir günah işlediği ve bu günahı yüzünden annesinin kansere yakalandığı söylendi çocuğa. Andrew çocukluğunun geri kalanını cehennem karabasanları içinde geçirdi. Ama bu arada günahın akıl çelici çekimini sürekli duyuyor ve bu çekime boyun eğdiğinde - ki, elbet bu ya tuvalette, ya da bahçenin gözden ırak kuytularında oluyordu - kendini bekleyen cezaların giderek korkunçlaşan düşleri peşini bırakmıyordu.»

«Bir de,» dedi Will Farnaby, «bir de modern yaşamın anlamsızlığından yakınılır! Anlamlı yaşama bakın. Bir aptalın anlattığı masal mı, yoksa bir Kalvencinin masalı mı? Ben olsam aptalınkini seçerdim.»

«Sana katılıyorum,» dedi Dr. MacPhail. «Ama bir üçüncü seçenek olamaz mı? Ne geri zekalı, ne de paranoyak olmayan birinin anlattığı bir masal?»

«Bir kez olsun tümüyle aklıbaşında birinin,» dedi Susila.

«Evet, bir kez olsun,» diye yineledi Dr. MacPhail. «Ne iyi olurdu. Allahtan eski düzende bile en şeytansı eğitimin bozamadığı pek çok insan vardı. Freud ve Pavlov öğretilerine göre büyük dedem kafadan sakat olmalıydı. Oysa, gerçekte ruhsal yapısı çok sağlıklıydı.» Dr. Robert parantez içinde ekledi, «Bu da sizin o çok tutulan ruhbilim kuramlarınızın ne denli yetersiz olduğunu gösteriyor. Freudculuk ve Davranışçılık- iki ayrı uç, ama bireyler arasında yapısal, doğuştan ayrımlar konusunda aynı görüşü paylaşıyorlar. En gözde ruhbilimcilerinizin bu konuda tutumu ne? Çok basit. Bu ayrımları görmezden gelmek. Bu gerçekler yokmuş gibi davranmak. Bundan dolayı insan gerçeğiyle başedemiyorlar, dahası bu gerçeğin kuramsal açıklamasını bile yapamıyorlar. Bunu öykümüzde de görüyoruz. Andrew'un

kardeşleri ya düzene ayak uydurmuş, ya da yok olmuşlardı, Andrew ne düzene uydu, ne de yok oldu. Neden? Çünkü kalıtımın rulet tekeri şanslı sayıda durmuştu. Kardeşlerine oranla daha dayanıklı bir yaradılıştaydı, beden yapısı, kimyasal yapısı, kişiliği ayrıydı. Anababası kara yazgılı çocuklarına çektirdiklerini ona da çektirdiler. Andrew alnının akıyla, hemen hiç yara almadan bu belayı atlattı.»

«Kutsal Ruha karşı işlediği günaha karşın mı?»

«Bu alışkanlığından Edinburg'daki tıp öğreniminin ilk yılında kurtulmuştu. Daha çocuk sayılırdı - on yedisini yeni bitirmişti. (O günlerde erken gelişirlermiş.) Anatomi derslerinde diğer öğrencilerin günden güne çürüyen kadavralar arasında morallerini yükseltmek için söyledikleri açık saçık sözleri ve küfürleri dinlerdi. Önceleri dehşete kapıldı, Tanrının gazabına uğrayacaklarından korktu. Ama hiçbir şey olmadı. Küfürbazlar serpilip gelişti, cinsel başarılarını göğüslerini gere gere sergileyenler arada sırada belsoğukluğuna yakalanmakla paçayı kurtardılar. Andrew'un zihninde korku yerini olağanüstü güzellikte bir erince, korkulardan özgürleşme duygusuna bıraktı. Artık büyük bir yüreklilikle ağzını bozma denemelerine girişmişti. Üç harfli o sözcüğü ilk söyleyişi - ne büyük bir özgürlük, nasıl da gerçek bir dinsel deneydi! Bu arada, boş zamanlarında *Tom Jones*'u, Hume'un «*Tansıklar Üzerine Denemelerini*», dinsiz Gibbon'u okuyordu. Okul Fransızcasından yararlanarak La Mettrie'yi, Dr. Cabanis'i okudu. İnsan bir makinadır, beyin karaciğerin safra salgılaması gibi düşünce salgılar. Artık her şey ne kadar basit, ne çarpıcı bir açıklıktaydı! Yeni bir dini benimseyenlerin o ilk coşkusuyla tanrıtanımızlığa sarıldı. O koşullarda başka türlü olamazdı. Artık St. Augustin'i içiniz kaldırmıyor, Athanazyan Kutsal Üçleme zırvasını yineleyip durmanız olanaksız. Bu durumda tıpayı çeker, hepsini delikten aşağı, lağıma gönderiverirsiniz. Ne kıvanç! Ama çok sürmez. Bir şeylerin eksikliğini duyarsınız. Deney bebeği dinbilimsel pisliklerle ve sabun tozuyla birlikte akıp gitmiştir. Ama doğa boşluklardan nefret eder. Kıvanç yerini

süreğen tedirginliğe bırakır ve kuşaklar boyu dinbilimi lağım çukurundan geri pompalamaya didinen Wesley'ler, Pusey'ler, Moody'ler ve Billy'ler -Sunday ve Graham- başınıza dert olurlar. Elbet onlar bebeği diriltmeyi umarlar. Ama bunu bir türlü başaramazlar. Dinsel uyanışçı ancak bir parça pis su çekebilir delikten. Bu su da bir süre sonra yeniden akıp gider. Bu böylece sürer gider. Hem çok sıkıcı, hem de Dr. Andrew'un sonunda ayırdına vardığı gibi, çok boş bir çabadır. Her neyse, biz yeni kazanılmış özgürlüğünün ilk çoşkusuyla dopdolu genç adama dönelim. Çoşkuluydu, sevinçliydi- ama dışa karşı takındığı ağırbaşlı, saygılı ilgisizlik görünümü ardında içten içe coşkulu ve sevinçli.»

«Ya babası?» diye sordu Will. «Babasıyla çatışmadı mı?»

«Çatışma olmadı. Andrew kavga adamı değildi. O hep kendi çizdiği yolda yürüyen, ama bu gerçeği herkese duyurmaktan ve başka yol seçenlerle tartışmaktan kaçınan insanlardandı. Yaşlı adama hiçbir zaman Jeremiah kimliğine bürünüp, yanıp yakınma fırsatı tanımadı. Hume ve La Mettrie üzerine görüşlerini kendine saklayıp göreneklere uygun davranmayı sürdürdü. Ancak eğitimini bitirdiğinde eve dönmedi. Londra'ya giderek Kraliyet donanmasının Melampus gemisine doktor ve doğabilimci olarak yazıldı. Gemi güney denizlerinin haritasını çıkartmak, gözlemlerde bulunmak, canlı örnekleri toplamak ve bu bölgedeki Protestan misyonerlerini ve İngiliz çıkarlarını kollamakla görevliydi. Melampus'un yolculuğu tam üç yıl sürdü. Tahiti'ye uğradılar, Samoa'da iki ay, Marques takım adalarında bir ay geçirdiler. Perth'le karşılaştırıldığında adalar birer cennet bahçesiydiler. Ancak, ne yazık ki Kalvencilikten, Kapitalizmden, sanayileşmenin getirdiği gecekondulaşmadan olduğu denli Shakespeare'den, Mozart'tan, bilimsel, mantıklı düşünceden de uzak birer cennet bahçesi. Doğru, cennet bahçesi, ama yine de burada yapamazdı, yapamayacaktı. Yollarına devam ettiler. Fiji'yi, Carolin ve Solomon adalarını gördüler. Yeni Gine'nin kuzey kıyılarının haritasını çıkarttılar. Borneo'da bir ekip karaya çıka-

rak gebe bir orangutan yakaladı, Kinabalu dağının doruğuna tırmandılar. Sonra Pannoy'da bir hafta, Mergui takımadalarında on beş gün. Daha sonra batıya, Andamanlara, oradan Hindistana yöneldiler. Karaya çıktıklarında büyük dedem düşüp bacağını kırdı. Melampus'un kaptanı başka bir doktorla anlaşarak anayurda yelken açtı. İki ay sonra Andrew, sapsağlam, Madras'ta doktorluk yapmaktaydı. O günlerde doktor az, hastalıksa son derece yaygındı. Genç adam işinde ilerliyordu. Ama tüccarlar ve Eyalet görevlileri arasında yaşam bunaltıcıydı. Bir sürgün, üstelik sürgün yaşamını çekilir kılan tüm öğelerden, serüvenden, yeniliklerden yoksun bir sürgündü. Taşraya, Swansea ya da Huddersfield'in tropik benzerine sürülmek gibi bir şeydi bu. Yine de yurda dönen iki gemide yer ayırtma dürtüsüne karşı koydu. Eğer beş yıl daha dişini sıkarsa Edinburg'da iyi bir iş kurabilirdi - yok, Londra'da, Batı Yakasında. Parlak bir gelecek bekliyordu onu. Geçinecek kadar geliri olan, kestane saçlı bir karısı olacaktı. Dört beş de çocuğu mutlu, kamçı acısı tatmamış, tanrıtanımaz. İşi gelişecek, zamanla en etkin çevrelerden hastaları olacaktı. Para, şan, şöhret, saygınlık, dahası soyluluk. Belgrave alanında kupa arabasından inen Sör Andrew MacPhail. Büyük Sör Andrew, Kraliçenin özel doktoru. Rus Veliahtına bakmak için St. Petersburg'a çağrılan Andrew, Tuilerie Sarayında, Vatikan' da, Bab-ı Ali'de. Ne hoş düşler! Oysa gerçekler çok daha ilginç gelişecekti. Sabahın birinde muayenehaneye esmer tenli bir yabancı geldi. Yarım yamalak bir İngilizceyle kendini tanıttı. Pala'dan geliyordu ve Haşmetlileri Raca tarafından usta bir Batılı doktor bulup adaya götürmekle görevlendirilmişti. Doktoru krallara layık ödüller bekliyordu. Krallara layık, diye vurguladı. Dr. Andrew hiç duraksamadan bu çağrıya uydu. Bir bakıma para için, ama daha çok can sıkıntısından, değişiklik istediğinden, serüven arayışından. Yasak adaya bir gezi- karşı koyulur gibi değildi.»

«Bir düşünün,» diye araya girdi Susila, «o günlerde Pala bugünkünden çok daha dışa kapalıydı.»

«Dr. Andrew'un Raca'nın elçisinin ona tanıdığı fırsata nasıl dört elle sarıldığını gözönünde canlandırabilirsiniz. On gün sonra gemisi yasak adanın kuzey kıyısı açıklarında demir attı. Alet çantası, ilaç sandığı ve elbiseleriyle değerli kitaplarını koyduğu ufak teneke valiziyle küçük bir sandala binerek çalkantılı denizi aştı, bir tahtırevanla Shivapuram sokaklarından geçirildi, ve krallık sarayının iç avlusuna bırakıldı. Soylu hastası onu sabırsızlıkla beklemekteydi. Üstüne başına çekidüzen vermesine bile zaman tanımadan Dr. Andrew'u onun huzuruna çıkarttılar-kırk yaşlarında, ufak tefek, görkemli giysileri altında iskeleti çıkmış, yüzü şiş, çarpılmış, sesi kısık bir fısıltıya dönüşmüş esmer bir adamın acınası huzuruna. Dr. Andrew onu muayene etti. Kökleri çene kemiğinde olan bir ur her yöne yayılmıştı. Burun boşluğunu doldurmuş, sağ göz oyuğuna uzanmış, boğazı yarı yarıya tıkamıştı. Zorlukla soluyor, yutkunurken büyük acı çekiyor, uyuyamıyordu- çünkü uyur uyumaz tıkanıp soluk soluğa uyanıyordu. Ameliyat edilmezse birkaç aya kalmadan öleceği kesindi. Ameliyat edilirse daha da çabuk ölecekti. Biliyorsunuz, devir eski devirdi- kloroform kullanılmayan, hastaların ameliyatta mikrop kaptığı günler. En iyi koşullarda bile dört hastadan biri masada kalıyordu. Koşullar elverişsiz olduğundaysa yaşama olasılığı büsbütün azalıyordu- yüzde elli, yüzde otuz, yüzde sıfır. Bunlar gözönüne alındığında doktorun tanısı daha kötü olamazdı. Hasta zaten zayıf düşmüştü. Ameliyat uzun, zor ve dayanılmaz ölçüde acılı olacaktı. Raca büyük bir olasılıkla masada kalacak, ameliyatı atlatsa bile birkaç gün içinde kan zehirlenmesinden ölecekti. Eğer ölürse, diye düşünüyordu Dr. Andrew, bir kralı öldüren yabancı doktorun başına neler gelmezdi. Ve ameliyat boyunca bıçak altında acıyla kıvranan soylu hastayı kim tutardı? Hizmetçilerden, ya da soylulardan kim hükümdarları çığlıklar atar, kendini bırakmalarını emrederken onu dinlemeyecek denli güçlü olabilirdi?

Belki en akıllıcası hemen oracıkta durumun umutsuz olduğunu, elden birşey gelmeyeceğini söyleyerek, Madras'a geri gö-

Manyetizma:

türülmeyi istemekti. Derken hasta adama takıldı gözü. Zavallı, şekilsiz yüzünün ürkünç maskesi ardında, Raca gözünün içine bakıyordu- ölüm hükmü giymiş bir suçlunun yargıcından bağışlanma dileyen bakışlarıyla. Bu sessiz yakarıştan etkilenen Dr. Andrew yüreklendirici bir gülümsemeyle adamın bir deri bir kemik elini okşadı ve ansızın bir çözüm geldi aklına. Çok saçma, delice, meslek onuruyla bağdaşmayan bir şey; ama yine de, yine de...

Birdenbire beş yıl önce, daha Edinburg'da öğrenim görürken Lancet dergisinde okuduğu bir yazıyı anımsamıştı. Bu yazı manyetizmayı savunduğu için dillere düşen Profesör Elliotson'u karalıyordu. Elliotson manyetizma ile uyuttuğu hastalar üzerinde acısız ameliyatlardan söz etmek küstahlığını göstermişti.

Adam ya ahmağın teki, ya da vicdansız, ahlaksızdı. Bu zırvalara kanıt olarak gösterdiklerinin beş paralık değeri yoktu. Bunların hepsi göz boyama, aldatmaca, dolandırıcılıktı ve altı sütun boyunca buna benzer sert çıkışlar... O günlerde - hâlâ La Mettrie, Hume ve Cabanis ile dopdolu olduğundan- Dr. Andrew yazılanlara katılmıştı. Sonra da manyetik uyku konusunu tümüyle unutmuştu. Şimdi, Raca'nın başucunda tüm okudukları gelivermişti aklına - deli Profesör, manyetizma yöntemleri, acısız ameliyatlar, düşük ölüm oranı, hızlı iyileşme. Belki bu işin içinde bir iş vardı. Bu düşüncelere dalmıştı ki hasta adam uzun bir sessizliği bozarak konuştu. Raca, gemisinden Rendang-Lobo'da ayrılarak her nasılsa boğazı aşmayı beceren bir denizciden akıcı, ancak öğretmeninin belirgin Londra aşağı tabaka ağzını büyük bir bağlılıkla yansıtan bir İngilizce öğrenmişti. Ah bu ağız,» diye güldü Dr. MacPhail. «Büyük dedem anılarında ikide bir bundan söz eder. Bir kralın Sam Weller* ağzıyla konuşmasını çok yakışıksız bulmuş olmalı. Üstelik bu yakışıksızlık yalnızca sınıfsal farklılıktan kaynaklanmıyordu. Kral

(*) Sam Weller: Dickens'in «Pickwick Kâğıtları» adlı romanında tanınmış uşak tiplemesi.

olmanın yanısıra Raca çok akıllı ve ince beğenili bir insandı; güçlü dinsel inançları olmakla kalmayıp (ne de olsa en hırt insanların bile güçlü dinsel inançları olabilir), derin dinsel deneyim ve içgörü sahibiydi. Böyle bir insanın Londra aşağı tabaka ağzıyla konuşmasını Pickwick Kâğıtlarını okumuş erken Victoria devri İskoçunun yadırgaması kaçınılmazdı. Büyük dedemin bütün çabalarına karşın Raca seslileri yaymayı, «h» harflerini yutmayı sürdürecekti. Ama bunlar sonraya ait. O ilk acıklı karşılaşmada bu çarpıcı İngilizce çok dokunaklıydı. Ellerini bir yakarışla birleştiren Raca fısıldıyordu, «Aman Dr. Makfayl. Aman doktor.»

Bu yakarı kararlılığını pekiştirdi. Duraksamaksızın Raca'nın sıska ellerini tutarak güven dolu bir sesle Avrupada yeni bulunan ve ancak çok tanınmış bir avuç doktorun uyguladığı olağanüstü sağaltma yöntemini anlatmaya koyuldu. Sonra arka planda dikilen uşaklara dönerek odadan çıkmalarını buyurdu. Sözlerini anlamasalar da sesi ve sözlerine eşlik eden el kol hareketleri çok açıktı. Uşaklar eğilerek dışarı çıktılar. Dr. Andrew paltosunu çıkarttı, kollarını sıvadı ve Lancet dergisinde burun kıvırarak okuduğu uyutucu hareketleri yapmaya başladı. Kafanın tepesinden başlayarak yüz ve gövde boyunca karın boşluğuna kadar inen, hasta uyuyuncaya - «ya da (adı belirtilmemiş yazarın küçümseyen sözlerini anımsamıştı),» üçkâğıtçı doktor oyuna getirdiği zavallının manyetizma etkisine girdiğini bildirinceye kadar - durmadan yinelenen el hareketleri. Aldatmaca, göz boyama, dolandırıcılık. Ama yine de, yine de... Sessizce çalışıyordu. Yirmi kez, elli kez. Hasta içini çekti, gözlerini yumdu. Altmış, seksen, yüz, yüz yirmi. Odada ısı boğucuydu. Dr. Andrew'un gömleği terden sırsıklam olmuş, kolları ağrıyordu. Ama dirençle o saçma hareketi yineliyordu. Yüz elli, yüz yetmiş beş, iki yüz. Aldatmaca, dolandırıcılık; ama, yine de bütün gününü alsa bile bu zavallıyı uyutmaya kararlıydı. «Uyuyacaksın,» dedi iki yüz on birinci kez yinelerken hareketi. «Uyuyacaksın.» Hasta adam sanki daha derin gömüldü yastıklara ve derken, birden Dr. And-

rew bir hırıltı duydu. «Bu kez,» diye çabucak ekledi, «tıkanmayacaksın. Havanın geçmesi için bol bol yer var ve sen tıkanmayacaksın.» Raca düzenli solumaya başladı. Dr. Andrew birkaç hareket daha yaptı, sonra biraz dinlenmenin bir zararı olmayacağına karar verdi. Yüzünü sildi, kalktı, gerinerek odada gezindi. Sonra yatağa ilişerek Racanın çomak gibi kalmış bileğini tutarak nabzını saydı. Bir saat önce yüz olan nabız şimdi yetmişe düşmüştü. Kolu kaldırdı; bileğin uçunda el bir ölü eli gibi cansız sarkıyordu. Bıraktı ve kol kendi ağırlığıyla düşerek cansız, hareketsiz kaldı. «Majesteleri,» dedi, sonra yine, daha yüksek perdeden, «Majesteleri.» Yanıt yok. Doğru, dolandırıcılık, göz boyama, aldatmaca, ama yine de işe yaramıştı, basbayağı işe yarıyordu.»

İri, parlak renkli bir peygamber devesi yatağın ayakucu demirine kondu, pembe beyaz kanatlarını topladı, küçük yassı kafasını kaldırdı ve inanılmaz denli kaslı ön ayaklarını birleştirerek Tanrıya yakarırcasına ileri uzattı. Dr. MacPhail bir büyülteç alarak onu incelemek üzere öne eğildi.

«Gongylus gongyloides,» diye açıkladı. «Kendini çiçeğe benzetir. Her şeyden habersiz sinek ve pervaneler özsuyunu içmek için iyice yaklaştıklarında da, o onların tadına bakar. Ve eğer dişiyse, eşini yer.» Büyülteci yerine koyarak arkasına yaslandı. «Evrenin en hoşa giden yanı,» dedi Will Farnaby'ye, «olmayacak gibi görünen şeylerin olabilirliği. *Gongylus gongyloides, Homo sapiens,* büyük dedemin Pala ile tanışması ve hipnotizma- bunlardan daha olmayacak şeyler ne olabilir!»

«Hiçbir şey,» dedi Will. «Ancak benim Pala ile tanışmamı ve ipnotizmayı saymazsak - bir deniz kazası ve uçurum yoluyla Pala'ya giriş; ve bir İngiliz katedrali üzerine söyleşi yoluyla ipnotizma.»

Susila güldü, «Allahtan bütün o uyutucu hareketleri senin üzerinde denemem gerekmedi. Bu sıcakta! Dr. Andrew'a gerçekten hayranım. O yöntemle uyutmak bazen üç saat alır.»

«Ama sonunda başardı, değil mi?»

«Hem de nasıl.»

«Ameliyatı da yaptı mı?»

«Evet, ameliyatı da yaptı,» diye yanıtladı Dr. MacPhail. «Ama hemen değil. Uzun bir hazırlık gerekiyordu. Dr. Andrew hastasına rahatça yutkunabileceğini aşılayarak başladı işe. Üç hafta boyunca onu iyice besledi. Yemek aralarında Racayı ipnotize ediyor ve bir daha ki yemeğe kadar uyur durumda tutuyordu. Fırsat verildiğinde insan bedeninin ne olağanüstü işler başaracağı şaşılacak bir şey. Raca beş kilo aldı, yeniden doğmuş gibi oldu. Onu bekleyen ölüm kalım sınavından yüzünün akıyla çıkacağına inanıyordu. Dr. Andrew da bu inancı paylaşıyordu. Raca'ya güven vermeye çalışırken kendi öz güvenini de pekiştirmişti. Ama bu körü körüne bir güven değildi. Ameliyatın başarısından kuşku duymuyordu. Ancak bu sarsılmaz inanç başarıya giden yolda her türlü önlemi almasını engellemiyordu. Öncelikle ipnoz konusunu ele aldı. Durmaksızın hastasına her geçen gün daha derin uyuduğunu, ameliyat günü her zamankinden daha da derin uyuyacağını aşılıyordu. Hem daha derin, hem de daha uzun bir süre. «Ameliyatın bitiminden sonra tam dört saat uyuyacaksın,» diye Raca'ya güvence veriyordu. «Uyandığındaysa hiç acı duymayacaksın.» Dr. Andrew bu kesinlemeleri söylerken katışıksız kuşkuculukla tam güven karmaşası içindeydi. Sağduyu ve deneyim yaptıklarının olanaksızlığını kanıtlamıştı. Ancak içinde bulunduğu koşullarda geçmiş deneyimler tümüyle geçersizdi. Olanaksız gibi görünen şey olmuştu bile, hem de bir değil, birçok kez. Bir daha olmaması için de hiçbir neden yoktu. Önemli olan olanaksızın olacağını söyleyebilmekti - o da bunu söyleyip duruyordu. Bütün bunlar iyi, hoş ya, asıl hoş olan Dr. Andrew'un provayı buluşudur.»

«Neyin provasını?»

«Ameliyatın. Ameliyat evrelerini defalarca gözden geçirdiler. Son prova ameliyat sabahı yapıldı. Sabahın altısında Dr. Andrew Racanın odasına geldi, bir süre havadan sudan konuştuktan sonra manyetizma hareketlerine başladı. Birkaç dakika

sonra hasta derin bir uykuya dalmıştı. Dr. Andrew yapacaklarını adım adım anlattı. Racanın sağ gözünün altına, elmacık kemiğine dokunarak açıkladı, «Önce deriyi gereceğim. Sonra bu neşterle (bir kalemin sivri ucuyla yanağı boydan boya çizerek)» böyle yaracağım. Elbet sen hiç acı duymuyorsun - en ufak bir rahatsızlık bile. Şimdi alt dokuları kesiyorum ve yine canın yanmıyor. Ben yanağı ta buruna kadar açarken sen öylece yatıp rahat rahat uyuyorsun. Arada bir, bir kan damarını bağlamak için duraklıyorum, sonra yine açıyorum. İşin bu bölümü bitince ur üzerinde çalışmaya başlıyorum. Çene kemiğine kök salmış, oradan yukarı, elmacık kemiğinin altına, göz çukurunun içine ve aşağı, gırtlağa doğru yayılmış. Onu kesip çıkartırken sen hâlâ yatıyorsun, acısız, rahat, sakin. Derken başını kaldırıyorum. Racanın başını kaldırıp gevşek boynunu öne itti. «Ağzına ve boğazına dolan kanları temizlemek için başını kaldırıp öne eğiyorum. Nefes boruna da biraz kan kaçmış, onu temizlemek için hafifçe öksürüyorsun; ama uyanmıyorsun.» Raca birkaç kez öksürdü, sonra Dr. Andrew elini çekince başı yastığa düştü. Derin bir uykudaydı. «Urun gırtlağı tıkayan uzantısı üstünde çalışırken bile tıkanmıyorsun.» Dr. Andrew Racanın ağzını açarak iki parmağını boğazına soktu. «Bütün iş uru çekip çıkartmakta - işte bu kadar. Tıkanman için neden yok ki. Ve, eğer biriken kanları atmak için öksürmen gerekirse bunu uyurken yapabilirsin. Evet, uyurken, derin derin uyurken.»

«Böylece prova sona erdi. On dakika sonra, birkaç uyutucu hareket yaptıktan ve hastasına çok derin uyumasını buyurduktan sonra, Dr. Andrew ameliyata başladı. Deriyi gerdi, neşteri vurdu, yanağı kesti, urun çenedeki köklerini çıkarttı. Raca sakin, gevşemiş yatıyordu. Nabzı güçlü ve düzenli, dakikada yetmiş beşti ve ancak provadaki kadar acı duyuyordu. Dr. Andrew gırtlağa geçti; Raca tıkanmadı. Kan soluk borusuna sızdı; Raca öksürdü ama uyanmadı. Ameliyat bittikten sonra uyumayı sürdürdü; derken dakikası dakikasına dört saat dolduğunda gözlerini açtı, sargıların ardından Dr. Andrew'a gülümsedi

ve bozuk ingilizcesiyle ameliyatın ne zaman başlayacağını sordu. Beslendi, temizlendi, sonra yine ipnotize edildi, dört saat daha uyuması, bir an önce iyileşmesi aşılandı. Dr. Andrew bu uygulamayı tam bir hafta sürdürdü. Günde on altı saat uyku, sekiz saat uyanıklık. Raca hemen hemen hiç acı çekmedi, ameliyat ve pansumanlar son derece sağlıksız bir ortamda yapıldığı halde yaralar yangısız kapandı. Edinburg hastanesinde ve Madras cerrahî koğuşunda tanık olduğu korkunç olaylardan sonra Dr. Andrew gözlerine inanamıyordu. Bu arada manyetizmayla neler yapılabileceğini kendi kendine kanıtlaması için önüne bir fırsat daha çıktı. Raca'nın büyük kızı ilk gebeliğinin dokuzuncu ayındaydı. Kocasına yaptıklarından etkilenen Rani Dr. Andrew'u çağırttı. Doktor Rani'nin çağrısına uyduğunda karşısında on altı yaşlarında, zayıf bünyeli, korku içinde bir kızcağız buldu. Kız kırık dökük Londra ağzıyla öleceğini - hem kendinin, hem de bebeğin öleceğini savlamaktaydı. Ard arda üç gün karşısına çıkan üç kara kuş bu savını doğrulamıştı. Dr. Andrew onunla tartışmadı. Kıza yatmasını söyleyerek uyutucu manyetik hareketlere başladı. Yirmi dakika sonra kız derin uykudaydı. Bunun üzerine Dr. Andrew kendi ülkesinde kara kuşların uğur getirdiğini anlattı - bu kuşlar doğum ve sevinç muştularlardı. Çocuğunu kolayca, canı yanmadan doğuracaktı. Tabi ya, babası ameliyatı nasıl acısız atlattıysa o da sancı çekmeyecekti. Hiç sancı duymayacağına söz verdi, en ufak bir sancı bile.

«Üç gün sonra, birkaç saatlik yoğun telkin sonunda dedikleri çıktı. Raca akşam yemeği için uyandırıldığında karısını buldu yanıbaşında. «Bir erkek torunumuz oldu,» dedi kadın. «Kızımızın sağlığı da yerinde. Dr. Andrew yarın onların odasına götürülerek her ikisini de kutlayabileceğini söyledi.» Bir ay sonra Raca Naipler Kurulunu dağıtarak yönetimi ele aldı. Üstelik hem kendi hayatını, hem de (Raniye bakılırsa) kızının hayatını kurtaran adama gönül borcunun bir belirtisi olarak Dr. Andrew'u kendine baş danışman atayarak.»

«Demek dedeniz Madras'a dönmedi.»

«Ne Madras'a, ne de Londra'ya. Burada, Pala'da, kaldı.»

«Raca'nın dilini düzeltmek için mi?»

«Hem onu, hem de, biraz daha büyük bir başarıyla, Raca-nın krallığını düzeltmek için.»

«Nasıl düzeltmek?»

«O da bunu bilemiyordu. O ilk günlerde belirli bir planı yoktu, yalnızca beğendiği ya da karşı olduğu birtakım şeyler. Pala'nın hoşuna giden yanları da vardı, hiç beğenmediği birçok yanı da. Batı uygarlığının da gönülden tuttuğu ya da nefret ettiği yönleri vardı. Yolculukları süresince karşılaştığı birtakım şeyler aklına yatmıştı, bazı şeylerdense tiksinmişti. Giderek insanoğlunun kendi yarattığı uygarlıktan yararlandığı gibi onun kurbanı da olduğunu kavrıyordu. Bu uygarlık onu geliştiriyor, olgunlaştırıyor, ama bazen güdükleştirip yozlaştırabiliyordu da. Bu yasak adada uygarlık meyvelerini yozlaşmadan korumak, filizlere kırağı çalmasını önlemek, ve her bir çiçeğin daha sağlıklı gelişmesini sağlamak olası mıydı? Dr. Andrew ile Raca'nın önceleri üstü kapalı olarak, sonradan da tüm içeriğinin bilincine vararak yanıtlamaya çalıştıkları soru buydu.»

«Peki, yanıtlayabildiler mi?»

«Geriye bakıldığında bu iki adamın başardıklarına şaşmamak elde değil,» dedi Dr. MacPhail. «İskoç doktor'la Pala Kralı; tanrıtanımaz olan Kalvenci'yle koyu Mahayana Budisti - ne alışılmadık bir çift! Oysa kısa sürede sağlam bir dostluk kuracaklardı; üstelik ayrı yaradılış ve yetenekleriyle ayrı dünya görüşleri ve bilgi birikimleriyle birbirini tamamlayan, her biri diğerinin eksiklerini karşılayan, her biri diğerine özgü becerileri uyarıp güçlendiren iki dost olacaklardı. Racanın keskin, kıvrak bir zekası vardı; ama adanın sınırları dışında kalan dünyayı tanımıyordu; deneysel bilimleri, Avrupa teknolojisini, Avrupa sanatını, Avrupa düşününü bilmiyordu. En az onun kadar akıllı olan Dr. Andrew da elbet Hint resmi, doğu şiiri ve düşünü konularında bilgisizdi. Zamanla ayırdına varmıştı ki, insan zihninin işleyişi ve yaşama sanatı konularında da bildikleri ye-

tersizdi. Ameliyatı izleyen aylarda her biri diğerinin hem öğrencisi, hem öğretmeni oldu. Onlar için bu yalnızca bir başlangıçtı. İkisi de kendi kendilerini yetiştirmeye çalışan sıradan kişiler değildiler. Raca bir milyon uyruğu olan bir kral, Dr. Andrew ise onun başbakanıydı. Kişisel gelişme toplumsal gelişmenin hazırlık evresi olacaktı. Kral ve doktor, her iki dünyadan (Doğu ve Batı, eski ve yeni) en iyi biçimde yararlanma yollarını öğreniyorlarsa, bu tüm ulusa aynı şeyi öğretme amacını güttüklerindendi. Her iki dünyadan en iyi biçimde yararlanmak mı - ben ne saçmalıyorum? Tüm dünyalardan en iyi biçimde yararlanmak - günümüze dek çeşitli uygarlıkların yarattığı dünyalardan ve onların ötesinde, henüz eyleme geçmemiş gizilgüçlerin zaman içinde oluşturacağı dünyalardan. Onlarınki usa sığmaz bir tutkuydu, gerçekleşmesi tümüyle olanaksız bir tutku; yine de onlar için bir itici güçtü, kimselerin el atmaya cesaret edemediği sorunların üstüne gitmelerini sağlıyordu - üstelik göründükleri kadar akılsız olmadıklarını kanıtlayan, herkesi şaşkına çeviren bir başarıyla. Elbet tüm dünyalardan en iyi biçimde yararlanmaları olanaksızdı; yine de yiğitçe çabaları sayesinde aklıbaşında, ölçülü herhangi bir insanın düşlerinde bile bağdaştırıp birleştiremeyeceği denli çok ve çeşitli dünyayı değerlendirdiler.»

Deli deliliğinde direnseydi,» diye Cehennemden Özdeyişlerden alıntıladı Will, «bilgeliğe ererdi.»

«Çok doğru,» diye onayladı Dr. Robert. «Ve tüm delilikler içinde en çılgıncası Blake'in tanımladığı, Raca ile Dr. Andrew'un yapmayı düşündüğü delilikti - cennet ile cehennemi bağdaştırmaya kalkışmak. Ancak bu müthiş çılgınlıkta direnmenin ödülü ne kadar büyüktür! Elbet, direnirken usu elden bırakmazsanız. Aptal deliler hiçbir yere varamazlar; yalnızca bilgili ve akıllı kişiler delilikten bilgeliğe vararak iyi sonuçlar alırlar. Neyse ki bizim iki deli akıllıydı. Çılgınca girişimlere alçakgönüllülükle, sevimlice atılacak denli akıllı. İşe ağrı kesicilerden başladılar. Pala halkı Budistti. Acı ile zihin arasında nasıl bir iliş-

ki olduğunu bilirdi. Bir şeylere bağlanır, tutku duyar, kendini koyarsın ortaya - ve böylece kendi cehennemini yaratırsın. Bağımsızlaşırsın ve erinç içinde yaşarsın. «Size acı ve ıstırabı gösteriyorum,» demişti Buda, «ve acı ile ıstırabın bitimini.» İşte Dr. Andrew özgün bir zihinsel bağımsızlaşma yöntemiyle en azından bir tür acıyı sona erdiriyordu, bedensel acıyı. Raca'nın kendisi, ya da, kadınlar söz konusu olduğunda, Rani ve kızları çevirmenlik yapıyor, Dr. Andrew da ebelere, doktorlara, öğretmenlere, annelere, sakatlara yeni bulduğu sanatını öğretiyordu. Ağrısız doğum - ve bundan böyle tüm Pala kadınları atılımcılardan yanaydı. Acısız, taş, göz perdesi (katarakt) ve hemeroid ameliyatı ve tüm yaşlı ve hastaların desteğini kazanmışlardı. Bir taşla adadaki yetişkinlerin yarısını vurmuşlardı, bu insanlar artık onların lehine önyargılı yandaşlar, ilerde yapacakları düzeltimlere dostça, en azından ılımlı yaklaşan destekleyicilerdi.»

«Acıdan sonra hangi konuya el attılar?»

«Tarıma ve dile. Tropik ortamda Rothamsted'i kurmak için İngiltere'den birini getirttiler ve Palalılara ikinci bir dil kazandırmak için çalışmalar başlattılar. Pala yasak ada olmayı sürdürecekti; çünkü Dr. Andrew misyonerlerin, büyük çiftçilerin ve tüccarların hoşgörü gösterilemeyecek denli sakıncalı oldukları konusunda Raca'yla tam bir görüş birliği içindeydi. Ancak yabancı yıkıcı güçler dışlanmakla birlikte ada halkının dış dünyaya açılması gerekliydi. - doğrudan olmasa bile düşünüş bakımından. Oysa dilleri ve kullandıkları Brahman abecesinin ilkel biçimi penceresiz bir hücreye hapsetmişti onları. İngilizce öğrenip Latince okumadıkça onlar için bir kurtuluş, dış dünyaya açılış söz konusu olamazdı. Raca'nın yabancı dil becerisi zaten saraylılara örnek olmuştu. Soylu hanımlar ve beyler özel söyleşilerine bölük börçük Londra ağzı sözcükler katıştırıyorlardı dahası, bazıları Seylan'dan İngilizce öğretmenleri bile çağırtmışlardı. Geçici bir özenti olarak başlayan bu ilgi resmî politikaya dönüştürüldü. İngilizce eğitim veren okullar açıldı ve

Kalküta'dan en üstün baskı teknikleriyle Bengalli basımcılar getirtildi. Shivapuram'da yayımlanan ilk İngilizce kitap «*Binbir Gece Masalları*'ndan Seçmelerdi,» ikinci kitapsa o güne dek ancak Sanskritçe elyazması olarak bulunan *Elmas Sutra*'ydı. Sinbad ve Maruf'un serüvenlerini okumak isteyenlerle Öte Kıyının Bilgelikleriyle ilgilenenlerin bundan böyle İngilizce öğrenmek için geçerli bir nedenleri vardı. Bizleri sonunda çift dilli bir toplu-ma dönüştüren eğitim süreci böyle başladı. Yemek pişirirken, fıkra anlatırken, aşk sözcükleri fısıldayıp sevişirken Pala dilini kullanırız. (Laf aramızda Güneydoğu Asyanın en zengin erotik ve duygusal söz dağarı bizdedir.) Ama sıra iş ilişkilerine, bilime, kurgusal düşünceye geldiğinde genellikle İngilizce konuşuruz. Çoğumuz İngilizce yazmayı yeğler. Her yazarın başvurabileceği bir yazın geleneğine gereksinimi vardır; uymak ya da belli noktalarda sapmak için kullanacağı bir çerçeveye. Pala'da resim ve yontu gelişmişti, mimarî görkemli, dans olağanüstü, müzik incelikli ve duyarlıydı - ama ne gerçek yazın geleneği, ne ulusal ozanlar, ne oyun yazarları, ne de öykü ustaları vardı. Yalnızca Budist ve Hindu söylencelerini anlatan halk ozanları; vaız meraklısı, doğaüstü ayrıntılar üzerinde didişen bir sürü kaçınık keşiş. Üvey ana dili olarak İngilizceyi benimsemekle dünyanın en uzun geçmişe ve en zengin bugüne sahip yazınlarından birine kalıtçı olduk. Kendimize sağlam bir temel, manevî bir denektaşı, zengin bir biçem ve uygulama dağarı, tükenmez bir esin kaynağı bulduk. Sözün kısası, o güne dek yaratıcı olamadığımız bir alanda yaratıcılık olanağına kavuştuk. Raca ve büyük dedem sayesinde bugün artık bir Anglo-Pala yazını var. Susila'nın günümüz yazınının en parlak örneklerinden biri olduğunu eklemeliyim.»

«Pek de parlak değilim,» diye karşı çıktı Susila. Dr. MacPhail gözlerini yumdu ve gülümseyerek bir şiir okumaya başladı:

«Bir yitikten diğerine, ben Buda ellerimle
Derilmemiş çiçeği sunuyorum, nilüferler arasında
Kurbağanın tiradını, dolgun göğsümde
Süt kokan ağzı ve sevgiyi ve dağları,
Batan ayı olası kılan bulutsuz göklerce
Aşkın dölyatağı bu boşluğu,
Bu suskunluk dizelerini.»

Sonra gözlerini açtı. «Hem, yalnız bu suskunluk dizelerini değil,» dedi. «Bu bilimi, bu düşünü, suskun tanrıbilimini. Her neyse, uyku vaktin geldi de geçiyor.» Kalkarak kapıya yürüdü. «Gidip sana bir bardak meyve suyu getireyim.»

9

«Yurtseverlik yetmez. Ne de bir başına başka bir şey. Bilim yetmez, din yetmez, sanat yetmez, siyaset ve ekonomi yetmez, ne aşk, ne görev, ne çıkar gözetmeyen eylem, ne de en yüce düşünceler yeterlidir. Ancak hepsi birden gerçekten bir işe yarar.»

«Dikkat!» diye bağırdı uzaklarda bir kuş.

Will saate baktı. On ikiye beş vardı. *«Gerçek üzerine Notlar»*ı kapattı ve bir zamanlar Dugald MacPhail'in olan bambu bastonu alarak Vijaya ve Dr. MacPhail ile buluşmak üzere yola koyuldu. Kestirmeden gidildiğinde Dr. Robert'in evinden Deneme Merkezi çeyrek mil bile çekmiyordu. Ama bunaltıcı bir sıcak vardı ve iki kat merdiven çıkması gerekecekti. Hastalıktan yeni kalkmış, sağ bacağı alçılı biri için oldukça yorucu bir yolculuk.

Yavaşça, her yanı sızlayarak, Will dönemeçli yol boyunca ilerledi ve basamakları tırmandı. İkinci katta durup soluk aldı, terini sildi; sonra duvar dibinin gölgesine sığınarak üzerinde Laboratuvar yazan levhaya doğru yürüdü.

Levhanın altındaki kapı aralıktı; kapıyı itince uzun, yüksek tavanlı bir odayla karşılaştı. Odada alışılagelmiş musluklar, çalışma masaları, içleri şişe ve aygıt dolu camlı dolaplar ve laboratuvarlara özgü kimyasal madde ve kafeslenmiş fare kokuları vardı. İlk anda Will odanın boş olduğunu sanmıştı, ama yok - duvara dikey konulmuş bir kitaplığın ardında, gözlerden

uzak bir köşede Murugan bir masanın başına geçmiş, okumaya dalmıştı. Elinden geldiğince sessiz - çünkü insanları şaşırtmaya bayılırdı - Will odaya girdi. Elektrikli pervanenin vızıltısı ayak seslerini bastırıyordu, bu nedenle ancak kitaplığa iyice yaklaştığında Murugan onu farketti. Oğlan suçlulukla irkildi, büyük bir telaşla elindeki kitabı deri çantasına tıktı, uzanıp çantanın yanında, masanın üzerinde açık duran bir başka kitabı önüne çekti. Ancak bundan sonra çağrısız konuğa döndü.

Will onun içini rahatlatmak için gülümsedi. «Gelen benim.»

Oğlanın yüzünde sinirli bir meydan okumayla gerilmiş çizgiler yumuşadı.

«Ben de sandım ki...» Sözünü yarım bırakarak sustu.

«Sen de sandın ki, yapmaman gerekeni yaptığın için seni paylayacak birileri geldi - değil mi?»

Murugan kıvırcık başını sallayarak sırıttı.

«Diğerleri nerede?» diye sordu Will.

«Dışarı, tarlaya gittiler budama mı, tozaklama mı, işte öyle bir şeyler yapmaya.» Sesi küçümseyiciydi.

«Desene, kedilerin yokluğunda fareler cirit atıyor. Neye dalmıştın öyle?»

Murugan safça bir dürüstlük gösterisiyle okur gibi yaptığı kitabı kaldırdı. «Adı *'Çevrebilime Giriş.'*»

«Evet, gördüm,» dedi Will. «Ama ben ne okuduğunu sormuştum.»

«Ha, o mu,» Murugan omuz silkti. «İlgini çekeceğini sanmam.»

«Gizli tutulmak istenen her şey ilgimi çeker,» dedi Will. «Açık saçık bir kitap mıydı?»

Murugan rol kesmeyi bıraktı, gerçekten incinmiş gibiydi. «Sen beni ne sanıyorsun!»

Will onu sıradan bir genç sandığını söylemek üzereydi ki, kendini tuttu. Albay Dipa'nın genç, güzel dostu «Sıradan genç» tanımlamasını bir aşağılama, ya da dokundurma olarak alabilir-

di. Başını alaylı bir incelikle eğdi. «Majestelerinin aflarına sığınırım,» dedi. «Ama hâlâ merak ediyorum,» diye ekledi değişik bir tonlamayla. «İzninizle,» Şişkin çantaya uzandı.

Murugan bir an duraksadı, sonra zoraki bir kahkahayla «Buyrun,» dedi.

«Amma da büyük bir cilt!» Will kocaman cildi çantadan çıkartarak masanın üzerine koydu. *«Sears, Roebuck ve Ortakları; Bahar ve Yaz Kataloğu,»* diye yüksek sesle okudu.

«Geçen yılınki,» dedi özür dilercesine Murugan. «Ama o günden bu güne fazla bir değişiklik olduğunu sanmam.»

«İşte burada yanılıyorsun,» dedi Will. «Her yıl biçimler tümüyle değişmeseydi, kimse eskiler yıpranmadan yeni şeyler almazdı. Anlaşılan günümüz tüketimciliğinin temel ilkelerinden haberin yok.» Rastgele bir sayfa açtı. «Yumuşak, Yüksek Topuklu Kadın Ayakkabılarında Geniş bir Kalıp Seçeneği.» Başka bir sayfada Fısıltı Pembesi, dakron pamuk karışımı bir sütyen, resimli olarak tanıtılıyordu. Sayfayı çevirdi ve karşısına, bir ölüm simgesi gibi, Fısıltı Pembesi alıcısının yirmi yıl sonra giyeceği şey çıktı - Askıları Ayarlanabilir, Sallantılı Göğüslere Destek Sağlayan bir sütyen.

«Asıl ilginç bölümler sonda,» dedi Murugan. Sonra ek bilgi verdi. «Tam bin üç yüz elli sekiz sayfa. Bir düşün! Bin üç yüz elli sekiz!»

Will ilk bin elli sayfayı atladı.

«Ah, şimdi oldu,» dedi. «Tanınmış 22 lik tabanca ve otomatiklerimiz!» Birkaç sayfa ilerde Fiberglas tekneler, Yüksek Devirli Motorlar, yalnızca 234.95 dolara 12 beygir gücünde Takma Motorlar hem de yakıt deposuyla birlikte vardı. «Amma kelepir!»

Ancak, Murugan'ın denizcilikle ilgilenmediği çok açıktı. Kitabı alarak sabırsızca sayfaları çevirdi.

«Şu İtalyan yapısı motosiklete bir bak!» Will bakarken Murugan da tanıtımı okuyordu. «'Bu göz alıcı Sürat Motoru bir Galon Yakıtla 110 mil yapar' Bir düşün!» Genelde somutruk

Hadrian = Albay Dipa Antonius = Murugan

olan yüzü hevesle aydınlanmıştı. «Şu 14 beygir gücündeki motosiklet bile galon başı altmış mil yapabiliyor. Dahası, saatte yetmiş beş mile kadar çıkabileceğine güvence veriyorlar - güvence!»

«Olağanüstü!» dedi Will. Sonra merakla, «Bu müthiş kitabı sana Amerika'dan mı gönderdiler?» diye sordu.

Murugan başını salladı. «Hayır, Albay Dipa verdi.»

«Albay Dipa mı?» Hadrian'dan Antonius'una ne de garip bir armağan! Bir kez daha motosiklet resmine, sonra da Murugan'ın ışıl ışıl yüzüne baktı. Kafasında birden bir şimşek çaktı; Albayın amacını anlamıştı. «Yılan beni ayarttı, ben de yedim.» Cennet bahçesinin ortasındaki ağacın adı Tüketim Malları Ağacı'ydı ve her azgelişmiş cennet bahçesi oturanı için onun meyvelerinden bir tadım, hatta bin üç yüz elli sekiz yaprağının yalnızca görülmesi, sanayileşme açısından çırılçıplak olduğunu utançla algılaması demekti. Bu kitap Palanın gelecekteki Racasına ilkel bir oymağın donsuz önderi olduğunu açık seçik gösteriyordu.

«Bence,» dedi Will, «bu kataloglardan bir milyon tane getirtip halka dağıtmalısın - hem de doğum kontrol araçları gibi parasız.»

«Neden?»

«Mal-mülk edinme iştahları kabarsın diye. Böylece kalkınma isteyeceklerdir - petrol kuyuları, silahlanma, Joe Adelhyde, Sovyet teknisyenler.»

Murugan alnını kırıştırarak başını salladı. «Bu dediğin bir işe yaramaz.»

«Ne yani, baştan çıkarılamayacaklarını mı sanıyorsun? Göz alıcı Sürat Motorları ve Fısıltı Pembesi sütyenlerle bile mi? Buna inanmam!»

«İnanmasan da,» dedi acı acı Murugan, «gerçek bu. Bu gibi şeylerden hiç etkilenmiyorlar.»

«Ya gençler?»

«Özellikle gençler.»

Will Farnaby kulak kesildi. Bu ilgisizlik çok ilginçti. «Nedenini kestirebiliyor musun?» diye sordu.

«Kestirmek ne kelime,» dedi Murugan. «Biliyorum.» Ve birden, annesinin gülünç bir karikatürünü sergilemeye karar vermişçesine, yaşı ve görünümüyle hiç bağdaşmayan hırslı bir yergiyle konuşmaya başladı. «Önce, onlar için varsa yoksa...» Duraksadı, derken o iğrenç sözcük, tiksinti dolu bir tıslama ile dudaklarından döküldü, «Seks.»

«Herkes seksle uğraşıyor. Ama bu onları göz alıcı sürat motorları uğruna kendilerini satmaktan alıkoymuyor.»

«Burada seksin anlamı farklı,» diye diretti Murugan.

«Sevişme yogası yüzünden mi?» diye sordu Will, genç hemşirenin hazla kendinden geçmiş yüzünü anımsayarak.

Oğlan başını eğdi. «Bunun kendilerine benzersiz bir mutluluk sağladığına öylesine inanmışlar ki, gözleri başka hiçbir şeyi görmüyor.»

«Ne mutlu onlara!»

«Buna mutluluk mu diyorsun,» diye karşı çıktı Murugan. «Olsa olsa aptallık, pislik. Kalkınma dururken seks, seks, seks. Ha, bir de topunun kullandığı o allahın belası uyuşturucu.»

«Uyuşturucu mu?» diye şaşkınlıkla yankıladı Will. Susila'nın uyuşturucu tutkunlarının bulunmadığını belirttiği yerde ne uyuşturucusu? «Ne tür bir uyuşturucu bu?»

«Zehirli mantarlardan elde ediliyor. Mantarlardan!» Rani'nin maneviyatçı duyarlığı incindiğinde kullandığı en çınılı sesin gülünç bir karikatürü gibiydi konuşması.

«Hani şu üzerinde cinlerin oturduğu söylenen o sevimli kırmızı mantarlardan mı?»

«Yok, bunlar sarı. Eskiden dağlardan toplarlardı onları. Şimdilerdeyse Tepe İstasyonunda; özel mantar yataklarında yetiştiriyorlar. Bilimsel yöntemlerle yetiştirilen uyuşturucular. Ne alâ, değil mi?»

Bir kapı çarptı, ardından insan sesleri, koridorda adımlar duyuldu. Birdenbire Rani'nin kızgın ruhu kaçtı ve Murugan ço-

cuksu suçlarını örtbas etmeye çalışan, suçluluk duyguları altında ezilmiş öğrenci kimliğine döndü. Göz açıp kapayıncaya kadar *«Çevrebilime Giriş» «Sears Roebuck»*ın yerini almış, kuşku uyandıracak denli şişkin çanta masanın altına itilmişti. Bir an sonra, belden üstü çıplak, öğle güneşinde çalışmaktan teni ter ile yağlanmış bronz gibi parlayan Vijaya odaya girdi. Arkasından Dr. Robert geliyordu. Murugan okumaya dalmışken uçarı dış dünyadan gelen istenmeyen konuklarca işinden alıkonmuş örnek bir öğrenci havasında başını kitabından kaldırdı. Durumu çok eğlenceli bulan Will kendine düşen rolü canla başla oynamaya başladı.

«Ben erken geldim,» dedi geç kaldıkları için özür dileyen Vijaya'ya. «Genç dostumuzun çalışmasına da engel oldum. Konuşmaya dalmışız.»

«Ne konuşuyordunuz?» diye sordu Dr. Robert.

«Şundan, bundan, havadan sudan, motosikletlerden, sarkık göğüslerden falan. Siz geldiğinizde söz zehirli mantarlardan açılmıştı. Murugan bana uyuşturucu yapımında kullanılan mantarları anlatıyordu.»

«Bir adın ne önemi olabilir?» diye güldü Dr. Robert, «Yanıt, çook! Avrupa'da yetiştirilme talihsizliğine uğradığından, Murugan bunu uyuşturucu diye adlandırıyor ve bu ada karşı koşullandırıldığı tüm olumsuz tepkileri gösteriyor. Oysa biz, tam tersine, bu nesneye güzel adlar takmışız - moksa, bağımsızlaşma ilacı, gerçeklerin açıklayıcısı, hakikat ve güzellik ilacı. Ve bu adların uygunluğunu kişisel deneylerimiz bize kanıtlamıştır. Genç dostumuza gelince, bu nesne konusunda ilk elden bilgisi yok, dahası, bir kez olsun denemeye bile yanaşmıyor. Ona göre bu bir uyuşturucudur, tanım olarak uyuşturucu aklı başında kişilerin uzak durması gereken bir şeydir.»

«Majesteleri buna ne buyururlar?»

Murugan başını salladı. «Verdiği yalnızca bir araba yanılsama,» diye söylendi. «Kendimi neden aptal yerine koydurayım?»

«Sahi, neden?» dedi Vijaya keyifli bir alayla. «Hele, tüm insanlar arasında bir tek senin asla aptal yerine konmadığını ve hiçbir konuda yanılsamaların olmadığını düşünürsek...»

«Onu demek istememiştim,» diye karşı çıktı Murugan. Yalnızca sizin düzmece *Samadhi*'nize karşı olduğumu belirttim.»

«Düzmece olduğunu ne biliyorsun?» diye sordu Dr. Robert.

«Çünkü gerçek *Samadhi*'ye (uyanma aydınlanma) ancak yıllarca süren meditasyon, çileler ve... işte, kadınlardan uzak durmakla ulaşılır.»

«Murugan katı ilkecilerdendir,» diye Vijaya Will'e açıkladı. «En deneyimsiz kişilerin - ve dahası sevişen genç çiftlerin kanlarında dört yüz miligram mokşa ilacıyla dünyayı bir an için olsun Ben'den bağımsızlaşmış birine göründüğü biçimiyle algılamalarına müthiş bozuluyor.»

«Ama algıladıkları gerçek değil,» diye diretti Murugan.

«Gerçek değil ha!» dedi Dr. Robert. «Bu, esenlik duygusu gerçek değil demek gibi bir şey.»

«Konuyu saptırıyorsunuz,» diye karşı çıktı Will. «Bir duyumun kafamızın içinde gerçekliği olabilir, ama dış gerçeklerle hiçbir ilintisi olmayabilir.»

«Elbette,» diye onayladı Dr. Robert.

«Bu mantarların kafanızın içinde nasıl bir etkileşim yarattığını biliyor musunuz?»

«Eh, az çok.»

«Ve durmadan bilgimizi arttırmaya çabalıyoruz,» diye ekledi Vijaya.

«Örneğin,» dedi Dr. Robert, «dinlenme durumunda beyin elektro'larında alfa-dalgası görünmeyen kişilerin bağımsızlaşma ilacından pek etkilenmediklerini bulduk. Yani nüfusun yüzde on beşi için başka bağımsızlaşma yöntemlerine gerek var.»

«Yeni yeni kavramaya başladığımız bir diğer konu da,» diye ekledi Vijaya, «bu ilaca gösterilen tepki ile sinirbilim (nevroloji) arasındaki bağlantı. Sanrılar beyinde nasıl oluşur?

Gizem öncesi ruhsal durumdan gerçek gizemci duruma nasıl geçilir?»

«Siz biliyor musunuz?» diye sordu Will.

«Bilmek çok iddialı bir sözcük. Birtakım inandırıcı varsayımlar öne sürecek aşamadayız diyelim. Melekler, Yeni Kudüsler, Meryem Analar, Geleceğin Budaları, bunların tümü beynin ana izdüşümü bölgelerinin bir tür olağandışı uyarılmasıyla bağıntılı görme zarı (visual cortex) gibi. Mokşa ilacının bu olağandışı uyarmayı nasıl yaptığını daha bulamadık. Ama önemli olan şu ya da bu biçimde bu uyarmayı yapması. Ve, şu ya da bu biçimde beynin işlevsiz bölgelerini, algılama, devinme, duyma ile ilintili olmayan bölgeleri de olağandışı uyarması.»

«Bu işlevsiz bölgeler uyarılara nasıl bir tepki gösteriyorlar?» diye sordu Will.

«Önce göstermedikleri tepkileri sıralayalım. Görsel ve işitsel sanrılar, uzaduyum, uzagörüm ya da herhangi bir parapsikolojik tepki göstermezler. Bu tür gizem öncesi gülünçlüklerin hiçbiri yoktur. Tepkileri tam anlamıyla gizemci yaşam deneyidir. Bilirsiniz - Çoklukta Birlik, Birlikte Çokluk. Başlıca gizemci yaşantısı ve bunun doğal sonuçları - sınırsız sevecenlik, sonsuz gizem ve derin anlam.»

«Ve haz,» dedi Dr. Robert, «anlatılmaz bir haz.»

«Ama hepsi kafanın içinde,» dedi Will. «Kesinlikle özel. İlişkin oldukları tek dış gerçek bir zehirli mantar.»

«Gerçeklikten yoksun,» diye atıldı Murugan. «Ben de bunu anlatmaya çalışıyordum.»

«Sen beynin bilinci yarattığını varsayıyorsun,» dedi Dr. Robert. «Bense beynin bilinci ilettiğini düşünüyorum. Benim varsayımım da en az seninki kadar mantıklı. Belirli türden bir dizi olay nasıl olur da bambaşka, tümüyle ayrı bir türde bir dizi olay olarak duyumsanır? Bunu kimse açıklayamıyor. Ancak gerçekleri olduğu gibi kabul edip bazı varsayımlar ileri sürebiliriz. Ama düşünsel açıdan çeşitli varsayımlar arasında bir ayrım gözetilemez. Senin varsayımına göre bağımsızlaşma

ilacı beynin işlevsiz bölümlerini etkileyerek «gizemci yaşam deneyi» diye adlandırılan bir dizi öznel olgu yaratılmasına neden oluyor. Bense bağımsızlaşma ilacının beynin işlevsiz bölümlerine etki yaparak bir tür sinirsel savaş açtığını ve böylece büyük «Z» ile Zihnin küçük «z» ile zihne aktığını savlıyorum. Ne sen kendi varsayımını tanıtlayabilirsin, ne de ben benimkini. Dahası, benim yanıldığımı kanıtlasan bile ne farkeder?»

«Amma da yaptınız, çok şey farkeder,» dedi Will.

«Müzik sever misin?» diye sordu Dr. Robert.

«Oldukça.»

«De bakalım, Mozart'ın G Minör Beş Çalgı için yapıtı hangi gerçeği iletir? Allah mı? Tao mu? Yoksa Kutsal Üçlemenin ikinci kişisi mi? Ya da, Atman-Brahman mı?»

Will güldü. «Umarım hiçbirini.»

«Ama bu Mozart'ın yapıtından duyduğumuz hazzı azaltmaz, değil mi? İşte, bağımsızlaşma ilacıyla, ya da duayla, oruçla, ruh yüceltici çalışmalarla elde edilen deneyimler için de aynı şey söz konusu. Kendi dışında hiçbir gerçekle bağlantısı olmasa bile yaşamımızdaki en önemli deney olabilir. Müzik gibi, ama ondan çok daha önemli, anlamlı. Ve bu deneyi yaşamayı göze aldığımızda elde edeceklerimiz de müzikten elde edeceklerimizden kat kat yararlı, biçimlendirici olacaktır. Belki her şey gerçekten kafamızın içinde olup bitiyor. Belki bu deney gerçekten özel, ve özgün fizyolojimiz dışında kapsamlı bilgi edinmemiz olanaksız. Ne gam! Nasılsa bu yaşam deneyinin gözlerimizi açtığı, bizi mutlandırıp tüm yaşantımızı değiştirdiği bir gerçek.» Uzun bir sessizlik oldu. «Bak sana ne anlatacağım,» dedi doktor, Murugan'a dönerek. «Bundan kimselere söz etmeyecektim. Ama artık bunu anlatmak boynumun borcu. Krallığa Pala'ya ve halkıma karşı görevim beni bu çok özel deneyimi sana açıklamaya zorluyor. Belki böylece yurdunu ve halkını daha iyi anlarsın.» Bir an sustu; sonra yavaş, duygusuz bir sesle konuşmaya başladı. «Sanırım karımı tanıyorsun.»

Murugan bakışlarını kaçırarak başını eğdi. «Hasta olmasına üzüldüm,» diye mırıldandı.

«Ölümün eşiğinde,» dedi Dr. Robert. «En çok dört beş günü kaldı. Ama hâlâ kendinde, olan bitenin bilincinde. Dün birlikte bağımsızlaşma ilacı almamızı istedi. Geçtiğimiz otuz yedi yıl boyunca - yani evlenmeye karar verdiğimiz günden beri - yılda bir iki kez bu ilacı kullanırdık,» diye ekledi. Ve dün bir kez daha - son kez, en, ama en son kez. Önce çekindim, karaciğeri çok yıpranmıştı. Ama sonra tehlikeyi göze almaya değer, diye düşündük. Yanılmamışız. Bağımsızlaşma ilacı ya da, senin deyişinle «uyuşturucu» ona hiç dokunmadı. Yalnızca ruhsal bir değişim geçirdi.»

Doktor sustu ve Will birden kafeslerde farelerin cıklamalarını, tıkırtılarını, açık pencerelerden odaya dolan tropikal canlıların patırtısını, uzaklarda bir papağanın seslenişini duydu. «Burada ve bu anda, çocuklar. Burada ve bu anda...»

«Sen de tıpkı bu papağan gibisin,» dedi Dr. Robert sonunda. «Nedenini ve anlamını bilmeden sana öğretilen sözcükleri yineleyip duruyorsun. «Gerçek değil. Gerçek değil.» Oysa dün Lakshmi ile yaşadıklarımızı sen de yaşasaydın böyle söylemezdin. Senin gerçek diye tanımladıklarından çok daha gerçek olduğunu görürdün. Bu anda düşündüklerinden ve duyduklarından çok daha gerçek. Gözlerinin önünde uzanan dünyadan bile daha gerçek. Ama bir kez «Gerçek değil» demeye koşulladırılmışsın. «Gerçek değil. Gerçek değil.» Dr. Robert sevecenlikle elini oğlanın omuzuna koydu. «Sana bizi yanılsamalar ve düzmece uyanışlar içinde yüzen bir sürü keyfine düşkün uyuşturucu tutkunu olarak tanıtmışlar. Dinle, Murugan kafana sokuşturulan bu yalanları unut. Hiç olmazsa tek bir denemeyi göze alacak kadar unut. Dört yüz miligram bağımsızlaşma ilacı al etkilerini kendi gözlerinle gör. Kendi kişiliğin hakkında, içinde yaşadığın, öğrendiğin, acı çektiğin ve sonunda da öleceğin bu anlaşılmaz dünya hakkında sana neler öğretebileceğini gör. Öyle ya, sen de bir gün öleceksin belki elli yıl sonra, belki yarın. Kim bilir?

Ama ölüm bir gerçek, hazırlıklı olmamak ise aptallık.» Will'e döndü. «Duş alıp giyineceğiz. Bizimle gelmek ister misin?»

Yanıtı beklemeden uzun yapının ana koridoruna açılan kapıdan çıktı. Will bambu bastonunu aldı ve Vijaya ile birlikte onun ardısıra yürüdü.

«Acaba Murugan'ı etkileyebildi mi?» diye sordu Vijaya'ya, kapı arkalarından kapanır kapanmaz.

Vijaya omuz silkti. «Sanmam.»

«Onda o anne ve o motor tutkusu oldukça, sizler ne kadar dil dökseniz boş. Onu motosikletlerden söz ederken görmeliydiniz!»

«Gördük,» dedi, mavi bir kapının önünde onları bekleyen Dr. Robert. «Hem de kaç kez. Ergin olduğunda motosikletler büyük siyasal sorun oluşturacak.»

Vijaya güldü. «Motosiklet kullanmak, ya da kullanmamak, işte sorun bu.»

«Üstelik yalnızca Pala'nın sorunu değil. Her az gelişmiş ülkenin şu ya da bu biçimde çözümlemesi gereken başlıca sorun budur.»

«Ve çözüm,» dedi Will, «hep aynıdır. Bugüne dek nerede bulunmuşsam - ki hemen hemen her yerde bulundum hepsi yürekten motosikletçiliği seçmişlerdi. Hepsi.»

«İstisnasız hepsi,» diye ona katıldı Vijaya. «Yaşasın motosiklet, kahrolsun doyumlar, iç varlık bilgisi, özgürleşme çabası. Ve elbet, toplumsal, ya da kişisel esenlik ve mutluluk.»

«Oysa biz,» dedi Dr. Robert, «ekonomimizin ve teknolojimizin insanlarımıza ayak uydurmasına çabaladık - insanlarımızın başkalarının ekonomi ve teknolojilerine değil. Üretemediklerimizi dış alımla sağlarız; ama, ancak bize uygun olan şeyleri üretir, ya da dışardan alırız. Bize uygun olmanın ölçütüyse yalnızca parasal gücümüzle değil, aynı zamanda ve en başta - evet en başta,» diye vurguladı, «mutlu olma ereğimizle, sapına kadar insan olma amacımızla belirlenmiştir. Enine boyuna inceledikten sonra karar verdik ki motosikletler bize uymayan

şeylerden - bir sürü şeyden - biri. Zavallı Murugancık bunu zor yoldan öğrenecek - bugüne dek kolay yoldan öğrenemediğine ve öğrenmek de istemediğine göre.»

«Kolay yol hangisi?» diye sordu Will.

«Eğitim ve gerçek gösterici1er. Murugan her ikisinden de yoksun. Daha doğrusu her ikisinin de tam karşıtı verildi ona. Avrupa'da yanlış bir eğitim gördü - İsviçreli dadılar, İngiliz eğitmenler, Amerikan filimleri, bol bol reklam - gerçekler ise annesine özgü maneviyatçılığın etkisiyle karanlığa gömüldü. Motosiklet özlemine şaşmamalı.»

«Ama halkı onun özlemlerini paylaşmıyor galiba?»

«Neden paylaşsın?» Onlar daha bebekliklerinde evrenin tümüyle bilincinde olmayı ve bu bilincin zevkine varmayı öğrenmişlerdir. Dahası, evreni, kendilerini ve başkalarını gerçek-göstericilerce aydınlatılmış, dönüştürülmüş biçimiyle algılamışlardır. Ve bu onlara öyle yoğun bir bilinç, öyle anlamlı bir haz verir ki en sıradan nesneleri, en önemsiz olguları bile mücevherler ve mucizeler gibi görürler. Mücevherler ve mucizeler,» diye üstüne basa basa yineledi. Hal böyle iken neden motosikletlere, viskiye, televizyona, Billy Graham'a (bağnaz dinciliğe) ya da sizleri oyalayan, gözünüzü boyayan diğer şeylere başvuralım.»

«Ancak hepsi birden bir işe yarar,» diye alıntıladı Will. «Büyük Raca'nın ne demek istediğini şimdi anlıyorum. İyi bir ruhbilimci olmazsan iyi bir ekonomist de olamazsın. Ya da, doğru doğaötesi kuramları benimsememişsen, iyi bir mühendis.»

«Diğer bilim dallarını unutma,» dedi Dr. Robert. «Eczabilim, toplumbilim, ruhbilim ve diğerleri, salt ve uygulamalı autoloji, sinirseltanrıbilim, değişimkimyası, mantargizemciliği, ve bilimlerin anası,» diye ekledi, ölüm döşeğinde yatan Lakshmi'yi düşler gibi uzaklara dalarak, «er geç hepimizi sınayacak bilim dalı -ölümbilimi.» Bir an sustu, farklı bir tonlamayla, «Haydi, gidip yıkanalım,» dedi, mavi kapıyı açarak bir yanında duşlar ve muslukların, öbür duvarında boydan boya dolapların ve büyük bir yüklüğün sıralandığı dar uzun soyunma odasına girdi.

Dostları musluğun başında temizlenirken Will bir kenara ilişti ve söyleşiyi sürdürdü.

«Kötü eğitilmiş bir yabancının gerçek-ve-güzellik haplarını denemesine izin verir miydiniz?» diye sordu.

Dr. Robert sorusuna soruyla karşılık verdi. «Karaciğerin sağlam mı?»

«Sapasağlam.»

«Hem yalnızca hafif şizofrenik belirtiler gösteriyorsun. Anlayacağın ilacın sakınçalı olacağını sanmıyorum.»

«Yani bir deneme yapabilir miyim?»

«Ne zaman istersen.»

En yakın duşa girerek suyu açtı. Vijaya da onu izledi.

«Siz ikiniz aydın takımından sayılırsınız değil mi?» diye sordu Will, adamlar duştan çıkıp kurulanırken.

«Fikir emekçisiyiz,» dedi Vijaya.

«Öyleyse, bunca yorucu bedensel çalışmaya ne gerek var?»

«Çok basit: bu sabah biraz boş zamanım vardı.»

«Benim de,» dedi Dr. Robert.

«Ve siz de tarlalara gidip Tolstoy'culuk oynadınız.»

Vijaya güldü. «Bunu törel nedenlerle yaptığımızı sanıyorsun galiba.»

«Yanılıyor muyum?»

«Elbet. Kaslarımı çalıştırıyorum, çünkü kaslarım var; hem kaslarımı çalıştırmazsam huysuz miskinin biri olurum.»

«Kafasının tepesi ile kalçaları arası bomboş biri. Ya da, tümüyle bilinçsiz, zehirleyici durgunlukta dolgu maddeleriyle doldurulmuş biri. Batılı aydın miskindir. Çoğunun o iğrenç sağlıksızlıkları bundan kaynaklanır. Geçmişte bir dükün bile bol bol yürümesi gerekirdi, tefecinin, doğaötecinin bile. Bacaklarını kullanmadıkları zaman at sırtında koştururlardı. Oysa bugün parababasından sekreterine, mantıksal olgucudan, deneyci düşünüre, tümünüz zamanınızın onda dokuzunu minder üstünde geçiriyorsunuz. Süngerleşmiş kıçlara sünger koltuklar- evde, dairede, arabada, meyhanede, uçakta, trende, otobüste. Bacaklar kıpırtısız,

uzaklığa ve yerçekimine karşı savaşan yok - hep asansörler, uçaklar, arabalar, hep sünger koltuklar ve sürekli oturmak. Geçmişte gerili kaslarda boşaltılan yaşam gücü, bugün iç organlarınıza ve sinir sisteminize yönelmiş, onları yavaş yavaş yok etmekte.»

«Toprağı kazıp bellemeyi bir tür sağaltma yöntemi olarak mı görüyorsunuz?»

«Hayır, korunma yöntemi -sağaltmaya gerek kalmasın diye. Pala'da profesörler, dahası devlet memurları bile günde bir iki saatlerini kazıp bellemeye ayırırlar.»

«Zorunlu olarak mı?»

«Ve bundan zevk aldıkları için.»

Will yüzünü ekşitti. «Doğrusu benim zevk anlayışım farklı.»

«Sana zihin-beden uyumu öğretmemişler de ondan,» diye açıkladı Vijaya. «Çeşitli işleri en az zorlama ve en yüksek bilinç uyanıklığı ile yapmayı öğrenseydin en yorucu bedensel çalışmadan bile hoşlanırdın.»

«Anladığım kadarıyla çocuklarınıza bu yönde bir eğitim veriyorsunuz.»

«Evet, kendi işlerini kendileri görmeye başlar başlamaz. Bir örnek vereyim: düğme iliklemenin en doğru yolu nedir?» Söylediklerini uygulayarak Vijaya gömleğini iliklemeye başladı. «Başlarını ve gövdelerini fizyolojik açıdan en uygun duruşa getirerek yanıtlarız bu soruyu. Bir yandan da, en uygun fizyolojik duruşun onlarda ne gibi duygular uyandırdığına dikkat etmelerini, düğme ilikleme olgusunun ne tür dokunuş, basınç ve kas duyumlarından oluştuğunun ayırdına varmalarını sağlarız. On dört yaşına geldiklerinde giriştikleri herhangi bir bedensel uğraşı en iyi biçimde değerlendirmeyi -öznel ve nesnel olarak- öğrenmişlerdir. İşte bu aşamada onları işe koşarız. Günde doksan dakika ağır işçilik.»

«Bu çocuk emeği sömürüsüne dönüş!»

«Aslında,» dedi Dr. Robert, «günümüzün kötü alışkanlığı çocuk tembelliğinden bir kurtuluş. Sizler gençlerinizin çalışmasına izin vermiyorsunuz; onlar da ya suça saparak buluyorlar

boşalımı, ya da evcil miskinler olana dek bastırıyorlar enerjilerini. Haydi gidelim,» dedi sonra, «Ben önden çıkayım.»

Laboratuvara girdiklerinde Murugan meraklı gözlere karşı çantasını kilitlemekteydi. «Hazırım,» diyerek En Yeni Kutsal Kitabın bin üç yüz elli sekiz sayfasını koltuğunun altına sıkıştırdı, ve onların ardısıra güneşe çıktı. Birkaç dakika sonra dördü, eski bir cipin içinde sıkış tıkış, ak boğanın ağılını, nilüfer havuzunu, ulu Buda yontusunu geçmiş, Deneme istasyonunun kapısından çıkmış, şose ile birleşen yolda ilerlemekteydiler. «Daha rahat bir ulaşım sağlayamadığımız için kusura bakmayın,» dedi Vijaya, sarsıla zıplaya giderlerken.

Will Murugan'ın dizini okşadı. «Asıl ondan özür dilemelisiniz,» dedi. «Onun yüreği Jaguarlar'ın, Thunderbird'lerin özlemiyle tutuşuyor.»

«Korkarım bu bir özlem olarak kalmaya mahkum,» dedi arka koltukta oturan Dr. Robert.

Murugan sesini çıkartmadı, ama çok bilmişlerin o gizli, yukardan bakan gülüşüyle gülümsedi.

«Oyuncaklara yatıracak paramız yok. Yalnızca en yaşamsal şeylerin dışalımını yapabiliyoruz.»

«Ne gibi şeyler?»

«Az sonra göreceksiniz.» Bir dönemeci döndüler ve büyük bir kasabanın saz damlı evleriyle ağaç gölgeli bahçeleri çıktı karşılarına. Vijaya cipi yolun kenarına çekerek motoru kapattı. «Bu görünen Yeni Rothamsted,» dedi. «Diğer adıyla Madaliya. Pirinç, sebze, meyve, ayrıca iki çömlek yapımevi ve bir mobilya fabrikası. Şu gördüğünüz teller bunları besliyor.» Eliyle köyün arkasındaki setli yamacı tırmanan, bayır aşağı gözden yitip yeniden beliren ve uzakta, bir sonraki vadinin tabanı boyunca uzanarak ormanlık dağlara, bulutlu doruklara doğru sıralanan elektrik direkleri dizisini gösterdi. «İşte yaşamsal dışalım kalemlerimizden biri - elektrik gereçleri. Çavlanları dizginleyip iletken telleri döşedikten sonra öncelik tanıdığımız bir diğer şey de şu.»

Köyün üst girişinde, tahta evler arasında aykırılığı ile göze çarpan penceresiz beton bir yapıyı gösterdi.

«O da ne?» diye sordu Will. «Bir tür elektrikli tuğla ocağı mı?»

«Ocaklar kasabanın öte yanında kalır. Bu kamuya açık bir dondurucu.»

«Eskiden,» diye açıkladı Dr. Robert, «ürettiğimiz dayanıksız malların yarısı çürür giderdi. Şimdiyse hemen hiç fire vermiyoruz. Yetiştirdiklerimizden kendimiz yararlanıyoruz, çevremizdeki bakteriler değil.»

«Demek artık üretiminiz size yetiyor?»

«Yetip de artıyor. Asya ülkeleri içinde en iyi beslenen biziz. Yine de üretimimizin bir bölümünü dışsatıma ayırabiliyoruz. Lenin, elektrik artı sosyalizm komünizme eşittir, derdi. Bizim denklemimiz oldukça farklı. Elektrik eksi ağır sanayi artı doğum kontrolü eşittir demokrasi ve refah. Elektrik artı ağır sanayi eksi doğum kontrolü ise yoksulluk, totaliter yönetim ve savaşa eşittir.»

«Söz aramızda,» diye sordu Wîll, «tüm bu gördüklerimiz kimin? Kapitalist misiniz, yoksa devletçi sosyalist mi?»

«Her ikisi de değil. Genel anlamda kooperatifçiyiz. Pala tarımı öteden beri setlendirme ve sulamaya dayanır. Ancak setlendirme ve sulama emek birliği ve dostça anlaşma gerektirir. Pirinç yetiştiren dağlık bir ülkede boğaz boğaza rekabete yer yoktur. İnsanlarımızın köy toplumunun karşılıklı yardımlaşma geleneğinden alımda, satımda, kâr bölüşümünde ve finansmanda gelişmiş kooperatifçiliğe geçişi kolay oldu.»

«Kooperatif finansmanına bile mi?»

Dr. Robert başıyla onayladı. «Bizde, tüm Hint taşrasında örgütlenmiş o tefecileri bulamazsınız. Batı geleneğinde ticari bankalarımız da yoktur. Bizim borç alıp verme sistemimiz Wilhelm Raiffeisen'in geçen yüzyılda Almanya'da kurduğu kredi birliklerini örnek alır. Dr. Andrew, Racayı Raiffeisen'in genç ardıllarından birini burada bir kooperatif bankası örgütlemeye

çağırması için ikna etti. Bu sistem o günden beri başarıyla yürütülmekte.»

«Para olarak ne kullanıyorsunuz?» diye sordu Will.

Dr. Robert pantalon cebinden bir avuç altın, gümüş ve bakır para çıkarttı.

«Pala ufak çapta bir altın üreticisidir. Kâğıt para basımımızı karşılayacak kadar altın çıkartırız. Bu altın ayrıca dışalımımızı da destekler. Elektrik gereçleri, jeneratör gibi pahalı kalemleri peşin parayla alabiliyoruz.»

«Ekonomik sorunlarınızı başarıyla çözümlemişe benziyorsunuz.»

«Bu sorunların üstesinden gelmemiz pek zor olmadı. Öncelikle, hiçbir zaman besleyip, giydirip, barındırıp, insanca bakabileceğimizden fazla çocuk yapmaya kalkışmadık. Nüfusumuz çok olmadığı için bolluk içinde yaşıyoruz. Ancak, bolluk içinde olmamıza karşın, bugün Batıya boyun eğdiren kışkırtıya - aşırı tüketime karşı durabildik.› Gereksindiğimizden altı kat fazla yağlı besin tıkınarak damar sertliğine uğramadık. İki televizyonun bizi bir televizyonun iki katı mutlu edeceğine inandırmadık kendimizi. Dahası, ulusal gelirimizin (gayrisafi milli hasıla-GNP) dörtte birini Üçüncü Dünya Savaşına, ya da Dünya Savaşının küçük kardeşi binbilmemkaçıncı bölgesel savaşa hazırlamak için harcamıyoruz. Silahlanma, uluslararası borçlanma, planlı olarak yeni modeller teknolojik yeniliklerle malların eskitilmesi Batının refahını ayakta tutan üç temel direk bunlar. Savaş, savurganlık ve tefeciler ortadan kalksaydı uygarlığınız çökerdi. Bu arada, sizler aşırı tüketim yaparken, dünyanın geri kalanı giderek batağa saplanıyor. Bilgisizlik, militarizm ve aşırı üreme batağına - ki bunların içinde en korkuncu aşırı üremektir. Aşırı üreme denetim altına alınmadıkça ekonomik sorunların çözümlenmesi için en ufak bir umut, en küçük olasılık yoktur. Nüfus artışı tırmandıkça refah azalır. İnen grafik eğrisini parmağıyla havada çizdi. «Bolluk azaldıkça huzursuzluk ve başkaldırı,» (parmak yükselen bir eğri çizdi) «politikada acımasızlık ve tek

parti yönetimi, milliyetçilik ve dövüşkenlik tırmanışa geçer. Daha on on beş yıl alabildiğine üreyecek olursanız, Afrika ve Orta Doğu da içinde olmak üzere, Çin'den Peru'ya bütün dünya, özgürlükleri baskı altına almaya kendini adamış, boğazına kadar Rusya veya Amerika, ya da her ikisince silahlandırılmış, elleri bayraklı, tarihsel egemenlik alanı çığlıkları atan Yüce Başbuğlarla dolacak.»

«Ya Pala?» diye irdeledi Will. «Bundan on yıl sonra sizin de bir Yüce Başbuğunuz olacak mı?»

«Olmaması için elimizden geleni yapıyoruz,» dedi Dr. Robert. «Öteden beri Yüce Başbuğların işini zorlaştıracak önlemler alırız.»

Will göz ucuyla baktı ve Murugan'ın yüzünde kızgın, aşağılayıcı, tiksinti dolu bir ifade gördü. Anlaşılan Antonius kendini Thomas Carlyle'in kahramanlarından biri olarak düşlüyordu. Will Dr. Robert'e döndü.

«Bunu nasıl başardığınızı açıklar mısınız?»

«Öncelikle, ne savaşır, ne de savaş hazırlığı yaparız. Bunun sonucunda zorunlu askerlik, askerî hiyerarşi, tek elden kumanda yoktur bizde. Sıra geldi ekonomik düzenimize: bu düzen kimseye ortalamanın dört, beş katı zengin olma olanağı tanımaz. Yani, bizde büyük sanayiciler, sınırsız yetkili maliyeciler yoktur. Dahası, sınırsız yetkili politikacılar ve bürokratlar da yoktur. Pala kendi kendini yöneten özerk yönetim birimlerinden, coğrafî birimlerden, meslek birimlerinden, ekonomik birimlerden oluşan bir federasyondur. Bu düzenlemeyle küçük girişimcilere ve demokratik önderlere yaşam hakkı tanınır. Ama, merkezileşmiş yönetime ve onun başında bir diktatöre yer yoktur. Bir diğer nokta: kurumlaşmış bir kilisemiz yoktur; dinimiz, doğrulanamayan dogmalar ile bu dogmalara körükörüne inancın esinlediği duygulardansa doğrudan yaşam deneyimine ağırlık verir. Böylece, bir yanda Papalık belasından, diğer yanda köktenci din akımlarından korunuruz. Aşkın yaşam deneyiminin yanısıra sistemli biçimde kuşkuculuğu geliştiririz. Çocuklarımıza sözcük-

leri çok önemsememeyi, duyup okuduklarını inceleyip eleştirmeyi aşılarız; eleştiricilik eğitim programımızın en önemli öğelerindendir. Sonuç: Hitler, ya da boğazın ötesindeki komşumuz Albay Dipa benzeri laf ebesi halk kışkırtıcılarının Pala'da tutunma şansları yoktur.»

Murugan daha fazla dayanamadı. Kendini tutamayarak, «Ama Albay Dipa'nın halkı nasıl canlandırdığına baksanıza,» diye patladı. «O inanmışlığa, o özveriye bakın! Bizim burada öyle şeyler ne gezer!»

«Tanrıya şükür,» dedi Dr. Robert büyük bir içtenlikle.

«Tanrıya şükür,» diye yankıladı Vijaya.

«Bunların neresi kötü?» diye diretti oğlan. «Ben Albayın yaptıklarına hayranım.»

«Ben de hayranım,» dedi Dr. Robert. «Ama bir tayfuna duyulan hayranlıkla. Ne yazık ki bu tür bir canlılık, inanmışlık ve özveri özgürlükle, akılcılıkla, insanlıkla bağdaşmaz. Oysa insanlık, akılcılık ve özgürlük, senin adaşın Düzeltimci Murugan devrinden bu yana Pala'nın uğrunda çabaladığı başlıca ülkülerdir.»

Vijaya arka koltuğun altından bir teneke kutu çıkarttı, kapağını açarak herkese peynir ve avokado sandviçleri dağıttı. «Yemeği yolda yiyeceğiz.» Motoru çalıştırdı ve bir eliyle sandviçini tuttuğundan, arabayı tek eliyle yola çıkarttı. «Yarın,» dedi Will'e, «size köyü göstereceğim; daha da ilginci, sofrabaşında ailemi. Bugün dağlarda birine sözümüz var.»

Köyün girişine yakın bir yerde cipi bir arayola soktu. Yol setlendirilmiş pirinç tarlaları, sebze ve meyve bahçeleri, yer yer Shivapuram'daki kâğıt işletmelerine hammadde sağlayan fidanlıklar arasında döne döne tırmanıyordu.

«Pala'da kaç gazete çıkıyor?» diye sordu Will ve yalnızca tek bir gazete olduğunu duyunca çok şaşırdı. «Peki, kimin tekelinde? Yönetimin? İktidar partisinin? Yerli Joe Adelhyde'ın?»

«Kimsenin tekelinde değil,» diye açıkladı Dr. Robert. «Değişik parti ve çıkarları temsil eden bir yazarlar kurulumuz var.

Herbirine yorum ve eleştirileri için belirli bir yer ayrılmıştır. Böylece okuyucu değişik görüşleri karşılaştırarak kendi görüşünü oluşturur. Sizin yüksek tirajlı büyük gazetelerinizden birini ilk okuduğumda öyle şaşırmıştım ki! Neydi o çarpıtılmış başlıklar, haberlerde ve yorumlarda sistemli tek yanlılık, mantıklı tartışma yerine göz boyama ve slogancılık... Sağduyuya, usa yönelik hiçbir şey yoktu. Yalnızca seçmenleri belirli tepkilere koşullandırmak için sistemli bir çaba - geri kalanı ise cinayetler, boşanmalar, fıkralar, dedikodular, kısaca, okuyucunun aklını çelmek, düşünmesini önlemek için ne gerekirse.»

Araba durmadan tırmanıyordu, derken iki dimdik yamaç arasında bir bayır sırtına vardılar. Sollarında, bir vadi tabanında ağaçlarla çevrili bir göl, sağdaysa üzerinde ağaçların gölgelediği iki köyle bunların arasında yalın geometrisiyle göze çarpan bir fabrikanın yer aldığı daha geniş bir vadi uzanıyordu.

«Çimento mu?» diye sordu Will, fabrikayı göstererek.

Dr. Robert başıyla onayladı. «En yaşamsal sanayilerden biri. Tüm gereksinimimizi karşıladığımız gibi, dışsatım da yapıyoruz.»

«Bu köyler de işgücünü sağlıyor olmalı.»

«Evet, tarım, ormancılık ve kerestecilikten arta kalan zamanlarında.»

«Bu çalışma düzeni iyi sonuç veriyor mu?»

«'İyi'yle ne kastettiğinize bağlı. En yüksek verimi alamıyoruz. Ancak, Pala'da en yüksek verimi elde etmek sizdeki denli kesin bir zorunluluk değil. Sizin toplumlarınızda öncelik en kısa sürede en yüksek verime ulaşmakta. Bizde ise insanlar ve onların mutluluğu önde gelir. Değişik alanlarda dönüşümlü çalışmakla en kısa sürede en yüksek verim elde edilmez. Ancak, çoğumuz yaşam boyu aynı işi yapmaktansa, bu tür çalışmayı yeğliyoruz. Makine verimliliğiyle insan mutluluğu arasında bir seçim yapmak gerektiğinde biz mutluluğu seçeriz.»

«Ben yirmi yaşındayken,» diye söze karıştı Vijaya, «dört

ay bir çimento fabrikasında çalıştım sonra, on hafta gübre yapımında, derken, altı ay ormanda, ağaç kesiminde.»

«Sizin bu alınteri dökme sevdanız yok mu!»

«Yirmi yıl önce,» dedi Dr. Robert, «bir süre bakır arıtımında çalışmıştım. Sonra, bir balıkçı teknesinde denizi tanıdım. Her tür işi denemek - bu eğitimimizin bir bölümüdür. Bu yolla bilgimiz genişliyor - çeşitli nesneleri, becerileri, örgütleri, her türde insanları ve onların düşüncelerini tanıyabiliyoruz.»

Will başını salladı. «Ben yine de bunları kitaplardan öğrenmeyi yeğlerdim.»

«Ama kitaplardan edinilen bilgi hiçbir zaman kişisel deneyin yerini tutmaz. Temelde sizler hâlâ Platoncusunuz,» diye ekledi Dr. Robert. «Söze tapıyor, maddeyi hor görüyorsunuz.»

«Siz bunu din adamlarına söyleyin,» dedi Will. «Onlar sürekli olarak bizi kafasız maddeciler olmakla suçluyorlar.»

«Doğru, kafasızsınız,» diye onayladı Dr. Robert, «Ama maddeciliğiniz çok yetersiz de, ondan kafasızsınız. Soyut maddecilik - siz bunu savlıyorsunuz. Bizse somut maddeciler olmaya özen gösteriyoruz, - dilin kalıpları dışında, görme, dokunma, koklama, gerilen kaslar ve kirli eller düzleminde maddeci olmaya... Soyut maddecilik idealizm denli kötüdür, çünkü doğrudan ruhsal deneyleri olanaksız kılar. Somut maddeciler olarak çeşitli işleri denemek somut ruhsal eğitimimizin ilk ve vazgeçilmez koşuludur.»

«Ancak, en somut maddecilik bile yaptıklarınızın ve yaşadıklarınızın bilincinde olmadığınız sürece pek işe yaramaz,» diye doktoru düzeltti Vijaya. «Elle tutulan maddelerin, kullanılan becerilerin, birlikte çalıştığınız insanların tümüyle ayırdında olmak gerek.»

«Çok doğru,» dedi Dr. Robert. «Somut maddeciliğin, insanca yaşamın yalnızca hammaddesi olduğunu belirtmeliydim. Ancak uyanıklık, hem de sürekli ve tam uyanıklıkla bu hammaddeyi somut ruhsal yaşama dönüştürürüz. Yaptıklarımızın tü-

müyle bilincinde olduğumuz zaman iş bir yogaya dönüşür, oyun, oyun yogası olur, günlük yaşam ise günlük yaşam yogası.»

Ranga ile genç hemşireyi düşündü Will. «Ya aşk?»

Dr. Robert başıyla doğruladı. «O da. Uyanık olmak onu da değiştirir, sevişmeyi bir yogaya dönüştürür.»

Murugan'ın yüzünde, annesinin şaşırıp sarsıldığı zamanlar takındığı ifadenin bir eşi belirdi.

«Doğaötesi aşkın sonuçlara ulaşmak için ruhsal-bedensel yöntemler...» dedi Vijaya, cipin küçük vitesle çıkarttığı tiz gıcırtıda sesini duyurmak için bağırarak. «Bu yogaların tümü böyle nitelendirilebilir. Ancak başka bir nitelikleri daha var: yetki ve erk sorunlarıyla başetmeye yararlar.» Daha gürültüsüz bir vitese geçerek sesini alçalttı. «Erk sorunları,» diye yineledi. «Toplumsal örgütlenmenin her aşamasında karşımıza dikiliverirler: ulusal hükümetlerden çocuk yuvalarına ve balayı çiftlerine dek her aşamada. Yüce Başbuğların işini zorlaştırmak yetmez. Daha milyonlarca çapsız zorbalar, baskıcılar, suskun, gösterişsiz Hitlerler, köy Napolyonları, aile Kalvenleri, Torquemadaları var. Cani damgası yemek aptallığında bulunan haydutları ve kabadayıları da unutmamalı. Bu insanlardan yayılan o korkunç güç nasıl dizginlenip olumlu işlere yöneltilebilir? Ya da, en azından, zararsız hale getirilebilir?»

«Benim de öğrenmek istediğim bu,» dedi Will. «İşe nereden başlarsınız.»

«Her yerden birden,» diye yanıtladı Vijaya. «Ama, bir anda birden fazla söz söyleyemeyeceğimize göre, ilk olarak erkin anatomisini ve fizyolojisini ele alalım. Dr. Robert, biyokimyasal yaklaşımınızı anlatsanıza.»

«Her şey kırk yıl kadar önce, ben Londra'da okurken başladı,» diye söze girdi Dr. Robert. «Hafta sonu hapishane ziyaretleriyle ve boş akşamlar tarih okumakla. Tarih ve cezaevleri,» diye yineledi. «Bu ikisi arasında yakın bir ilişki olduğunu farkettim. İnsanoğlunun suçlarının, çılgınlıklarının ve acılarının kayda geçirilişi, (Gibbon tarihi böyle tanımlamıştı, değil

mi?). Cezaevleriyse başarısız suçlarla çılgınlıkların bir tür özgün ıstırapla cezalandırıldığı yerler. Kitaplarımı okur, hapishane kuşlarımla söyleşirken zihnimde bazı sorular belirdi. Ne tür insanlar işlerdi canavarca suçları - tarih kitaplarının görkemli kıyımlarını, Pentonville ve Wormwood Scrubs'ın sıradan cinayetlerini? Ne tür insanlar güçlü olma hırsına, başkalarını yönetme, ezme isteğine kapılırlardı? Ya acımasızlar, ne istediğini bilen ve onu elde etmek için gözünü kırpmadan başkalarını incitip öldüren kadınlar, erkekler; bir çıkar uğruna değil, zevk için öldüren, inciten canavarlar - bunlar kimdi? Bu soruları uzmanlara danıştım - doktorlara, ruhbilimcilere, toplumbilimcilere, öğretmenlere. Mantegazza ve Galton'un modası geçmişti. Uzmanların çoğu bu sorulara ancak uygarlık, ekonomi ve aile çerçevelerinde geçerli yanıtlar bulunabileceğini savlıyorlardı. Onlarca tüm sorun annelerden ve tuvalet eğitiminden, erken koşullandırmalardan ve sarsıcı çevre koşullarından kaynaklanıyordu. Doğrusu bu açıklama beni pek doyurmadı. Analar, tuvalet eğitimi ve çevresel koşul zırvaları - kuşkusuz bunlar da etkiliydi. Ama tek başına yeterli miydiler? Hapishane ziyaretlerim sırasında bir tür yerleşik iç yapı belirtisi ayırdetmiştim. Daha doğrusu, iki tür yerleşik iç yapı; çünkü tehlikeli kıyıcılar ve güç düşkünü başbelalarını tek bir türe koyamazsınız. O zamanlar bile anlamaya başladığım üzere, çoğu özgün ve farklı iki türden birine girer - İri Kıyımlar ve Peter Pan'lar. Benim uzmanlık dalım Peter Pan'lardır.»

«Hiç büyüyemeyen oğlanlar mı?»

«'Hiç' demek yanlış. Gerçek yaşamda Peter Pan her zaman erişkinliğe ulaşır. Ancak, çok yavaş gelişir - ruhsal gelişmesi yaşının gerisinde kalır.»

«Ya dişi Peter Pan'lar?»

«Onlara pek ender olarak rastlanır. Ama, erkekler arasında bu kişilik yapısı çok yaygındır. Her beş, ya da altı erkek çocuktan biri Peter Pan'dır. Sorunlu çocuklar arasında, okuyamayan, öğrenme yeteneği olmayan, kimseyle geçinemeyen ve so-

nunda saldırganlaşan çocuklar arasında bu oran, bilek kemiği röntgenleriyle kolayca belirlediğimiz gibi, onda yediyi bulur. Geriye kalan onda üçse genellikle İri Kıyımlar sınıfına girer.»

«Tarihe geçmiş bir Peter Pan türü cani bulmaya çalışıyorum,» dedi Will.

«Çok zorlanman gerekmez. En son, üstelik en iyi örnek Adolf Hitler'dir.»

«Hitler mi?» Murugan'ın sesi incinme ve şaşkınlık doluydu. Hitler taptığı kahramanlardan biri olmalıydı.

«Führer'in yaşamöyküsünü bir düşünün,» dedi Dr. Robert. «En alâsından bir Peter Pan. Okulda durumu umutsuz. Yaşıtlar arası yarışmada da, yardımlaşmada da başarısız. Arkadaşlarının sıradan başarılarını bile kıskanır - kıskandığı için de onlardan nefret eder ve onları küçümseyerek avutur kendini. Derken ergenlik çağı gelip çatar. Adolf cinsel bakımdan gelişmemiştir. Başka oğlanlar kızlara yanaştıklarında ilgi görürler. Adolf'sa çekingendir, erkekliğine güvenemez. Üstelik bir baltaya sap olamaz ve eve kapanarak düşsel bir başka Dünyaya sığınır. O dünyada en azından Mikelanj'dır. Gerçekteyse, ne yazık ki, doğru dürüst bir çizgi çizmekten bile acizdir. Başlıca yetenekleri nefret, kurnazlık, yorulmak bilmez ses telleri ve Peter Pan paranoyasının derinliklerinden gelen sıtma görmemiş bir sesle durmadan konuşma becerisidir. Otuz, kırk milyon can ve bilmem kaç milyar dolar küçük Adolf'un geç olgunlaşmasının bedeli bu oldu. Allahtan geç gelişen çocukların çoğu önemsiz suçlular olarak kalırlar. Ancak, önemsiz suçlular bile, sayıları çoksa, oldukça yüksek bir bedel ödetebilirler. İşte, bu nedenle onları daha işin başında durdurmaya çalışıyoruz. - daha doğrusu, konumuz Peter Panlar olduğuna göre, durdurmaya değil, gelişmemiş yeteneklerini geliştirmeye, onları büyütmeye çabalıyoruz.»

«Bari, bunu başarıyor musunuz?»

Dr. Robert başını eğdi. «İşimiz pek zor değil. Hele zamanında davranırsak. Dört buçuk, beş yaşlarında tüm çocuklarımızı sıkı bir denetimden geçiririz. Kan testleri, ruhbilimsel test-

ler, fizyolojik incelemeler; sonra bilek röntgenlerini çekip beyin elektrolarını alırız. Tüm minik Peter Panlar eksiksiz belirlenir ve zaman yitirmeden uygun sağaltım yöntemleri uygulanır. Bir yıla kalmadan hemen hemen tümü iyileşir. Böylece geleceğin başarısız insanları, suçlu adayları, zorba ve sadistleri, geleceğin insanlık düşmanları ve devrim adına devrimcileri *adandena asatthena* - yani ceza ve silah zoru olmaksızın - yönetilebilir yararlı yurttaşlara dönüştürülür. Sizdeyse suç konusu halen din adamlarının, yardım kuruluşlarının ve polisin yetki alanındadır. Bitmek bilmez vaazlar, bunları destekleyen psikoterapi, bol keseden hapis cezası. Peki, ya sonuç? Suçluluk oranlarında tırmanma. Buna şaşmamalı. Kardeşler arası kıskançlık, cehennem, İsa'nın kişiliği filan üzerine boş laflar biyokimyanın yerini tutamaz ki. Hapiste geçen bir yıl Peter Pan'ın hormon dengesizliğini gideremez, ya da bu kişilik yapısının getirdiği ruhsal sorunları çözemez. Peter Pan tipi suç eğilimini altetmek için gereken erken tanım, yemeklerden önce, günde üç pembe haptır. Olağan çevre koşullarında on sekiz aya kalmadan tatlı bir uyumluluk, belli başlı erdemlerden bir bölümü belirir. Dahası, önceden en ufak bir umut olmadığı halde, zamanla *prajna paramita* ve *karuna,* yani bilgelik ve sevecenlik bile belirebilir. Şimdi de Vijaya sana İri Kıyımları anlatsın. Kendi de onlardandır.» Dr. Robert öne eğilerek dev adamın geniş sırtına vurdu. «Taş gibi maşallah!» Sonra ekledi, «Biz zavallı ilezeler için bu yaratığın vahşi olmaması büyük şans!»

Vijaya tek elini direksiyondan çekti ve göğsünü döverek korkunç bir sesle kükredi. «Gorili kızdırmayın ha,» diyerek tatlı tatlı gülümsedi. Sonra, «Diğer büyük diktatörü düşün,» dedi Will'e. «Josef Vissarionovich Stalin'i. Hitler Peter Pan türü canilere mükemmel bir örnekse, Stalin de İri Kıyım canilerin en birincisi. O cüsseyle dışa dönük olması kaçınılmazdı. Ama O, yumuşacık, yuvarlacık, ağzında bakla ıslanmayan, önüne gelenle dost olan dışadönüklerden değildi. Yo, - ezip geçen, tuttuğunu koparan, her an bir şeyler yapma dürtüsünü duyan, kuş-

kularla, pişmanlıklarla, sevecenlik ve duygusallıkla zaman yitirmeyen türdendi. Lenin kendinden sonra gelenlere Stalin'den kurtulmalarını vasiyet etmişti: adam yetkili, sınırsız güçlü olmaya fazlaca hevesliydi ve gücünü kötüye kullanma eğilimindeydi. Ancak Lenin geç kalmıştı. Stalin yerini öylesine sağlama bağlamıştı ki, onu oradan söküp çıkartmak olanaksızdı. On yıl kadar sonra sınırsız güç sahibiydi. Troçki'nin işini bitirmişti, tüm eski dostlarını öbür dünyaya yollamıştı. Artık, melekler korosu içinde Tanrı örneği, yalnızca dalkavuklardan ve sallabaşlardan oluşan güvenli cennetinde tek adamdı. Bir yandan da dur durak bilmez, engel tanımaz bir enerjiyle zengin çiftçileri ortadan kaldırmak, devlet çiftlikleri örgütlemek, silah sanayii kurmak, isteksiz milyonları tarladan sürüp fabrikalara tıkmak gibi işlerle uğraşıyordu. Hem de, Alman Peter Pan'ın kıyamet düşleri ve tutarsız ruhsal yapısıyla üstesinden gelemeyeceği denli büyük bir titizlik ve bilinçli bir beceriyle. Savaşın son döneminde Stalin'in stratejisiyle Hitler'inkini bir karşılaştırın. Oyalayıcı düşler yerine serinkanlı hesaplar, Hitler'in sonunda kendini bile inandırdığı saçmalıklar yerine sağlam bir gerçekçilik görürsünüz. Suçlarında eş, ancak yaradılışlarında, bilinçaltı dürtülerinde, becerilerinde karşıt iki canavar. Savaş ve devrim başlatmakta Peter Panların üzerine yoktur; ama bu savaş ve devrimleri başarıya ulaştıranlar İri Kıyımlardır. İşte ormana geldik,» dedi, farklı bir sesle Vijaya, iniş yollarını kesen ağaçtan duvarı göstererek. Az sonra yamacın göz kamaştıran aydınlığından tropik bitki örtüsü duvarı arasında dolanarak giden dar, loş, yeşil bir tünele dalmışlardı. Üzerlerindeki daldan kemerden sarmaşıklar sarkıyor, ulu ağaç gövdeleri arasında eğreltiler, koyu renk yapraklarıyla açalyalar, sık çalılar, fundalar göze çarpıyordu. Havada boğucu bir nem, zengin bitki örtüsünün ve ölümün, çürümenin yakıcı, keskin kokusu vardı. Will, uzaktan uzağa kalın bitki örtüsünün boğduğu balta seslerini, bir testerenin tartımlı gıcırtısını duydu. Bir dönemeç daha döndüler ve birden tünelin yeşil karanlığından gün ışığına çıktılar. Ormanda bir açıklığa gelmişlerdi. Boylu

poslu, geniş omuzlu yarım düzine oduncu az önce kestikleri bir ağacın dallarını budamaktaydı. Güneşte yüzlerce mavi, mor kelebek kovalamaca oynuyor, sonsuz, kuralsız bir dansla titreşip uçuşuyordu. Açıklığın öte yanında yaşlı bir adam bir ateşin üzerine oturtulmuş kazanı ağır ağır karıştırıyordu. Az ötede süslü benekleriyle narin bir evcil ceylan sessizce otluyordu.

«Eski dostlarım,» dedi Vijaya, ve Pala dilinde seslendi. Oduncular da ona seslenerek el salladılar. Derken yol sola saptı ve yine ağaçlar arasındaki yeşil tünele girdiler.

«İri kıyımlardan söz ediyorduk ya,» dedi Will, açıklığı geride bırakırlarken, «Bu oduncular gerçekten olağanüstü örneklerdi.»

«Böyle bir cüsse,» dedi Vijaya, «sürekli bir tehlike oluşturur. Oysa tüm bu adamlar içinde - ki büyük bir bölümüyle birlikte çalışmışlığım vardır - tek bir zorbaya, içinde tehlikeli bir güçlülük hevesi kalmış tek bir adama rastlamadım.

«Anlayacağınız,» dedi Murugan, dudak bükerek, «buralarda herkes uyuntu.»

«Bu olguyu nasıl açıklıyorsunuz?» diye sordu Will.

«Peter Pan'lar söz konusu olduğunda, açıklaması kolay. Güçlü olma heveslerini baştan kırarız. Suça sapma eğilimleri gelişmeden onları sağaltırız. Ama, İri Kıyımlara gelince, iş değişir. Bizimkiler de sizinkiler de önüne geleni ezip geçecek dışa dönüklükte, güçlü yapıdadırlar. Öyleyse, nasıl oluyor da Stalin'lere, Dipa'lara, ya da en azından aile içi zorbalara dönüşmüyorlar? Öncelikle, sosyal yapımız aileleri üzerinde baskı kurmalarına fırsat tanımaz. Siyasal örgütlenmemizse daha büyük çapta baskıyı olanaksız kılar. İkinci olarak, İri Kıyımlara bilinçli ve duyarlı olmayı, günlük yaşamdan zevk almayı öğretiriz. Böylelikle, baş olmanın doyumu karşısına her an yeni bir seçenek - daha doğrusu, sayısız seçenekler çıkartırız. Son olarak da, bu tür bir beden yapısının koşutu olan güç hırsı ve baskın çıkma hevesiyle doğrudan savaşırız. Bu hevesi denetler, yönlendiririz: insanlardan uzaklaştırıp nesnelere yöneltiriz. Onlara

bir sürü zorlu görev yükleriz - kaslarını çalıştıran, baskı kurma, üstün gelme özlemlerini doyuran, hem de zararsız, hatta olumlu biçimde, kimsenin kılına dokunmadan doyuran, yorucu, ağır görevler.»

«Yani bu görkemli yaratıklar insanları biçeceklerine, ağaçları biçerler - öyle mi?»

«Tam tamına öyle. Ormandan bıktıklarında ya denize açılırlar, ya madenciliği denerler, ya da işin kolayına kaçıp pirinç tarlalarında çalışırlar.»

Willy Farnaby birden bir kahkaha attı.

«Ne gülüyorsun?»

«Babam aklıma geldi de. Birazcık odun kırmakla adam olabilirdi, zavallı ailesini de büyük acılardan kurtarırdı. Ama, ne yazık ki bir İngiliz centilmeniydi. Ve elbet, centilmenlerin odun kırması söz konusu değildir.»

«Birikimlerini boşaltabilecek herhangi bir bedensel uğraşı yok muydu?»

Will başını salladı. «Centilmenliğinin yanısıra,» diye açıkladı, «babam bir aydın olduğuna inanıyordu. Ve bir aydın avlanmaz, atıcılıkla, golfla uğraşmaz; yalnızca düşünür ve içer. İçki dışında babamın başlıca eğlenceleri sağa sola kafa tutmak, briç ve politikaydı. Kendini yirminci yüzyılın Lord Acton'u olarak görüyordu - Liberalizmin son ve yalnız kalmış kurtarıcısı. Sınırsız yetkili Modern Devlet'in adaletsizliği, yozluğu üzerine söylevlerini duymalıydınız! «Yetki insanı kokuşturur. Mutlak yetki, *mutlak* kokuşmuşluk demektir. Mutlak!» Sonra bir kadeh daha yuvarlar ve büyük bir zevkle en gözde eğlencesine sarılırdı - karısının ve çocuklarının pestilini çıkartmaya.»

«Acton'u baban gibi davranmaktan 'alakoyan tek neden erdemli ve akıllı oluşudur,» dedi Dr. Robert. «Yoksa, onun politik kuramlarında suça eğilimli İri Kıyımlarla sağaltılmamış Peter Pan'ları ayaklarının eriştiği herkesin pestilini çıkartmaktan alakoyacak tek bir önlem bile yoktur. Acton'un çıkmazı da budur. Siyaset ruhbilimcisi olarak bir hiçti. Güç sorununun sağ-

lam bir aktöre ve esinsel dinle desteklenen iyi bir toplumsal örgütlenmeyle çözülebileceği yanılgısına düşmüştü. Oysa güç sorununun kökeni fizyolojiye, biyokimyaya ve kişilik yapısına dayanır. Güç tutkusu yasal ve siyasal düzlemlerde engellenmelidir. Ama, bireysel düzlemde de önlemler alınmalıdır. İçgüdü ve duygu düzleminde, salgı bezleri ve iç organlar düzleminde, kaslar ve kan düzleminde... Günün birinde, zaman bulabilirsem, insan fizyolojisi ile töre-bilim, din, politika ve hukuk arasındaki bağlantıyı konu alan bir kitapçık yazmak istiyorum.»

«Hukuk,» diye yineledi Will. «Ben de size yasal örgütlenmenizi soracaktım. Sizinki tümüyle baskısız, cezasız bir devlet mi? Yoksa, hâlâ yargıçlara ve polise gereksinim duyuyor musunuz?»

«Hâlâ duyuyoruz,» diye yanıtladı Dr. Robert. «Ancak sizin kadar değil. Bir kere, koruyucu hekimlik ve koruyucu eğitim sayesinde bizde suç oranı çok düşük. Sonra, işlenen az sayıda suçun büyük bir bölümüyle suçlunun KEEK'i ilgilenir. Böylece suçlunun sorumluluğunu üstlenen bir sosyal birim içinde gurup terapisi uygulayabiliriz. Daha karmaşık durumlarda gurup terapisi ilaç tedavisiyle ve bilge kişilerin denetiminde bağımsızlaşma ilacı kullanımıyla pekiştirilir.»

«Peki, yargıçlar ne işe yarar?»

«Yargıç kanıtları inceler, suçlanan kişinin suçluluğuna, ya da suçsuzluğuna karar verir ve eğer suçluysa onu KEEK'ine, ya da, gerekli gördüğünde, tıp ve mantargizem uzmanlarından oluşan bir kurula havale eder. Uzmanlar ve KEEK yetkilileri belirli aralıklarla yargıca bilgi verirler. Raporlar olumlu olunca dosya kapatılır.»

«Ya olumlu rapor hiç gelmezse?»

«Uzun vadede mutlaka gelir,» dedi Dr. Robert.

Bir suskunluk.

«Hiç dağcılık yaptınız mı?» diye ansızın sordu Vijaya.

Will güldü. «Ayağımı nasıl sakatladım sanıyorsunuz!»

«O zorunlu bir tırmanıştı. Hiç eğlence olsun diye tırmandınız mı?»

«Eh, bu konuda yeteneksizliğimi kanıtlayacak kadar.»

Vijaya bu kez Murugan'a sordu. «Ya sen, İsviçre'de tırmanmadın mı?»

Oğlan kıpkırmızı kesilerek başını salladı. «Vereme yatkınlığı olanlar böyle şeyler yapamaz,» diye bir şeyler geveledi.

«Vah vah!» dedi Vijaya. «Oysa *senin* için çok yararlı olurdu.»

Will, «Burada dağcılık yaygın mıdır?» diye sordu.

«Öğretim programının içinde yer alır.»

«Herkes yapar mı?»

«Herkes biraz yapar. Tam anlamıyla İri Kıyım olanlar - ki oğlanların on ikide biri, kızlarınsa yirmide birini oluştururlar - ileri dağcılık dersleri alırlar. Birazdan, ilk tırmanışlarına hazırlanan gençleri göreceğiz.»

Yeşil tünel genişledi, aydınlandı ve birden ormandan çıkıp üç yanı 700 metreyi aşkın yüksekliklere tırmanarak yalçın sıradağlar ve sarp doruklarla birleşen kızıl kayalıklarla çevrili geniş ve düz bir kaya yüzeyine geldiler. Havada bir serinlik vardı ve güneş bir bulut kümesinin ardına girdiğinde neredeyse üşüdüler. Dr. Robert öne eğilerek önlerinde, düzlüğün ortasında küçük bir tepeye oturtulmuş beyaz yapıları gösterdi.

«Orası Tepe İstasyonumuz,» dedi. «İki bin üç yüz metre yükseklikte, Güney Avrupa'da yetişen hemen her şeyi yetiştirebildiğimiz beş bin dönüm verimli düzlük üzerinde kurulmuştur. Buğday ve arpa; bezelye ve lahana; marul ve domates; bektaşi üzümü, çilek, ceviz, frenkeriği, armut, kayısı. Ayrıca, bu yükseklikte dağların doğal bitki örtüsünü oluşturan birçok değerli bitki - dostumuzun şiddetle karşı çıktığı o mantarlar gibi...»

«Oraya mı gidiyoruz?» diye sordu Will.

«Hayır, daha yukarı çıkacağız.» Dr. Robert düzlüğün sonunda bir yanı ormana inen dik bir bayır, öbür yanı bulutlara uzanan sarp bir dağ olan kızıl kaya sırtını gösterdi. «Her ilk-

bahar ve sonbahar gece-gündüz eşitliklerinde hacıların ziyaret ettiği Şiva tapınağına gideceğiz. Orası, tüm adada en sevdiğim yerlerden biridir. Çocuklar küçükken Lakshmi'yle birlikte o tepede kır yemekleri düzenlerdik. Yıllar nasıl da geçiverdi!» Sesi hüzünlüydü. İçini çekti, arkasına yaslanarak gözlerini yumdu.

Tepe İstasyonuna giden yoldan ayrılarak yeniden tırmanmaya başladılar.

«Yolun en son, ama en beter bölümüne geldik,» dedi Vijaya. «Önümüzde yedi keskin dönemeç ve yedi sekizyüz metrelik havalandırmasız bir tünel var.»

Vijaya birinci vitese geçince, gürültüden konuşamaz oldular. On dakika sonra tapınağa varmışlardı.

10

Will alçılı ayağını kollayarak arabadan indi ve çevresine göz gezdirdi. Güneyde yükselen sarp, kızıl dağlarla çepeçevre dik uçurumlar arasında kalan kaya sırtı düzeltilmiş ve bu dar uzun düzlüğün tam ortasına bir tapınak oturtulmuştu - anıtsal, dörtgen, dikey hatlı, görkemli, ardındaki dağlar gibi kızıl taştan yüksek bir yapı. Kayalarla karşılaştırıldığında bir simetri örneği, ama soyut matematik düzgünlüğün ötesinde, bir canlının kılgısal geometrisiyle simetrik. Evet, bir canlının; çünkü tapınağın zengin dokulu yüzeyleri, göğe karşı belirginleşen dış hatları örgensel olarak içe bükülerek mermer bir çembere doğru daralıp toplanıyor, sonra kızıl duvarlar bu çemberin üstünde bir çiçeğin tohum kesesi gibi şişkinleşip yuvarlanarak tepede yassı bir kubbe oluşturuyordu.

«Normanların İngiltere'ye çıkışından elli yıl kadar önce yapılmıştır,» diye açıkladı Dr. Robert.

«Hiç de insan elinden çıkmış gibi görünmüyor,» dedi Will. «Sanki kayalardan türemiş, birdenbire serpilip çiçeklerle bezenen agave sürgünleri gibi gelişivermiş.»

Vijaya Will'in kolunu dürttü. «Bak,» dedi, «Bir gurup acemi dağcı aşağı iniyor.»

Will dağa baktı ve dağcı giysili, çivili botlu genç bir adamın yardaki bir oluktan aşağı inmekte olduğunu gördü. Genç adam olukta dinlenmeye uygun bir yer bularak durdu, başını arkaya atarak Alp dağcılarının seslenişiyle bağırdı. Adamın 30 metre

kadar yukarısında bir kaya çıkıntısının ardından bir çocuk belirdi, kayadan sarkınarak oluk boyunca aşağı inmeye başladı.

«Onun yerinde olmak istemez miydin?» diye Murugan'a sordu Vijaya.

Murugan, çocuk oyunlarına zaman ayıramayacak denli önemli işleri olan görmüş geçirmiş bir yetişkin kimliğine bürünerek abartılı bir sıkkınlıkla omuz silkti. «Onun yerinde olup da ne yapacağım.» Yanlarından uzaklaşarak yılların yıprattığı bir aslan yontusunun üstüne oturdu, cebinden cicili bicili bir Amerikan dergisi çıkartıp okumaya başladı.

«Ne okuyorsun?» diye sordu Vijaya.

«Kurgu-bilim,» dedi Murugan, sesi meydan okumayla çınlayarak.

Dr. Robert güldü. «Gerçeklerden kaçmanı sağlayacak her şeyi okursun.»

Murugan onu duymazdan gelerek sayfayı çevirdi, okumayı sürdürdü.

«Oldukça başarılı,» dedi genç dağcının inişini seyreden Vijaya. «İpin her iki ucunda deneyimli dağcılar bulunur,» diye ekledi. «Yukardaki adam görünmüyor. Şu çıkıntının arkasında, gördüğümüze koşut bir olukta, on, on beş metre yukarda olmalı. Orada ipi bağlamak için sabit bir çivi var. Hepsi birden düşseler bile ip onları korur.» Kol ve ayaklarıyla oluğun her iki yanındaki girintilere sıkıca tutunan önder bağırarak genç dağcı adayına yol gösteriyor, onu yüreklendiriyordu. Çocuk iyice yaklaşınca, yer değiştirerek yedi metre kadar aşağı indi, durdu ve yine Alp dağcıları gibi seslendi. Bot ve pantalon giymiş atkuyruklu, uzun boylu bir kız kaya çıkıntısının ardından çıkarak oluğa indi.

«Çok başarılı,» diye beğenisini belirtti, kızın inişini seyreden Vijaya.

Bu arada, birkaç genç ne olup bittiğini görmek için uçurumun tabanındaki küçük yapıdan bu Alp biçiminde bir dağ kulübesinin tropik uyarlaması olmalıydı dışarı çıktılar. Bu

gençler o sabah Temel Dağcılık sınavı veren üç dağcı gurubunun üyeleriydi.

«En başarılı takım ödül mü alır?» diye sordu Will.

«Ödül, mödül yok,» dedi Vijaya. «Bu bir yarışma değil. Daha çok bir dayanıklılık denemesi.»

«Gençlerin çocukluktan ergenliğe geçişlerinin ilk aşamasını oluşturan bir sınama,» diye açıkladı Dr. Robert. «İçinde yaşadıkları dünyayı anlamalarına, ölümün her an ve her yerde varolduğu gerçeğinin, varoluşun özündeki güvenilmezliğin bilincine varmalarına yardım eden bir sınama. Az sonra bu genç erkekler ve kızlar ilk mokşa ilacı deneyini yaşayacaklar. Hepsi ilaç alacak, sonra tapınakta bir ayin düzenlenecek.»

«Vaftizi pekiştirme ayini gibi bir şey mi?»

«Ona benziyor, ama bizim ayinimiz dinsel laf kalabalığı düzeyini aşar. Mokşa ilacının yardımıyla sözlerin ötesindeki somut gerçek yaşanır.»

«Somut gerçek mi?» Will başını salladı. «Böyle bir gerçek var mı ki? Keşke buna inanabilsem.»

«Senden buna inanmanı beklemiyoruz,» dedi Dr. Robert. «Somut gerçek bir önerme değildir; bir varolma duyarlığıdır. Biz çocuklarımıza dualar ezberletip, duygusal simgelere tapınmayı öğretmeyiz. Dinin en derin gerçeklerini öğrenme zamanı geldiğinde onları bir uçuruma salar, ardından herbirine dörtyüz miligram gerçek açınlayıcısı veririz. Kafası çalışan herhangi bir oğlan ya da kıza gerçeğin özü konusunda bir fikir veren bir çift dolaysız somut gerçek yaşantısı.»

«Güç sorununu da unutma,» dedi Vijaya. «Dağcılık uygulamalı ahlakın bir dalıdır: zorbalığı önleyen bir uğraş.»

«Demek babam odunculuğun yanısıra dağcılık da yapmalıydı.»

«Gül bakalım,» dedi Vijaya, kendisi de gülerek. «Ama gülmen, bu uğraşın amacına ulaştığı gerçeğini değiştirmez. Evet ya, amacına ulaşıyor. Kendimden biliyorum: ağırlığımı koymak isteğimi, zorbalık hevesimi körükleyen bir sürü kışkırtıyı dağlara

tırmanarak savuşturdum hem, ağırlığımla orantılı olarak, bu kışkırtmalar çok güçlüydü.»

«Yine de bu işte bir bityeniği var,» dedi Will. «Kışkırtmalara karşı koyayım derken düşüp...» Dugald MacPhail'in başına gelenleri anımsayıp, birden sustu.

Tümceyi bitiren Dr. Robert oldu. «Düşüp,» dedi yavaşça, «boynunu kırabilirsin. Dugald tek başına tırmanmıştı,» diye açıkladı, kısa bir duraksamadan sonra. «Kimse ne olduğunu bilmiyor. Ölüsünü ancak ertesi gün bulduk.» Uzun bir sessizlik oldu.

«Olanlara karşın, hâlâ dağcılığın yararına inanıyor musunuz?» diye sordu Will, bambu bastonuyla dimdik, çırçıplak kaya yüzünde zorlu bir çabayla sürünen küçücük şekilleri göstererek.

«Hâlâ inanıyorum,» dedi Dr. Robert.

«Ya zavallı Susila...»

«Evet, zavallı Susila,» diye yineledi Dr. Robert. «Ve zavallı çocukları, zavallı Lakshmi, zavallı ben. Ama Dugald yaşamını tehlikeye atmayı bir alışkanlık haline getirmemiş olsaydı, bir sürü insan farklı nedenlerle zavallı olacaktı. Başkalarının ölümüne, ya da, en azından mutsuzluğuna neden olacak biçimde davranmaktansa, kişinin kendi yaşamını tehlikeye atması daha iyi değil mi? Hele, bu kişi saldırgan yaradılışta olduğu halde, birikimlerini bir uçurumda boşaltmayacak denli sakınımlı ya da bilinçsiz olduğu için başkalarını incitiyorsa. Haydi,» diye ekledi, farklı bir tonlamayla, «sana görünümü göstereyim.»

«Ben de gidip şu çocuklarla konuşayım.» Vijaya kızıl kayaların dibinde toplanmış gençlere doğru yürüdü.

Will, Murugan'ı kurgu-bilim öyküsüyle başbaşa bırakarak Dr. Robert'in peşi sıra iki yanı sütunlu bir kapıdan geçti, tapınağı çevreleyen geniş, taş platformu aştı. Bu platformun bir köşesinde küçük, kubbeli, çadırımsı bir yapı vardı. Bu yapıya girdiler, camsız, geniş pencerenin yanına giderek dışarı baktılar. Uzakta, yeşil, lacivert bir duvarı andıran deniz ufuk çizgisiyle birleşiyordu. Altlarında, 350 metrelik bir uçurumun dibinde yemyeşil orman uzanmaktaydı. Ormanın ötesinde, koyaklar ve ka-

yalıklarla dikine, insan yapısı görkemli bir merdiveni andıran set set tarlalarla enlemesine bölünmüş bayırlar, en dibinde bostanlarla palmiye gölgeli kumsal arasında oldukça büyük bir kent görünen geniş bir ovaya doğru iniyorlardı. Bu yükseklikten bakıldığında, güneş ışığında parıldayan kent, ortaçağ kitaplarının ayrıntılı kent minyatürlerini anımsatıyordu.

«İşte Shivapuram,» dedi Dr. Robert. «Irmağın ötesinde görünen yapı topluluğuysa büyük Budist tapınağı. Borobudur'dan bile daha eskidir ve yontuları Hint tapınaklarıyla boy ölçüşebilir.» Bir süre sustu. «Yağmur yağdığında bu kameriyede yapardık pikniğimizi. Hiç unutmam, bir keresinde Dugald (on yaşındaydı galiba) pencerenin pervazına tırmanıp danseden Şiva pozunda, tek ayak üstünde durup zavallı Lakshmi'nin aklını başından almıştı. Dugald yükseklerde yaşamak için yaratılmıştı. Bu bakımdan, kaza büsbütün akılalmaz görünüyor.» Başını üzüntüyle salladı, derken, uzun bir suskunluktan sonra, konuşmaya başladı. «Buraya en son sekiz dokuz ay önce gelmiştik. Dugald ölmeden önce, Lakshmi torunlarıyla gezmeye çıkamayacak denli zayıf düşmeden önce. Oğlum, Tom Krishna ve Mary Sarojini' nin hatıra için Şiva numarasını bir kez daha yaptı. Tek ayak üstünde durdu; ve kollarını öyle hızlı sallıyordu ki, dört kollu izlenimini veriyordu.» Dr. Robert sustu. Yerden bir taş alarak boşluğa fırlattı. «Aşağı, aşağı, daha aşağı... Boşluk. Paşcal'ın Gayya Kuyusu- bunun aynı anda hem en etkili ölüm simgesi, hem de en yoğun, dopdolu yaşam simgesi olması ne garip.» Birden yüzü aydınlandı. «Bak, bir atmaca.»

«Hani, nerde?»

Dr. Robert, içinde durdukları kartal yuvasıyla karanlık orman arasında kanatlarını oynatmaksızın dönenen hız ve yağmacılık simgesi küçük, kahverengi cismi gösterdi. «Bana Büyük Raca'nın burası için yazdığı bir şiiri anımsattı.» Bir an durakladı, sonra Raca'nın dizelerini okumaya başladı.

«Bu tepede, diye soruyorsun bana,
Şiva'nın dans alanı
Bu ulu dorukta
Ne halt ettiğimi sanıyormuşum?

Yanıtım yok, dostum
Aşağıda dönenen bu atmaca,
Şu kara, ok gibi kırlangıçlar,
Havada uzun, gümüş teller ören,
Ve tiz çığlıkları dışında.

Ne kadar da uzaksın, diyorsun, sıcak düzlüklere,
Ne kadar uzak, kınayarak, halkına!
Oysa, öylesine yakınım ki! Çünkü burada, bulutlu
Gökle aşağıdaki deniz arasında, ansızın görünen,
Aydınlanan gizini okuyorum halkımın ve benim.»

«Anladığım kadarıyla, giz dediği bu boşluk.»

«Daha doğrusu, bu boşluğun simgelediği şey - sürekli değişimin ardındaki Buda yaradılışı. Bu da bana şeyi anımsattı...» Saatine bir göz attı.

«Şimdi ne yapacağız?» diye sordu Will, kameriyeden kızgın güneşe çıktıklarında.

«Tapınaktaki ayine gideceğiz,» dedi Dr. Robert. «Genç dağcılar Şiva'ya yani, Tanrı imgesiyle canlandırılan kendi Böylesiliklerine - başarılarını sunacaklar. Sonra da eriştirme töreninin ikinci aşamasına geçilecek: kendi benliklerinden bağımsızlaşacaklar.»

«Mokşa ilacıyla mı?»

Dr. Robert başını eğerek doğruladı. «Dağcılar Birliği Evinden ayrılmadan önce, önderleri gençlere ilacı verir. Sonra tapınağa gelirler. Tören sırasında ilaç etkisini göstermeye başlar. Söz aramızda,» diye ekledi, «ayin sanskritçedir, söylenenleri anlayamayacaksın. Ama Vijaya'nın açış konuşması İngilizce ola-

ŞİVA => MOŞKA TOKSİN

cak - Vijaya Dağcılar Birliği Başkanıdır. Ben de İngilizce konuşacağım. Ve elbet, gençler de daha çok İngilizce konuşacaklar.»

Tapınağın içi, bir çift kafesli pencereyle sunağın üzerindeki bir yontunun başı çevresinde sarı, titrek yıldızlardan bir ayla oluşturan yedi kandilin yumuşattığı serin, mağaramsı bir loşluktaydı. Sunağın üzerindeki, aşağı yukarı bir çocuk büyüklüğünde yontu bakırdan dökülmüştü ve Şiva'yı betimliyordu. Alevlerin ışığında olanca görkemiyle Tanrı, dört kolu anlam yüklü, örgülü saçları uçuşarak, sağ ayağı görülmedik iğrençlikte cücemsi bir yaratığın üstünde, sol ayağı zarifçe kalkık, bir esrime anında dönmüş, duruyordu. Dağcı giysilerini çıkartıp ayaklarına sandaletler geçirmiş, göğüsleri çıplak, şort ya da gözalıcı desenli etekler giymiş bir düzine oğlan ve kız ve onlara önderlik, öğretmenlik yapan altı genç adam yere bağdaş kurmuşlardı. Onların yukarısında, sunağın en üst basamağında, başı tıraşlı, sarı cüppeli yaşlı bir rahip derinden gelen sesiyle anlaşılmaz bir şeyler okuyordu. Will'i uygun bir çıkıntıya oturtan Dr. Robert parmak uçlarına basarak Vijaya ile Murugan'ın yanına gitti ve çömeldi.

Sanskritçenin görkemli gümbürtüsü yerini genizden gelen bir ezgiye bıraktı; derken, ezginin ardından, rahibin sözlerini cemaatın topluca yanıtladığı dua faslı başladı.

Pirinç bir buhurdanlıkta tütsü yakıldı. Yaşlı rahip sessizlik sağlamak için kollarını havaya kaldırdı. Upuzun, gebe, olağanüstü sessizlik içinde gri tütsü dumanı Tanrının önünde dimdik yükseldi, pencerelerden giren esintiyle kırılıp büküldü, loş tapınağı başka bir dünyanın gizemli kokusuyla dolduran görünmez bir buluta dönüşerek gözden kayboldu. Will gözlerini açtı ve tapınaktakiler içinde bir tek Murugan'ın sıkıntıyla kıpırdandığını gözledi. Üstelik kıpırdanmakla kalmayıp sabırsızca yüzünü ekşitiyordu. Kendisi hiç dağcılık yapmamıştı, öyleyse, dağcılık saçma sapan bir uğraştı. Kendisi her zaman mokşa ilacına karşı çıkmıştı; öyleyse onu kullananlar ahlâksızdı. Annesi Ermişlere inanır, Koot Hoomi'yle çene çalardı; öyleyse Şiva yontusu aşa-

ğılık bir puttu. Ne de güzel bir gösteri, diye düşündü Will, oğlanı inceleyerek. Ama, ne yazık ki, zavallıcığın şaklabanlıklarına ilgi gösteren yoktu.

«Shivanayama,» dedi yaşlı rahip, uzayıp giden sessizliği yırtarak, sonra yine, *«Shivanayama.»* Elleriyle bir çağrı yaptı.

Will'in uçurumdan inişini seyrettiği uzun boylu kız yerinden kalkarak sunağın basamaklarını çıktı. Yağlanmış gövdesi kandillerin ışığında pırıl pırıl, parmak uçlarında yükseldi ve Şiva'nın sol iki koluna açık sarı çiçeklerden bir çelenk astı. Sonra, avuçlarını kavuşturarak Tanrının dingin, gülümseyen yüzüne kaldırdı gözlerini ve önceleri duraksayarak, giderek akıcılık kazanarak konuşmaya başladı.

«Sen ey yaradan, sen yok eden, sen yaşamı sürdüren ve sona erdiren,
Gün ışığında kuşlarla oynayan çocuklarla danseden sen,
Gece yarısı yakımalanlarında ölülerle danseden sen,
Sen Şiva, sen karanlık ve korkunç Bhairava,
Sen Böylesilik ve Yanılsama, Tümü içeren Boşluk,
Sen ki yaşama egemensin, sana çiçekler sunuyorum;
Sen ki ölüme egemensin, sana yüreğimi sunuyorum -
Senin ateşlere saldığın bu yüreği.
Ondaki cehalet ve benlik bu ateşte arınacak.
Küller arasında dansedesin diye, Bhairava.
Çiçekli bahçelerde dansedesin diye, Tanrı Şiva,
Ve ben de seninle dansedeyim.»

Kız kollarını kaldırarak yüzyıllar boyu dansla tapınan atalarının esrimelerini anıştıracak biçimde salındı, sonra dönüp alacakaranlığa doğru yürüdü. *«Shivanayama,»* diye haykırdı biri. Genç sesler bu sözcüğü bir ağızdan yinelemeye başladılar. Murugan burun kıvırarak homurdanıyordu. Yaşlı rahip kutsal kitaptan bir bölüm okumaya başladı. Duanın ortalarına gelmişti ki, kırmızı başlı, gri gövdeli küçücük bir kuş, kafesli pencereden

içeri daldı, sunağı çevreleyen kandiller arasında çılgınca çırpındı, dehşet içinde cıklayarak kendini dışarı attı. Rahibin sesi çoşkulu bir doruğa ulaştı, sonra fısıldanan bir barış yakarışıyla dua sona erdi: *Shanti, shanti, shanti.* Yaşlı rahip sunağa döndü, Şiva'nın başını çevreleyen kandillerden bir mum yaktı sonra, dansçı yontusunun tabanı altında derin bir kovuğa yerleştirilmiş yedi kandili yaktı. Bunların ışığı başka bir yontunun yuvarlak metal yüzeylerini aydınlattı - Şiva ile Parvati'nin yontusunu. En Ulu Yogi bu kez oturuyordu, dört elinden ikisiyle simgesel davul ve ateşi uzatıyor, diğer elleriyle bronzda sonsuzlaştırılmış bir kucaklayışla kollarını ve bacaklarını bedenine dolayarak üstüne binmiş cilveli tanrıçasını okşuyordu. Yaşlı rahip yine elini salladı. Bu kez esmer tenli, yapılı bir oğlan çıktı ışığa. Eğildi, elindeki çelengin bir ucunu Parvati'nin boynuna taktı; sonra uzun çiçek zincirini bükerek beyaz orkidelerden bir halka oluşturdu, ve Şiva'nın boynuna geçirdi.

«Biri ikisidir,» dedi.

«Biri ikisidir,» diye bir ağızdan yankıladı genç sesler.

Murugan öfkeyle başını salladı.

«Ey siz öteki kıyıya gidenler,» dedi esmer oğlan, «siz, öteki kıyıya ulaşanlar, Ey sen aydınlanma ve sen öteki aydınlanma, sen özgürleşmeyle bütünleşmiş özgürleşme, sen sonsuz sevecenlikle kucaklaşan sevecenlik.»

«Shivanayama.»

Oğlan yerine döndü. Uzun bir sessizlik oldu. Sonra Vijaya ayağa kalktı ve konuşmaya başladı.

«Tehlike,» dedi, yine, «tehlike. Bile bile, yine de kaygılanmadan atılmak tehlikeye. Bilinçle paylaşmak, uyanıklığın sınırlarını zorlayarak paylaşmak, paylaşma ve tehlike bir yogaya dönüşünceye dek paylaşmak tehlikeyi. Bir kaya sırtında birbirine sımsıkı bağlı iki dost. Bazen üç, dört dost. Herbiri kendi kaslarındaki gerilimin, kendi becerisinin, kendi korkusunun ve korkuyu aşan kendi ruhunun ayırdında. Ve elbet, aynı anda diğer-

lerinin bilincinde, onlar kaygılı, onların güvenliğini sağlamak için en doğruyu yapma çabasında. Bedensel ve zihinsel gerilimin doruğunda yaşam, ölümün soğuk soluğunu duydukça zenginleşen, değer biçilmez yaşam. Derken, tehlike yogasının ardından doruk yogası gelir; gevşeme, dinlenme yogası, izlenimlere bütünüyle, tam olarak uyanma yogası, duyulara ulaşan tüm uyarıları törel yargılarla dolu zihin süzgecinden geçirmeksizin, basmakalıp düşünce dağarından ve ondan bile kapsamlı oyalayıcı yanılsamalar dağarından eklentiler yapmaksızın olduğu gibi görüp kabullenme yogası. Orada öylece oturursunuz, kaslarınız gevşek, zihniniz güneşe ve bulutlara açık, uzaklara, ufka açık ve giderek kalıplar ve sözcükler ötesi Düşünce Yokluğuna, karmaşık, değişken günlük düşünceleriniz içinde gerçek ve kalıcı olana açık.

«Sonra inmek zamanı gelir, ikinci kez tehlike yogasını yaşamak zamanı, yinelenen gerginlik ve yokoluşun kıyısında asılı dururken tüm zenginliğiyle, dopdolu yaşama uyanmak zamanı. Derken, uçurumun dibinde iplerinizden sıyrılır, taşlık yoldan ilk ağaçlara doğru ilerlersiniz. Ve birden ormanda bulursunuz kendinizi ve yeni bir yoga başlar - orman yogası, orman yaşamını yakından göründüğü biçimiyle, coşkulu canlılığı ve çürüyen, sürünen uyuşukluğuyla, orkide ve kırkayak, sülük ve güneşkuşu, balözü içen ve kan içen ikiliğiyle bilince sindirme yogası. Kargaşa ve çirkinlikten düzen oluşturan yaşama, doğum ve ölüm mucizelerini yaratan, hem de bu mucizeleri sanki tüketmek, yok etmek amacıyla yaratan yaşama uyanmak. Güzelliğe ve iğrençliğe, güzele ve çirkine uyanmak. Derken, günün birinde, bir dağ gezisi dönüşü, ansızın, bir uzlaşma olduğu doğar gönlünüze. Hatta, uzlaşmanın ötesinde bir kaynaşma, bir özdeşlik. Orman yogasında güzelle çirkin özdeştir; tehlike yogasında yaşam her an soluğunu duyuran ölümle uzlaşır; Doruğun o en yüce yogasında Boşlukla birey kaynaşır, bütünleşir.»

Bir suskunluk oldu. Murugan, sıkıntısını saklamaya bile gerek görmeyerek esnedi. Yaşlı rahip bir tütsü çubuğu daha yaktı ve dualar mırıldanarak çubuğu önce Dansçının, sonra da Şi-

va'yla Tanrıçanın evrensel sevişmesini betimleyen yontunun çevresinde gezdirdi.

«Derin derin nefes alın,» dedi Vijaya. «Ve her solukta bir yandan da şu tütsü kokusuna dikkat edin. Tüm dikkatinizi onda yoğunlaştırın; onu gerçek nitelikleriyle tanıyın- sözlerin, aklın ve mantıksal açıklamaların ötesinde, sözcüklerle iletilmez gerçek niteliğiyle. Onu tüm çıplaklığıyla tanıyın. Gizeminin bilincine varın. Kokular, kadınlar ve Tanrıya yakarmak - Muhammet bu üçünü her şeyden üstün tutarmış. Koklanan tütsünün, dokunulan tenin, duyulan aşkın sözcüklere sığmaz duyumları ve onların ötesinde gizlerin gizi, çoklukta Bir, tüm varlıkları içeren Boşluk, her biçimde, her yerde ve her anda var olan Böyleşilik. Haydi nefes alın.» Sonra bir daha, «Nefes alın.» Ve yerine geçerken, son bir fısıltıyla, «Nefes alın.»

«*Shivanayama,*» diye coşkuyla fısıldadı rahip.

Dr. Robert yerinden kalkarak sunağa doğru ilerledi, derken durdu, dönüp Will'i çağırdı.

«Gel, yanıma otur,» diye fısıldadı, Will yaklaşınca. «Onların yüzlerini görmeni istiyorum.»

«Rahatsız etmeyeyim.»

Dr. Robert başını salladı. Beraberce sunağa doğru ilerlediler, basamakları çıktılar, tepeye yakın bir yerde, tapınağı saran karanlıkta kandillerin ışığı arasında kalan yarı aydınlıkta yanyana oturdular. Dr. Robert yavaşça Dans Tanrısı Şiva-Nataraca üzerine konuşmaya başladı.

«Bu yontuya bir bakın,» dedi. «Mokşa ilacının sizlere kazandırdığı yepyeni gözlerle bakın. Nasıl da soluyor, yüreği çarpıyor, giderek yoğunlaşan ışıklara bürünüyor. Zamanın içinde ve dışında dansediyor, sonsuzlukta ve sürekli şimdide. Tüm evrenlerde birden dansediyor. Bakın Ona.»

Yontuya dönük yüzleri inceleyen Will, onlardaki coşku, uyanış ve kavrayış ışıltısını, esrimeyle dehşet arasında gidip gelen tapıncı, hayranlığı gördü.

«İyice bakın,» diye üsteledi Dr. Robert. «Daha dikkatli

bakın.» Uzayan bir suskunluktan sonra, «Tüm evrenlerde birden dansediyor,» dedi. Sonra, bir kez daha, «Tüm evrenlerde. Öncelikle, madde evreninde. Tanrının içinde dansettiği ateş simgeleriyle çevrili aylaya bakın. O, Doğayı, hacim ve enerji dünyasını simgeler. Onun içinde Şiva Nataraca sürekli oluşum ve ölüm dansını yapar. Bu dans, Tanrının eğlencesi, evrensel oyunudur. Çocuklar gibi oynamış olmak için oynar. Ama O Varlıkların Özüdür. Oyuncakları galaksiler, oyun bahçesi sonsuz uzaydır, bir parmağından diğerine bin milyon ışık yılında ulaşılır. Sunağın üstünde duruşunu izleyin. Bu yontu insan elinden çıkmış, dört ayak boyunda bir şey. Oysa Şiva Nataraca tüm evreni doldurur, evrenin ta kendisidir. Gözlerinizi yumun ve gecenin içinde yükselişini görün; kollarının uçsuz bucaksız uzanışını, sonsuzluğa uçuşan dağınık saçlarını izleyin. Yıldızların ve atomların arasında oynayan Nataraca. Ama, aynı anda,» diye ekledi, «her canlının, her duyarlı varlığın, her kadının, çocuğun ve erkeğin içinde oynamakta. Oyun için oyun. Ancak, artık oyun alanı duyarlıdır, üzerinde dansettiği taban acı duyabilir. Böylesine amaçsız bir dans bizlere bir aşağılama gibi gelir. Gerçekte bizim istediğimiz yarattıklarını asla yok etmeyen bir Tanrı. Ya da, acı ve ölüm ille olacaksa, bunların dağıtımını elinde tutan Tanrı en azından kötüleri cezalandırsın, iyileri sonsuz mutlulukla ödüllendirsin, haktanır olsun isteriz. Oysa gerçek yaşamda iyiler incinir, temiz yürekliler acı çeker. Öyleyse Tanrı sevecen olmalı, acıları dindirmeli. Oysa, Nataraca yalnız danseder. Ölümle yaşam, tüm kötülüklerle tüm iyilikler arasında ayırım yapmadan oynar durur. Üst sağ elinde yoktan var eden davulu tutar. Dum-dum-da-dum-dum: yaradılış çağrısı, evrensel kalk borusu. Şimdi sol üst eline bakın. Tüm yaratılanları yok edecek ateşi uzatıyor. Bir bu yana salınıyor - ne mutluluk! Bir o yana salınıyor - ve ah! ne acı, nasıl da dehşete salan bir korku, ne yıkım! Derken bir hoplayış, bir sıçrayış, bir atlayış. Kusursuz esenliğe hoplayış; kansere ve bunaklığa sıçrayış; dopdolu yaşamdan yokluğa, yokluktan yaşama atlayış. Nataraca için hepsi

oyun ve oyun başlıbaşına bir amaç, sonsuza dek anlamsız bir amaç. Dansetmek için dansediyor ve bu dans onun *maha-sukhası*, sınırsız ve sonsuz coşkusu. Sonsuz coşkusu,» diye yineledi Dr. Robert, sesinde bir soruyla. «Sonsuz coşku?» Başını üzüntüyle salladı. «Bizlere coşku yok, yalnızca mutluluk ve dehşet arasında gidip gelmek, yalnızca acılarımızın zevklerimiz, ölümümüzün yaşamımız denli Nataraca'nın dansının bölünmez bir parçası olduğunu bilmekten kaynaklanan kırgınlık. Bir süre bu konuda sessizce düşünelim.»

Saniyeler geçti, sessizlik giderek yoğunlaştı. Birden, bir kız hıçkırarak ağlamaya başladı. Vijaya yerinden kalktı, kızın yanına diz çöktü, kolunu omuzuna attı. Hıçkırıklar kesildi.

«Acı, hastalık, yaşlılık, düşkünlük, ölüm,» diye konuşmasını sürdürdü Dr. Robert. «Size acı ve ıstırabı gösteriyorum.» Ama, Buda bizlere yalnız bunu göstermedi. O, acı ve ıstırabın bitimini de gösterdi.»

«Shivanayama,» diye kıvançla haykırdı yaşlı rahip.

«Gözlerinizi açın ve sunağın üstündeki Nataraca'ya bakın. İyice bakın. Üst sağ elinde, az önce gördüğünüz gibi, evreni vareden davulu, üst sol elinde de yok eden ateşi tutuyor. Büyük bir yansızlıkla yaşamı ve ölümü, düzeni ve çözülmeyi tutuyor. Bir de Şiva'nın diğer ellerine bakın. Alt sağ elini kaldırmış, ayası havaya dönük. Bu duruşla ne anlatıyor? «Korkmayın, her şey yolunda,» demek istiyor. Oysa, biraz aklı olan herkes nasıl korkmasın? Her şeyin ters gittiği apaçık ortadayken, kim kötülük ve acıyı yok sayarak her şeyin yolunda olduğuna inandırabilir kendini? Bu soruların yanıtları yine Nataraca'da. Şimdi alt sol eline bakın. Onunla ayaklarını gösteriyor. Peki, ayakları ne yapıyorlar? İyice bakarsanız, sağ ayağını iğrenç, aşağılık bir yaratığın üstüne bastırdığını göreceksiniz - bu yaratık İblis Muyalaka'dır. Cüce olduğuna bakmayın, olağanüstü güçlüdür. Muyalaka cehaletin ta kendisi, açgözlü, zorba yaradılışlı ben'in bir dışa vurumudur. Onu ezmeli, belini kırmalı! İşte, Nataraca'nın yaptığı da bu. Bu korkunç canavarı sağ ayağıyla eziyor. Ama

dikkat edin, parmağıyla gösterdiği bu sağ ayak değil; sol ayağını, dansederken yerden kaldırdığı ayağı gösteriyor. Peki, neden o ayağı gösteriyor? Neden? Çünkü o sol ayak, yerçekimine dansederek meydan okuyan o ayak, bağımsızlaşmayı, mokşayı, özgürleşmeyi simgeler. Nataraca tüm evrenlerde birden danseder - fizik ve kimya evreninde, insanoğlunun günlük yaşantı dünyasında ve bunların ötesinde Böylesilik, Zihin-, Aydınlanma evreninde. Bir an sustu. Sonra, «Şimdi de öbür yontuya bakmanızı istiyorum, Şiva ile Tanrıçanın yontusuna,» dedi. «Kandillerin ışığında duruşlarına bakın. Ve şimdi gözlerinizi yumun, onları yumulu gözlerinizin ardında bir kez daha görün - parlak, canlı, yüce. Ne kadar da güzeller! Ve okşayışları ne derin anlamlar yüklü! Ruhsal birleşme ve bütünleşmeyi böylesi bir şehvetle yaşamalarında nasıl da bilgiç sözcükleri aşan bir bilgelik gizli! Geçicilikle ölümsüzlüğün aşkı. Çoklukla Birin evliliği. Birle bütünleşerek saltık olan göreli. *Samsara*'yla özdeşleşen *Nirvana,* Buda Zihninin ete kemiğe bürünerek göreli zaman ve geçici kalıplar dünyasında görünmesi.»

«Shivanayama.» Yaşlı rahip bir tütsü çubuğu daha yaktı ve heceleri uzatarak, sesini perde perde yükselterek Sanskritçe bir ezgi tutturdu. Will önündeki genç yüzlerde beklentili bir suskunluk, ansızın seziliveren, birdenbire gönle doğan Hakikat ve Güzellik karşısında esrik bir gülümseyiş gördü. Bu arada, arka planda, Murugan bir sütuna yaslanmış, yüzünde bıkkın bir ifadeyle burnunu karıştırmaktaydı.

«Özgürleşme,» diye yeniden söze başladı Dr. Robert, «Acı ve ıstırabın sona erişi, olduğunuzu sandığınız kişilikten sıyrılarak gerçek kişiliğinize, özünüze dönüşmeniz. Mokşa ilacı sayesinde, bir an için bile olsa, gerçek yaradılışınızı, aslında hep varolan özünüzü yaşamanın coşkusunu tadacaksınız. Ne sonsuz bir mutluluk! Ancak, her şey gibi bu sonsuz mutluluk da aslında geçicidir. Her şey gibi o da biter. Peki, bu mutluluk bittiğinde, yaşadığınız bu deneye ne olacak? Gelecekte mokşa ilacının size yaşatacağı tüm benzer deneylere ne olacak? Onları bir kukla

gösterisi gibi izleyip sonra işinize gücünüze dönecek ve olduğunuzu sandığınız tutarsız, yanılgılar içindeki kişiliğin doğrultusunda mı davranacaksınız? Yoksa, somut gerçeği bir an için olsun gördükten sonra, tüm varlığınızı, tüm yaşamınızı o olağanüstü özvarlığınızı bulma uğraşına mı adayacaksınız? Biz, görmüş geçirmiş kişiler öğretilerimizle, ve Pala sosyal düzeniyle, sizlere yalnızca birtakım yöntemler öğretir, gerçeğe uyanmanız için bazı fırsatlar sağlayabiliriz. Mokşa ilacı da sizlere yalnız bir dizi coşku veren görüntü, birkaç saatlik aydınlanma ve özgürlük sunar. Bu sunuları değerlendirmek, size tanınan olanaklardan yararlanmak sizin elinizde. Neyse, bu öğütler gelecek için. Burada ve bu anda sizden beklenen papağanın öğüdünü tutmanız: Dikkat! Dikkat edin, uyanık olun ve zamanla, ya da ansızın, sunaktaki bu simgelerin ardında yatan, ta başlangıçta var olan gerçekleri kavrayacaksınız.»

«*Shivanayama!*» Yaşlı rahip tütsü çubuğunu salladı. Sunak basamaklarının dibinde kızlar ve oğlanlar birer yontu gibi suskun ve hareketsiz oturuyorlardı. Bir kapı gıcırdadı, ayak sesleri duyuldu. Kısa boylu tıknaz bir adam derin düşüncelere dalmış, gençler arasında kendine yol açarak ilerliyordu. Adam basamakları çıktı, eğilerek Dr. Robert'in kulağına bir şeyler fısıldadı, sonra döndü, kapıya yürüdü.

Dr. Robert elini Will'in dizine koydu. «Emir yüksek yerden,» diye fısıldadı. Bıyıkaltından gülerek omuz silkti. «Gelen, dağcı kulübesinin yöneticisiydi. Rani telefon edip bir an önce Murugan'la görüşmek istediğini bildirmiş. Çok önemliymiş.» Gülerek kalktı, elini uzatarak Wll'in doğrulmasına yardım etti.

11

Will Farnaby kahvaltısını kendisi hazırlamıştı. Dr. Robert sabah erkenden ziyaret ettiği hastaneden döndüğünde, ikinci fincan çayını yudumlayıp, pumelo reçeliyle kızarmış ekmek yemekteydi.

«Gece pek ağrısı yokmuş,» dedi Dr. Robert, Will hal hatır sorunca. «Dört beş saat uyumuş, bu sabah da birkaç yudum etsuyu içti.»

Lakshmi bu günü de atlatacağa benziyordu. Hem bütün gün başında durması hastayı yorduğu için, hem de her şeye karşın yaşamak ve elden geldiğince çalışmak gerektiğinden, Dr. Robert Tepe İstasyonuna gitmeye ve farmakoloji laboratuvarında araştırma ekibiyle birkaç saat çalışmaya karar vermişti.

«Mokşa ilacı üzerinde mi çalışacaksınız?»

Dr. Robert başını salladı. «Onun formülü belli; basit birkaç işlem, araştırmacılardansa teknisyenlerin işi. Araştırmacılarımız bir formül üzerinde çalışıyorlar.»

Ve, geçen yıl Meksika'dan getirtilerek İstasyonun botanik bahçesinde yetiştirilmeye başlanan *ololiuqui* tohumlarından ayrıştırılan ağrı kesicileri anlatmaya koyuldu. En aşağı üç tür ağrı kesici bulmuşlardı; bunlardan biri çok şeyler vadediyordu. Hayvanlar üzerinde yapılan deneyler bunun reticular sistemini etkilediğini göstermişti...

Dr. Robert gittikten sonra Will tavandan sarkan pervanenin serinliğinde oturdu ve Gerçek Üzerine Notlar'ı okumaya başladı.

«Yapımızın temelindeki usdışılıktan usavurma yoluyla kurtulamayız. Ama, usdışı olma sanatını akıl yoluyla öğrenebiliriz.

Pala'da, üç Düzeltim kuşağından sonra ne koyunsu insan sürüleri, ne de bunları kırkacak, hadım edecek Erdemli Din Çobanları kaldı; ayrıca, ne sığırımsı ve domuzumsu sürülerimiz, ne de bunları damgalayacak, güdecek ve kesecek saraylı ya da asker, kapitalist'ya da devrimci celeplerimiz var. Yalnızca sapına dek insan olma çabasında gönüllü kadın ve erkek birlikleri.

Ezgiler mi, çakıl taşları mı? Süreçler mi, yoksa elle tutulur şeyler mi? Budizm ve çağdaş bilim «Ezgiler,» der. «Çakıl taşları,» diye yanıtlar Batının klasik (kuralcı) düşünürleri. Budizm ve Modern bilim evreni bir müzik olarak görür. Batı düşünürlerini okuduğumuzda zihnimizde beliren imgeyse katı, bakışımlı milyonlarca taş kareden oluşturularak penceresiz bir tapınağın duvarlarına sımsıkı yapıştırılmış mozaiklerden bir resimdir.

Dansçının zarif çevikliği ve kırk yıl sonra gelen mafsal romatizması - ikisi de iskeletin işlevleridir. Genç kız sağlam, bükülmez kemik yapısı sayesinde parmak ucunda uyumlu devimlerini yapar ve aynı kemikler paslandıklarında nineyi tekerlekli iskemleye bağlarlar. Karşılaştıracak olursak, bir uygarlığın sağlam desteği bireysel özgürlüğün ve yaratıcılığın başlıca koşuludur; ama aynı zamanda başlıca düşmanıdır. Yokluğunda dört başı mamur insanlar olamayacağımız şey, genellikle gelişmemizi engelleyen şeydir.

Mokşa ilacı üzerinde bir asırdır süren araştırmalar göstermiştir ki, sıradan insanlar da görsel ve hatta tam anlamıyla özgürleştirici deneyler yaşayabilirler. Bu bakımdan, yüksek bir uygarlık düzeyi oluşturan, ve böyle bir uygarlıkta yaşayan kadın ve erkekler sıradan insanlardan daha üstün değildirler. İleri düzeyde yaşam deneyi ve düşük simgesel anlatım bir arada bulunabilir. Pala'lı sanatçıların yarattıkları, kullandıkları simgelerle başka yerlerdeki sanatçıların simgeleri arasında büyük nitelik ayrılıkları yoktur. Ancak, mutluluk ve doygunluktan kaynaklandıkları için bizimkiler, büyük bir olasılıkla, doyumsuzluk ve bilgisizlik, zorbalık, savaş ve suçluluk duygusu geliştiren, suça iten boş inançların kurbanlarınca yaratılan trajik ya da ödünleyici simgelerden daha az etkileyici, estetik açıdan daha az doyurucudurlar.

Pala'nın üstünlüğü simgesel anlatımda değil, tüm sanatlardan daha yüce ve değerli olduğu halde herkesçe uygulanabilen bir sanattadır - yeterli yaşam deneyi edinme sanatında, insanlar ola-

rak içinde yaşadığımız tüm dünyaları daha yakından tanıma sanatında. Pala uygarlığı, diğer uygarlıkları değerlendirmede kullandığımız - ki onları da elimizde daha iyileri olmadığından kullanırız - ölçütlerle değerlendirilemez. Birkaç yetenekli sanatsal ya da düşünsel simge zanaatkârının yapıtlarına bakarak değerlendirilmemelidir. Hayır, ancak toplumun tüm üyelerinin, olağanüstülerin yanısıra sıradan kişilerin her koşulda ve zamanla sonsuzluğun her kesişmesinde edinebilecekleri ve edindikleri yaşam deneylerine göre değerlendirilmelidir.»

Telefon çalıyordu. Acaba bıraksa da çalsa mıydı, yoksa telefonu açıp arayana Dr. Robert'in evde olmadığını bildirmesi daha mı doğru olurdu? İkinci şıkta karar kılarak almaçı kaldırdı.

«Dr. MacPhail'in evi,» dedi, becerikli bir sekreter havasıyla. «Ancak doktor şu anda evde yok.»

«Aman ne iyi,» dedi telin uçundaki gür, soylu ses. «Nasılsınız mon cher Farnaby?»

Boş bulunup şaşıran Will kekeleyerek, aradığı için Majestelerine teşekkür etti.

«Demek, dün öğleden sonra sizi o sözde eriştirme törenlerinden birine götürmüşler,» dedi Rani.

Will, duygularını ele vermeyecek bir ses tonuyla, düşüncelerini açık etmeyecek bir sözcük bulacak kadar o ilk şaşkınlıktan sıyrılmıştı. «Çok ilginçti,» dedi.

«Evet, ilginç, ama yalnızca Gerçek Eriştirme Töreninin Küfür Dolu bir Karikatürü olarak,» dedi Rani, yergisini ve beğenisini belirten sözcüklerin baş harflerini olanca gücüyle vurgulayarak. «Bu adamlar, Doğal Düzen ile Doğaüstü Düzen arasındaki temel ayırımı bir türlü öğrenemediler.»

«Çok doğru,» diye ağzının içinde geveledi Will, «Çok doğru.»

«Ne dediniz?» diye sordu telin öbür ucundaki ses.

«Çok doğru,» diye yineledi Will, sesini yükselterek.

«Görüşüme katıldığınıza sevindim. Ancak, Doğalla Doğa-

üstü arasındaki ayrım her nekadar son derece önemliyse de, sizi bunları tartışmak için aramadım. Yo, hayır, çok daha ivedi bir konuyu görüşmek için aramıştım.»

«Petrol mü?»

«Petrol ya! dedi Rani. «Az önce, Rendang'daki Özel Temsilcimden çok kaygı verici bir bilgi aldım. Kendisi Çok Yetkili biridir,» diye ekledi, «ve bilgileri hep en güvenilir kaynaklardan alır.»

Will, Rendang dışişleri bakanlığında verilen o kokteyl partideki göz alıcı, bol madalyalı konuklardan hangisinin üçkâğıtçı dostlarını ki elbet Will de bunlardandı kazıklamış olabileceğini düşündü.

«Şu son birkaç gün içinde,» dedi Rani, «tam üç Büyük Avrupa ve Amerika Petrol Şirketinin temsilcileri Rendang Lobo' ya gelmişler. Bilgi kaynağımın söylediğine göre, Yönetimde Kilit Noktalarını Tutan ve ilerde Pala'nın petrol ayrıcalıklarının dağıtımında etkin olabilecek dört beş kişiyi tavlamaya çalışıyorlarmış.»

Will ayıplayarak dilini şaklattı.

«Alçaklık bu!» dedi Will.

Rani de bunun alçaklık olduğuna katılıyordu. Bundan dolayı Harekete Geçmeliydiler, hem de Bir an Önce. Bahu'dan, Will'in Lord Adelhyde'a yazdığını duymuştu. Kuşkusuz birkaç güne kadar yanıt alırlardı. Ama, birkaç gün sonra iş işten geçmiş olacaktı. Zaman çok Önemliydi. Hem, yalnızca rakip şirketler ortalığı karıştırdığından değil, aynı zamanda (Rani sesini akıl almaz bir nedenle iyice alçalttı) Başka Nedenlerden. «Hemen! Hemen!» diye uyarıyordu İçindeki Ses. «Hemen şimdi, hiç zaman yitirmeden!» Lord Adelhyde'a telgraf çekip durumu bildirmek gerekiyordu. (Sadık Bahu mesajı şifreli olarak Londra' daki Rendang elçiliği kanalıyla iletecekti) ve bu bilginin yanı sıra Adelhyde'dan Özel Muhabirine ivedi olarak Ortak Amaçlarına ulaşmalarını sağlama bağlamak için gerekli önlemleri al-

ma yetkisi vermesini istemeliydiler ve elbet, bu aşamada uygun önlemler parasal ağırlıklı olacaktı.

«Onun için,» diye sonuçlandırdı ses, «izninizle Bahu'ya telgrafı derhal çekmesini söyleyeceğim. İkimizin adına Bay Farnaby, Sizin ve Benim. Bunu onayladığınızı umarım, 'mon cher'»

Hiç de onaylamıyordu ama, Joe Adelhyde'a o mektubu bir kez yazdıktan sonra, karşı çıkmak için inandırıcı bir neden bulamadı. «Evet, elbette,» diye bağırdı, onu bu yanıtı vermekten kurtaracak bir seçenek arayışıyla, kararsızca duraksamasının yalanladığı coşkulu bir isteklilik gösterisiyle. «Herhalde yarın yanıt gelir,» diye ekledi.

«Bu akşam gelecek,» dedi Rani.

«Nasıl olur?»

«Tanrı'nın yardımıyla her şey olabilir.»

«Doğru,» dedi Will, «Çok haklısınız. Ama, yine de...»

«İçimdeki Sese güvenirim. «Bu Gece,» diyor. Ve, «Lord Adelhyde Bay Farnaby'ye *Carte Blanche** verecek,» diyor. «*Carte Blanche*,» diye yineledi, hoşnutlukla. «Bir de, 'Farnaby çok başarılı olacak,' diyor.»

«Sahi mi?» diye kuşkuyla sordu Will.

«Başarmak zorundasınız.»

«Zorunda mıyım?»

«Zorundasınız ya,» diye üsteledi Rani.

«Ama neden?»

«Çünkü Manevî Kalkınma Seferberliğini başlatma esinini Tanrı verdi bana.»

«Bunun konumuzla ne ilgisi olduğunu anlayamadım.»

«Belki size anlatmam doğru olmaz,» dedi. Derken, bir an duraksadıktan sonra, «Adam sende, neden anlatmayacakmışım! Eğer biz kazanırsak, Lord Adelhyde Seferberliğimizi tüm ola-

(*) Carte blanche: tam yetki.

naklarıyla destekleyeceğine söz verdi. Tanrı da bu Seferberliğin başarısını dilediğine göre, Biz mutlaka kazanacağız.»

«Mantığa bak, mantığa,» diye bağırmak geliyordu içinden, ama kendini tuttu. Bu kabalık olurdu. Ayrıca, konunun şaka kaldırır yanı kalmamıştı.

«Neyse, şimdi Bahu'yu aramalıyım,» dedi Rani. «A bientôt, sevgili Farnaby.» Telefonu kapattı.

Will omuzlarını silkerek kitabına döndü. Elinden başka ne gelirdi ki?

> İkicilik... Onsuz yüksek nitelikli yazın gelişemez. Onunlaysa, mutlu, iyi bir yaşam kesinlikle mümkün değildir.
>
> «Benim» dediğimizde, «ben» ayrık ve sürekli bir benliğin varlığını doğrular, «-im» ise varoluşun göreli ve değişken olduğu gerçeğini yadsır.
>
> Küçücük bir sözcük; oysa, koskoca bir yalan!
>
> Dinci ikiciler sonsuz derinliklerden kendi uydurdukları ruhları çağırırlar. İkici olmayan kişiyse onsuz derinlikleri kendi ruhuna çağırır, daha doğrusu, sonsuz derinliklerin zaten kendi ruhunda olduğunu bilir.

Yaklaşan bir arabanın homurtusu duyuldu, motor sustu, bir sessizlik oldu, derken çarpan bir kapı ve çakıl taşlarında, balkona çıkan basamaklarda ayak sesleri...

«Hazır mısın?» dedi Vijaya'nın gür sesi.

Will *Gerçek Üzerine Notlar*'ı bırakıp bambu bastonunu aldı ve ayağa kalkarak ön kapıya yürüdü.

«Hazırım ve yola çıkmak için sabırsızlanıyorum,» dedi, balkona çıkarak.

«Öyleyse hemen gidelim.» Vijaya Will'in koluna girdi. «Basamaklara dikkat et,» diye uyardı.

Baştan aşağı pembeler giymiş, boynuna ve kulaklarına kırmızı mercanlar takıştırmış kırk yaşlarında tombul, yuvarlak yüzlü bir kadın bekliyordu cipin yanında.

«Bu hanım Leela Rayo,» diye tanıştırdı Vijaya. «Kütüp-

hanecimiz, sekreterimiz, veznedarımız, kısaca her işe koşanımız. O olmasaydı yanmıştık.»

Will elsıkışırken, kadının çocukları büyüdüğünde hayır işlerine, ya da kültür uğraşlarına sarılan hanım hanımcık, ama tükenmez enerji sahibi İngiliz kadınlarının esmer bir benzeri olduğunu düşündü. Zavallıcıklar pek akıllı olmazlardı; ama öyle özverili, öyle bağlı, öyle iyilikseverdiler ki - ve ne çare, çok da sıkıcı!»

«Genç dostlarım Radha ve Ranga sizden söz etmişlerdi,» diye söze girdi Bayan Rao, nilüfer havuzunun yanından sarsıla zıplaya geçerek anayola çıkarlarken.

«Benim onları beğendiğim kadar, onların da beni beğendiğini umarım,» dedi Will.

Bayan Rao'nun yüzü hoşnutlukla aydınlandı. «Onları beğendiğinize sevindim!»

«Ranga çok akıllıdır,» diye söze karıştı Vijaya.

Bayan Rao ayrıntılı olarak Ranga'yı anlatmaya girişti. Adam içe kapanıklıkla dış dünya arasında ucu ucuna bir dengedeydi. Sürekli, Arhat'ların Nirvana'sına, ya da bilim adamlarının o düzenli salt soyutlama cennetine kaçma dürtüsüne kapılırdı - hem de ne güçlü bir dürtüydü o! Evet, sürekli bu dürtüyü duyar, ama çoğunlukla buna karşı koymayı başarırdı, çünkü Arhatbilim adamı Ranga'nın yanısıra bir başka Ranga daha vardı; sevecen, ona ulaşmanın yolunu bulduğunuzda, yaşamın somut gerçeklerini kabul etmeye, uyanmaya, ilgi göstermeye, yardımcı olmaya hazır bir Ranga. Gerek kendi açısından, gerek başkaları bakımından genç Radha gibi akıllı ve açıkyürekli, güleryüzlü ve sevecen, aşk ve mutluluk için yaratılmış bir kız bulması büyük bir şanstı. Bayan Rao, Ranga ve Radha'nın en sevgili öğrencileri olduğunu ekledi.

Bir tür Budist din okulu öğretmeni olmalı, diye düşünerek burun kıvırdı Will. Ve, bu işine bağlı, yardımsever kadının son altı yıldır kitaplıktaki görevlerinin yanısıra gençlere aşk-yogası dersleri vermekte olduğunu öğrenince çok şaşırdı. Üstelik, Mu-

rugan'ın ödünü patlatan ve doğal sınırları zorlayan sahiplenme duyguları içindeki Rani'yi tiksindiren yöntemlerle olmalı, diye düşündü Will. Kadını sorgulamak için ağzını açtı. Ancak, tepkileri başka türden hayırsever hanımlara göre koşullandırılmıştı. Sorular boğazına takılıp kaldı. Ve artık onları sormak için çok geç kalmıştı; Bayan Rao öbür uğraşını anlatmaya koyulmuştu bile.

«Bu iklimde kitaplarla ne büyük sorunlarımız olduğunu bir bilseniz!» diyordu. «Kâğıt çürür, yapıştırıcı erir, ciltler dağılır, böcekler kemirir. Edebiyat ve tropik bölge bir arada olmuyor.»

«Zaten, Büyük Raca'nıza inanacak olursak,» dedi Will; «Edebiyat, ikliminiz dışında pek çok yöresel özelliğinizle de bağdaşmaz: insanca dürüstlükle bağdaşmaz, düşünsel gerçekle uyuşmaz, bireyin ruh sağlığıyla ve iyi bir sosyal düzenle bağdaşmaz; sözün kısası, ikicilik, can alıcı çılgınlık, ulaşılmaz tutkular ve gereksiz suçluluk duygusu dışında hiçbir şeyle bağdaşmaz. Neyse, dert etmeyin,» diyerek ürkütücü biçimde sırıttı. «Albay Dipa her şeyi yoluna koyacak. Pala işgal edilip savaş, petrol ve ağır sanayi yerleşince, hiç kuşkusuz edebiyat ve tanrıbilimde altın çağınızı yaşayacaksınız.»

«Buna gülebilmek isterdim,» dedi Vijaya. «Ama ne yazık ki haklı olabilirsin. İçimden bir ses çocuklarımın senin dediklerinin gerçekleştiğini göreceklerini söylüyor.»

Cipi köyün girişinde bir kağnı ile yepyeni Japon malı bir kamyon arasına park ettiler ve inip yürümeye başladılar. Palmiyeler, papayalar ve ekmek ağaçlarıyla gölgeli bahçeler içinde sazdan yapılmış evlerin arasından geçerek merkezî bir pazaryerine ulaştılar. Will durdu, bambu bastonuna dayanarak çevresine bakındı. Alanın bir yanında pembe sıvalı, dört köşesi kuleli, Doğu rokokosunun çekici bir örneği - belediye sarayı olmalıydı - bir bina yer alıyordu. Alanın öte yanında, belediye sarayının tam karşısında kızılımsı taştan küçük bir tapınak yükseliyordu. Tapınağın ortasındaki kuleyi süsleyen kat kat yontular Buda'nın

şımarık çocukluk günlerinden aydınlanmasına kadar geçen süreçle ilgili söylenceleri betimliyorlardı. Bu iki anıt yapının arasındaki boşluğun yarıdan fazlasını koskocaman bir Hint inciri kaplamıştı. Girişik, gölgeli dalların altına yirmi kadar pazarcı tezgâhı kurulmuştu. Yeşil kubbedeki yarıklardan giren gün ışığı kâh bir dizi siyah-sarı su testisini, kâh gümüş bir bileziği, boyalı tahtadan bir oyuncağı, bir top desenli pamukluyu; kah bir meyve kümesini, bir kızın canlı çiçeklerle bezenmiş giysisini, kâh gülen dişlerin ve gözlerin ışıltısını, çıplak bir gövdenin sağlıklı altın rengini aydınlatmaktaydı.

«Herkes öyle sağlıklı görünüyor ki,» dedi Will, ulu ağacın altında, tezgâhlar arasında gezerlerken.

«Öyle görünüyorlar, çünkü gerçekten çok sağlıklılar,» dedi Bayan Rao.

«Ve her nasılsa, çok da mutlu.» Kalküta'da, Manila'da, Rendang Lobo'da gördüğü yüzler gelmişti aklına - ve açık konuşmak gerekirse, hergün Fleet sokağında, Strand'da karşılaştığı yüzler. «Kadınlar da,» dedi yüzleri inceleyerek, «evet, kadınlar bile mutlu görünüyorlar.»

«On çocukları yok da ondan,» diye açıkladı Bayan Rao.

«Benim geldiğim yerlerde de on çocukları yoktur,» dedi Will. «yine de... Düşkünlük izleri, ıstırap izleri.» Sırt çantasında bebeğini taşıyan gencecik bir anne için dilimlenerek güneşte kurutulmuş ekmek ağacı meyvesi tartan orta yaşlı bir pazarcı kadını izlemek için durakladı. «Bir tür parlaklık, canlılık var yüzlerde,» dedi sonunda.

«Bunun nedeni *Maithuna,*» dedi Bayan Rao kıvançla. «Aşk yogası.» Yüzü dinsel coşku ve meslek gururuyla parıldıyordu.

Hint incirinin gölgesinden kızgın güneşe çıktılar, yıpranmış basamakları tırmanarak loş tapınağa girdiler. Altın bir Bodhisattva olanca görkemiyle karanlığı yararak karşılarında belirdi. Solmuş çiçek ve tütsü kokuları duyuluyor, yontunun ardında biri bitmez tükenmez bir dua mırıldanıyordu. Çıplak ayaklı küçük

Mahayana Budizmi

bir kız yan kapılardan birinden sessizce içeri daldı, yetişkinlere hiç aldırmadan bir kedi çevikliğiyle sunağa tırmandı ve Buda'nın yukarı dönük avucuna beyaz orkidelerden bir demet koydu. Sonra, kocaman altın yüze bakarak birkaç sözcük mırıldandı, bir an gözlerini yumdu, yine bir şeyler fısıldadı, sonra döndü, çabucak aşağı indi ve kendi kendine bir ezgi mırıldanarak girdiği kapıdan dışarı çıktı.

«Çok hoş,» dedi Will, kızın arkasından bakarak. «Olağanüstü sevimli. Ama onun gibi bir çocuğu böyle davranmaya iten nedir? Ne tür bir dinin kurallarına bağlıdır?»

«Mahayana Budizminin yerel uyarlamasına ve büyük bir olasılıkla, biraz da Şiva tapıncına.»

«Siz aydınlar bu tür inançları destekler misiniz?»

«Ne destekleriz, ne de karşı çıkarız. Kabulleniriz. Tıpkı şu tavan oymasındaki örümcek ağını kabul ettiğimiz gibi. Örümceklerin yapısını düşünecek olursak, örümcek ağları kaçınılmazdır. İnsan yapısını göz önüne alınca, din olgusu da kaçınılmazdır. Örümcekler nasıl sinek tuzakları yapmadan edemezlerse, insanlar da simgeler yaratmadan duramazlar. İnsan beyni bunun için yaratılmıştır karmaşık yaşam deneylerini düzenli simgelere dönüştürmek için. Zaman zaman simgeler yaşam deneyinin ardındaki dış gerçekleri oldukça iyi yansıtırlar; işte bundan bilim ve sağduyu oluşur. Bazen de simgelerle dış gerçek arasında en ufak bir benzerlik olmaz; bundan da paranoya ve çılgınlık doğar. Genellikle gerçekle yanılsama birbirine karışır; bu da dini oluşturur. İyi din, kötü din - içkinin bileşimine bağlıdır bu. Örneğin, Dr. Andrew'un içinde yetiştiği türden Kalvencilikte bir bardak dolusu zehirli yanılsamaya yalnızca minicik bir kapak dolusu gerçek katılmıştır. Başka durumlarda karışım daha sağlıklıdır. Yarı yarıya, ya da altmışa kırk, hatta yetmişe otuz, gerçek ve dürüstlük ağır basar. Bizim modası geçmiş yerel dinimizin bileşiminde dikkati çekecek denli az zehir bulunur.»

Will başını eğdi. «Sevecenlik ve aydınlanma simgesine be-

yaz orkideler sunmak - evet, oldukça zararsız görünüyor. Dün gördüklerimden sonra, evrensel dansa ve kutsal birleşmelere karşı da söyleyecek sözüm yok.»

«Şunu bil ki,» dedi Vijaya, «bütün o gördüklerin zorunlu değildir. Herkese kendini geliştirme, daha ileri gitme olanağı tanınır. Kızın hangi dürtüyle davrandığını sormuştun. Söyleyeyim. Zihninin bir köşesinde gerçek bir insanla konuştuğuna inanıyor: orkideler sunarak isteklerini yerine getirmesi için kandırabileceği ulu, kutsal bir kişiyle. Ama *Amitabha*'nın yontusunun ardındaki derin simgelerin ve bu simgeleri oluşturan yaşam deneylerinin ayırdında olacak yaşta. Böylece, zihninin bir diğer bölümünde *Amitabha*'nın bir insan olmadığını biliyor. Dahası, duaları bazen gerçekleşiyorsa, bunun şu anlaşılmaz ruh-beden karışımı dünyamızda düşünceler üzerinde zihnimizi yeterince yoğunlaştırdığımızda bu düşüncelerin büyük bir olasılıkla gerçekleşme eğilimi göstermelerinden kaynaklandığını da biliyor. Bunları biliyor, çünkü bu gerçekler ona anlatılmış. Bu tapınağın onun inanmayı istediği gibi Buda'nın evi olmadığının da ayırdında. Biliyor ki burası onun bilinçaltının bir çizgesi - tavanında başaşağı sürünen kertenkeleleri ve her girintide hamamböcekleriyle karanlık, küçük bir hücre. Ama bu böceklenmiş karanlığın orta yerinde Aydınlanma var. Çocuğun yaptığı şeylerden biri de şu - farkında olmadan kendisi hakkında bazı gerçekler öğreniyor, eğer kendini tam karşıtına inanmaya zorlamazsa, o canlı küçücük zihninin aynı zamanda büyük «Z» ile Zihin olduğunu ortaya çıkartabileceğini anlıyor.»

«Bu gerçeği kavraması ne kadar sürer? Kendini yalanlara inandırmaktan ne zaman vazgeçer?»

«Gerçeği hiçbir zaman göremeyebilir. Bir çokları hiç göremez. Buna karşılık, birçokları da görür.»

Will'in koluna girerek onu Aydınlanma simgesinin ardındaki karanlığa doğru çekti. Yakaran ses daha belirginleşti ve gölgeler arasında belli belirsiz, sesin sahibi göründü belden

üstü çıplak, sürekli kımıldayan dudakları dışında *Amitabha*'nın altın yontusu denli hareketsiz, çok yaşlı bir adam.

«Ne okuyor?» diye sordu Will.

«Sanskritçe bir dua.»

Durmadan yinelenen yedi anlaşılmaz hece.

«Ah şu boş yineleme alışkanlığı!»

«Her zaman boş değildir,» diye karşı çıktı Bayan Rao. «Bazen bir işe yaradığı da olur.»

«İşe yarar,» diye açıkladı Vijaya, «ancak sözcüklerin anlamı, ya da çağrıştırdıklarından çok, sürekli yinelenmeleri önemlidir. Ha «Sepet sepet yumurta» dizesini yinelemişsin, ha «Om» «Kyrie Eleison» ya da «La İlahe İllallah» sözcüklerini, hepsi aynı kapıya çıkar. Çünkü «Sepet sepet yumurta»yı, ya da Allahın adını yinelerken kendinle uğraşamazsın. Ama şu işin bir sakıncası var. «Sepet sepet yumurta» seni yüceltebilir de batırır da: ya salt uyanmışlığın, bilinçliliğin Düşünce Yokluğuna yüceltir, ya da, aptallıktan ileri gelen düşünce yokluğuna batırır.»

«Anlaşılan, orkideli küçük dostumuza yineleme yöntemini öğütlemezdin?» dedi Will.

«Özellikle sinirli, ya da kaygılı değilse öğütlemezdim. O kız da ne sinirli, ne de kaygılı. Onu iyi tanırım; çocuklarımın oyun arkadaşıdır.»

«Öyleyse ona ne önerirdin?»

«Başka birçok şeyin yanısıra» dedi Vijaya, «birkaç yıl sonra, bizim şimdi göreceğimiz yere gitmesini.»

«Nereye?»

«Meditasyon odasına.»

Will, Vijaya'nın peşisıra kemerli bir kapıdan geçip kısa bir koridor boyunca yürüdü. Kalın perdeleri aralayarak geniş pencereleri muz ve ekmek ağaçlarıyla bezenmiş küçük bir bahçeye bakan beyaz badanalı büyücek bir odaya girdiler. Yere serpiştirilmiş birkaç minder dışında odada hiç eşya yoktu. Pencerenin karşısındaki duvarda büyük bir yağlıboya tablo asılıydı.

Will, resme önce şöyle bir baktı, derken iyice incelemek için yaklaştı.

«Aman tanrım!» dedi sonunda. «Kim yapmış bunu?»

«Gobind Singh.»

«Gobind Singh de kim?»

«Pala'nın gelmiş geçmiş en büyük peyzaj ressamı. Kırk sekizde öldü.»

«Neden dünya onu tanımıyor?»

«Çünkü yapıtlarına dışa satamayacak kadar çok değer veriyoruz.»

«Aferin size,» dedi Will. «Ama bizlere yazık değil mi?» Resme bir kez daha baktı. «Bu adam hiç Çin'de bulunmuş mu?»

«Hayır; ama Pala'ya yerleşmiş Kantonlu bir ressamın yanında yetişmiş. Ve elbet, Sung peyzajlarının pek çok örneklerini görmüş.»

«Yağlıboya kullanan ve ışık-gölge karşıtlıklarıyla etki yaratan bir Sung ustası,» dedi Will.

«Bu teknikleri Paris'te öğrenmiş. 1910'da. Vuillard'ın dostuydu.»

Will başını eğdi. «Resmin dokusundaki olağanüstü zenginlikten belli oluyor.» Sessizce resmi incelemeyi sürdürdü. «Neden bu resmi meditasyon odasına astınız?» diye sordu sonunda.

«Neden dersin?»

«Yoksa bu da zihnin çizemi, filan mı?»

«Tapınak çizemdir. Bu daha üstün bir şey. Gerçeğin resmi. Kişisel zihindeki Tüm Zihnin bir kır görünümüyle, resim beziyle ve resim yapma deneyiyle bağıntıları içinde canlandırılması. Söz aramızda resim batıda görünen vadiyi betimliyor. Enerji hatlarının bayırda gözden kaybolduğu şu açıdan yapılmış.»

«Şu bulutlara bak!» dedi Will. «Ya ışık!»

«Günbatımı öncesi,» diye açıkladı Vijaya. «Yağmur yeni dinmiş ve güneş her zamankinden daha parlak. Buluttan bir kubbe altında eğimli ışığın b olağandışı ışıltısıyla parlıyor; değdiği

her yüzeyi tutuşturan, her gölgeyi derinleştiren son, yokolmaya mahkum akşamüstü parıltısıyla.»

«Her gölgeyi derinleştiren,» diye içinden geçirdi Will, resme bakarak. Sıra dağları kapkara gölgelere boğan şu koskocaman, bir anakarayı andıran bulut kümesi; onun çevresinde bulut adacıklarının karaltıları; koyuyla daha koyu karanlık arasında körpe pirinç tarlalarının gözalıcı renkleri, sürülü toprağın içi ısıtan kırmızısı, çıplak kireçtaşlarının açıklı, koyulu tonları, bitkilerin görkemli koyu yeşilleri, elmasımsı ışıltıları. Ve vadinin orta yerinde sazdan evler - uzakta, küçücük; ama iyice belirgin, ayrıntılı, kusursuz ve derin anlamlar yüklü. Evet, çok anlamlı, ama bu anlamın niteliğini soracak olursanız.... Will, zihnindeki soruyu dile getirdi.

«Ne mi anlatıyorlar?» diye Will'in sorusunu yineledi Vijaya. «Ne iseler onu. Dağlar, bulutlar, ışık ve gölge oyunları da öyle. İşte, bu nedenle bu resim gerçek bir dinsel imge. Sözde dinsel resimler hep kendi dışlarında bir gerçeği anlatmaya çalışırlar, betimlediklerinin ötesinde bir şeyleri fizikötesi bir saçmayı, yöresel tanrıbilimin aptal bir dogmasını. Gerçek dinsel imgelerse özlerinde anlamlıdırlar. Ve biz de bu nedenle meditasyon odamıza bu tür resimler asarız.»

«Hep peyzajları mı yeğlersiniz?»

«Hemen her zaman. Peyzajlar insanlara gerçekte kim olduklarını anımsatırlar.»

«Bir ermişin, ya da kurtarıcının yaşam kesitleri de aynı işlevi görmez mi?»

Vijaya başını salladı. «Sorun, öznelle nesnel arasındaki ayrımda. İsa'nın ya da Buda'nın resmi bir Davranışçının gözlemlerinin bir tanrıbilimci tarafından yorumlanmasından ibarettir. Oysa, bu tür bir peyzaja J.B. Watson'un gözleri, ya da Thomas Acquinas'ın zihniyle bakmamız ruhbilimsel açıdan olanaksızdır. Bu resim bizi bu anı yaşamaya zorlar; öz varlığımızın bilincine ulaşmamızı sağlar.»

«Öz varlık bilincine mi?»

«Evet, öz varlık bilincine,» diye üsteledi Vijaya. «Bu vadi görünümü aslında kişisel zihnin ve kişisel tarihçenin altında ve üstündeki düzlemlerde varolan Tüm Zihnin görünümünden başka bir şey değildir. Gizemli karaltılar; oysa bu karanlık yaşamla cıvıl cıvıl. Bir ışık kıyameti; ve bu ışık, derme çatma evlerden, ağaçlardan, çayırlardan, bulutların arasındaki mavilik-lerden aynı parlaklıkta yansıyor. Şu gerçeği yadsımak için elimizden geleni ardımıza koymayız, ama yine de onu değiştiremeyiz: insanoğlu doğa denli kutsal, Boşluk denli sonsuzdur. Tam bir tanrıbilimci gibi konuştum, oysa bugüne dek kavramlar kimseyi kurtarmamış. İyisi mi, verilerden, somut gerçeklerden sapmayalım.» Parmağıyla resmi gösterdi. «İşte sana yarı ışıkta, yarı gölgede, gizemli bir köy gerçeği. Çivit mavisi dağlar ve onların üstünde olağanüstü bulut dağları gerçeği. Gökte mavi göller, yerde, güneşe boğulmuş topraklarda açık yeşil, çiğ kırmızı göller gerçeği. Önde bir çayır, bayır sırtında bambular, uzaklarda doruklar ve dorukların iki bin ayak altında, vadi tabanında gülünç, küçücük evler gerçeği. Uzaklık,» diye ekledi, «bu resimde uzaklık gerçeğinin ne büyük bir ustalıkla dile getirildiğine dikkat et - peyzajları en gerçek dinsel resimler saymamızın bir nedeni de bu.»

«Uzaklık, derinlik, görünüme gizem, büyü kattığı için mi?»

«Hayır, gerçeklik kattığı için. Uzaklık, bize evrende insanoğlundan başka şeyler de olduğunu anımsatır; insanların bile göründüklerinden çok daha derinlikli olduklarını anımsatır. Zihnimizde, bu resimde görülen geniş alanlar denli büyük boşluklar olduğunu anlatır. Uzaklığın, iç uzaklığın, dış uzaklığın, zamanda ve uzayda uzaklığın yaşanarak özümsenmesi - bu ilk ve başlıca dinsel yaşam deneyidir. «Ey yaşamda ölüm, yitip giden günlerimiz» - ve ey artık «burası» olmayan yerler, o sayısız yerler! Geçmişte kalan zevkler, acılar, içgörüler anılarımızda bütün canlılığıyla yaşayan ölüler, yeniden doğma umutları olmayan ölüler... Ve, şu vadideki köy, gölgeler arasında bile açıkça

seçilebilen, gerçekliği kuşku götürmez, oysa erişilmez, her şeyden kopuk şu köy. Bu tür bir resim insanın varoluşun özündeki geçiciliği, her varlığı saran yokluk uçurumlarını kabullenebilme yeteneğinin kanıtıdır. Bence,» diye ekledi Vijaya, «Batı sanatının en berbat özelliği iki boyutluluğu, evrensel uzaklık gerçeğini yansıtmamakta direnmesi. Soyut resim, renkleriyle göz doldurabilir, dahası, yüceltilmiş bir Rorschach lekesi işlevi de görebilir. Herkes onda kendi korkularının, tutkularının, nefretinin ve düşlerinin simgesel bir dışavurumunu bulabilir. Ama, zihnimiz doğadaki dış uzaklıklarla, ya da, şu anda incelemekte olduğumuz şu peyzajda bir araya gelen eşzamanlılık iç ve dış uzaklıklarla karşılaştığında, kendi içimizde bulduğumuz insanı aşar - yoksa, «tümüyle insana özgü gerçeklerin dışında kalan» mı demeli gerçekleri bulabilir miyiz? Bildiğim kadarıyla ne ben, ne de başkaları, sizin soyutlamalarınızda bu resmin ortaya koyduğu gerçekleri bulamayız. Demek ki, Batıda pek moda olan soyut, öznel dışavurumculuk özünde dine aykırıdır - ve şunu da eklemeliyim ki, bu akımın en iyi örnekleri bile çok sıkıcı, son derece değersizdir.»

«Buraya sık sık gelir misin?» diye sordu Will, kısa bir sessizlikten sonra.

«Canım ne zaman yalnız meditasyon yapmaktansa, topluluk içinde meditasyon yapmak isterse.»

«Yani?.»

«Haftada bir, filan. Ama, elbet bazıları daha sık toplu meditasyon yaparlar, bazıları da çok daha seyrek, ya da hiç. Kişinin yapısına bağlıdır bu. Örneğin, Susila - o yalnızlığı yeğler; bunun için de meditasyon odasına pek uğramaz. Buna karşılık Shanta (yani karım) hemen her gün buraya uğramadan edemez.»

«Ben de,» dedi Bayan Rao. «Ama bu çok doğal,» diye gülerek ekledi. «Şişman insanlar arkadaşlıktan hoşlanırlar - derin düşüncedeyken bile...»

«Bu resim üzerinde mi düşünürsünüz?»

«Üzerinde değil. Ondan öteye düşünürüz, bilmem anlatabildim mi? En doğrusu, ona koşut düşünürüz. Ben ona bakarım, başkaları da bakar ve resim hepimize gerçekte kim olup, kim olmadığımızı ve olmadığımız kişinin nasıl gerçek, özvarlığımıza dönüşebileceğini anımsatır.»

«Bu anlattıklarınızla, dün Şiva tapınağında gördüklerim arasında bir bağlantı var mı?» diye sorguladı Will.

«Olmaz olur mu!» dedi Bayan Rao. «Mokşa ilacıyla varılan yer, meditasyonla varılan yerdir.»

«Öyleyse meditasyona ne gerek var?»

«Yemek yemeye ne gerek var, diye sorsaydınız bari!»

«Ama sizce yemek mokşa ilacı değil mi?»

«Mokşa ilacı bir yemek şölenidir,» diye belirtti Bayan Rao. «İşte bu nedenle meditasyon gereklidir. Her gün şölen olmaz. Hem çok doyarsınız, hem de çok zaman alır. Üstelik şölenleri ancak o işin uzmanları düzenler; şölen hazırlıklarına sizin bir katkınız olmaz. Oysa günlük yemeklerinizi kendiniz pişirirsiniz. Mokşa ilacı size arada sırada tanınan bir ayrıcalık, bir tür armağandır.»

«Dinbilimsel terimlerle anlatacak olursak,» dedi Vijaya, «mokşa ilacı kişiyi bedelsiz kayralara hazırlar gizem öncesi düş-görüntülere, ya da tüm görkemiyle gizem yaşantısına. Meditasyonsa bu bedelsiz kayralarla işbirliği yöntemlerinden biridir.»

«Bu işbirliğini nasıl sağlar?»

«Göz kamaştıran, esritici içgörüleri sürekli, yerleşik aydınlanmaya dönüştüren bilinç halini geliştirerek. Bilinçaltı dürtülerin zoruyla yaptığımız tüm çirkin, saçma, gelişmemize ket vuran davranışları yapamayacak denli öz varlık bilincine ulaşmamızı sağlayarak.»

«Yani, daha mı akıllı olmanızı sağlar?»

«Bilim. ya da mantıklı uslamlama düzlemlerinde değil de, daha anlamlı somut yaşantı ve kişisel ilişki düzlemlerinde daha akıllı olmamızı sağlar.»

«Evet ya, kişi başka bakımlardan çok aptal olsa bile, Vijaya'nın belirttiği düzlemlerde daha akıllı olmasını sağlar,» dedi Bayan Rao. Eliyle başına vurarak konuşmayı sürdürdü. «Belli konularda Dr. Robert ve Vijaya ile aşık atamayacak denli aptalım - genetikten, biyokimyadan, felsefeden hiç anlamam. Resme, şiire, oyunculuğa da yeteneğim yoktur. Evet, ne yetenekliyim, ne de akıllı. Bu koşullarda aşağılık duygusuna kapılmam, çöküntü içinde olmam gerekir. Ama gerçekte ruh sağlığım yerinde tümüyle mokşa ilacı ve meditasyon sayesinde. Ne yetenek, ne akıl. Ama yaşamak, insanları anlayarak onlara yardım etmek söz konusu olduğunda, gittikçe daha büyük duyarlılık, daha yetkin bir beceri kazanıyorum. Özellikle Vijaya'nın bedelsiz kayralar diye tanımladığı konularda...» Bir an duraksadı. «Dünyanın en yetenekli insanı olsanız bile bana verileni değişmezdim sizinle. Öyle değil mi Vijaya?»

«Çok doğru.»

Kadın Will'e döndü. «Görüyorsunuz ya, Bay Farnaby, Pala tam bir aptallar cenneti. Ülkümüz çoğunluğun mutluluğu ve çoğunluk biz aptallarda. Dr. Robert, Vijaya ve sevgili Ranga gibilerin üstünlüğünü kabul ederiz, yeteneklerinin önemini yadsımayız. Ama, bizim yeteneklerimizin de en az onlarınki kadar önemli olduğuna inanırız. Onları kıskanmayız, çünkü hepimize verilenler eş değerdedir. Hatta bazen bize verilenler daha bile değerlidir.»

«Doğru, bazen daha bile değerlidirler,» diye Bayan Rao'ya katıldı Vijaya. «Simge kullanma yeteneği olan kişi, simge kullanmayı sürekli bir alışkanlığa dönüştürme eğilimindedir. Sürekli simge kullanımıysa somut yaşantıyı ve zihnin bedelsiz kayralara açılmasını engeller.»

«Gördüğünüz gibi, bize acımanız için hiçbir neden yok,» dedi Bayan Rao. Saatine baktı. «Eyvah, Dillip beni yemeğe bekleyecekti. Acele etmezsem geç kalacağım.»

Hızlı adımlarla kapıya seyirtti.

«Zaman, zaman, zaman,» diye dalga geçti Will. «Meditas-

yonla zamanın aşıldığı bu odada bile zaman. Gözümüzün yaşına bakmadan sonsuzluğu bölen yemek zamanı.» Güldü. «Sakın olumlu yanıtlara kulak asma. Yaşamın niteliği olumsuzdur.

Bayan Rao kapıda durakladı, dönüp Will'e baktı.

«Bazen de sonsuzluk zamanın içine dalıverir - yemek zamanının içine bile. Haydi, hoşça kalın.»

«Acaba hangisi daha iyi,» diye yüksek sesle düşündü Will, Vijaya'nın ardısıra karanlık tapınaktan kızgın öğle güneşine çıkarken. «Acaba hangisi daha iyi: akıllılar arasında bir aptal olmak mı, yoksa çılgınlar arasında akıllı olmak mı?

Zaman = Sonsuzluk üzerine kısa...

12

«İşte geldik,» dedi Vijaya, pazar yerinden aşağı inen kısa yokuşun sonuna vardıklarında. Saz örgü kapıyı açarak konuğunu küçük bir bahçeye buyur etti. Bahçenin dibinde kısa direklerle yerden yükseltilmiş, küçük, saz damlı bir ev vardı.

Evin arkasından sarı bir köpek fırladı, çılgın gibi havlayarak, zıplayıp kuyruk sallayarak gelenleri karşıladı. Derken, birden beyaz yanaklı, parlak simsiyah gagalı bir papağan çıktı ortaya, çığlıklar atarak, hızla kanat çırparak Vijaya'nın omuzuna kondu.

«Seninle papağanlar, Mary Sarojini'yle papağanlar... Bakıyorum hayvanlarla aranız pek iyi.»

Vijaya başıyla Will'i onayladı. «Hayvanların Tanrıbilimcileri olsaydı, Şeytana inanmak için neden bulamayacakları tek ülke herhalde Pala olurdu. Elbet diğer yerlerde hayvanlar için Şeytan, insan türüdür.»

Basamaklardan taraçaya çıktılar, açık ön kapıdan oturma odasına girdiler. Pencerenin yanında, alçak bir koltukta, maviler giymiş genç bir kadın bebeğini emziriyordu. Geniş alınlı, sivri çeneli yürek biçimi yüzünü kaldırarak onlara tatlı tatlı gülümsedi.

«Will Farnaby'yi getirdim,» dedi Vijaya, eğilip kadını öperek.

Shanta boştaki elini yabancıya uzattı.

«Umarım Bay Farnaby doğallığa karşı değildir,» dedi. Be-

bek, annesinin sözlerini haklı çıkarmak istercesine ağzını kahverengi meme başından çekerek geğirdi. Dudaklarının arasında beyaz bir süt kabarcığı belirerek, büyüdü ve patladı. Bir kez daha geğirdi, sonra yeniden meme emmeğe başladı. «Sekiz aylık olmasına karşın,» dedi kadın, «Rama'nın sofrabaşı görgüsü hâlâ pek ilkel.»

«Ne güzel bir bebek,» dedi Will, nazikçe. Aslında bebeklere pek düşkün değildi; üstüste gelerek Molly'yi umutsuzluğa iten, analık düşlerini yıkan düşükleri memnunlukla karşılamıştı. «Kime benzeyecek dersiniz size mi, Vijaya'ya mı?»

Shanta bir kahkaha patlattı, Vijaya da bir perde aşağıdan gürleyerek ona katıldı.

«Vijaya'ya benzemeyeceği kesin,» dedi kadın.

«Ama neden?»

«Çünkü kalıtımından ben sorumlu değilim,» diye açıkladı Vijaya.

«Başka bir deyişle, Rama Vijaya'nın oğlu değil.»

Will şaşkınlıkla gülen yüzlere baktı, sonra omuzlarını silkti. «Bir şey anladımsa arap olayım.»

«Dört yıl önce tıpatıp Vijaya'ya benzeyen ikizler doğurdum. Bu kez bir değişiklik olsun istedik. Ailemizi yepyeni bir beden ve ruh yapısıyla zenginleştirelim dedik. Gobind Singh'i duymuşluğunuz var mı?»

«Az önce Vijaya meditasyon odasında bir yapıtını göstermişti bana.»

«İşte, Rama'ya baba olarak onu seçtik.»

«Ama onun öldüğünü sanıyordum.»

Shanta başıyla Will'i doğruladı. «Yine de ruhu hâlâ aramızda.»

«Ne demek istiyorsunuz?»

«D.D. ve Y.D.»

«Derin Dondurucu ve Yapay Döllenme demek istiyor.»

«Oh, anlıyorum.»

«Aslında,» dedi Vijaya, «Y.D. yöntemlerini sizlerden yirmi

yıl kadar önce bulmuştuk. Ancak, yeterli elektrik ve güvenilebilir soğutucular olmaksızın bulgularımızı uygulamaya koyamazdık. Yirmilerin sonunda bu iki önkoşul sağlandı. O günden beri Y.D.'yi yaygın olarak uygularız.»

«Anlayacağınız,» diye söze karıştı Shanta, «bebeğim büyüdüğünde iyi bir ressam olabilir- elbet, bu tür bir yeteneğin kalıtsal olması koşuluyla. Resime yeteneği olmasa da, hem dış görünümü, hem de iç organları bize ve kardeşlerine oranla daha sağlıklı olacak. Bu da hepimiz açısından çok ilginç ve eğitsel bir deney.»

«Bu yapay döllenme işine kalkışanlar çok mu?» diye sordu Will.

«Sayıları gittikçe artmakta. Üçüncü bir çocuk isteyen ailelerin hemen hemen tümü Y.D.'ye başvurur. Hatta, iki çocukta kalmak isteyenlerin bile bir bölümünü sayabiliriz. Ailemi ele alım. Babamın soyunda şeker varmış. Bunun için annemle babam her iki çocuklarını da yapay döllenme yoluyla yapmayı yeğlemişler. Ağabeyim üç kuşaktır dansçı bir soydan gelir; bense, kalıtsal olarak Dr. Robert'in birinci dereceden kardeş çocuğu Malcolm Chacravarti MacPhail'in, yani Büyük Racamızın özel yazmanının kızıyım.»

«Kalıtsal babası aynı zamanda Pala'nın en büyük tarihçisidir,» diye ekledi Vijaya. «Chacravarti MacPhail kendi kuşağının en yeteneklilerindendi.»

Will önce Shanta'ya, sonra Vijaya'ya baktı.

«Peki, bu yetenek kalıtımla aktarıldı mı?»

«Ne demezsin,» diye onu yanıtladı Vijaya. «Erkek olarak üstünlüğümü korumakta büyük güçlüklerle karşılaşıyorum. Shanta benden çok daha akıllı; allahtan kaba kuvvetimle baş edemiyor.»

«Kaba kuvvetmiş!» diye alayla burun kıvırdı Shanta. «Kaba kuvvet... Delilah adlı genç bir kadınla ilgili bir öykü olacaktı...»

«Söz aramızda,» diye duymazdan gelerek sözünü sürdürdü

Vijaya, «Shanta'nın tam otuz iki üvey erkek kardeşi ve yirmi dokuz üvey kız kardeşi vardır. Bunların üçte biriyse olağanüstü akıllıdır.»

«Demek amacınız ırkınızı arıtmak?»

«Kesinlikle öyle. Bir yüzyıla kalmadan ortalama zeka ölçümümüz yüz on beşi bulacak.»

«Buna karşılık, bugünkü gelişmelere bakılırsa, bizimki seksen beşe düşecek. Tıp alanında ilerleme kalıtımsal bozuklukların korunarak kuşaktan kuşağa aktarılmasına yol açıyor. Geleceğin diktatörlerinin ekmeğine yağ sürüyoruz.» Feleğin ettiği oyun karşısında kahkahalarını tutamadı. Derken, kısa bir suskunluktan sonra sordu, «Törel ve dinsel açıdan Y.D.'ye karşı tutum nedir?»

«İlk günlerde,» diye anlattı Vijaya, «birçok kişi törel ve dinsel gerekçelerle bu uygulamaya karşı çıktılar. Ama, Y.D. nin olumlu yanları açıkça tanıtlandığından beri, pek çok evli çift baba soyundan gelebilecek özür ve çarpıklıkları bile bile çocuklarına aktarmaktansa üstün nitelikli çocuklar dünyaya getirmeyi yeğliyor. Bu arada, tanrıbilimcilerimiz de boş durmuyorlar elbet. Y.D.'nin yeniden doğum ve evrensel gerekircilik kuramlarıyla çatışmadığını kanıtladılar. Dinine bağlı babalar artık eşlerinin çocuklarına ve onlardan üreyecek kuşaklara daha iyi bir yazgı sağlamış olmanın erincini duyuyorlar.»

«Daha iyi bir yazgı mı?»

«Evet, çünkü bu çocuklar tohumlarında daha sağlıklı bir soyun kalıtımını taşıyorlar. Soylarının daha sağlıklı olmasıysa, daha iyi bir Karmaya sahip olduklarını gösterir. Üstün tohumlar bir merkez bankasında korunur. Her çeşit beden yapısını ve kişilik özelliğini örnekleyen üstün tohumlarımız bulunur. Sizin çevre koşullarınız çoğu insanın kalıtımına gereken özen ortamını sağlayamaz. Bizdeyse bu özen gösterilir. Ayrıca, 1870'lerden günümüze soyağaçlarını ve fizyolojik ölçümleri içeren belgeliklerimiz vardır. Gördüğünüz gibi karanlıkta, bilinçsizce çabalamıyoruz. Örneğin, Gobind Singh'in anneannesinin yetenekli bir

medyum olduğunu, doksan altı yaşına dek yaşadığını biliyoruz.»

«Yani,» dedi Shanta, «ailemizde yüzlük bir önbilili olabilir.» Bebek yine geğirdi. Shanta güldü. «İşte size Tanrısal esin - ama elbet, tüm Tanrısal esinler gibi anlaşılmaz.» Vijaya'ya döndü. «Zamanında yemek istiyorsan gidip bir şeyler hazırlamalısın. Rama beni en azından on dakika daha oyalar.»

Vijaya kalktı, bir eliyle karısının omuzunu tuttu, öbür eliyle bebeğin esmer sırtını sevgiyle sıvazladı.

Shanta eğildi, yanağını çocuğun ipeksi başına sürttü. «Ah babası,» diye fısıldadı. «Tatlı babacığı.»

Vijaya son, sevecen bir şaplaktan sonra dikeldi. «Hayvanlarla aramızın nasıl bu denli iyi olduğunu merak ediyordun,» dedi Will'e. «Bak, göstereyim,» Elini kaldırdı. «Polly, Polly.» İri papağan omuzundan işaret parmağına geçti. «Polly iyi bir kuş,» diye mırıldanmaya başladı. «Polly çok iyi bir kuş.» Papağan bebekle aynı düzeye gelene dek elini indirdi. Elini yavaşça ileri geri kımıldatınca papağanın tüyleri esmer bebek tenine sürtündü. «Polly çok iyi bir kuş,» diye yineledi. «Polly cici.»

Papağan kesik kesik güldü, sonra Vijaya'nın parmağındaki tüneğinden öne uzandı, bebeğin minicik kulağını hafifçe gagaladı.

«Aman ne cici kuş,» diye mırıldandı Shanta, Vijaya'nın nakaratına katılarak. «Aman ne tatlı kuş.»

«Dr. Andrew Melampus'ta doğabilimci olarak çalıştığı sırada öğrenmiş bu yöntemi. Yeni Gine'nin kuzeyinde bir kabileden. Uygarlıkları Taşdevri uygarlığıymış; yine de siz Hristiyanlar ve biz Budistler gibi onlar da sevgiye inanıyorlarmış. Hem, sizden ve bizden farklı olarak bu inançlarını gerçekleştirecek birtakım kolay uygulanabilir yöntemler geliştirmişler. Bu gördüğün en başarılı buluşlarından biriymiş. Bebeği beslerken okşa; aldığı haz iki kat artar. Sonra, bir yandan emzirip, diğer yandan okşarken, ona sevmesini istediğin insanı, ya da hayvanı göster. Bedenlerini birbirine sürt; bebek ve sevilmesini istediğin

şey arasında sıcak bir bedensel yakınlaşma yarat. Bir yandan da «iyi», «cici» gibi birtakım sevgi sözcüklerini yinele. Bebek önceleri yalnızca sesinin tonunu anlayacaktır. Sonradan, konuşmayı söktüğünde, sözcüklerin anlamını da kavrar. Yemek artı okşayış artı dokunuş artı «iyi», eşittir sevgi. Sevgiyse hazla, doyumla özdeştir.»

«Su katılmamış Pavlov yöntemi.»

«Ama çok iyi bir amaca yönelik Pavlov. Arkadaş canlısı olabilmek, özgüven ve sevecenlik kazanabilmek için Pavlov. Oysa sizler Pavlov koşullandırmasını bir beyin yıkama aracı olarak kullanıyorsunuz. Sigara, votka ve milliyetçilik satmak için. Zorbaların, generallerin, parababalarının çıkarlarını gözetmek için.»

Sarı köpek ilgiyi üzerine çekmek için yanlarına yanaştı ve erişebildiği her canlıyı ayırım gözetmeksizin yalamaya başladı- Shanta'nın kolunu, Vijaya'nın elini, papağanın ayaklarını, bebeğin sırtını... Shanta Köpeği yanına çekerek bebeği onun tüylü sağrısına sürttü.

«Bak, bu da tatlı, cici bir köpek.» dedi. «Toby, cici Toby.»

Will güldü. «Ne dersiniz, acaba ben de oyuna katılsam mı?»

«Ben de size bunu önerecektim,» dedi Shanta, «ama oyunumuzu saçma bulmanızdan çekindim.»

«Yerimi alabilirsin,» dedi Vijaya. «Ben gidip yemeğe bakayım.»

Elinde papağanla mutfağa açılan kapıdan çıktı. Will koltuğunu öne çekerek eğildi, bebeğin küçücük bedenini okşamaya başladı.

«Bu da bir adam,» diye fısıldadı Shanta. «Bak ne cici bir adam bebeğim. Cici adam.»

«Keşke dediğiniz gibi olsaydım!» dedi Will, yerinmeli bir gülümsemeyle.

«Ama burada ve bu anda dediğim gibisiniz.» Sonra, çocuğun üzerine eğilerek, «Bak ne iyi bir adam,» dedi. «İyi çok iyi bir adam.»

Will kadının mutlu, gülen yüzüne baktı, parmak uçlarında küçücük bebek bedeninin pürüzsüzlüğünü, sıcaklığını duydu. İyi, iyi, iyi... Bu iyiyi o da tatmış olabilirdi, ama ancak yaşamının o anlamsız ve iğrenç gerçekleri bambaşka olmuş olsaydı. Öyleyse, olumluluğu yadsımalı, şu anda olduğu gibi su götürmez bir gerçek olduğunda bile. Önündeki sahneye başka bir değerler sistemine göre ayarlanmış gözlerle bakmaya zorladı kendini ve bu kez Memling sunak süslemelerinin bir karikatürünü gördü. «Çocuk, Köpek ve bir Tanışla Madonna.» Ve birden, varlığının derinliklerinde, Bay Bahu'nun bu insanlara beslediği büyük nefretin nedenleri aydınlanıverdi. Onları neden - ve elbet, alışıldığı üzere Tanrı adına yok etmeye kararlı olduğunu kavradı.

«İyi,» diye fısıldıyordu Shanta bebeğine, «iyi, iyi, iyi.»

Fazla iyi olmak onların suçu buydu. Hoşgörülür gibi değildi. Oysa ne kadar da değerli bir şeydi! Ve bu iyiliğe katılabilmeyi öyle çok isterdi ki! Duygusallık işte! diye payladı kendini, sonra sesini yükselterek, «İyi, iyi, iyi,» diye alayla Shanta'yı taklit etti. «Peki, bu çocuk büyüyüp de birçok şeyin ve insanın iliklerine kadar kötü, kötü, kötü olduğunu görünce ne olacak?»

«İyilik yapan iyilik bulur,» dedi Shanta.

«Evet, ama yalnız iyilerden. Ya açgözlüler, zorbalar, doyumsuzlar ve küskünler? Onlarca iyilik güçsüzlük belirtisidir, sömürüye, eziciliğe, sonuçlarından çekinmeden öç almaya açık bir çağrıdır.»

«Yine de bazı şeyleri göze alabilmeli, bir yerden başlamalıyız. Allahtan, kimse ölümsüz değil. Dolana, zorbalığa, hınca koşullanmış kişiler bir gün gelip ölecek. Evet, onlar ölecekler ve iyiliğe koşullanmış kadın ve erkekler alacak yerlerini. Bizde bu iş böyle oldu, sizde de olabilir.»

«Doğru, olabilir,» diye kadına katıldı Will, «Ama bombaları, milliyetçiliği, ve her yıl dünya nüfusuna eklenen elli milyon insanı düşünürsek, olmayacağı kesin.»

«Bu yolda çaba göstermeden nasıl bu denli emin olabilirsiniz?»

«Dünyamızın bugünkü koşulları değişmedikçe kimse çaba göstermez. Ve elbet, bizler çaba göstermedikçe dünyamızın bu günkü durumu değişemez. Çabalayıp, en azından sizin kadar başarılı olmadıkça. Böylece yine soruma döndük: İyi, iyi, iyi, Pala'da bile pek çok kötü, kötü olduğunu anlayınca ne olacak? Bu gerçekle karşılaşan çocuklar büyük sarsıntılar geçirmezler mi?»

«Bu sarsıntılara karşı bağışıklık kazanmalarına çalışırız.»

«Nasıl? Küçüklüklerinde onlara yaşamı zehir ederek mi?»

«Hayır. Gerçekleri göstererek. Onlara sevgi ve özgüven öğretiriz, ama aynı zamanda gerçeğin tüm yönleriyle karşı karşıya gelmelerini sağlarız. Ve, onlara sorumluluk yükleriz. Pala'nın cennet bahçesi, ya da Kokain Ülkesi olmadığını iyice anlarlar. Adamız iyidir, güzeldir, ama bu niteliklerin korunabilmesi için herkesin ortak çaba göstermesi, doğru, dürüst davranması gerekir. Hem, yaşam gerçekleri değiştirilemez. Bu adada bile.»

«Ya uçurumda karşıma çıkan o kan dondurucu yılanlara benzer yaşam gerçekleri? Siz istediğiniz kadar «İyi, iyi, iyi,» deyin; yılanlar yine de ısıracaktır.»

«Yine de ısırabilirler, demek istiyorsunuz herhalde. Belki de ısırmazlar.»

«Neden ısırmayacaklarmış?»

«Şuna bir bakın,» dedi Shanta. Will başını döndürdü. Kadın arkasındaki duvarda bir girintiyi gösteriyordu. Girintinin içinde, yivli silindir biçiminde bir taban üstüne oturtulmuş taştan bir Buda yontusu vardı. Yontunun başı üstünde kurşun biçimli bir gölgelik arkaya doğru enli bir sütun oluşturarak tabanla birleşiyordu. «Bu, araştırma merkezindeki Buda'nın küçültülmüş bir kopyasıdır- hani, nilüfer havuzunun orada koskocaman bir yontu var ya, işte onun.»

«Biliyorum, çok görkemli bir yapıt,» dedi Will. «Özellikle Buda'nın yüz ifadesi uyanıp aydınlanmanın nasıl bir şey oldu-

ğunu başarıyla yansıtıyor. Ama bu konunun yılanlarla ne ilişkisi var?»

«Dikkatli bak.»

Will baktı. «Dikkate değer bir şey göremedim.»

«Daha dikkatli bak.»

Saniyeler geçti. Derken Will beklenmedik, hatta tedirgin edici bir şey farkederek, sarsıldı. Yivli sütun aslında koskocaman, çöreklenmiş bir yılandı, Buda'nın altında oturduğu gölgelikse dev kobra yılanının başıydı.

«Aman Tanrım!» dedi. «Daha önce farkına varmamıştım. İnsan ne kadar da kör olabiliyor.»

«Buda'yı bu konumda ilk görüşün mü?»

«Evet, ilk. Bunun bir öyküsü var mı?»

Shanta başıyla doğruladı. «Çok sevdiğim bir öyküdür. Bodhi ağacını duymuş olmalısınız.»

«Evet, duydum.»

«Gotama'nın Aydınlanma süresince altında oturduğu tek ağaç o değildir. Bodhi ağacından sonra, yedi gün boyunca bir Hint İncirinin altında oturmuştur. Bu ağaca Keçi Çobanı ağacı denir. Daha sonra da Mukalinda ağacına geçer.»

«Mukalinda kimdi?»

«Mukalinda yılanların kralıydı ve o da bir Tanrı olduğundan Aydınlanmanın ayırdındaydı. Buda ağacın altına oturunca, Yılanlar Kralı metrelerce uzunluktaki gövdesiyle deliğinden çıkarak Bilgeliğe Doğanın saygılarını sundu. Derken Batı'dan güçlü bir rüzgâr esti, büyük bir fırtına patladı. Kutsal Kobra, kutsallığın da ötesindeki adamın gövdesini kıvrımlarıyla sardı, başını onun başı üstüne bir yaygı gibi yayarak yedi günlük derin düşünce boyunca Buda'yı rüzgârlardan, yağmurlardan korudu. Ve işte, Buda orada Öylece oturup durur, altında kobra, üstünde kobra, aynı anda hem kobranın hem Aydınlığın, hem de her ikisinin bölünmez özdeşliğinin bilincinde.»

«Sizin yılanlara yaklaşımınız bizimkinden ne kadar da farklı,» dedi Will.

«Bir de sizin yılanlara yaklaşımınızın Tanrı'nın yaklaşımını yansıttığı söylenir - İncilin yaradılışla ilgili bölümünü anımsa.»

«Seninle o kadını birbirinize düşman edeceğim,» diye alıntıladı Will, «ve ikinizin tohumlarını.»

«Oysa bilgelik kimseyi kimseye düşman etmez. Ah şu İnsanla Doğa, Doğayla Tanrı, Bedenle Ruh arasındaki anlamsız, nedensiz horoz dövüşü! Bilgelik böyle çılgınca ikicilik yapmaz.»

«Bilim de yapmaz.»

«Bilgelik bu bakımdan bilime üstündür.»

«Ya totemcilik?» diye sordu Will. «Ya bereket tapınçları? Onlarda da ikicilik yoktur. Bilgelik mi saymalı onları da?»

«Elbette- ilkel Bilgelikler. Taşdevri düzleminde Bilgelik. Ama zamanla insanlar çekingen oldular, eski Karanlık Tanrılardan utanç duymaya başladılar. Böylece görünüm değişti. Işık Tanrıları, Peygamberler, Pitagor ve Zerdüşt, Hindular ve ilk Budistler çıktı ortaya. El birliğiyle Evrensel Horoz Dövüşü Devrini başlattılar - Ormuz'a karşı Ahriman, Yehova'ya karşı Şeytan ve Baal, Samsaranın karşısında Nirvana, Plato'nun Asıl Gerçekleri karşısında görüntüler. Birkaç Tantrikin, Mahayana Budistinin, Taocunun ve birkaç sapkın Mezhepli Hristiyanın zihinleri dışında kalan her yerde bu horoz dövüşü iki bin yıl boyunca sürdü durdu.»

«Derken?» diye sorguladı Will.

«Derken modern biyoloji oluşmaya başladı.»

Will güldü. «Ve Tanrı Darwin'i yarattı ve bundan da Nietzche, Yayılımcılık ve Hitler doğdu.»

«Doğru,» diye onayladı Shanta. «Ancak herkesin bir tür yepyeni Bilgeliğe erişmesi olasılığı da doğdu. Darwin bildiğimiz Totemciliği biyolojiye uyguladı. Bereket tapınçları soyaçekim kuramına ve Havelock Ellis'e* dönüşerek yeniden gündeme geldi. Sarmal boyunca bir yarım sarım daha ilerlemek artık bizlere

(*) «Seksin Ruhbilimsel İncelemeleri» adlı kitabıyla ün yapmış yüzyılımızın başlarında yaşamış bir İngiliz yazarı.

kalmış bir şeydir. Darvincilik eski Taşdevri Bilgeliğinin bilimsel kavramlara dönüşmüşüdür. Yeni, bilinçli Bilgelikse yani Zen'in, Taoculuğun ve Tantra'nın yalvaçça bir önbiliyle varlığını sezdiği Bilgelik - yaşantıya dönüştürülmüş biyoloji kuramı, sevecenlik ve içgörü düzlemine yüceltilmiş Darvinciliktir. Görüyorsun ya,» diye sözünü bitirdi. «Buda'nın, ya da herhangi bir insanın Aydınlanma Işığını bir yılan olarak düşünmemesi için hiçbir neden yok! - ne bu dünyadan ne de öbür dünyadan kaynaklanan bir neden.»

«Yılanlar öldürücü olsalar bile mi?»

«Evet, öldürücü olsalar bile.»

«Ve yılan en eski ve en evrensel kamış simgesi olduğu halde mi?»

Shanta güldü. «'Mukalinda ağacının altında meditasyon yapın,' - sevgililere bunu öğütleriz. Ve deriz ki, bu sevgi meditasyonlarından zaman buldukça çocukluğunuzda size öğretilenleri anımsayın - yılanların kardeşlerimiz olduğunu; sevgi ve saygımıza layık olduklarını; kısacası yılanların iyi, iyi, iyi olduklarını.»

«Ama aynı zamanda yılanlar zehirli, zehirli, zehirlidirler.»

«Onların zehirli oldukları denli iyi de olduklarını unutmazsan ve buna göre davranırsan, zehirlerini kullanmazlar.»

«Yok canım!»

«Bu gözlenebilir bir gerçek. Yılanlardan korkmayanlar, iyi bir yılanın ölü bir yılan olduğuna katılmayanlar hemen hiç ısırılmazlar. Gelecek hafta komşumuzun piton yılanını ödünç alacağım. Rama'yı birkaç gün o koca yılanın kıvrımları arasında emzireceğim.»

Dışardan tiz kahkahalar, bir ağızdan İngilizce ve Pala dilinde konuşan çocuk sesleri geliyordu. Bir an sonra, birbirlerine tıpatıp benzeyen dört yaşlarında iki çocuk, Will'in Pala'da gözlerini açar açmaz gördüğü o sağlam yapılı, melek yüzlü oğlan ve onların yanında iyice boylu poslu ve anaç görünen Mary Sarojini odaya girdiler.

«Yuvaya uğrayıp Tara'yla Arjuna'yı aldık,» diye açıkladı Mary Sarojini, ikizler annelerinin üstüne atılırken.

Shanta, bir koluyla bebeğine, diğer koluyla ikiz oğullarına sarıldı ve gülümseyerek teşekkür etti. «Sağolun çocuklar.»

Tom Krishna, «Bir şey değil,» dedi. Öne bir adım attı, bir an duraksadı, sonra «Acaba,» diye söze başladı, susup yardım dilercesine ablasına baktı. Mary Sarojini başını olumsuzca salladı.

«Acaba ne?..» diye sordu Shanta.

«Şey, yani acaba, biz ikimiz... şey, yemeğe kalabilir miyiz?»

«Ha, anlaşıldı.» Shanta bir Tom Krishna'ya, bir Mary Sarojini'ye baktı, sonra Tom'a döndü. «Öyleyse gidip Vijaya'ya soruver, bakalım yemek hepimize yetecek mi. Bugün yemeği o pişiriyor.»

«Olur,» dedi Tom Krishna isteksizce. Ayaklarını sürüyerek mutfağa açılan kapıdan çıktı. Shanta Mary Sarojini'ye dönerek sordu, «Nesi var?»

«Şey, annem en azından elli kere eve kertenkele getirmemesini söylemişti. Ama bu sabah yine bir kertenkele getirmiş. Annem de küplere bindi.»

«Ve siz de burada yemeyi kararlaştırdınız.»

«Eğer rahatsız edeceksek, Rao'lara ya da Rajajinnadasa'lara gidebiliriz.»

«Hiç rahatsız etmiyorsunuz,» diye güvence verdi Shanta. «Ben yalnızca Tom Krishna Vijaya'ya açılırsa rahatlar diye düşünmüştüm.»

«Çok haklısın,» dedi Mary Sarojini büyük bir ağırbaşlılıkla. Sonra becerikli bir çocuk bakıcısı edasıyla seslendi. «Tara, Arjuna. Haydi bakalım, doğru banyoya, el, yüz yıkamaya. Bayağı kirlenmişler,» dedi Shanta'ya, küçükleri önüne katıp götürürken.

Will onlar uzaklaşıncaya dek bekledi, sonra Shanta'ya döndü. «Anladığım kadarıyla tanık olduğum KEEK'in çalışmalarından bir kesitti.»

«Şansınıza, yıpratıcı olmayan bir kesitti,» dedi Shanta. «Tom Krishna ve Mary Sarojini'nin anneleriyle araları çok iyidir. Kişisel sorunları yoktur- tek sorun yazgıları, Dugald'ın ölümünün yarattığı o büyük ve acı sorun.»

«Susila yeniden evlenir mi?»

«Umarım. Evlenmesi herkes için iyi olur. Bu arada, çocukların zamanlarının bir bölümünü KEEK içindeki babalarından biri, ya da birkaçıyla geçirmelerinde yarar var. Tom Krishna, küçük oğlanların erkekliklerinin ayırdına varmaya başladıkları çağda. Hâlâ bir bebek gibi ağlıyor; derken bir bakıyorsunuz şişinip caka satmaya, eve kertenkeleler getirmeye başlamış - yüzde iki yüz erkek - adam olduğunu kanıtlamak için. İşte bu nedenle onu Vijaya'ya gönderdim. Vijaya'da, Tom Krishna'nın olmayı düşlediği her şey var. İki metre boyunda, bir metre eninde, korkunç güçlü, son derece becerikli. Tom Krishna onun öğütlerini tutacaktır - aynı öğütleri ben ya da annesi versek, bize hiç kulak asmaz ama Vijaya'yı dinler. Ve şuna inanın ki, Vijaya bizlerin düşündüklerimizi öğütler. Çünkü yüzde iki yüz erkek olmakla birlikte, yüzde elli dişi duyarlığındadır. Anlayacağınız Tom Krishna paçayı hiç de ucuz kurtaramayacak.» Sonra, kucağında uyuyan bebeğe baktı. «Şimdi de bu genç beyi yatırıp, yemeğe hazırlanmalıyım,» diye sözünü bitirdi.

13

İkizler yıkanıp paklanmış, mama iskemlelerine oturtulmuşlardı. Mary Sarojini, kıvançlı ancak kaygılı bir ana gibi üzerlerine titriyordu. Ocakbaşında Vijaya, elde kepçe, büyük bir toprak tencereden pilav ve sebze boşaltıyordu. Tom Krishna, yüzünde yoğun bir dikkat, dolan kâseleri özenle masaya taşıyordu.

«İşte tamam!» dedi Vijaya, ağzına dek dolu son kâse de masaya konunca. Ellerini sildi, masaya gelerek yerini aldı. «Konuğumuza Şükran Duamızı açıklasan iyi edersin,» dedi Shanta'ya.

Kadın Will'e döndü. «Pala'da dua yemeklerden önce okunmaz. Yemek yerken okunur. Daha doğrusu, okunmaz da, çiğnenir.»

«Çiğnenir mi?»

«Her öğünün ilk lokması Şükran Duası yerine geçer- o ilk lokmayı tümüyle bitinceye dek çiğner, çiğner, çiğneriz. Çiğnerken bir yandan da yemeğin tadına, kıvamına, ısısına, dişlerimiz üzerindeki basınca, çene kaslarımızın işleyişine dikkat ederiz.»

«Herhalde, bir yandan da Aydınlanmış Olana, Şiva'ya, ya da her kimse ona şükranlarınızı sunarsınız.»

Shanta başını hızla salladı. «Bu dikkati dağıtır. Oysa duanın amacı zihnin yoğunlaştırılmasıdır. Kendi uydurmanız olmayan bir şey, somut bir veri üzerinde yoğunlaştırılması. Yoksa, düşünüzde yarattığınız bir kişiye yöneltilen belirli sözcüklerin bel-

lekteki izleri üzerinde değil.» Çevresine bakındı. «Başlayalım mı?»

«Yaşasın!» diye bir ağızdan bağırdı ikizler ve kaşıklarına sarıldılar.

Yalnızca daha ağızlarını şapırdatmadan yemeyi öğrenememiş ikizlerin gürültüsüyle bozulan uzun bir suskunluk oldu.

«Artık yutabilir miyiz?» diye sordu küçük oğlanlardan biri, sonunda.

Shanta izin verdi. Herkes yutkundu. Kaşık sesleri ve dolu ağızlardan dökülen sözcükler birbirine karıştı.

«Ee,» diye sordu Shanta, «Şükran Duamızın tadını nasıl buldunuz?»

«Bir dizi değişik tat aldım. Pirinç, zerdeçal, kırmızı biber, kabak ve tanımadığım bir yeşillikten oluşan ana tema üzerine çeşitlemeler de diyebilirim. Yemeğin böylesine değişken bir tadı olması çok ilginç. Daha önce hiç dikkatimi çekmemişti.»

«Zihninizi yemek üzerinde yoğunlaştırdığınızda bir an için düşlerinizden, anılarınızdan, beklentilerinizden, aptalca düşüncelerden - yani, kişiliğinizin tüm belirleyici niteliklerinden kurtulmuş oldunuz.»

«Peki, tat alan «ben» değil miyim?»

Shanta masanın öbür ucunda oturan kocasına baktı. «Ne dersin Vijaya?»

«Bence tat alan «ben» ile «benlik dışı» arasında bir şey. Tat almak «benlik dışı»nın tüm organizma adına gerçekleştirdiği bir işlev. Ama, aynı zamanda, tat almak bilinçli bir «ben»in varlığını gösterir. Zaten çiğneme duamızın amacı da bu - «ben»in, «benlik dışı»nın yaptıklarının bilincinde olmasını sağlamak.»

«Çok güzel,» dedi Will. «Ama bu amacın amacı ne?»

Bu soruyu Shanta yanıtladı. «Amacın amacı şu,» dedi. «çevredeki 'senlik dışı' olana (ki bu yemektir) ve kendi içindeki 'senlik dışı' olana (bunlar da tat duyumlarındır) iyice dikkat etmeyi öğrendiğinde, bir de bakarsın ki bilincinin ötesindeki

'senlik dışı'na da dikkat etmeye başlamışsın. Belki bunu başka türlü anlatmak daha doğru olur,» diye sürdürdü Shanta. «Bilincinin ötesindeki 'senlik dışı', fizyolojik açıdan 'senlik dışı' olanın iyice ayırdına varmış bir 'sen'e kendini daha kolay bildirebilir.» Sözleri büyük bir şangırtı ve ikizlerden birinin haykırışlarıyla kesildi. Bir yandan yerdeki pisliği temizlerken, konuşmaya başladı. «Derken sıra 'ben' ve 'benlik dışı' sorununu bir metrenin altındaki insancıklar açısından ele almaya gelir. Şaşmaz bir çözüm bulana altmış dört bin rupi ödül verilecektir.» Çocuğun gözyaşlarını sildi, burnunu temizledi, yanağına bir öpücük kondurdu ve başka bir kâse almak için ocağa gitti.

«Bugün neler yapacaksınız bakalım,» diye çocuklara sordu Vijaya, yemekten sonra.

«Korkuluklara bakmakla görevliyiz,» dedi Tom Krishna, şişinerek.

«Okulun hemen dibindeki tarlada,» diye ekledi Mary Sarojini.

«Sizi oraya kadar arabayla bırakayım,» dedi Vijaya. Sonra Will Farnaby'ye dönerek sordu, «Bizimle gelmek ister misin?»

Will istiyordu. «Eğer bir sakıncası yoksa, hazır oraya gitmişken, okulu gezmek isterdim sınıflara girip oturmak.»

Shanta balkona çıktı ve el sallayarak onları uğurladı. Az sonra cip görünmüştü..

«Okul köyün öte yanındadır,» diye açıkladı Vijaya. «Kestirmeden gideceğiz. Yol önce iner, sonra yokuş yukarı çıkar.»

Önce set set pirinç, mısır ve tatlı patates tarlaları arasından aşağı, solunda küçük, çamurlu bir balık üretme havuzu, sağında ekmek ağacı bahçeleri olan bir düzlüğe, sonra yeşil ve altın sarısı tarlalar arasından yokuş yukarı - ve işte okula gelmişlerdi; geniş gölgeli, yüksek ağaçlar altında geniş, beyaz bir yapı.

«Korkuluklar orada, aşağıda,» dedi Mary Sarojini. Will kızın gösterdiği yöne baktı. Altlarında uzanan set set tarlalardan yola en yakın olanında sarı pirinçler hemen hemen hasada hazırdı. Yalnızca kalçalarını örten pembe kuşaklar sarınmış iki küçük

oğlan ve mavi etekli küçük bir kız sırayla dar uzun tarlanın iki yanında direklere tutturulmuş adam boyu iki kuklanın iplerini çekmekteydiler. Kuklalar tahtadandı ve özenle yontulmuşlar, paçavralar değil, gözalıcı giysiler kuşanmışlardı. Will, ağzı bir karış açık, bakakaldı.

«O görkemli Hz. Süleyman bile,» dedi, «bunlar denli gösterişli değildi.»

Ama ne de olsa, diye geçirdi aklından, Süleyman yalnızca bir kraldı; bu göz kamaştıran kuklalar daha üst düzeyde yaratıklardı. Biri bir Buda Adayı, diğeri ise, Sistin Kilisesinde gördüğü yeni yaratılmış Ademin üzerine kanat geren Baba Tanrı'nın canlı, sevimli Doğu Hint uyarlamasıydı. İplerin her çekilişinde Buda Adayı ellerini sallıyor, lotus oturuşunda çaprazlanmış ayaklarını çözüyor, havada kısa bir İspanyol dansı yaptıktan sonra yine bağdaş kurarak, ipin yeni bir çekilişi meditasyonlarını bölene dek, bir an boyunca put gibi oturuyordu. Bu arada Baba Tanrı yana açılmış kollarını sallayarak, işaret parmağını gelecek felâketleri bildirircesine uzatıyor, at kıllarıyla çevrelenmiş ağzını açıp kapatıyor, cam gözlerini yuvarlayarak pirinçlere yaklaşma küstahlığında bulunan kuşlara öldürücü bakışlar fırlatıyordu. Canlı bir esinti Tanrının parlak sarı üzerine kahverengi, beyaz ve siyah kaplan ve maymun desenli giysilerini uçuşturuyor, Buda Adayının kırmızı, portakal rengi, gözalıcı ipeklileri rüzgâr tanrısını anıştıran küçük gümüş çıngırak sesleri eşliğinde kabarıp çırpınıyordu.

«Bütün korkuluklarınız bunlara mı benzer?» diye sordu Will.

«Evet, bu Büyük Raca'nın buluşudur,» dedi Vijaya. «Çocuklara tüm tanrıları insanların yarattığını ve tanrıların iplerimizi çekme gücünü aslında bizden aldıklarını göstermek istemiş.»

«Haydi, onları dansettirelim,» diye bağırdı Tom Krishna, «kıvrandıralım!» Neşeyle güldü.

Vijaya kocaman eliyle çocuğun esmer, kıvırcık başını ok-

şadı. «Aferin!» Sonra Will'e dönerek, «Tırnak aç 'tanrılar' tırnağı kapat,» dedi, Büyük Racayı taklit ederek. «Başlıca yararları 'kuşları ve tırnak aç 'günahkârları' tırnağı kapat, ürkütmek ve arada sırada acı çekenleri avutmak dışında) şudur: direkler üzerinde durduklarından, onlara bakarken başımızı kaldırmamız gerekir; ve insan başını kaldırdığında, baktığı bir tanrı bile olsa, onun ardındaki göğü görmeden edemez. Pek', gök nedir? Hava ve ışıktır; ancak, aynı zamanda, canlı, cansız her şeyin, kutsal kuklaların ve onları yaratanların içinden çıktığı ve bildiğimiz, (daha doğrusu bildiğimizi sandığımız) evrende göründüğü o sınırsız ve (terimimi bağışla) gebe boşluğun simgesidir.»

Onları dikkatle dinleyen Mary Sarojini, Vijaya'nın sözlerini başıyla onayladı. «Babam gökteki kuşlara bakmanın daha da yararlı olduğunu söylerdi,» diye söze karıştı. «Kuşlar 'söz' değildir, derdi. Kuşlar gerçektir. Gök denli gerçek.» Vijaya arabayı durdurdu. «İyi eğlenceler,» dedi çocuklara, arabadan inerlerken. «Onları dansettirip kıvrandırın.»

Tom Krishna ve Mary Sarojini bağrışarak yolun altında, küçük tarlada bekleyen arkadaşlarının yanına koştular.

«Sıra eğitimin daha ciddi yönlerine geldi.» Vijaya cipi okulun yanındaki sokağa soktu. «Arabayı burada bırakıp merkeze yürüyeceğim. İşin bitince söyle, seni eve bıraksınlar.» Kontağı kapattı ve anahtarı Will'e verdi.

Okul müdiresi Bayan Narayan müdür odasında, masasının başına oturmuş, buruş kırış bir tazı yüzünü andıran uzun, kederli yüzlü, ak saçlı bir adamla konuşmaktaydı.

«Bay Chandra Menon,» diye açıkladı Vijaya, herkesi tanıştırdıktan sonra, «Eğitim Bakan Yardımcımızdır.»

«Şu anda olağan denetimlerinden birini yapmakta,» dedi Müdire Hanım.

«Ve gördüklerini çok beğenmekte,» dedi Bakan yardımcısı, başıyla Bayan Narayan'ı selamlayarak.

Eğitim Konusu

Vijaya izin istedi. «İşimin başına dönmeliyim,» dedi ve kapıya yürüdü.

«Eğitim konusuna özel bir ilgi mi duyuyorsunuz?» diye sordu Bay Menon.

«Aslına bakarsanız, bu konuda özellikle bilgisizim demek daha doğru olur,» dedi Will. «Ben yalnızca büyütüldüm, hiç eğitilmedim. İşte bunun için gerçek eğitime bir göz atmak istiyorum.»

«Tam yerine geldiniz,» diye inanca verdi Bakan Yardımcısı. «Yeni Rothamstead en iyi okullarımızdandır.»

«İyi okul ölçütünüz nedir?»

«Başarı.»

«Hangi alanda başarı? Burs kazanmakta mı? Bir mesleğe hazır olmakta mı? Adanızda geçerli olan kesin buyruklara uymakta mı?»

«Bunların tümünde,» dedi Bay Menon. «Ama yanıtlanması gereken asıl soru başka. Kızlar ve oğlanlar neye yararlar?»

Will omuz silkti. «Nerede eğitildiklerine bağlı bu. Örneğin kızlar ve oğlanlar Amerika'da ne işe yararlar? Yanıt: toplu tüketime. Toplu tüketimin doğal sonuçlarıysa kitle iletişimi, kitlesel tanıtımcılık, televizyon, sinir ilaçları, bilimsel düşünce ve sigara gibi kitlesel uyuşturuculardır. Artık Avrupa da toplu üretime geçtiğine göre, kızlar ve oğlanlar ne işe yarayacaklardır? Toplu tüketime ve diğer saydıklarıma aynı Amerikalı kızlar ve oğlanlar gibi. Oysa Rusya'da bu sorunun yanıtı farklı. Orada kızlar ve oğlanlar ulusal devleti güçlendirip ayakta tutmaya yararlar. Sürüyle mühendisin, fen hocasının ve her an savaşmaya hazır, tanklarla, Hidrojen bombalarıyla, uzun erimli roketlerle donatılmış elli bölük askerin varlık nedeni budur. Çin'de de aynı durum, daha da abartılmış olarak karşımıza çıkar. Orada kız ve oğlanlar neye yarar? Topa, tüfeğe cephane, sanayie hammadde, tarıma gübre, yol yapımına çakıl olmaya. Şimdilik Doğu Doğudur, Batı da Batı. Ancak, bu ayırım iki ayrı nedenden ötürü ortadan kalkabilir. Batı Doğudan öyle ürkebilir

ki, kızlarla oğlanların toplu tüketime yaradığını unutup, onları silah cephanesi, devletin bekçisi olarak kullanmaya karar verebilir. Ya da, Doğu, Batılılaşma özlemiyle yanıp tutuşan, tüketim mallarına aç kitlelerin baskısını öyle büyük bir güçle hissedebilir ki, görüş değiştirip kızlarla oğlanların toplu tüketime yaradığında karar kılabilir. Neyse, bunlar geleceğe dönük varsayımlar. Bugün için sorumuzun başka geçerli yanıtı yok.»

«Bizim yanıtımız,» dedi Bay Menon, «her iki yanıta da benzemez. Pala'da kızlar ve oğlanlar neye yararlar? Ne toplu tüketime, ne de devleti güçlendirmeye. Elbet devletin varlığı korunmalı, ve elbet üretim herkese yetmeli. Bu tartışma götürmez. Ancak bu koşullarda kızlarla oğlanlar gerçekte neye yaradıklarını anlayabilirler ve ancak bu koşullarda bizler bu konuda bir şeyler yapabiliriz.»

«Peki, gerçekte neye yararlar?»

«Olabilirlik durumundan olmuşluk durumuna geçirilmeye, tam anlamıyla insana dönüştürülmeye yararlar.»

Will başını eğdi... *«Gerçek Üzerine Notlar»*[1] dedi, «Özvarlığa dönüşme konusu.»

«Büyük Raca,» dedi Bay Menon, «daha çok insanların birey ötesi düzlemdeki özvarlıklarıyla ilgilenirdi. Elbet, biz de en az onun kadar bu konuyu önemsiyoruz. Ama bizim asıl görevimiz temel eğitim ve temel eğitim, yapı, boy, huy, yetenek ve kusur farklılıkları gösteren bireylerle uğraşır. Bireyin algılar ötesi aşkın boyutta bölünmezliği yüksek öğretimin kapsamına girer. Bu tür yüksek öğretim ergenlik çağında başlar ve orta eğitimle bir arada verilir.»

«Mokşa ilacının ilk kez kullanılmasıyla başlıyor olmalı?»

«Demek mokşa ilacını duydunuz?»

«Kullanılışına bile tanık oldum.»

«Dr. Robert dün beyi bir eriştirme törenine götürmüş,» diye açıkladı Müdire.

«Çok etkileyiciydi,» dedi Will. «Hele kendi din eğitimimi düşünürsek...» Sözünü anlamlı bir biçimde yarım bıraktı.

«Neyse, dediğim gibi,» diye konuya döndü Bay Menon, «gençlere iki tür eğitim aynı zamanda verilir. Bütün duyarlı varlıklarla aşkın bütünlüklerinin yaşam deneyleriyle bilincine varmalarını sağlarız; aynı zamanda da ruhbilim ve fizyoloji derslerinde her insanın özgün bir yapısı olduğunu, kimsenin kimseye benzemediğini öğretiriz onlara.»

«Oysa benim öğrencilik yıllarımda,» dedi Will, «eğitimciler kişiler arasındaki farklılıkları silmeye, ya da en azından tek bir Geç Viktorya Devri Ülküsü - aydın, ama Anglikan futbolsever centilmen ülküsü - içinde eritmeye uğraşıyorlardı. Şimdi de bana kimsenin kimseye benzememesi gerçeği karşısında tutumunuzu anlatın.»

«İlk önce,» dedi By Menon, «ayırıcı özellikleri belirleriz. Herhangi bir çocuk beden yapısı, biyokimyasal yapısı ve ruhsal yapısı açısından tam olarak kimdir, ya da nedir? Organlarından hangisi organlar arası öncelik sıralamasında önde gelir - sindirim organları mı, kasları mı, yoksa sinir sistemi mi? Kişilik olarak üç karşıt uçtan hangisine daha yakındır? Beden ve ruh bileşimi ne ölçüde uyumlu ya da uyumsuzdur? Yapısındaki baskı kurma, toplumcu olma, ya da içe kapanma eğilimlerinden hangisi daha baskındır? Nasıl düşünür, nasıl algılar, nasıl anımsar? Düş kurma yeteneği var mıdır? Zihni imgelerle mi, sözcüklerle mi, aynı anda ikisiyle birden mi, yoksa hiçbirini kullanmadan mı çalışır? Öykücülük yeteneği var mıdır? Dünyayı, Wordsworth ile Traherne'in çocukluklarında gördükleri gibi mi görür? Eğer öyleyse, bu görkemin, bu özgün görüşün silinip yokolmaması için neler yapılabilir? Ya da, genel olarak, çocuklarımıza, sözcükler ötesi düzlemde yoğun deneyler yaşama yeteneklerini yok etmeden, nasıl kuramsal bir eğitim verebiliriz? Çözümlemeyle önseziyi, imgelemi nasıl bağdaştırabiliriz. Ve buna benzer, yanıt bekleyen yüzlerce soru. Örneğin, şu çocuk besinlerden aldığı vitaminleri tam olarak sindirebiliyor mu, yoksa, zamanında tanıtlanıp iyileştirilmezse, canlılığını azaltacak, onu karamsarlığa sürükleyecek, çirkinlikleri görmesine, sıkıntı duymasına, aptal

Wordsworth ile Traherne

ya da kötü niyetli olmasına yol açacak süreğen bir yapısal bozukluğu mu var? Ya kan şekeri? Ya solunumu? Ya duruşu, çalışırken, oynarken, iş görürken örgenliğini kullanış biçimi? Daha özel yeteneklerle ilgili sorular da vardır. Şu çocuğun müziğe, matematiğe, söz sanatlarına, iyi gözleyip, gözlemleri üzerinde mantıklı ve yaratıcı düşünceler üretmeye yeteneği var mı? Ya da, en önemlisi, büyüdüğünde tez etkilenir bir insan mı olacaktır? Tüm çocuklar kolayca ipnotize edilebilirler beş çocuktan dördü telkinle uyutulabilir. Yetişkinlerde bu oran tersinedir. Onların beşte dördü telkinle uyutulamaz. Yüz çocuktan hangi yirmi çocuk büyüdüğünde uyutulmaya yatkın olacaktır?»

«Bunu önceden belirleyebiliyor musunuz?» diye sordu Will. «Ve önceden belirleme ne gibi bir yarar sağlar?»

«Evet belirleyebiliyoruz,» dedi Bay Menon. «Ve bu çocukların belirlenmesi çok büyük bir önem taşır. Özellikle sizin dünyanızda Politik açıdan bakıldığında, kolaylıkla etki altına alınabilir yüzde yirmilik bir nüfus sizin toplumlarınız için çok büyük sakıncalar yaratır.»

«Ne sakıncası?»

«Bu tür insanlar beyin yıkayıcılarının yazgısal kurbanlarıdır. Geleneksel bir demokraside sırtını sağlam bir örgüte dayayan herhangi bir büyüleyici kişi bu yüzde yirmilik uyurgezer gizilgücünü, kendilerini ipnotizmacılarının yüceltilip güçlendirilmesine adamış bir bağnazlar ordusuna dönüştürebilir. Dahası, bir dikta yönetiminde aynı uyurgezer gizilgücü, körü körüne bağlılığa kandırılarak tüm yetkileri elinde toplayan bir ana partinin çekirdeğini oluşturmak için seferber edilebilir. Görüyorsunuz ya, özgürlüğe değer veren her toplum için geleceğin uyurgezerlerini önceden belirlemek çok yaşamsal bir önem taşır. Bir kez belirlendiler mi, ipnotizma aracılığıyla sistemli bir biçimde onları eğiterek, özgürlük düşmanlarının etkisine girmemelerini sağlayabiliriz. Elbet, bir yandan da sosyal yapıda özgürlük düşmanlarının ortaya çıkmasını, ya da etkin olmasını önleyecek yeni düzenlemelere gitmek gerekir.»

«Anlaşılan Pala'da bu anlattıklarınızı uyguluyorsunuz?»

«Çok doğru,» dedi Bay Menon. «İşte bu nedenle, bizdeki uyurgezer gizilgücü ilerisi için sakınca yaratmaz.»

«Öyleyse neden onları önceden tanıtlama zahmetine katlanıyorsunuz?»

«Çünkü, yerinde kullanıldığında bu yetenekleri çok değerlidir.»

«Yazgı Denetiminde mi kullanılır?» diye sordu Will, Susila'nın düğmelere basma konusunda anlattıklarını ve o sağaltıcı ak kuğuları düşünerek.

Bakan Yardımcısı başını salladı. «Yazgı denetimi için hafif bir uyku durumu yeterlidir. Hemen hemen herkes bunu becerebilir. Yüzde yirmilik uyurgezer gizilgücüyse çok derin ipnoza girebilenlerdir. Ve zamanı çarpıtma becerisiyse derin ipnotik uykuda - ancak ve ancak en derin uyku durumunda - öğretilebilir.»

«Yani siz zamanı çarpıtabiliyor musunuz?»

Bay Menon başını salladı. «Ne yazık ki ben hiç o denli derin bir uykuya dalamadım. Bildiğim her şeyi uzun ve zor yoldan öğrenmek zorunda kaldım. Bayan Narayan daha şanslıydı. Ayrıcalıklı yüzde yirminin içinde olduğundan bizlere kapalı olan her türlü eğitsel kestirmeden yararlandı.»

«Ne gibi kestirmeler?» diye sordu Will, Müdireye.

«Bellemenin, hesap yapmanın, düşünmenin, problem çözmenin kestirme yolları,» diye yanıtladı kadın. «Önce yirmi saniyeyi on dakika, bir dakikayı yarım saat olarak algılamayı öğreniriz. Derin ipnotik uykuda bu çok kolaydır. Öğretmenin telkinlerini dinler ve uzun bir süre hiç kımıldamadan oturursunuz. Bu oturuş tam iki saat sürer - buna yemin etmeye hazırsınızdır. Derken öğretmen sizi uyandırır ve saate bakarsınız. İki saat olarak algıladığınız, gerçekte, saate bakılırsa, dört dakikadır.»

«Nasıl olur?»

«Nasıl olduğunu kimse bilmiyor,» dedi Bay Menon. «Bo-

Ampere - Gauss - Dase

ğulan kişilerin tüm yaşamlarının birkaç saniyelik bir süre içinde gözlerinin önünde canlandığına dair öykülerde gerçek payı olmalı. Zihin ve sinir sistemi daha doğrusu bazı zihinler ve bazı sinir sistemleri - bu olağanüstü işi beceriyorlar; tek bildiğimiz bu. Biz bu olguyu altmış yıl kadar önce farkettik ve o gün bu gündür de ondan yararlanıyoruz. Pek çok şeyin yanısıra, eğitsel amaçlarla kullanıyoruz.»

«Bir örnek vereyim,» diye söz aldı Bayan Narayan. «Bir matematik problemiyle karşı karşıyasınız. Normal olarak bu problem sizi en aşağı yarım saat uğraştırır. Ama siz zamanı bir dakikanın öznel olarak otuz dakikaya eşitlendiği bir ölçüte göre çarpıtırsınız. Sonra probleminizi çözmeye girişirsiniz. Size göre otuz dakika sonra problem çözülür. Oysa otuz öznel dakika, bir saat dakikasına eşittir. Eliniz ayağınız dolanmadan, hiç zorlanmadan, o pek ender görülen hesap makinesi beyinli çocuklar gibi büyük bir hızla çalıştırmışsınızdır kafanızı. Ampère ve Gauss gibi geleceğin dahileri, ya da Dase gibi geleceğin geri zekâlıları - bunların tümü yapısal bir zaman çarpıtma becerisi sayesinde bir saatlik sıkı çalışmayı birkaç dakikaya - hatta birkaç saniyeye - sığdırabilirler. Ben orta karar bir öğrenciydim; ama derin uykuya dalabiliyordum, yani zamanı gerçek boyutlarının otuz katına genişletmeyi öğrenebilirdim. Sonuç: olağan yollardan asla öğrenemeyeceğim birçok şeyi öğrenebildim. Bir de üstün zekâlı bir kişinin zaman çarpıtmayı uyguladığını düşünün. Sonuç olağanüstüdür.»

«Ne yazık ki,» dedi Bay Menon, «böyleleri pek ender çıkar. Son iki kuşakta ancak iki tane zaman çarpıtabilen dahi, beş altı tane de onlara yakın zekâ düzeyinde kişi çıktı. Ama Pala'nın bu birkaç kişiye olan borcu ölçülemez. Onun için uyurgezer gizilgücüne gözlerimizi dört açmamıza şaşmamalı!»

«Küçük öğrencileriniz üzerine bir sürü ayrıntılı soru soruyorsunuz,» dedi Will, kısa bir suskunluktan sonra. «Bu soruların yanıtlarını bulduğunuzda ne yapıyorsunuz?»

«Bulgularımıza göre bir eğitim uyguluyoruz,» dedi Bay

Menon. «Her çocuğun bedensel ve ruhsal yapısını ayrıntılı olarak araştırırız demiştim. Araştırma sonuçlarına göre en çekingen, en gergin, en kolay etkilenebilir ve en içine kapalı çocukları ayırarak tek bir grupta toplarız. Sonra yavaş yavaş bu grup genişletilir. Önce arkadaş canlısı birkaç çocuk katılır aralarına. Daha sonra da bir iki İri Kıyım erkek, ya da kız - yani saldırganlık ve güç tutkunluğu eğilimi olan çocuklar. Üç karşıt uçtan küçük kız ve oğlanların birbirlerini tanımalarını ve birbirlerine hoşgörü göstermelerini sağlamanın en iyi yolu budur. Birkaç ay süreyle özenli bir denetim altında kaynaştırılan karşıt uçlar, bambaşka kalıtsal yaradılıştaki insanların da kendileri denli yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.»

«Bu ilke hem öğretilir, hem de adım adım uygulanır,» dedi Bayan Narayan. «İlk sınıflarda öğretim yakından bildikleri hayvanlardan karşılaştırmalı örnekler göstererek yürütülür. Kediler yalnızlıktan hoşlanırlar. Koyunlar toplu yaşamı yeğler. Sansarlar çok vahşidirler ve evcilleştirilemezler. Kobaylar yumuşak başlı, dost canlısı hayvanlardır. Sen bir kedi adam mısın, koyun adam mısın, kobay adam mısın, yoksa sansar adam mısın? Konuyu hayvan öyküleriyle anlattığımızda, küçücük çocuklar bile insanların yaradılış farklılıkları gösterdiklerini ve karşılıklı sabır ve karşılıklı bağışlamanın gereğini anlarlar.»

«Daha sonra,» dedi Bay Menon, «*Gita*'yı okuyacak yaşa geldiklerinde, insan yapısıyla din arasındaki bağıntıyı anlatırız onlara. Koyun adamlar ve kobay adamlar dinsel törenlere, toplu gösterilere ve dinde duygusallığa bayılırlar; onların bu yapısal eğilimleri Din Yoluna yönlendirilebilir. Kedi adamlar yalnızlığı severler ve onların oturup kara kara düşünme alışkanlıkları Öz Varlığı Tanıma yöntemine dönüştürülebilir. Sansar adamlar eylemcidirler ve burada sorun, onların itici gücü olan saldırganlığı Çıkar Gözetmeyen Eyleme dönüştürmektir.»

«Çıkar Gözetmeyen Eylem Yolu'nun yolunu dün görmüştüm,» dedi Will. «Odun kesmekten ve dağcılıktan geçen bir yol, değil mi?»

«Odun kesmek ve dağcılık,» dedi Bay Menon, «özel durumlardır. Bir genelleme yapacak olursak, tüm Yolların yolu güce yeni bir yön vermekten geçer.»

«O da ne demek?»

«İlke olarak çok basit. Korku, kıskançlık, aşırı adrenalinden, ya da o anda uygunsuz düşen yapısal bir dürtüden kaynaklanan gücü alırız - alır ve bu gücü kullanarak birine kötülük yapacağımıza, ya da bastırarak kendimize kötülük edeceğimize, bilinçli olarak onu yararlı işlere, en azından zararsız işlere yöneltiriz.»

«Basit bir örnek vereyim,» dedi Müdire. «Kızgın, ya da gergin bir çocukta bir güç birikimi oluşmuş; çocuk ya ağlama krizine tutulacak, ya ağzını bozacak, ya da kavga edecek. Bunlardan birini yapacak gücü olduğuna göre, koşacak, dansedecek, beş kez derin derin soluk alacak gücü de var demektir. Daha sonra size bazı danslar göstereceğim. Şimdilik soluk almayı ele alalım. Sinirli bir insan beş kez derin derin solursa gerginliği azalır ve aklı başına gelir. Onun için çocuklarımıza, kızıp üzüldüklerinde oynayabilecekleri bir sürü soluk alma oyunu öğretiriz. Bunların bir bölümü iki kişi arasında yarışma biçimindedir. Örneğin, yarışmacılardan hangisi daha derin soluk alıp, soluk verirken daha uzun süre «OM» diyebilir? Bu tür bir yarışma hemen her zaman iki arkadaşın barışmasıyla sonuçlanır. Ama elbet, yarışmalı solunumun uygunsuz kaçtığı pek çok durum vardır. İşte size çileden çıkmış bir çocuğun kendi kendine oynayabileceği, yöresel folklordan esinlenen bir oyun. Tüm Pala'lı çocuklar Budist söylenceleriyle büyütülürler ve bu dinsel peri masallarının çoğunda göksel varlıkları gören bir kişi bulunur. Diyelim ki, bir ışık cümbüşü, mücevherler ve gökkuşakları içinde Bodhissattva görünür. Bu görkemli görüntüye her zaman aynı güzellikte bir koku eşlik eder, yani şenlik fişekleriyle birlikte anlatılmaz güzellikte bir koku duyulur. İşte biz bu geleneksel düşleri - ki bunların tümü oruç, çile ya da mantarlarla ortaya çıkan sanrılardan kaynaklanır - alır ve kullanırız. Çocuklara de-

riz ki, yıkıcı, aşırı duygular depremlere benzer. Bizi öylesine sarsarlar ki, kişisel varlığımızı ortak, evrensel Buda Zihninden ayıran duvarda çatlaklar oluşur. Çok kızınca içimizde bir şey kırılıverir ve bu çatlaktan aydınlanmanın olağanüstü kokusu sızar. Champak gibi, ylang-ylang gibi, gardenya gibi, ama çok daha güzel bir koku. Onun için, kaza sonucu ortaya çıkan bu güzelliği kaçırmamalıyız. Her kızdığımızda bu koku çıkacaktır. Onu içimize çekmeli, ciğerlerimizi onunla doldurmalıyız. Derin derin soluk almalıyız, bir daha, bir daha...»

«Dediklerinize inanıp gerçekten soluk alırlar mı?»

«Birkaç haftalık eğitim sonunda bu çocukların çoğunda bir alışkanlık haline gelir. Üstelik, birçoğu gerçekten koku duyar. O alışılmış baskı sözcüğü «Yapmayacaksın» anlamlı ve ödüllendirici yepyeni bir sözcüğe, «Yapacaksın»a dönüşmüştür. Zararlı olabilecek bir güç birikimi yalnızca zararsız olmakla kalmayıp, yarar bile sağlayabilecek birtakım kanallara yönlendirilmiştir. Elbet, bir yandan da çocuklara belirli bir sistem içinde özenle aşamalandırılmış algılama ve dili doğru kullanma dersleri verilir. Görüp duyduklarına dikkat etmeyi öğrenirler ve bunu yaparken duygu ve tutkularının dış dünyayı algılayışlarını nasıl etkilediğinin ayırdında olmaları, dil alışkanlıklarının yalnızca duygularını ve tutkularını değil, duyumlarını da etkilediğinin bilincinde olmaları istenir çocuklardan. Gözlerimin ve kulaklarımın algıladığı şeyler başkadır; kullandığım dil, içinde bulunduğum ruh durumu ve peşinde koştuğum amaçların algılamama, değerlendirmeme ve bunlara bağlı olarak eyleme geçmeme izin verdikleri şeyler bambaşkadır. Bunun için bütün bu öğeler tek bir eğitim sürecinde birlikte ele alınırlar. Algılama ve imgeleme eğitimi, uygulamalı fizyoloji ve ruhbilim eğitimi, yaşam deneyine dayanan törebilim ve din eğitimi, dil eğitimi ve özvarlığı tanıma eğitimi çocuklara aynı zamanda verilir. Kısaca, her yönüyle zihin-beden eğitimi yaparız.»

«Bu ayrıntılı zihin-beden eğitimiyle temel öğretimin ilintisi var mı? İşlem çözmeyi, dilbilgisi kurallarına uygun yazmayı, fiziğin temellerini öğrenmeyi kolaylaştırır mı?»

«Elbette,» dedi Bay Menon. «Eğitilmiş bir zihin-beden, eğitilmemiş bir zihin-bedenden daha çabuk ve daha iyi öğrenir. Üstelik gerçeklerle düşünceler arasında ve bunların her ikisiyle kendi yaşantısı arasında bağlantı kurma becerisi artar.» Beklenmedik, şaşırtıcı bir biçimde - çünkü bu uzun, kederli yüz bıkkın bir gülümsemeden daha güçlü bir neşe anlatımına bürünemez kanısını uyandırıyordu - Bay Menon kahkahalarla gülmeye başladı.

«Neye gülüyorsunuz?»

«İngiltere'ye son gidişimde karşılaştığım iki kişiyi anımsadım da... Cambridge'de. Biri atom fizikçisi, diğeriyse düşünürdü. Çok saygın kişilerdi. Oysa birinin laboratuvar dışında akıl yaşı ancak on birdi, diğeriyse bir türlü kabullenemediği kilo sorunu olan bir oburdu. Akıllı bir çocuğu alarak on beş yıl boyunca en yoğun temel eğitimden geçirip öğrenmeyi ve yaşamayı gerçekleştiren zihin bedeni tümüyle boşlamanın iki çarpıcı örneği.»

«Anlaşılan sizin eğitim sisteminiz bu tür canavarlar üretmiyor.»

Bakan Yardımcısı başını salladı. «Avrupa'ya gidene dek bu tür bir şeyle karşılaşmamıştım. Çok gülünçtüler,» diye ekledi. «Çok da dokunaklı! Hem de, zavallıcıklar, çok da tiksindirici!»

«Dokunaklı ve tuhaf biçimde tiksindirici olmak - uzmanlaşmanın bedelini böyle ödüyoruz.

«Uzmanlaşmanın bedeli,» diye Will'e katıldı Bay Menon, «ama sizin kullandığınız anlamda uzmanlaşmanın değil. O anlamda uzmanlaşmak gerekli ve kaçınılmazdır. Uzmanlaşma olmazsa, uygarlık da olmaz. Ve eğer, simge kullanan zekânın yanısıra tüm zihin-beden de eğitilirse bu türden zorunlu uzmanlaşma pek sakınca yaratmaz. Ama sizler zihin-beden bütününü eğitmiyorsunuz. Bilimde aşırı uzmanlaşmanın sakıncalarını İnsancı bilim derslerinin sayısını arttırarak gidermeye çalışıyorsunuz. Oh ne alâ! Her tür öğrenim bu dersleri içermelidir. Ancak adlar bizi yanıltmamalı. Tek başına bu dersler kimseyi in-

sanlaştırmaz. Simgesel boyutta bir uzmanlaşma getirirler, o kadar. Platon'u okumak, ya da T.S. Eliot üzerine bir konuşma dinlemekle tüm insan eğitilmez; ancak fizik ve kimya derslerindeki gibi yalnızca simge kullanan zihin eğitilir ve yaşayan zihin-beden bütünü başlangıçtaki denli cahil ve yetersiz kalır. Sonuç: dış dünyaya ilk gidişimde beni şaşkına çeviren o dokunaklı, tiksindirici yaratıklar.»

«Ya geleneksel temel eğitim?» diye sordu Will. «Ya vazgeçilmez bilgiler, zorunlu zihinsel beceriler? Bunların eğitiminde bizim yöntemlerimizi mi kullanırsınız?»

«Sizin on on beş yıl sonra kullanabileceğiniz yöntemleri kullanıyoruz. Matematiği ele alalım. Matematiğin tarihsel gelişimi birtakım kestirme yolların bulunarak geliştirilmesiyle başlar, fizikötesi boyuta yücelir, sonunda yapı ve mantıksal dönüşümlere dayanarak açıklanabilir bir bilim dalı olur. Biz okullarımızda bu tarihsel süreci ters yüz ederiz. Önce yapı ve mantıktan başlarız, sonra fizikötesi boyutu esgeçerek genel ilkelerden özel uygulamalara varırız.»

«Çocuklar bu yöntemle öğrenebiliyorlar mı?»

«Önce kullanışlı kestirme yolları öğreten yöntemlere oranla çok daha iyi öğreniyorlar. Beş yaşını aşan hemen her akıllı çocuk, doğru yöntemi kullanmanız koşuluyla, hemen her şeyi öğrenebilir. Oyunlar ve bilmeceler aracılığıyla mantık ve yapı öğretiriz. Çocuklar oyun oynarlar ve inanılmaz bir çabuklukla konunun özünü kavrayıverirler. Bundan sonra uygulamaya geçebilirsiniz. Bu yöntemle çoğu çocuk yarı sürede en azından üç kat daha çok ve dört kat daha iyi öğrenir. Temel ilkelerin çocuğa açıklanıp öğretilmesinde oyunlardan yararlanabileceğimiz bir başka alanı ele alalım. Tüm bilimsel düşünce olasılıklara dayanır. O eski değişmez, sürekli gerçekler aslında yüksek bir olasılığı belirlerler; değişmez doğa yasaları aslında istatistik ortalamalardır. Bu son derece belirsiz kavramları çocukların kafalarına nasıl sokabiliriz? Onlarla rulet oynayarak, yazı-tura ata-

rak, kura çekerek. Onlara oyun kâğıtlarıyla, oyun tahtalarıyla ve zarlarla türlü oyunlar öğreterek.»

«Evrimsel Yılanlar ve Basamaklar - küçüklerin en sevdiği oyun budur,» dedi Bayan Narayan. «Çok tutulan diğer bir oyunumuz da Mendel'in Mutlu Aileleridir.»

«Daha ileri yaşlardaki çocuklara,» diye ekledi Bay Menon, «özel olarak hazırlanmış, üç takıma ayrılmış altmış oyun kâğıdıyla oynanan dört kişilik oldukça karmaşık bir oyun öğretiriz. Bu oyuna Psikolojik Briç deriz. Eliniz şansa bağlıdır, ama elinizi nasıl değerlendireceğinizi beceriniz, blöf yeteneğiniz ve ortağınızla kurduğunuz uyum belirler.»

«Psikoloji, Mendel kuramı, Evrim anlaşılan eğitiminiz biyoloji ağırlıklı,» dedi Will.

«Öyledir,» diye doğruladı Bay Menon. «En çok üzerinde durduğumuz konular fizik ve kimya değil, yaşam bilimleridir.»

«Bu bir ilke sorunu mu?»

«Tam olarak öyle sayılmaz. Aynı zamanda elverişlilik ve ekonomik zorunluluk sorunu. Fizik ve kimya alanında büyük çaplı araştırmalar için yeterli parasal kaynaklarımız yok, ayrıca bu tür araştırmalara gereksinmemiz de yok - ne yarışma gücünü arttırmaya çabalayacağımız bir ağır sanayimiz, ne daha öldürücü yapmamız gereken silahlarımız, ne de ayın arka yüzüne inmek için en ufak bir tutkumuz var. Bizim alçakgönüllü dileğimiz bu gezegen üzerinde, bu enlemde, bu adada tüm yaşam biçimleriyle birarada, uyum içinde insanca yaşayabilmek. Dilersek, ya da bütçemiz kaldırırsa, sizin kimya ve fizik araştırmalarından elde ettiğiniz bulguları alır, kendi amaçlarımız için kullanırız. Bu arada da, bize en yararlı araştırmalar için seferber edebiliriz tüm olanaklarımızı - yaşam ve zihin bilimleri için. Bağımsızlıklarını yeni kazanan ulusların politikacıları biraz akıllı olsalardı, bizim gibi yaparlardı,» diye ekledi. «Oysa onlar güçlerini kanıtlama hevesindeler; büyük ordulara sahip olmak, Amerikalı ve Avrupalı arabalı televizyon tutkunlarına yetişmek istiyorlar. Sizlerin başka bir seçeneğiniz yok,» diye sürdürdü.

«Sizler geriye dönülmez biçimde uygulamalı fiziğe ve kimyaya ve bunların askerî politik ve toplumsal sonuçlarına tutsak olmuşsunuz. Oysa azgelişmiş ülkeler açısından böyle bir tutsaklık söz konusu değil. Sizi örnek almak zorunda değiller. Bizim yolumuzu seçme özgürlükleri var - uygulamalı biyoloji yolunu, doğum kontrolü yolunu, doğum kontrolünün olası kıldığı kısıtlı üretim ve planlı sanayi yolunu, sağlık, bilinç ve dünya görüşünde değişiklikten geçerek içten dışa uzanan mutluluk yolunu; yoksa oyuncaklardan, uyuşturucu haplardan ve bitmez tükenmez oyalayıcılardan geçerek dıştan içe ulaşan düzmece mutluluk yolunu değil. Bizim yolumuzu seçmekte geç kalmış değiller; ama bunu istemiyorlar; Tanrı yardımcıları olsun, size benzemek istiyorlar. Ve sizin yaptıklarınızı yapmaları olanaksız olduğundan - hiç değilse kendilerine tanıdıkları süre içinde düşkırıklıklarına, doyumsuzluğa mahkûm ediyorlar kendilerini; toplumsal yıkım ve anarşi ve zorbaların tutsağı olmanın acısı kendi belirledikleri yazgıları oluyor. Bu tümüyle sonu önceden belli bir ağlatı ve göz göre göre bu tuzağa düşüyorlar.»

«Ve biz buna engel olamıyoruz,» diye ekledi Bayan Narayan.

«Bugünkü çizgimizde gitmekten, insana yaraşır mutluluğun yolunu bulmuş bir ulusun başkalarınca örnek alınacağını ummaktan başka bir şey gelmiyor elimizden. Aslında çok boş bir umut; ama kimbilir, bakarsınız gerçekleşir.»

«Elbet, önce Büyük Rendang gerçekleşmezse,» dedi Will.

«Evet, önce Büyük Rendang gerçekleşmezse,» diye ciddiyetle yineledi Bay Menon. Bu arada biz kendi işimize, yani eğitime bakmalıyız. Öğrenmek istediğiniz başka bir şey var mı Bay Farnaby?»

«Daha birçok şey var,» dedi Will. «Fen dersleri ne zaman başlar?»

«Çarpma ve bölmeyle aynı zamanda. Önce çevrebilimden başlarız.»

«Çevrebilim mi? Fazla karmaşık değil mi?»

«Bu nedenle ondan başlarız ya. Sakın çocuklara herhangi bir şeyin tek başına, bağımsız olarak varolabileceğini düşünme fırsatı vermeyin. En baştan tüm yaşamın karşılıklı ilişkilere dayandığını açıkça belirtin. Onlara ormanlarda, tarlalarda, göletlerde, ırmaklarda, köy ve çevresinde karşılıklı ilişkileri örnekleyerek gösterin. Bu bilgiyi iyice sindirmelerini sağlayın.»

«Şunu eklemeliyim,» dedi Müdire, «ilişki bilimini her zaman ilişki törebilimiyle birlikte öğretiriz. Denge, karşılıklı alıp verme, aşırılıklardan kaçınma - doğanın kuralı budur ve törebilim açısından insanlar arasında kural da bu olmalıdır. Daha önce de belirttiğim gibi, çocuklar hayvan öyküleri aracılığıyla anlatılanları kolayca kavrarlar. Onlara günün koşullarına göre değiştirilmiş Esop öyküleri anlatırız. İnsanbiçimli hayvanların masalları yerine evrensel ahlâk kuralları içeren gerçek çevrebilimsel öyküler. Çocukların bayıldığı bir diğer kıyaslamalı öykü de toprak aşınması öyküsüdür. Adamızda toprak aşınmasına pek rastlanmadığından, Rendang'da, Hindistan'da, Çin'de, Yunanistan'da, Doğu Akdeniz'de, Afrika'da, Amerika'da açgözlü, aptal insanların karşılığını vermeden almaya, doğayı sevgisizlik ve anlayışsızlıkla sömürmeye kalkıştıkları her yerde - olanların fotoğraflarını gösteririz. Doğaya iyi davranırsanız, doğa da size iyi davranır. Doğayı yaralayıp yok ederseniz, o da sizi yok edecektir. Çorak toz çukurlarında «Size davranılmasını istediğiniz gibi davranın» ilkesi apaçık ortadadır - bir çocuğa bu ilkeyi aşınmış aile ya da aşınmış toplum örneğinden çok daha çarpıcı biçimde tanıtıp anlatır. Ruhsal yaralar gözükmez; hem zaten çocuklar yetişkinlerin dünyasına yabancıdırlar. Karşılaştırma ölçütleri olmadığı için en kötü durumları bile olağan sanırlar. Oysa on dönüm çayırla on dönüm aşınmış toprak, uçuşan kum arasındaki ayırım hemen göze batar. Kum ve çorak aşınma çukurları mesellerdir. Bunlarla yüzyüze gelen çocuğun doğayı koruma bilincinin gelişmesi ve doğayı koruma bilincinden törel düzlemde bilinçlenmeye geçişi kolaylaşır - bitkiler, hayvanlar ve onları besleyen dünya konusunda Altın Kural'dan insan ilişkile-

rinde Altın Kural'a geçişi kolaylaşır. Bir çocuğun çevresel gerçek ve aşınma meseleleri yoluyla vardığı töre anlayışı evrenseldir. Doğada, Tanrının Sevgili Kulları, Kutsal Topraklar, Eşsiz Tarihsel Tanrı Bildirgeleri yoktur. Doğayı Koruma töresi kimseye kendini üstün görme, ya da ayrıcalıklar isteme hakkını tanımaz. Altın Kural, ya da «Ne ekersen onu biçersin» ilkesi dünyanın her köşesinde, her türlü canlıyla olan ilişkilerimizde geçerlidir. Bu gezegen üzerinde yaşamımızı sürdürmemiz tüm doğaya sevecenlikle, akılla yaklaşmamıza bağlıdır. Çevrebilim tebel eğitiminden doğrudan doğruya Budizm temellerine varılır.»

«Birkaç hafta önce,» dedi Will, bir anlık sessizlikten sonra, «Thorwald'ın Ocak-Mayıs 1945 Doğu Almanyasını anlatan bir kitabını okudum. Bu kitabı bilen var mı?»

Bilmiyorlardı.

«Sakın okumayın,» diye öğütledi Will. «Şubat bombardımanından beş ay kadar sonra Dresden'e gitmiştim. Bir gecede elli, ya da altmış bin sivil - ki çoğu Ruslardan kaçan mültecilermiş - diri diri yanmış. Hem de sırf küçük Adolf çevrebilim okumadığı için,» O ürkütücü, gergin sırıtışıyla güldü, «doğayı koruma ilkelerini öğrenmemiş olduğu için.» İşi şakaya vuruyordu, çünkü yaşanan gerçekler ciddiyetle anlatılamayacak denli tüyler ürperticiydi.

Bay Menon kalkarak çantasını aldı.

«Gitmem gerek.» Will'le el sıkıştılar. Bay Menon tanıştıklarına çok memnun olmuştu ve Bay Farnaby'nin Pala'da hoşça vakit geçireceğini umuyordu. Bu arada, Pala eğitimi konusunda öğrenmek istediği bir şey olursa, hiç çekinmeden Bayan Narayan'a sormalıydı. Ondan daha iyi bir rehber ve eğitmen bulamazdı.

«Sınıflara girmek ister misiniz?» diye sordu Bayan Narayan, Bakan Yardımcısı ayrıldıktan sonra.

Will yerinden kalktı ve kadının ardısıra odadan koridora çıktı.

«Matematik dersi,» dedi Müdire, bir kapıyı açarak. «Orta okul beş. Öğretmenleri Bayan Anand.»

Will tanıtıldığında hafifçe başını eğdi. Beyaz saçlı öğretmen onu güleryüzle karşılayarak kulağına fısıldadı, «Gördüğünüz gibi, bir problem çözmeğe uğraşıyoruz.»

Will çevresine bakındı. Yirmi kadar kız ve oğlan sıralarında oturmuş, sessiz, dikkatli, kalem kemirerek, defterlerine eğilmişlerdi. Eğik başlar pırıl pırıl, simsiyahtı. Haki şortların, rengarenk uzun eteklerin üstünde çıplak altınsı gövdeler sıcakta parlıyordu - deri altında seçilen kaburgalarıyla erkek gövdeleri ve kızların daha dolgun, daha pürüzsüz, bir rokoko peri yontucusunun elinden çıkmışçasına diri, dik, biçimli, küçük göğüslü gövdeleri. Kimse bu göğüslere dönüp bakmıyordu bile. İnsanoğlunun Cennetten Kovulması doktrininin çürütüldüğü bir yerde bulunmak ne büyük rahatlık! diye içinden geçirdi Will.

Bu arada, Bayan Anand - çocukların dikkatini dağıtmamak için alçak sesle - öğrencilerini hep iki gruba ayırdığını anlatıyordu. Görselleştirme yetisi olanlar, ki bunlar Eski Yunanlılar gibi géometrik düşünce yapısına sahiptiler ve görselleştirme yetisi olmayanlar, yani cebiri ve imgesiz soyutlamaları yeğleyenler. Will isteksizce gözlerini o güzelim, Cennet Bahçesinden kovulmamış genç bedenler dünyasından ayırarak insanlar arasındaki ayırımlar ve matematik öğrenimi konularına akıllıca bir ilgi göstermeye zorladı kendini.

Sonunda izin isteyerek ayrıldılar. Hemen yanda, tropik hayvan resimleri, Bodhisattva ve iri göğüslü dişil Tanrı, Şaktilerle süslenmiş açık mavi badanalı sınıflarında İlkokul beşler haftalık Uygulamalı Temel Felsefe derslerini yapıyorlardı. Burada göğüsler daha küçük, kollar daha ince, kaslar daha az gelişmişti. Bunlar çocukluktan çıkalı daha ancak bir yıl olmuştu.

«Simgeler geneldir,» diyordu tahtanın önündeki genç adam, Will ve Bayan Narayan sınıfa girdiklerinde. Bir dizi küçük daire çizerek onları 1, 2, 3, 4, n. diye numaraladı. «Bunlar insanlar,» diye açıkladı. Sonra her daireden tahtanın sol yanındaki bir

kareye birer çizgi çekti. Karenin ortasına «S» yazdı. «S» insanların birbirleriyle konuşmak istediklerinde kullandıkları simgeler sistemini gösterir. Tüm insanlar aynı simge sistemini kullanırlar, dilse-İngilizce, Pala dili, Eskimo dili yaşanılan ülkeye bağlıdır. Sözcükler geneldir; belirli bir dili konuşan herkes aynı sözcükleri kullanır; ve bu sözcükler sözlüklerde sıralanırlar. Şimdi de dışarda neler olduğuna bir bakalım.» Açık pencereden dışarıyı gösterdi. Beyaz bir bulutun önünde yarım düzine gözalıcı papağan göründü, derken bir ağacın ardında gözden kayboldular. Öğretmen tahtanın öbür yanına ikinci bir kare çizdi, olgular anlamında «O» diye adlandırdı, ve bu kareden de dairelere birer çizgi çekti. «Dışarda olanlar da geneldir ya da en azından oldukça geneldirler,» diye düzeltti. «Ancak, bu küçük dairelerin içinde olanlar özeldir.» Elini göğsüne koydu, «Özel.» Alnını sıvazladı, «Özel.» Esmer parmağıyla gözkapaklarına ve burnunun ucuna dokundu. «Özel.» Şimdi basit bir deney yapalım. «Çimdik» sözcüğünü söyleyin.»

«Çimdik,» dedi sınıf bir ağızdan. «Çimdik...»

«Ç-İ-M-D-İ-K-çimdik. Bu geneldir, sözlükte anlamını bulabileceğiniz bir şeydir. Şimdi de kendinizi çimdikleyin. İyice! Daha güçlü!»

Çocuklar kıkırdayarak, ay, of, diye bağırarak söyleneni yaptılar.

«İçinizde yanında oturanın duyduklarını duyan var mı?»

«Hayır,» sesleri yankılandı.

«Bana öyle geliyor ki - sınıfta kaç kişiyiz?» Gözleriyle sıraları taradı, «Evet, bana öyle geliyor ki, birbirinden belirgin biçimde farklı yirmi üç acı oluştu. Yalnız bu odada yirmi üç acı oluştu. Yalnız bu odada yirmi üç ayrı acı. Bütün dünyayı düşünürsek, üç milyar acı eder. Bir de hayvanların acılarını ekleyelim. Bu acıların her biri kesinlikle özeldir. Acı duyumunu bir acı odağından diğerine iletmek olanaksızdır. Tek iletişim yolu «S» ten geçen dolaylı yoldur.» Tahtanın solundaki kareyi ve ortadaki daireleri gösterdi. «1, 2, 3, 4, ve n. de özel acılar

vardır. «S»deyse bu özel acıları anlatan sözcükler vardır, çimdik gibi ve bu sözlüklerde yer alan genel bir sözcüktür. Dikkat edin: birbirlerinden ayrı, aynı benim burnumun sizinkilerden ve her birinizin burnunun diğerlerininkinden ayrı olduğu denli ayrı üç milyar özel duyumu anlatan tek bir genel sözcük vardır, «acı.» Bir sözcük yalnızca aynı türden nesneler ya da olgular arasında benzerlikleri belirler. Bu nedenle geneldir. Genel olduğu için de, aynı türden olgular arasındaki ayırımları belirleyemez.»

Bir sessizlik oldu. Derken öğretmen başını kaldırarak sınıfa bir soru yöneltti.

«İçinizde Mahakasyapa'yı bilen var mı?»

Birkaç parmak kalktı. Öğretmen önde oturan mavi etekli, deniz kabuklarından bir kolye takmış küçük bir kızı kaldırdı.

«Sen anlat, Amiya.»

Amiya, soluk soluğa ve hafifçe peltek, anlatmaya başladı.

«Mahakasyapa,» dedi, «İzdeşleri içinde Buda'nın ne demek istediğini anlayan tek kişiydi.»

«Peki, Buda ne diyordu?»

«Hiçbir şey demiyordu. Zaten bunun için kimse bir şey anlamıyordu ya.»

«Ama Mahakasyapa Buda konuşmadığı halde onun ne demek istediğini anladı - öyle mi?»

Küçük kız başıyla onayladı. Tam tamına böyleydi. «İzdeşleri onun bir vaız vereceğini sanıyorlardı,» dedi, «oysa Buda vaız vermedi. Bir çiçek kopartarak herkese gösterdi.»

«İşte vaız buydu,» diye bağırdı sarı kuşaklı küçük bir oğlan. Bir süredir bilgisini açıklamamak için kendini zor tutuyor, sırasında kıpır kıpır ediyordu.

«Ama kimse bu tür bir vaazdan bir şey anlayamamıştı. Mahakasyapa dışında hiç kimse.»

«Peki, Buda çiçeği gösterince Mahakasyapa ne dedi?»

«Hiçbir şey,» diye kıvanarak haykırdı sarı kuşaklı.

«Yalnızca gülümsedi.» Sonra ayrıntıladı. «Böylece Buda onun kendisini anladığını görmüş oldu. O da Mahakasyapa'ya gülümsedi ve ikisi karşılıklı durup gülümsediler, gülümsediler.»

«Aferin,» dedi öğretmen. Sonra sarı kuşaklıya dönerek sordu. «Şimdi de sen söyle bakalım, Mahakasyapa neyi anlamış?»

Ses yok. Oğlan, süngüsü düşük, başını salladı. «Bilmiyorum,» diye mırıldandı.

«Bilen var mı?»

Bazı varsayımlar atıldı ortaya. Belki vaızların çok sıkıcı olduğunu farketmişti Buda'nın vaızlarının bile. Belki o da Buda kadar çiçeklerden hoşlanıyordu. Belki çiçek beyazdı ve ona Aydınlanma Işığını anımsatmıştı. Belki de maviydi ve mavi Şiva'nın rengiydi.

«Hepsi güzel,» dedi öğretmen. «Özellikle ilk yanıt. Vaızlar gerçekten de oldukça sıkıcıdırlar - en başta vaaz verenler için. Ama burada çözüm gerektiren bir nokta var. Buda'nın çiçeği göstermesinden Mahakasyapa'nın ne anladığı konusunda varsayımlarınız doğruysa, Mahakasyapa neden anladıklarını açıkça dile getirmedi?»

«Belki iyi bir konuşmacı değildi.»

«Çok iyi bir konuşmacıydı.»

«Belki boğazı ağrıyordu.»

«Boğazı ağrısaydı, öyle mutlu mutlu gülümseyebilir miydi?»

«Siz söyleyin,» diye seslendi arka sıralardan tiz bir ses.

«Evet, siz söyleyin,» diye ona katıldı çocuk sesleri.

Öğretmen başını salladı. «Mahakasyapa'yla Buda bile bunu sözcüklere dökemedikten sonra, ben nasıl söylerim? Şimdi tahtadaki çizimlere bir daha göz atalım. Genel sözcükler, oldukça genel olgular ve insanlar, yani tümüyle güzel acı ve zevk odakları. Tümüyle özel mi?» diye sordu. «Belki de yanılıyoruz. Belki bu daireler arasında da bir tür iletişim vardır - sizinle

kurduğum türden sözcükler aracılığıyla değil de, doğrudan. Belki Buda o sözsüz çiçek vaızıyla bunu anlatmak istemişti. «Gerçek öğretiler hazinesini tutuyorum ellerimde,» demişti izdeşlerine. «Olağanüstü Nirvana Zihnini, sözcükler ötesi biçimlendirilmemiş gerçek biçimi, kuramların dışında iletilebilir öğretiyi. Bunu şimdi Mahakasyapa'ya verdim.» Bir tebeşir alarak tahtadaki tüm çizimleri içine alan bir elips çizdi - insanları gösteren küçük daireleri, olguları gösteren kareyi ve simgeleri gösteren öbür kareyi.

«Her biri ayrı,» dedi. «Yine de hepsi bir. İnsanlar, olgular, sözcükler hepsi Zihnin, Böylesiliğin, Boşluğun görünümleri. Buda'nın anlatmak istediği, Mahakasyapa'nın da anladığı, bu öğretiler üzerine konuşulamayacağı, bu öğretilerle ancak tek vücut olunabileceği gerçeğidir. Eriştirme yaşınız geldiğinde hepiniz bu gerçeği anlayacaksınız.»

«Artık gidelim,» diye fısıldadı Müdire. Kapı arkalarından kapandı ve kendilerini yine koridorda buldular. «Fen derslerimizde, özellikle botanikte, hep bu tür bir yaklaşım uygularız.»

«Neden özellikle botanik?»

«Çünkü demin tartışılan konuya - Mahakasyapa öyküsüne - en kolay bağlanabilen bilim dalı odur.»

«Başlama noktanız bu öykü müdür?»

«Hayır, önce ders kitaplarına bağlı bir öğretim uygularız. Çocuklara kolayca kavrayabilecekleri temel bilgiler belirli bir düzen içinde anlatılır. Su katılmamış botanik - ilk evre budur. Altı, yedi hafta sürer. Bundan sonra, yarım gün köprü kurma dediğimiz şeye ayrılır. İki buçuk saat süresince daha önce öğrendikleri botanik bilgileriyle sanatın, edebiyatın, dinin, özvarlık bilgisinin ilişkilerini araştırırlar.»

«Botanik ve özvarlık bilgisi - bu ikisi arasında nasıl köprü kurulur?»

«Aslında çok kolaydır,» diye inanca verdi Bn. Narayan. «Her çocuğa bir çiçek verilir çin gülü, ya da, daha iyisi gardenya çünkü Çin gülü kokulu değildir. Bilimsel açıdan

gardenya nedir? Hangi bölümlerden oluşur? Taç yaprakları, ercik, boyuncuk, ovar, falan. Çocuklardan çiçeğin ayrıntılı çizimlerle birlikte çözümsel bir tanımını yapmalarını isteriz. Bu yerine getirilince, kısa bir dinlenme molası verilir. Bu da bitince onlara Mahakasyapa öyküsünü anlatarak bu öykü üzerinde düşünmelerini söyleriz. Acaba Buda bir botanik dersi mi vermişti? Yoksa izdeşlerine başka bir şey mi öğretmek istiyordu? Öyleyse, öğretmek istediği neydi?»

«Neydi ya?»

«Elbet, öykü yanıtın sözcüklerle anlatılamayacağını açıkça belirtiyor. Bu nedenle çocuklara düşünmeyi bir yana bırakıp yalnızca bakmalarını öğütleriz. «Ama çözümleyerek değil,» deriz. «Bilim adamı, ya da bir bahçıvan gibi değil. Tüm bildiklerinizi bir yana bırakın ve önünüzde duran bu akılalmaz mucizeye arıtılmış zihninizle bakın. Daha önce bir eşini görmemişçesine, hiç adı yokmuş, hiç bir bilinen türe girmezmiş gibi bakın. Uyanık ama edilgen, algılara açık bir zihinle adlandırmadan, yargılamadan, karşılaştırmadan bakın. Ve ona bakarken gizemini içinize çekin, duyumun özünü, *karşı kıyı* bilgeliğinin kokusunu soluyun.»

«Bu dedikleriniz Dr. Robert'in eriştirme töreninde söylediklerini andırıyor,» dedi Will.

«Elbet andırır,» dedi Bayan Narayan. «Dünyaya Mahakasyapa'nın gözleriyle bakmayı öğrenmek mokşa ilacı deneyine en iyi hazırlıktır. Eriştirme evresindeki her çocuk uzun bir alıcılık eğitiminden geçmiştir. Önce botanikte bir bitki örneği olarak gardenya. Sonra yalnızca gardenya, bir sanatçının gözüyle gardenya, ve Buda'yla Mahakasyapa'ya görünen en olağanüstü gardenya. Elbet bu yaklaşım çiçeklere özgü değildir. Çocuklara verilen her derste belirli aralıklarla köprü kurma oturumları yapılır. Açımlanmış kurbağalardan tutun, sarmal yapılı yıldız takımlarına dek her şey kuramsal yaklaşımın yanısıra izlenimci bir yaklaşımla incelenir, bilimsel, tarihsel, ya da ekonomik gerçekliği yanında estetik ve ruhsal bir yaşam deneyi olarak ger-

çekliği de değerlendirilir. Alıcılık eğitimi çözümleme ve simge-kullanımı eğitiminin bütünleyicisi ve panzehiridir. Her iki tür eğitim de gereklidir. Birinden birini boşlarsanız tam anlamıyla insan olamazsınız.»

Bir sessizlik oldu. «Başka insanlara bakış açımız ne olmalı?» diye sordu Will sonunda. «Freud'un gözleriyle mi bakmalıyız, yoksa Cezanne'ın gözleriyle mi? Proust gibi mi, yokşa Buda gözleriyle mi?»

Bayan Narayan güldü. «Bana ne gözle bakıyorsunuz?» diye sordu.

«Sanırım daha çok bir toplumbilimci gözüyle bakıyorum size,» diye yanıtladı Will. «Sizi yabancı bir uygarlığın temsilcisi olarak görüyorum.» Ama, bazı özel izlenimler de edindim. Kusuruma bakmazsanız, geçen yılların sizi çok olumlu etkilediğini düşünüyorum. Estetik açıdan, kafaca ve duyguca ve her ne demekse, manevî açıdan çok iyi görünüyorsunuz ve benim izlenimlere açılmam çok özel bir durumdur. Oysa, izlemek yerine kalıp düşüncelerimi yansıtmaya kalkıştığımda iyice saçmalarım.» Sırtlansı bir kahkaha attı.

«İnsan istedikten sonra,» dedi Bayan Narayan, «beş para etmez hazır kavramları zihnini algılara açarak elde ettiği yetkin en iç gerçeklere yeğleyebilir. Sorulması gereken bu tür bir seçimde nelerin etken olduğudur. İnsanlar neden her iki tarafın görüşlerini alıp, bu görüşleri bağdaştırmaya çalışmazlar? Çözümleme geleneğine bağlı kuramcılık ve uyanık bir edilgenlikle iç gerçek alırlığı her ikisi de tümüyle yanılgılardan arınmış değildir; oysa ikisi birleştiğinde başarılı sonuçlar alınabilir.»

«Algılara açık olma sanatını öğretmede eğitiminiz ne ölçüde başarılıdır?» diye sordu Will.

«Algılara açık olmanın dereceleri vardır. Bir fen dersinde alıcılık çok azdır. Bilim gözleme dayanır; ancak, bu gözlem seçicidir. Dünyaya bir kavramlar perdesi ardından bakılır. Mokşa ilacı kullanıldığındaysa kavramlar ortadan kalkar. Yaşantı sınıflandırılmaz, ayırımlar yapılmaz, yalnızca olduğu gibi algıla-

nır. Wordsworth'ün şiirindeki gibi. «Gözleyip alan bir yürek getir yanında.» Anlattığım köprü kurma oturumlarında da ayırımlar, tasarımlar yapılır ama, yine de fen derslerinde yapılanlardan daha azdır. Çocuklar birdenbire küçük Buda'lara dönüşmezler; mokşa ilacıyla elde edilen katışıksız alıcılığa ulaşmazlar. Ne gezer... Ancak, adları ve kavramları fazla önemsememeyi öğrenirler. Kısa bir süre için de olsa, zihinlerinde ürettiklerinden daha fazlasını alırlar.»

«Bu aldıklarından nasıl yararlanmalarını beklersiniz?»

«Yalnızca,» dedi gülümseyerek Bayan Narayan, «olanaksızı yapmalarını isteriz onlardan. Yaşam deneylerini sözcüklere dökmelerini söyleriz. Salt, kavramsallaştırılmamış bir veri olarak şu çiçek, şu açımlanmış kurbağa, teleskobun öte yanında görülen şu gezegen nedir? Ne anlam taşır? Size ne düşündürür, sizde hangi duyguları, imgeleri, anıları uyandırır? Bunları yazıya dökmeye çalışın. Elbet başaramayacaksınız; ama yine de bir deneyin. Sözcüklerle olgular arasındaki farklılıkları, nesneler hakkında bir şeyler bilmekle onları doğrudan tanımak arasındaki ayırımı anlamanıza yardımcı olacaktır. Ve, yazınızı bitirince, deriz onlara, çiçeği bir daha inceleyin, sonra bir iki dakika gözlerinizi kapatın. Sonra da, kapalı gözlerinizin ardında gördüklerinizi çizin. Her ne görmüşseniz onu çizin-ilgisiz bir şey olsa bile. Gördüklerinizi, hatta göremediklerinizi çizin ve boyalarınızla, kalemlerinizle renklendirin. Sonra bir mola daha verin. Bundan sonra ilk çiziminizle ikincisini karşılaştırın; çiçeğin bilimsel tanımıyla gördüklerinizi çözümlemeden, çiçeği hiç bilmiyormuşçasına davranarak onun varlığının gizemine kendinizi açıverdiğinizde yazdıklarınızı karşılaştırın. Sonra kendi çizim ve yazınızı diğer öğrencilerin çizim ve yazılarıyla karşılaştırın. Bilimsel çizim ve tanıklar çok benzeşirken, öbür türde yapılan çizim ve yazılar arasında büyük farklılıklar olduğunu göreceksiniz. Bu bulguyu okulda, evde, ormanda, tapınakta öğrendiklerinize nasıl bağlayabilirsiniz? Düzinelerle soru ve hepsinin üstünde dururuz. Her yönde köprüler kurulmalıdır. Botanikten

başlarız ya da öğretim izlencesinde (müfredat programında) yer alan herhangi bir konudan ve köprü kurma oturumunun sonunda bir de bakarız ki dilin yapısı, çeşitli yaşam deneyleri, doğaötesi konular, yaşam biçimleri, çözümsel bilgi ve Karşı Kıyı Bilgeliği konumuz olmuş.»

«Tanrı aşkına,» dedi Will, «çocuklara bu köprüleri kurmayı öğreten öğretmenleri nasıl yetiştirdiniz?»

«Öğretmenlerimizi yetiştirmeye başlayalı yüz yedi yıl oluyor,» dedi Bayan Narayan. «Geleneksel Pala eğitimi almış genç erkek ve kadınlara sınıflar açtık. Bilirsiniz geleneksel eğitim halk hekimliğini, kocakarı fiziğiyle biyolojisini, büyü ve peri masallarına inançla karışık iyi tarım, iyi sanatkârlık ve iyi zenaatkârlık eğitimleriyle, iyi görgü ve terbiyeyi kapsar. Bilim, tarih, dış dünyada olup bitenler hakkında en ufak bir bilgi yoktur. Buna karşın, öğretmen adaylarımız inançlı Budistlerdi; çoğu meditasyon yapıyordu ve hepsi Mahayana felsefesini ya okumuş, ya da duymuştu. Bu da demektir ki, uygulamalı fizikötesi ve ruhbilim alanlarında sizin dünyanızdaki herhangi bir öğretmen adayından çok daha etkin ve gerçekçi bir eğitimden geçmişlerdi. Dr. Andrew salt ve uygulamalı Mahayana'nın değerinin bilincinde, bilimsel eğitim görmüş dogmatik olmayan bir hümanistti. Dostu Raca'ysa saltık ve uygulamalı bilimin değerini anlamış bir Tantrik Budistti. Her ikisi de, ilke olarak tam anlamıyla insan olmayı benimsemiş bir toplumda çocuklara tam anlamıyla insan olmayı öğretecek öğretmenlerin öncelikle her iki dünyadan en iyi biçimde yararlanmayı öğrenmeleri gerektiğinin açıkça ayırdındaydılar.»

«Ya o ilk öğretmen adaylarının tepkisi? Bu gelişime karşı koymadılar mı?»

Bayan Narayan başını salladı. «Karşı koymadılar, çünkü değer verdikleri şeyler tehlikede değildi. Budist inançlara saygı gösteriliyordu. Onlardan tek istenen kocakarı bilimini ve peri masallarını bir yana bırakmalarıydı. Üstelik buna karşılık çok daha ilginç bilgiler, daha yararlı kuramlarla donatılacaklardı.

Batının bilim, güç ve ilerleme dünyasının bu ilginç, heyecan verici bilgileri Budist kuramı ve uygulamalı fizikötesinin ruhbilimsel gerçekleriyle birleştiriliyor, hatta bir anlamda onların emrine veriliyordu. İki dünyadan da en iyi biçimde yararlanma programında en titiz ve en çoşkulu dincileri bile tedirgin edecek öğeler yoktu.»

« Bizim öğretmen adaylarımızı düşünüyorum da,» dedi Will, kısa bir sessizlikten sonra. «Acaba, bu aşamadan sonra onları eğitmek olası mıdır? Her iki dünyadan da en iyi biçimde yararlanmayı öğrenebilirler mi?»

«Neden olmasın? Değerlerinden vazgeçmeleri gerekmez ki. Hristiyan olmayanlar insanlığı düşünmeyi, Hristiyanlarsa Tanrıya tapınmayı dilediklerince sürdürebilirler. Yapacakları tek değişiklik içkin bir Tanrı kavramıyla kendini aşabilme gizilgücüne sahip bir insan kavramı geliştirmek.»

«Patırtı kopartmadan bu değişiklikleri yapacaklarına inanıyor musunuz?» Will güldü. «Öyleyse, çok iyimsersiniz.»

«Evet iyimserim,» diye doğruladı Bayan Narayan, «çünkü sorunlar karşısında akılcılığı ve gerçekçiliği elden bırakmadıkça başarı bizimdir. Bu adada başarılanlar iyimserliği haklı çıkartıyor. Şimdi de dans sınıfına bir göz atalım.»

Ağaçlarla gölgelenmiş bir avludan geçtiler, iki yöne açılan kapıyı iterek sessizlikten bir davulun dizemli vurgularına, Will'e İskoç müziğini anımsatan kısa, beş tonlu bir ezgiyi yineleyip duran tiz boruların gürültüsüne girdiler.

«Canlı mı, banttan mı?» diye sordu Will.

«Japon teybi,» diye kısaca açıkladı Bayan Narayan. İkinci bir kapıdan büyük bir beden eğitimi salonuna girdiler. İki sakallı genç ve siyah ipek pijamalı, şaşılacak ölçüde çevik yaşlı bir kadın yirmi-otuz kadar küçük kız ve oğlana devingen bir dansın adımlarını öğretmekteydiler.

«Bu ne?» diye sordu Will. «Oyun mu, eğitim mi?»

«Her ikisi de,» dedi Müdire. «Aynı zamanda da uygula-

Rakşasi Dansı

malı törebilim. Az önce anlattığım soluk alma çalışmaları gibi - ama çok daha devingen ve bu nedenle çok daha etkili.»

«Ezin kafasını!» diye bir ağızdan şarkı söylüyordu çocuklar. Ve küçük, sandaletli ayaklarını olanca güçleriyle yere vuruyorlârdı. «Ezin kafasını!» Son bir öldürücü vuruş ve canlı ayak oyunlarıyla dönerek, kıvrılarak dansın bir başka evresine geçtiler.

«Buna Rakşasi Dansı deriz,» diye açıkladı Bayan Narayan.

«Rakşasi mi?» diye sordu Will. «O da nesi?»

«Rakşasi bir tür şeytandır. İriyarı, çok sevimsiz bir yaratık. En kötü tutkuları simgeler. Rakşasi dansı kızgınlık ve yoksunluk sonucu oluşan sakıncalı buhar basıncını boşaltmaya yarar.»

«Ezin kafasını!» Sıra yine koronun söylediği nakarat bölümüne gelmişti. «Ezin kafasını!»

«Bir daha vurun,» diye bağırdı yaşlı kadın, ayağını hırsla yere vurarak. «Daha güçlü! Daha güçlü!»

«Acaba aktöre ve akılcılık açısından hangisi daha yararlı oldu,» diye soruşturuyordu Will. «Baküs şenlikleri mi, yoksa Platon'un Devleti mi? Kıbrıs-Miken Töresi mi, yoksa Tanrıça Kıbele'ye adanan danslar mı?»

«Yunanlılar ya-bu, ya-şu diye kesin ayırımlara kalkışmayacak denli aklıbaşında insanlardı. İlkeleri hem-bu, hem-şu idi. Yalnızca Platon ve Aristo değil, aynı zamanda Baküs Rahibeleri Gerilim azaltan bu devingen danslar olmasa, törel sistem yetersiz kalacak, törel sistem olmasa, dansçılar ne yapacaklarını şaşıracaklardı. Biz Klasik Yunan öğretisinin bir yaprağını ödünç aldık, onu uyguluyoruz.»

«İyi yapıyorsunuz,» dedi Will beğeniyle. Sonra birden olumlu yanıtlara kulak asmadığını anımsadı, (en keyifli, en coşkulu anlarında bile bunu anımsamadan edemiyordu) ve birden bir kahkaha patlattı. «Aslında değişen bir şey yok,» dedi, «Tanrıça Kıbele adına dansetmek, Yunanlıları birbirlerinin boğazına sa-

rılmaktan alakoymadı. Albay Dipa saldırıya geçtiğinde Rakşasi dansının size ne yararı olacak ki? Yazgınıza boyun eğmenizi kolaylaştırmaktan başka...»

«Haklısınız,» dedi Bayan Narayan. «Ama yazgıyı kabullenebilmek, bu bile büyük bir başarı.»

«Bakıyorum da, gelecek sizi hiç ürkütmüyor.»

«Bu konuda isterik davranmanın ne yararı var? Politik durumumuzu düzeltmeyeceği gibi, kişisel durumumuzu kötüleştirir.»

«Ezin kafasını!» diye yine hep bir ağızdan bağırdı çocuklar ve tahtalar tepinen ayakların altında sarsıldı. «Ezin kafasını!»

«Yalnız bu tür danslar öğrettiğimizi sanmayın,» dedi Bayan Narayan. «Kızgınlığın, kırgınlığın ortaya çıkarttığı gücü yönlendirmek büyük önem taşır. Ama olumlu duyguları ve doğru bilgileri dışavurmak da aynı derecede önemlidir. O zaman, şimdi gördüğünüz dışavurumcu devinimlerin işlevini el, kol hareketleri üstlenir. Eğer dün, öğretmenimiz buradayken gelmiş olsaydınız, o tür dansı da gösterirdim size. Ne yazık ki bugün bu olanaksız. Öğretmen ancak gelecek Salı gelir.»

«İkinci tür dansın özelliği nedir?»

Bayan Narayan açıklamaya çalıştı. Sıçramalar, ayak vurmalar, koşuşmalar yoktu bu dansta. Ayaklar sıkıca yere basardı. Yalnız kalçalar ve dizlerle salınır, dönerlerdi. Tüm anlatım kollara, bileklere ve ellere, boyuna ve başa, yüze ve en çok da gözlere yüklenmişti. Omuzlardan yukarıya ve yanlara doğru salınımlar, simgesel anlam yüklü devinimler. Kurallı ve biçemli el, kol, baş hareketleriyle dile getirilen düşünce. Hiyeroglife, hiyeroglifler dizisine, anlatımdan anlatıma geçen akıcı bir şiirya da besteye dönüşen beden. Bilincin akışını. Böylesilikten çokluğa, çokluktan ölümsüz, içkin Tanrıya geçişi simgeleyen devim.

«Bu eylemsel meditasyondur,» diye sözünü bitirdi kadın. «Mahayananın fizikötesi kuramlarının sözcükler yerine simgesel devimler ve el, kol hareketleriyle açıklanmasıdır.»

Salona girdiklerinden ayrı bir kapıdan dışarı çıktılar, solda kısa bir koridora saptılar.

«Şimdi sırada ne var?» diye sordu Will.

«İlkokul dördüncü sınıf,» dedi Bayan Narayan. «Uygulamalı Ruhbilimin Temellerini öğreniyorlar.»

Yeşil bir kapıyı açtı.

«Hiç kimsenin acı çekmek zorunda olmadığını artık biliyorsunuz,» diyordu tanıdık bir ses. «Kendi kendinize iğnenin canınızı yakmayacağını söylediniz ve gerçekten de canınız yanmadı.»

Odaya girdiler ve karşılarında, kimi tombul kimi sıska küçük esmer bedenler arasında upuzun, Susila MacPhail'i buldular. Susila onlara gülümsedi, odanın bir köşesindeki iskemleleri gösterdikten sonra öğrencilerine döndü. «Hiç kimse acı çekmek zorunda değildir,» diye yineledi. «Şunu sakın aklınızdan çıkartmayın acı duygusu bir şeylerin ters gittiğini gösterir. Acı duymamayı öğrendiniz, ama acılarınızı dindirirken düşüncesizlik etmeyin, önce kendinize şu soruyu sorun: Bu acı acaba neden kaynaklanıyor? Çok acı çekiyorsanız ve nedenini de bulamıyorsanız annenize, öğretmeninize, ya da Karşılıklı Evlat Edinme Kulübünüzden bir yetişkine danışın. Ancak bundan sonra acıyı dindirin. Ne yapılması gerekiyorsa, yapılacağından emin olduktan sonra acınızı dindirin. Herkes anladı mı?» Tüm soruları yanıtladıktan sonra derse devam etti. «Şimdi de biraz oyun oynayalım. Gözlerinizi yumun ve her gün beslenmek için okula gelen o tek bacaklı, yaşlı papağanın karşınızda durduğunu varsayın. Onu görebiliyor musunuz?»

Elbette görüyorlardı. Tek bacaklı papağan eski bir dost olmalıydı.

«Bugün öğle saatinde gördüğünüz denli açıkça görmeye çalışın onu. Ama, kendinizi zorlamayın, ille de göreceğim diye uğraşmayın. Bırakın kendiliğinden canlanıversin gözünüzde, sonra gagasından kuyruğuna, küçük parlak gözlerinden turuncu ayaklarına şöyle bir gezdirin gözünüzü.»

«Sesini de duyuyorum,» diye atıldı küçük bir kız. «'Karuna, Karuna!' diyor.»

«Yanıldın işte,» diye terslendi bir başka çocuk. «'Dikkat!' diyor.»

«Her iki sözcüğü de söylüyor,» diye onları yatıştırdı Susila. «Belki başka şeyler de anlatıyor. Ama şimdi oyunumuza dönelim - iki tane tek bacaklı papağan olduğunu varsayın. Şimdi de, üç tane tek bacaklı papağan. Dört tek bacaklı papağan. Dördünü de görüyor musunuz?»

Görüyorlardı.

«Bir karenin dört köşesinde dört tek bacaklı papağan, ortalarında da bir beşinci. Haydi, şimdi de renklerini değiştirelim. Bakın, bembeyaz oldular. Başları sarı, tek bacakları turuncu beş beyaz papağan. Şimdi de başları mavi olsun. Parlak mavi - geri kalan yerleri ise pembe. Beş tane mavi başlı pembe kuş. Durmadan değişiyorlar. Bakın, bakın, mor oldular. Beş beyaz başlı mor kuş, tek bacakları da sarı. Allah allah, neler görüyorum! Beş değil, on tane kuş varmış. Yok, yok, yirmi, elli, yüz tane. Yüzlerce. Görebiliyor musunuz?» Bir bölümü hiç zorlanmadan görebiliyordu; göremeyenler içinse, Susila daha erişilebilir hedefler belirliyordu. «Yirmi tane yeter,» diyordu. «On iki çok geldiyse, on olsun, sekiz olsun. Bu bile dünya kadar papağan eder. Şimdi de,» dedi, çocukların tümü gözlerinin önünde güçleri yettiğince mor kuş canlandırdığında, «şimdi de yok oluverdiler.» El çırptı. «Gitti! Bir tane bile kalmadı. Hepsi gitti. Artık papağanları değil, beni görmenizi istiyorum. Sarılar içinde beni. Yeşillere bürünmüş iki ben. Pembe benekli mavi, üç ben. Ömrünüzde gördüğünüz en parlak kırmızıdan dört ben.» Yine el çırptı. «Hop, gittiler. Şimdi de Bayan Narayanı ve yanındaki o alçılı bacaklı, tuhaf yabancıyı canlandıralım gözümüzde. Herbirinden dört tane görelim. Beden eğitimi salonunun ortasında bir çember oluştursunlar. Şimdi de Rakşasi dansını yapsınlar. «Ezin kafasını! Ezin kafasını!»

Çocuklar kıkır kıkır gülmeye başladılar. Tepinen Will'ler ve Müdireler çok gülünçtü anlaşılan.

Susila parmaklarını şaklattı.

«Haydi gidin! Toz olun! Şimdi herbiriniz üç annenizi ve üç babanızı çocuk bahçesinin çevresinde koşarken göreceksiniz. Haydi hızlı! Daha hızlı! Hop, yokoldular. Aa, yine göründüler. Birden yine yok oldular. Oradalar, yoklar, oradalar, yoklar...»

Kıkırdamalar yerini kahkahalara bıraktı, sınıf gülmekten kırılırken zil çaldı. Temel Uygulamalı Ruhbilim dersi bitmişti.

«Bu oyunun amacı ne?» diye sordu Will, çocuklar oyuna, Bayan Narayan da çalışma odasına gidince.

«Amaç,» dedi Susila, «çocuklara anılarımızın ve düşlerimizin esiri olmadığımızı göstermek. Kafamıza bizi tedirgin eden bir şey takılmışsa, buna bir çözüm bulabileceğimizi anlatmak. Bütün iş neler yapılması gerektiğini göstererek bunlara çalışmak yazı yazmayı, ya da flüt çalmayı öğrenir gibi. Bugün çocuklara öğrettiğim aslında çok basit bir uygulamaydı - ilerde bir özgürleşme yöntemi olarak geliştirilebilecek bir uygulama. Elbet tümüyle özgürleşmeyi sağlamaz. Yine de hiç yoktan iyidir. Bu uygulamayla Buda Yaradılışına varılamaz: ama yine de kişinin özünde var olan Buda yaradılışının bilincine varmasını kolaylaştırır - kişiyi acı veren anılardan, pişmanlıklardan, geleceğe değin nedensiz kuşkulardan, evet, tüm bu saplantılardan özgürleştirerek Buda yaradılışının bilincine varmasını kolaylaştırır.»

«'Saplantı' çok yerinde bir sözcük,» diye Susila'ya katıldı Will.

«Ama saplantılarımız olması gerekmez. Kafamıza üşüşen hayaletlerden kurtulabiliriz. Biri göründüğünde, varsaymaca oyununa başvurmamız yeter. Papağanlara, sana ve Bayan Narayan'a yaptığımızı yapmamız yeter. Giysilerini değiştirelim, ikinci bir burun takalım, çoğaltalım, kovalım, geri çağıralım, aptalca şeyler yaptıralım. Sonra da, hop, yok edelim. Bir düşün, çocukluğunda sana bu basit numaraları öğretmiş olsalardı babana ne-

ler yapmazdın! Onu korkunç bir canavar olarak görüyormuşsun. Oysa bu görüşün değiştirilebilirdi. Düşünde bu canavarı çarpıtıp gülünçleştirebilirdin. Bir araba çarpık, çurpuk canavar bozuntusu düşün. Yirmisi birden tepinip, 'Mermer saraylarda oturduğumu gördüm düşümde' şarkısını söylüyorlar. Temel Uygulamalı Ruhbilim konusunda biraz eğitim, yaşamının akışını değiştirebilirdi.»

Park yerindeki cipe doğru yürürlerken Will bu yöntemi Molly'nin ölümüne nasıl uygulayabileceğini düşünüyordu. Ya o en iğrenç, en çılgın tutkularının canlı simgesi olan ak tenli, misk kokulu dişi iblise karşı hangi düş gücüne dayalı şeytan kovma ayinlerini düzenleseydi?

Cipin yanına geldiler. Will anahtarları Susila'ya verdi, güç belâ yerine yerleşti. Köy yönünden gelen küçük, eski püskü bir araba, gösterişsizliğini örtmek için sinirli bir zorlama içindeymişcesine büyük bir gürültü yaparak sokağa saptı, tangırdayıp tungurdayarak cipin yanında durdu.

Dönüp baktılar. Saltanat arabasının penceresinden sarkan Murugan'ı ve onun ardında olanca görkemiyle, bir bulut yığını gibi kat kat kabarık beyaz müslinler içinde Rani'yi gördüler. Will Rani'yi selamladığında sıcak bir gülüşle karşılandı. Ancak, Rani Susila'ya döndüğünde bu gülüş yerini soğuk bir baş selamına bıraktı.

«Hava almaya mı çıkmıştınız?» diye kibarca sordu Will.

«Shivapuram'a gidiyorduk,» dedi Rani.

«Tabi, bu beş para etmez teneke kutu oraya kadar dayanırsa,» diye acı bir sesle söze karıştı Murugan. Kontak anahtarını kapattı. Motor son bir kez saygısızca hıçkırarak sustu.

«Birilerini görmemiz gerek,» dedi Rani. «Daha doğrusu, Bir Tek Kişiyi,» diye ekledi ve suç ortağına bir giz verircesine Will'e gülümsedi. Hani, neredeyse göz kırpacaktı.

Will, kadının Bahu'dan söz ettiğini anlamazdan gelerek «İyi,» demekle yetindi. Bir hafta sonra kutlanacak erişkinlik

törenlerinin Rani'nin başına açtığı işlerden, dertlerden konuşmaya başladılar.

Murugan sözlerini keserek, «Burada ne işiniz var?» diye sordu.

«Öğleden sonrayı Pala eğitimini daha yakından tanımaya ayırmıştım da.»

«Pala eğitimi,» diye yankıladı Rani. Bir daha, üzüntülü bir sesle, «Pala» (durak) «Eğitimi.» Başını salladı.

«Görüp duyduğum her şey çok hoşuma gitti,» dedi Will. «Bay Menon ve Bayan Narayan'dan tutun,» Susila'yı söze karıştırmış olmak için ekledi, «Bayan MacPhail'in öğrettiği Temel Uygulamalı Ruhbilim'e dek her şey.»

Susila'yı bilerek görmezden gelen Rani aşağı tarlada duran korkulukları suçlayan bir parmakla gösterdi.

«Bunları da gördünüz mü Bay Farnaby?»

Görmez olur muydu. «Pala'dan başka nerede hem güzel, hem işe yarar, hem de fizikötesi anlam taşıyan korkuluklar bulabilirsiniz?» diye sordu.

«Hem de,» dedi Rani, derinden gelen, öfkeyle çınlayan bir sesle, «yalnız kuşları ürkütmekle kalmayıp küçücük çocukları Tanrı inancından ve O'nun insan biçiminde görünümlerinden uzaklaştıran korkuluklar.» Kollarını kaldırdı. «Dinleyin!»

Tom Krishna, Mary Sarojini ve beş altı küçük çocuk olağanüstü kuklaların iplerini çekiştirerek eğlenmekteydiler. Tiz sesleriyle bir ezgi tutturmuşlardı. Will, ancak ikinci dinleyişinde ezginin sözlerini çıkartabildi.

«Vira, hisa, iyice asıl.

Tanrılar kıpır, kıpır, ama gök durduğu yerde kalır.»

«Çok güzel!» diyerek güldü Will.

«Korkarım, ben bunda eğlenceli bir yan göremiyorum,» dedi Rani, azarlarcasına. «Hiç de gülünç değil. Çok acı, Yürekler acısı.»

Will'in hınzırlığı tutmuştu bir kez. «Anladığım kadarıyla,»

dedi tatlı tatlı gülümseyerek, «bu sevimli korkuluklar Murugan'ın büyük dedesinin buluşuymuş.»

«Murugan'ın büyük dedesi,» dedi Rani, «olağanüstü bir insandı. Olağanüstü akıllı, ancak aynı ölçüde de ahlâksız. Büyük bir yetenek ancak, ne yazık ki yeteneğini kötüye kullanırdı. En kötü yanı da Sahte Maneviyatla dopdolu oluşuydu.»

«Sahte Maneviyatçılık mı?» Will Gerçek Maneviyatçılığın o görkemli örneğine bir göz attı ve sıcak petrol ürünlerinin kokuşmuş buharları arasında sandal ağacının tütsümsü, öbür dünyadan gelme kokusunu duydu. «Sahte Maneviyatçılık mı?» Birdenbire gizemci üniformasından yoksun bırakılmış Rani'nin olanca taşkın, etli butlu çıplaklığıyla gün ışığında öylece durduğunu düşündü: düşündü ve derken, tiksintiyle ürpererek gözünde canlandırdı. Şimdi de onun çıplak bir yağtulumu üçlemesi olduğunu varsayın, iki üçleme, on çıplak üçleme. Uygulamalı Ruhbilim- hem de ne biçim!

«Evet ya, Sahte Maneviyat,» diyordu Rani. «Bağımsızlaşma sözcüğünü dilinden düşürmezdi; ama, Doğru Yolu yadsımakta direndiği için hep daha büyük bir Bağımlılık adına çalıştı. Alçakgönüllü görünürdü. Ama yüreği öyle kibir doluydu ki, Bay Farnaby, kendi dışında hiçbir Manevî Otoritenin Büyüklüğünü tanımazdı. Ermişler, Ete Kemiğe Bürünmüş Tanrı, Yüce Din Gelenekleri bunların hiçbirine değer vermezdi. Evet, hiç değer vermezdi. Böylece bu rezil korkuluklar yapıldı. Böylece çocuklara Tanrıya küfreden şarkılar öğretildi. O zavallı Masum Yavrucukların bile bile ahlâksızlığa itildiklerini gördükçe kendimi zor tutuyorum Bay Farnaby, zor...»

«Anne, bana bak,» dedi, sabırsızca saate bakıp duran Murugan, «eğer yemeğe yetişmek istiyorsak bir an önce yola çıkmalıyız.» Küstah bir sesle konuşuyordu. Anlaşılan bir arabanın direksiyonuna geçmek, bu araba döküntü bir Baby Austin olsa bile, kendini çok üstün görmesine yetmişti. Rani'nin yanıtını beklemeye gerek duymadan arabayı çalıştırdı, vitesi küçülttü ve elini sallayarak gazlayıp gitti.

«Aman, sonunda gittiler,» dedi Susila.

«Biricik Kraliçenizi sevmiyor musun?»

«Ne demezsin, cinlerimi tepeme çıkartıyor.»

«Ezin kafasını,» diye mırıldanarak şakalaştı Will.

«Çok haklısın,» diye güldü Susila. «Ne yazık ki şu anda Rakşasi dansı yapmam olanaksız.» Yüzünde afacan bir pırıltı belirdi ve ansızın Will'in göğsüne sert bir yumruk patlattı. «Oh!» dedi. «Şimdi rahatladım.»

14

Susila arabayı çalıştırdı. Kestirme geçitten aşağı indiler, köyün öte yanında şoseye çıktılar ve sonunda Deneme Merkezi yerleşim alanına vardılar. Susila tüm diğer evler gibi sazdan yapılmış bir kulübenin önünde durdu. Altı basamakla çıkılan taraçadan geçerek beyaz badanalı bir oturma odasına girdiler.

Odanın solunda geniş bir pencere ve pencere çıkmasına iki yandan tutturulmuş bir hamak vardı. «Tam sana göre,» dedi Susila, hamağı göstererek. «Bacağını rahatça uzatabilirsin,» Will hamağa yerleşince, «Nelerden söz edelim?» diye sordu, sepet örgü bir koltuk çekip yanına oturarak.

«İyiye, güzele ve doğruya ne dersin? Ya da,» diye sırıttı, «kötü, çirkin ve en doğruya?»

«Düşündüm de,» dedi Susila, Will'in güldürü becerisini gösterme çabalarını duymazdan gelerek, «geçen sefer kaldığımız yerden devam edebiliriz - yani, seni konuşabiliriz.»

«Ben de bunu demek istemiştim - çirkin, kötü ve tüm tanıtlanmış gerçeklerden daha gerçek.»

«Bunları laf olsun diye mi söylüyorsun?» diye sordu kadın. «Yoksa, gerçekten kendinden söz etmek istiyor musun?»

«Gerçekten,» diye güvence verdi Will, «hem de çok istiyorum. Kendimden söz etmek istemediğim kadar çok. Belki dikkatini çekmiştir, sanata, bilime, düşüne, politikaya, yazına - kısaca, aslında önem taşıyan tek şey dışında her konuya - bitmez tükenmez bir ilgi göstermem bu yüzden.»

Uzun bir sessizlik oldu. Derken, Susila anılarına dalmış gibi, Wells Katedralini anlatmaya başladı: karga çığlıklarını, süzülen bulutların göldeki yansımaları arasında dolanan beyaz kuğuları. Birkaç dakika sonra Will de süzülmekteydi.

«Wells'de kaldığım sürece öyle mutluydum ki,» dedi kadın. «Olağanüstü mutlu. Sen de çok mutluydun, değil mi?»

Will yanıtsız bıraktı bu soruyu. Yıllar önce, Molly'yle evlenmeden, sevişmeye başlamadan önce yeşil vadide geçirdiği günleri anımsamıştı. Ne huzur dolu günlerdi onlar! Bahar çayırlarının, çiçeklerin capcanlı, somut, kurtçuksuz dünyası! Molly'yle arasında doğal, çarpıtılmamış duygular oluşmuştu, Mary Hala'nın ölümünden önceki o çok uzak günlerden beri tatmadığı duygular. Halası gerçekten sevdiği tek insandı - Molly de onun ardılıydı. Ne mutluluk! Başka bir ses perdesine aktarılan sevgi - hem de ezginin özünü, zengin ve incelikli uyumlarını bozmaksızın. Derken, beraberliklerinin dördüncü gecesi, Molly odalarını ayıran duvarı tıklatmış ve Will onun kapısını aralık bulmuş, karanlıkta, el yordamıyla Merhamet Meleğinin Yatak Arkadaşı rolünü oynamaya çalışarak çırılçıplak kendisini beklediği yatağa girmişti. Molly elinden geleni yapmıştı ve (Tanrım ne feciydi!) foslamıştı.

Hemen her öğleüstü olduğu gibi, ani bir rüzgâr çıktı, uzaktan uzağa sık bitki örtüsüne çarpan yağmur damlalarının sesi duyuldu - sağanak üzerlerine geldikçe giderek yükselen bir uğultu. Birkaç saniye sonra yağmur camları dövmeye başlamıştı. Aynı Molly'yle son görüşmelerinde çalışma odasının camlarını döven yağmur gibi... «Gerçekten kararlı mısın Will?»

Acı ve utançla haykıra haykıra ağlamak geliyordu içinden. Dudaklarını ısırdı.

«Ne düşünüyorsun?» diye sordu Susila.

Düşünmüyordu. Molly'yi görüyor, sesini duyuyordu. «Gerçekten kararlı mısın, Will?» Yağmur sesine karışan kendi sesini duydu, «Evet, kararım kesin.»

Camları döven yağmur sesi - burada mıydı? Yoksa orada, o anda mı? - azaldı, rüzgârın çığlıkları bir fısıltıya dönüştü.

«Ne düşünüyorsun?» diye ısrarla sorusunu yineledi Susila.

«Molly'ye yaptıklarımı düşünüyorum.»

«Ne yapmışsın ki Molly'ye?»

Bu soruyu yanıtlamak istemiyordu. Ama Susila'yı atlatamayacaktı.

«Ne yapmışsın, söyle.»

Camlar güçlü bir esintiyle sarsıldı. Yağmur yine hızlanmıştı - sanki inat için yağıyordu, unutmak istediklerini anımsatmak, ne pahasına olursa olsun gizli kalması gereken utanç verici şeyleri açığa vurdurmak için.

«Haydi, söyle.»

Gönülsüzce, istemeyerek anlatmaya başladı.

«'Gerçekten mi Will?'» Üstelik Babs yüzünden' Tanrı onu korusun, Babs yüzünden! İster inan, ister inanma, Babs yüzünden! - kararı kesindi ve Molly yağmura dalmış, gitmişti.

«Onu bir daha gördüğümde hastanede yatıyordu.»

«Yağmur hâlâ yağıyor muydu?» diye sordu Susila.

«Yağıyordu.»

«Bunun gibi bir sağanak mıydı?»

«Eh, aşağı yukarı.» Will, yine tropik bölgeye özgü öğle üzeri sağanağını duymaz olmuştu. Kulaklarında, Molly'nin ölümcül yaralarla yattığı hastane odasının camlarına vuran damlacıkların süreğen tıpırtısı vardı. «Benim,» diyordu damlaların gürültüsüne karışan sesi. «Ben, Will.» Sessizlik; derken, birden avucunun içinde Molly'nin eli belli belirsiz kıpırdadı. Parmaklarında istemli basıncı ve bir an sonra, istem dışı gevşeyişi duydu.

«Bir daha anlat Will.»

Anlatamayacaktı. Çok acıydı, utanç vericiydi.

«Bir daha anlat,» diye üsteledi kadın. «Bu işin başka yolu yok.»

Kendini zorlayarak iğrenç öyküyü bir kez daha anlattı.

Gerçekten kararlı mıydı? Evet, kesin kararlıydı - Molly'yi incitmeye kararlıydı, dahası (gerçek niyetini kim bilebilirdi ki?) belki onu öldürmeye kararlıydı. Ya Babs, ya da Batsın Bu Dünya. Elbet, kendi dünyası değil, Molly'nin dünyası ve o dünyayı yaratan Molly'nin kendisi. Karanlık odada o mis kokulu beden için, o bedenin tepkeleri için, duyulan zevkin büyüklüğü, başdöndürücü utanmazlıktaki o cinsel beceriler için sönsündü bir yaşam.

«Elveda Will.» Ve kapı ardından kuru, hafif bir tıkırtıyla kapanmıştı.

Onu geri çağırmak istemişti. Ama Babs'in aşığı o becerileri, tepkeleri ve zevkin doruğunda kıvranan o mis kokulu bedeni anımsayıvermişti. Bunları anımsamış ve pencerede öylece durarak yağmur altında arabanın uzaklaşmasına seyirci kalmış, bakmış, bakmış ve araba köşeyi dönüp gittiğinde utanç verici bir coşkuyla dolmuştu içi. Sonunda özgürdü! Üç saat sonra, hastanede, sandığından daha da özgür olduğunu anlayacaktı. Molly'nin parmaklarının son, tükenmiş basıncını duyacak; son aşk mesajını alacaktı. Mesaj yarım kalmıştı. Avucundaki el cansızlaşmış, soluk sesleri birden duyulmaz olmuştu. «Öldü,» dedi fısıltıyla. Hıçkırarak ağlamaya başladı. «Öldü.»

«Diyelim ki senin suçun yoktu,» dedi Susila, uzun suskunluğu bozarak. «Diyelim ki, tümüyle senin dışında bir nedenden ötürü ansızın öldü. Bu da aynı ölçüde sarsmayacak mıydı seni?»

«Ne demek istiyorsun?» diye sordu Will.

«Demek istediğim, sorun yalnızca Molly'nin ölümünden kendini sorumlu tutman değil. Seni böylesine sarsan ölümün kendisi, başlı başına ölüm.» Dugald gelmişti aklına. «Ölümün anlamsız acımasızlığı.»

«Anlamsız acımasızlığı,» diye sözcükleri yineledi Will. «Doğru, belki de bu nedenle profesyonel bir ölüm izleyicisi oldum. Ölüm bu denli anlamsız, bu denli acımasız olduğu için. Dünyanın bir ucundan öbürüne ölüm kokusunun ardına takıldım.

Bir akbaba gibi. Sağlıklı, gönençli insanlar dünyanın gerçek yüzünü tanımazlar. Savaş yılları gibi özel durumlarda değil de, hergünkü yüzünü. Hergünkü...» Konuşurken, bir yandan, boğulan bir adamın gözünde canlanan yaşam öyküsü gibi özlü, kapsamlı, yoğun ve ayrıntılı, haber değeri olan tüm mide bulandıran Cehennem çukurlarına, tüm mezbahalara yaptığı bol ücretli yolculuklar sırasında tanık olduğu korkunç sahneler geçiyordu gözünün önünden. Güney Afrika'da siyahlar, San Quentin hapishanesinin gaz odasında bir adam, Cezayir'de, bir çiftlikte parça parça cesetler ve her yeri dolduran çılgın kalabalıklar, her yerde polisler, paraşüt birlikleri, her yerde kalem bacaklı, şiş karınlı, cılk yara gözkapaklarında sineklerle kara tenli çocuklar, her yerde iğrenç açlık ve hastalık kokusu, ölümün o berbat, leş kokusu. Ve birden, ölümün leş kokusu arasından, o kokuyla içiçe Babs'in mis kokusu geldi burnuna. Babs'ın parfümü doldu ciğerlerine ve cehennemle cennetin kimyasal yapısı üzerine uydurduğu espri geldi aklına. Cehennem tetraetilen diamonyak ve kükürtlü hidrojendir; cennetse kesinlikle TNT-butil tolüen, artı birtakım organik pisliklerdir - ha, ha, ha! (Ah sosyete yaşamı ne de hoştur!) Derken aşk ve ölüm kokuları yerlerini ansızın keskin bir hayvan kokusuna bıraktılar - köpek kokusuna.

Sertleşen rüzgârın önüne kattığı damlacıklar camları dövüyordu.

«Hâlâ Molly'yi mi düşünüyorsun?» diye sordu Susila.

«Bütünüyle unuttuğum bir şey geliverdi aklıma,» dedi Will. «O zamanlar en çok dört yaşındaydım, ama şimdi birden her şeyi anımsadım. Zavallı Tiger.»

«Kim bu zavallı Tiger?»

Tiger, güzel köpeği. Tiger, çocukluğunu geçirdiği o iç karartıcı evde tek ışık kaynağı. Tiger, sevgili, tatlı Tiger. Tüm korkuların ve acıların orta yerinde, babasının her şeye ve herkese beslediği aşağılayıcı nefretle, annesinin yapmacıklı özverisinin iki karşıt ucu arasında nasıl da içten bir sevgi, ne doğal

bir yakınlık, ne canlı, gürültücü, dizginlenmez bir neşeydi! Annesi Will'i kucağına oturtur, Tanrıyı, İsa'yı anlatırdı. Oysa İncil öykülerinin topundan daha çok Tanrı vardı Tiger'da. Tiger Tanrının cisimleşmesiydi. Derken, günlerden birgün Tanrısal Varlık hastalanıverdi.

«Sonra ne oldu?» diye sordu Susila.

«Sepeti mutfakta duruyor, ben de oradayım, yanına diz çökmüşüm. Onu okşuyorum - ama tüyleri bir tuhaf, sağlıklı olduğu günlerden farklı. Yapış yapış, hem de kötü kokuyor. Onu çok sevmesem, kaçacağım, yanında durmaya dayanamayacağım. Ama onu seviyorum, her şeyden ve herkesten çok seviyorum. Onu okşarken bir yandan da çabucak iyi olacağını söylüyorum. Yakında, yarın sabah. Derken, birden ürpermeye başlıyor, başını ellerimin arasına alıp titremeyi durdurmaya çalışıyorum. Ama bu bir işe yaramıyor. Ürperme korkunç bir kasılmaya dönüşüyor. Ona baktıkça içim bulanıyor, korkuyorum. Çok korkuyorum. Derken, ürperişler ve kasılmalar duruluyor, az sonra tümüyle hareketsiz kalıyor. Başını kaldırıp bırakıyorum, başı düşüyor - kemikleri bir et parçası gibi, küt diye.»

«Özür dilerim.» Yaşlarını kurulayıp burnunu sildi. «İşte, Kaçınılmaz Yılgı ile ilk karşılaşmam böyle olmuştu. Tiger benim dostumdu. Tiger tek avuntumdu. Anlaşılan Kaçınılmaz Yılgı buna dayanamıyordu. Mary Halayla da aynı şey geldi başıma. Gerçekten sevdiğim, taptığım, güvendiğim tek insandı; ve aman Tanrım, Kaçınılmaz Yılgı neler yapmadı ki ona!»

«Anlat,» dedi Susila.

Will duraksadı, sonra omuzlarını silkti. «Anlatalım bakalım. Mary Frances Farnaby, babamın kızkardeşi. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden bir yıl önce, on sekizinde, profesyonel bir askerle evlendi. Frank ve Mary, Mary ve Frank -ne uyum, ne mutluluk!» Güldü. «Pala dışında da tek tük erdem adaları bulunabilir. Minicik mercan adaları, hatta, arada sırada, koskoca bir Tahiti -ancak hep çevreleri Kaçınılmaz Yılgıyla sarılmıştır. Özel Pala'larında iki genç insan. Derken, sabahın bi-

Kaçınılmaz Yılgı

rinde, 4 Ağustos 1914'te, Frank savaş birliğiyle denizaşırı ülkelere açıldı; ve, Noel arifesinde Mary sakat bir bebek getirdi dünyaya. Ve bu bebek Mary'nin kafasına Kaçınılmaz Yılgının dilediğinde neler yapabileceğini iyice sokacak kadar yaşadı. Küçük kafalı bir geri zekâlıyı Tanrıdan başka kim yaratabilir ki. Tam üç ay sonra Frank bir şarapnel yarası aldı, ve kangrenden öldü. Tüm bunlar ben doğmadan önceydi,» dedi Will. «Bin dokuz yüz yirmilerde, onu tanıdığımda, Mary hala kendini yaşlılara adamıştı. Huzurevlerinde yaşayan yaşlılara, kendi evlerine tıkılıp kalmış yaşlılara, çocuklarına, torunlarına yük olan, bir türlü ölmek bilmeyen yaşlılara. Struldbruglara,* Titonuslara.** Hem de içlerinde en düşkünlere, en bunak, en huysuzlara. Çocukken Mary halanın yaşlılarından nasıl da nefret ederdim! Pis kokarlardı, çirkinlikleri tüylerimi ürpertirdi, hemen her zaman sıkıcı ve huysuzdular. Ama Mary hala onları severdi -her şeye karşın yılmadan severdi. Annem Hristiyan Hayırseverliğini dilinden düşürmezdi; ama nedense içtenliğine inanamazdınız; tıpkı, kendini yapmaya zorladığı özveri örneklerinin sevgiden kaynaklandığına inanamadığınız gibi -onda sevgi yoktu, yalnızca görev duygusu vardı. Oysa Mary halanın içtenliğine inanmamak olanaksızdı. Sevgisi bir tür fiziksel ışına benzerdi, ısı ya da ışık gibi algılanabilir bir şeydi. Taşradaki evinde kalmaya gittiğimde ve sonradan, kente yerleştiğinde onu hemen her gün gördüğüm zaman bir buzdolabından kaçarak güneşe çıkmış gibi olurdum. Ondan yayılan ısı yaşama kıvancıyla doldururdu içimi. Derken Kaçınılmaz Yılgı işe koyuldu. Önceleri halam durumunu ciddiye almadı. «Artık bir Amazon oldum,» demişti ilk ameliyattan sonra.»

«Amazon mu?» diye sordu Susila.

(*) Struldbrug: Swift'in «Gülliverin Seyahatleri» kitabında ölümsüz olan, ancak canlandıran, yenileyen gençlik gücünden yoksun lanetli kişilerden biri.

(**) Titonus: Priam'ın kardeşi. Şafak tanrıçası Eos ona aşık olur ve Zeus'tan onu ölümsüz kılmasını diler. Ancak sonsuz gençlik dilemeyi unutur.

«Amazonlar sağ göğüslerini kestirirlermiş. Savaşçıymışlar, ok atarken göğüsleri onları engellermiş. 'Artık bir Amazon oldum.'» Güçlü, kartal burunlu yüzdeki gülümseyiş gözünün önüne geliyor, canlı, pürüzsüz, neşeli ses kulaklarında çınlıyordu. «Birkaç ay sonra öbür göğsünü de kesmek zorunda kaldılar. Sonra ışın tedavisi, radyasyon hastalığı ve yavaş yavaş çürüyüş.» Will' in yüzü vahşi bir ifadeye büründü. «Durumu böylesine korkunç olmasaydı, bayağı gülünç sayılırdı. Ne ustaca bir acı alaydı bu! İyilik, sevgi, merhamet saçan bir yürek. Derken, bilinmeyen bir nedenle bir terslik olur. Bedenin küçücük bir parçası ikinci termodinamik yasasına karşı koyacağı yerde, boyun eğiverir. Beden çökerken, ruh da erdemini, özünü yitirir. Artık yiğit değildir. Sevgisi ve iyiliği uçup gitmiştir. Mary hala yaşamının son birkaç ayında artık benim sevdiğim, taptığım insan olmaktan çıkmıştı; bir başkası olmuştu, bir zamanlar yakınlık gösterdiği, destek olduğu yaşlıların en kötü huylu, en güçsüzlerinden biri - ve bu mizahçının en son ve en ustalıklı alayıydı. Küçük düşürüldü, alçaltıldı; ve olabildiğince alçaldığında büyük acılar içinde, yavaş yavaş ölmeye terkedildi. Terkedildi,» diye vurguladı, «çünkü ölene kimse yardım edemez, kimse yanında olamaz. Siz acı çekerken, can çekişirken başucunuzda insanlar bekleyebilir; ama aslında onlar ayrı bir dünyada beklemektedirler. Siz kendi dünyanızda yapayalnızsınızdır. Acıda, ölümde yapayalnız, aynı aşkta, bütünüyle paylaşılan mutluluklarda olduğunca yapayalnız.»

Babs'ın, Tiger'in damıtılmış kokuları ve kanser karaciğerini kemirdiğinde, bitkin bedenine tuhaf, keskin, pis kan kokusu sindiğinde, Mary halanın damıtılmış ölüm esansı. Ve bu kokuların orta yerinde, içi bulanarak, başı dönerek onları soluyan soyutlanmış bir bilinç, bir çocuğun, bir delikanlının, bir adamın sonsuza dek soyutlanmış, onulmaz yalnızlıklar içindeki bilinci. «Üstelik,» dedi Will, «bu kadın ancak kırk birindeydi. Ölmek istemiyordu. Üzerinde oynanan oyunu kabullenemiyordu. Kaçınılmaz Yılgı onu sille tokat yere sermek zorunda kaldı. Oradaydım; her şeye tanık oldum.»

«Bunun için mi olura kulak asmayan adamsın?»

«Hiç olura kulak asılır mı?» dedi Will. «Evet demek kendi kendini kandırmaktır, iyimserliktir. Gerçekler, temel ve en yüce gerçekler her zaman olumsuzdur. Ruh mu? Hayır! Aşk mı? Hayır! Anlam mı, amaç mı, başarı mı? Hayır!»

Canlı, neşeli, coşkulu, Tanrıyla doputu Tiger. Derken Kaçınılmaz Yılgı gelir ve Tiger'ı, ortadan kaldırmak için veterinere para ödemek zorunda kaldıkları bir çöp yığınına dönüştürür. Tiger'dan sonra Mary hala. Sakatlanır, işkence çeker, çamura bulanır, aşağılanır ve sonunda Tiger gibi o da bir çöp yığınına dönüşür - ancak bu kez çöpü temizleyen ölü gömücüdür ve gerçeklerle alay edercesine her şeyin yolunda olduğu yutturmacası için bir de papaz tutulur. Yirmi yıl sonra da aynı tuhaf yutturmacayı Molly'nin tabutu başında yinelesin diye bir başka papaz tutulur. «*Eğer insanlara yakışacak bir biçimde Efes'te vahşi hayvanlarla savaştıysam, ölüler dirilmeyecekse benim ödül tüm ne olacak? İyisi mi yiyip içelim, çünkü yarın öleceğiz.*

Will yine sırtlan gibi güldü. «Ne kusursuz bir mantık, ne duyarlık, ne yüce değerler!»

«Hani sen olura kulak asmayan adamdın? Neden karşı çıkıyorsun bu yaklaşıma?»

«Aslında karşı çıkmamalıyım,» diye Susila'ya katıldı Will. «Ama güzele tutkun biri olarak, «hayır»da bile bir incelik arıyorum. 'Yiyip içelim, çünkü yarın öleceğiz.'» Yüzünü tiksintiyle buruşturdu.

«Yine de, bir bakıma çok iyi bir öğüt,» dedi Susila. «Yemek, içmek, ölmek - evrensel, benlik dışı yaşamın üç ana görünümü. Hayvanlar bu benlik dışı, evrensel yaşamı özünü kavramaksızın yaşarlar. Sıradan insanlar bu özü bilirler ama yaşamazlar, üstelik, onu ciddi olarak ele aldıklarında yadsırlar. Aydınlanmış kişiyse onu bilir, yaşar ve olduğu gibi kabul eder. Yer, içer ve zamanı geldiğinde ölür - ama yemesi, içmesi, ölmesi bir başkadır.»

«Ya yeniden doğması?» diye alayla sordu Will.

«Buda bu konuda tartışmaya hiç yanaşmazdı. Ölümsüzlüğe inanmakla ölümsüzlük elde edilmez. İnanmamakla da. Bu konuda ileri geri fikir yürüteceğinize işinize bakın - işte, Buda'nın öğüdü budur.»

«Hangi işimize bakalım?»

«İnsanlığın ortak işine - aydınlanmaya. Buysa sürekli şimdiyi yaşamak, bilinci keskinleştiren tüm yogaları uygulamak demektir.»

«Ama ben bilincimin keskinleşmesini istemiyorum ki,» dedi Will. «Tam tersine, gözlerimi sıkıca kapamak istiyorum. Mary halanın ölümü, ya da Rendang-Lobo'nun gecekonduları türünden gerçeklere gözlerimi kapamak. Korkunç görünümlerle iğrenç kokuların - hatta bazı nefis kokuların da» diye ekledi, köpek ve karaciğer kanserinin anımsanan kokuları arasında mis gibi pembe aşk yuvası kokusu çarpınca burnuna, «daha az ayırdında olmak istiyorum. Kendi şişkin cüzdanımın ve başka insanların insanlıkla bağdaşmaz yoksulluklarının daha az bilincinde olmak. Malarya ve bağırsak kurtları okyanusunda kendi kusursuz sağlığımın, açlıktan ölen bebekler okyanusunda benim önlemlere boğulmuş, korunmalı cinsel eğlecemin daha az ayırdında olmak. «Onları bağışlayın, çünkü ne yaptıklarını bilmiyorlar.» Oh ne âlâ! Oysa, ben, ne yazık ki, ne yaptığımı biliyorum. Hem de çok iyi biliyorum. Sen de karşıma geçmiş, her şeye karşı daha uyanık olmamı istiyorsun benden.»

«Senden bir şey istediğim yok,» dedi Susila. «Yalnızca birtakım uyanık kimselerin öğütlerini iletiyorum sana, Gautama'yla başlayıp, Büyük Raca'yla son bulan bir dizi keskin görüşlü insanın. Önce olduğunu sandığın kişiyi iyice tanı. Bu, gerçek özvarlığının bilincine varmana yardımcı olacaktır.»

Will omuz silkti. «İnsan kendini evrenin odak noktası, eşsiz, olağanüstü bir varlık sanır. Oysa, gerçekte, evrenin körelmeye, etkisizleşmeye doğru akışında önemsiz bir gecikmedir.»

«Buda öğretisinin ilk yarısı budur. Geçicilik, sürekli, kişisel benliğin olmadığı, acı ve ıstırap *(Anikka-Anatman-Dukha)*. An-

cak öğreti bu kadarla kalmaz, ikinci yarısı da vardır. Körelmeye, çürümeye doğru gidişteki bu bir anlık yavaşlama aynı zamanda salt, sulandırılmamış Böylesiliktir. Kişisel, sürekli bir benliğin olmayışı aynı zamanda Buda Yaradılışıdır.»

«Varsın kişisel ruh olmasın. Ama, ya kanserin varoluşu, yavaş yavaş çürüyüp körelmenin varoluşu? Ya açlık, aşırı artan nüfus, Albay Dipa? Onlar da mı salt Böylesilik?»

«Elbette. Ancak, saydığın kötülüklere bulaşan insanların özlerindeki Buda Yaradılışına ulaşmaları son derece güçtür. Toplum sağlığı ve sosyal düzeltim yaygın aydınlanmanın vazgeçilmez ön koşullarıdır.»

«Ama toplum sağlığının önemsenmesine ve sosyal düzeltime karşın insanlar ölüyorlar. Pala'da bile,» diye alayla ekledi Will.

«İşte, bu nedenle gönencin yanısıra meditasyon da gereklidir can çekişirken bile, en kötü koşullarda bile özvarlığımızın bilincine varmamızı sağlayan tüm yaşam ve ölüm yogaları...»

Taraçanın tahta kaplamalarında ayak sesleri duyuldu, derken bir çocuk sesi «Anne!» diye bağırdı.

«Buradayım canım,» diye karşılık verdi Susila.

Ön kapı ardına kadar açıldı ve Mary Sarojini hızla odaya daldı.

«Anne,» dedi soluk soluğa, «hemen gelmeni istiyorlar. Lakshmi nine...» Hamakta oturan adamı görünce irkilerek sustu.

«Ah! Sizin burada olduğunuzu bilmiyordum.»

Will kızı eliyle selamladı. Kız ona şöyle bir gülümsedi, sonra yine annesine döndü.

«Lakshmi nine birden fenalaşmış,» dedi. «Robert dede hâlâ Tepe İstasyonunda. Telefon da çalışmıyor.»

«Onca yolu koşarak mı geldin?»

«Dik yokuşlar dışında hep koştum.»

Susila çocuğa sarılarak öptü, sonra yerinden fırladı. Çok canlı ve becerikli görünüyordu.

«Dugald'ın annesi,» diye açıkladı.

«Şey?..» Mary Sarojini'ye bir göz atıp Susila'ya baktı. Ölüm konusu tabu muydu? Çocukların önünde ağza alınır mıydı?»

«Ölüyor mu demek istiyordun?»

Will başıyla onayladı.

«Aslında bunu bekliyorduk,» dedi Susila. «Ama bugün değil. Bugün oldukça iyi gözüküyordu. Yanında olmalıyım - ayrı bir dünyada olsam bile. Aslında,» diye ekledi, «dünyalarımız sandığın kadar ayrı değil. Sorunumuzu çözmeden bırakmak zorunda kaldığım için üzgünüm; ama başka fırsatlar çıkacaktır önümüze. Bu arada sen ne yapmak istersin? Burada kalabilirsin. Seni Dr. Robert'in evine de bırakabilirim. Dilersen, bana ve Mary Sarojini'ye eşlik edebilirsin.»

«Profesyonel ölüm izleyicisi sıfatıyla mı?»

«Profesyonel ölüm izleyicisi olarak değil,» diye karşı çıktı Susila. «Bir insan olarak, yaşamayı ve ölmeyi öğrenmesi gereken biri olarak. Hem de hepimiz kadar ivedilikle öğrenmesi gereken biri.»

«Çoğunuzdan daha fazla gereksinimim var bu bilgiye. Ama, sizi rahatsız etmiş olmayayım?»

«Sen rahatsız olmadıktan sonra, biz de olmayız.»

Elinden tutarak hamaktan kalkmasına yardım etti. İki dakika sonra nilüfer havuzunun ve kobra başının altında meditasyon yapan Buda'nın yanından geçerek yerleşim alanının ana kapısından çıkmışlardı. Yağmur dinmişti, yeşil gökte iri bulutlar başmelek tasvirleri gibi ışıldıyorlardı. Batıda güneş olağanüstü bir parlaklıktaydı.

Soles occidere et redire possunt;
nobis cum semel occidit brevis lux,
nox est perpetua una dormienda.
Da mi bassia mille.

Günbatımları ve ölüm; ölünce öpücükler; öpülünce, günbatımı izleyicisi bir başka kuşak için daha, genedoğum ve sonra gene ölüm.

«Ölüm döşeğindekilere ne söylersiniz?» diye sordu Will. «Ölümsüzlüğe kafa yormayıp işlerine bakmalarını mı?»

«Mademki böyle dile getiriyorsun - evet, yaptığımız tam tamına bu. Bilincin uyanıklığını sürdürmek - ölme sanatı bundan ibarettir.»

«Ve siz de bu sanatı öğretirsiniz?»

«Şöyle diyelim: insanların ölürken bile yaşama sanatını uygulamalarına yardımcı oluruz. Kişinin öz-varlığını tanıması, her birimizde var olan evrensel ve benlik dışı özvarlığın bilincinde olması - ölüm döşeğindekilerin uygulamasına yardım ettiğimiz yaşama sanatı budur. Son nefeslerine dek. Belki sonun bile ötesinde.»

«Sonun ötesinde mi?» diye sordu Will. «Ama sen ölüm döşeğindekilerin sonun ötesini düşünmemeleri gerektiğini söylememiş miydin?»

«Bunu düşünmelerini istemeyiz ki onlardan. Yalnızca, eğer ölümün ötesi gerçekten varsa, onu da yaşamalarına yardım ederiz. Elbet, öyle bir şey varsa,» diye yineledi. «Eğer ayrık ben - yaşam sona erdikten sonra evrensel yaşam sürüyorsa.»

«Sence sürüyor mu?»

Susila gülümsedi. «Benim ne düşündüğüm önemli değil. Önemli olan, yaşarken, ölürken ve belki de öldükten sonra ayrık benliğimden bağımsız olarak yaşayabileceğim deneyler.»

Arabayı yolun yanına çekerek kontağı kapattı. Köye yayan girdiler. İş yerleri boşalmıştı ve anayol öyle kalabalıktı ki, zor ilerliyorlardı.

«Ben önden gideceğim,» diye açıkladı Susila. Sonra, Mary Sarojini'ye döndü. «Bir saat sonra hastanede ol. Sakın daha erken gelme.» Döndü ve ağır ağır gezinen insan kalabalığının arasına karıştı.

«Artık benden sen sorumlusun,» dedi Will, yanında yürüyen küçük kıza gülümseyerek.

Mary Sarojini ciddi bir ifadeyle başını eğdi ve Will'in elini tuttu. «Gidip Alanda neler olduğuna bir bakalım,» dedi.

«Lakshmi ninen kaç yaşında?» diye sordu Will, kalabalık yolda ilerlerlerken.

«Pek bilmiyorum,» diye yanıtladı Mary Sarojini. «Çok yaşlı görünüyor. Ama, belki de kanser olduğu için.»

«Kanserin ne olduğunu biliyor musun?»

Mary Sarojini gayet iyi biliyordu. «Bir parçanın, bütününe aldırmayıp çıldıran bir insan gibi davranmaya başlaması yani, dünyada ondan gayrı kimsecikler yokmuş gibi şişinip durması. Bazen büyümesi önlenebilir. Ama genellikle hasta ölene dek büyür de büyür.

«Anladığım kadarıyla, Lakshmi ninenin başına gelen de bu.»

«Evet, şimdi de ölmesine yardım edecek birilerine gereksinimi var.»

«Annen sık sık insanların ölmesine yardım eder mi?»

Çocuk başıyla onayladı. «Bu işi çok iyi becerir.»

«Ya sen, hiç can çekişen birini gördün mü?»

«Elbette,» dedi Mary Sarojini, bu da sorulacak şey mi, gibisinden. «Dur bakayım,» Kafadan hesap yaptı. «Beş kişinin ölümüne tanık oldum. Bebekleri de sayarsak, altı.»

«Ben senin yaşındayken hiç ölen bir insan görmemiştim.»

«Ya, öyle mi?»

«Yalnızca bir köpeğin ölümünü görmüştüm.»

«Köpekler insanlardan daha kolay ölürler. Önceden ölümü tartışmazlar.»

«Peki, sen insanların ölümü konusunda ne düşünüyorsun?»

«Bebek doğurmak kadar kötü değil. Bebek doğurmak berbat. En azından berbat görünüyor. Ama, sonra hiç de acı çekilmediğini anımsıyorsun. Artık acı çekilmiyor.»

«İster inan, ister inanma,» dedi Will, «Hiç doğum görmedim.»

«Hiç mi?» Mary Sarojini çok şaşırmıştı. «Okuldayken bile mi?»

Will, müdürlerini resmi giysileri içinde, üç yüz siyah ceketli oğlana Doğum Kliniğini gezdirirken canlandırdı gözünde. «Okulda bile,» dedi yüksek sesle.

«Ne ölen birini görmüşsün, ne de doğuran birini. Öyleyse somut gerçekleri nasıl öğrendin?»

«Benim gittiğim okulda,» dedi Will, «somut gerçekler öğretilmezdi, yalnızca sözcükleri öğrenirdik.»

Çocuk başını kaldırıp Will'e baktı, başını salladı ve küçük esmer elini anlamlı bir biçimde alnına vurdu. «Çılgınlık bu,» dedi. «Yoksa öğretmenleriniz aptal mıydılar?»

Will güldü. «Hepsi de *«mens sana in corpore sano»* (sağlam kafa sağlam vücutta bulunur) ilkesine ve yüce Batı geleneğine yürekten bağlı saygın kişilerdi. Neyse, geçelim bunları da, sen bana şunu söyle. Hiç korktuğun oldu mu?»

«Doğuran insanlardan mı?»

«Hayır, ölenlerden. Hiç ürkmedin mi?»

«Şey, evet, ürktüm,» dedi bir an düşündükten sonra.

«Ürkünce ne yaptın?»

«Bana öğretilenleri uyguladım - hangi ben'in korktuğunu, ve neden korktuğunu bulmaya çalıştım.»

«Peki, hangi sen korkuyormuş?»

«Bu ben,» dedi Mary Sarojini, parmağıyla aralık ağzını göstererek. «Durmadan konuşan ben. «Küçük geveze» Vijaya ona böyle der Durmadan belleğimde yer eden kötülüklerden, çirkinliklerden, yapabileceğimi sandığım büyük, olağanüstü, olanaksız şeylerden söz eder. Korkan o.»

«Neden öyle korkuyor?»

«Herhalde, hep kendi başına gelebilecek korkunç şeyleri diline doladığı için. Yüksek sesle, ya da kendi kendine konuşup durur. Ama, korkmayan bir başka ben daha var.»

«O hangisi?»

«Konuşmayan ben - o yalnızca bakar, dinler ve varlığımın içinde olanları sezer. Bazen de,» diye ekledi Mary Sarojini, «bazen, birdenbire her şeyin gerçekte ne denli güzel olduğunu görüverir. Yo, yanlış söyledim. O güzelliklerin her zaman ayırdındadır, ama ben değilimdir - onun bana göstermesi gerekir. İşte, o bana gösterdiğinde ansızın her şeydeki güzellik açığa çıkar. Güzel, güzel, güzel! Köpek pislikleri bile güzel oluverir.» Hemen önlerinde duran görkemli bir örneği gösteriyordu.

Dar yoldan pazar yerine çıktılar. Güneşin son ışıkları tapınağın yontulu kulesinde ve belediye sarayının damındaki pembe gözetleme kuleciklerinde oynaşıyordu; ama alan yarı karanlıktaydı, ulu incir ağacının gölgesindeyse gece hüküm sürüyordu. Dallara iplerle tutturulmuş tezgâhlarında satıcı kadınlar lambalarını yakmışlardı. Yaprak örtüsü altındaki karanlıkta yer yer renk ve biçim adacıkları oluşmuştu, karanlığın gizlediği esmer tenli kadınlar bir an lambaların ışığında parlıyor, sonra yine gözden kayboluyorlardı. İki yüksek yapı arasında kalan alan birbirine karışan İngilizce ve Pala dili konuşmalar, gülüşmelerle, satıcı sesleriyle, ıslıkla çalınan ezgilerle, köpek havlamaları ve papağan çığlıklarıyla çınlıyordu. Pembe kulelerden birine tünemiş bir çift papağan durup dinlenmeksizin herkesi dikkate ve sevecenliğe çağırıyordu. Alanın ortasına kurulmuş bir açıkhava mutfağından ateşte yemeğin iştah açan kokusu yükseliyordu. Soğan, biber, zerdeçal, kızaran balık, pişen kek, kaynayan pirinç - ve bu somut, sağlıklı kokular arasında Karşı Kıyıdan esintiler taşıyan hafif, tatlı, uçucu ve arı bir parfüm yükseliyordu pınarın başında satışa sunulan rengârenk çiçek demetlerinden.

Alaca karanlık koyuldu ve birden, başlarının üstünde lambalar yandı. Kadınların kolyeleri, yüzükleri, bilezikleri yağlanmış tenlerin pembe-bakır renkleri üstünde parlak ve cilalı, ışıltılı yansımalarla canlanıverdi. Aşağı vuran ışıkta tüm dış hatlar daha belirgin, şekiller daha gerçek ve somut görünüyordu. Göz

çukurlarında, burun ve çene altlarında gölgeler derinleşti. Işık ve karanlıkla biçimlenen genç göğüsler dolgunlaştı, yaşlı yüzlerde çizgiler belirginleşti, avurtlar büsbütün çöktü.

Will ve Mary Sarojini elele kalabalığın içinde ilerliyorlardı. Orta yaşlı bir kadın Mary Sarojini'yi selamladı, sonra Will'e döndü. «Dışardan gelen adam siz misiniz?»

«Evet, hem de alabildiğine dışardan...» dedi Will.

Kadın bir an durup Will'i süzdü, sonra yüreklendirmek istercesine gülümseyerek yanağını okşadı.

«Hepimiz senin için üzülüyoruz,» dedi.

Az daha gittiler, derken, uda benzer uzun boyunlu bir çalgı eşliğinde Pala dilinde şarkılar söyleyen genç bir adamı dinlemek için tapınak basamaklarının dibine toplanmış kalabalığa yanaştılar. Hızlı sözlü bölümler, tek bir ünlü sesin kuş ötüşünü andıran gırtlak oyunlarıyla uzatıldığı bölümler, derken bir haykırışla sona eren canlı, vurgulu bir ezgi. Kalabalıktan bir kahkaha koptu. Birkaç nota, bir iki dize ve tellerde son bir vurgu. Alkışlar, kahkahalar ve Will'e yabancı bir dilde açıklanan görüşler.

«Ne anlatıyor?» diye sordu Will.

«Kızlarla erkeklerin sevişmelerini,» diye yanıt verdi Mary Sarojini.

««Oh-evet.» Suçlulukla karışık bir utanç duydu, ama çocuğun sakin yüzünü görünce boşuna kaygılandığını anladı. Kızlarla erkeklerin sevişmesi okula gitmek, ya da günde üç öğün yemek yemek - ya da ölmek - denli doğal karşılanıyor olmalıydı.

«Şeye gülüyorlardı,» dedi Mary Sarojini, «Geleceğin Buda'sının evini bırakıp Bodhi ağacının altında oturmasına artık gerek kalmadığını anlatan bölüme. Buda prensesi'yle sevişirken aydınlanacak.»

«Sen de bu görüşe katılıyor musun?» diye sordu Will.

Kız başını coşkuyla salladı. «Böylece Prenses de onunla birlikte aydınlanacak.»

«Çok haklısın,» dedi Will. «Ne de olsa erkeğim, prensesi hiç hesaba katmamıştım.»

Parmaklar değişik, alışılmadık tınılar çıkartarak tellerin üzerinde gezindi, hızlı, kesik vurgular eşliğinde İngilizce bir türkü tutturdu şarkıcı:

Herkes seksi dolamış diline; siz onlara kulak asmayın,
Ne orospuya, ne kaçınığa, ne ermiş Paul'a, ne Freud'a.
Sevişin - ve dudaklarınız, kızın göğüsleri gizemle
dönüşecektir
Öz varlıklarına, Böylesiliğe ve Boşluğa.

Tapınağın kapısı açıldı. Soğan ve kızarmış balık kokularına tütsü kokusu karıştı. Kapıda yaşlı bir kadın gözüktü; yavaşça, dikkatle basamaklardan indi.

«Paul'la Freud kimdir?» diye sordu Mary Sarojini, kalabalıktan ayrıldıklarında.

Will kısaca İlk Günahtan ve İnsanlığın Kurtuluşu tasımından söz etti. Çocuk onu yoğun bir dikkatle dinliyordu.

«Şarkıda, siz onlara kulak asmayın demesi boşuna değilmiş,» dedi.

«Sıra geldi Freud'a ve Oedipus karmaşasına.»

«Oedipus mu?» dedi Mary Sarojini. «Ama bu bir kukla oyununun adı. Geçen hafta izlemiştim, bu gece yine oynanacak. Görmek ister miydin? Çok güzeldi.»

«Güzel mi?» diye yineledi Will. «Güzel mi dedin? Yaşlı kadının, adamın annesi çıkıp da kendini asmasına karşın mı? Oedipus gözlerini kör ettiği halde mi?»

«Ama, gözlerini kör etmiyor ki,» diye karşı çıktı Mary Sarojini.

«Benim geldiğim yerde eder.»

«Burada etmez. Yalnızca gözlerini çıkartacağını söyler; kadın da kendini asmaya kalkışır. Ama onları bu kararlarından döndürürler.»

«Kimler?»

«Palalı erkekle kız.»

«Onların bu oyunda işi ne?» diye sordu Will.

«Bilmem. Oradadırlar işte. «Oedipus Pala'da» oyunun adı bu. Palalıların oyunda yer alması doğal değil mi?»

«Yani, şimdi Jocasta'yı kendini öldürmekten, Oedipus'u da gözlerini oymaktan vaz mı geçirtiyorlar?»

«Hem de kılı kılına yetişirler. Kadın boynuna ipi geçirmiş, adamsa koskocaman iki şiş almıştır eline. Ama Palalı oğlanla kız onlara aptallık etmemelerini söylerler. Ne de olsa hepsi bir yanlışlıktır. Adam yaşlı kralın öz babası olduğunu ne bilsin. Zaten, kavgayı başlatan da yaşlı kraldır; Oedipus'un kafasına vurur, o da kendini kaybeder - hem kimse ona Rakşasi Dansını öğretmemiştir. Onu Kral seçtiklerindeyse, yaşlı kraliçeyle evlenmek zorunda kalır. Kadın aslında annesidir, ama ikisi de bunu bilmezler. Gerçeği öğrendiklerinde, ayrılırlar, sorun biter. Herkesin hastalanıp ölmesini adamın annesiyle evlenmiş olmasına bağlamak - bu saçmalığın dik alası, gerçekleri göremeyen bir sürü zavallı aptalın uydurmasıdır.»

«Dr. Freud, bütün küçük oğlanların gerçekten anneleriyle evlenip babalarını öldürmek istediklerini savlardı. Kızlar için de bunun tam tersi geçerliydi - onlar babalarıyla evlenmek istiyorlardı.»

«Hangi annelerle babaları kastediyorsun?» diye sordu Mary Sarojini. «Bizde o kadar çok anababa var ki.»

«Karşılıklı Evlât Edinme Kulübünde mi?»

«Benim KEEK'imde yirmi iki anababam var.»

«Çoklukta güvenlik vardır!»

«Ama elbet, zavallı Oedipus'un KEEK'i yoktu. Üstelik, insanların her yanlışına Tanrı'nın çok kızdığı gibi saçma sapan şeyler öğretmişlerdi adamcağıza.»

Kalabalığı yararak, çevresi kordonla kuşatılmış bir alana vardılar. Yüzü aşkın izleyici, alanda yerlerini almışlardı. Alanın dibinde canlı renklere boyanmış bir kukla sahnesi güçlü projek-

törlerin ışığında kızıl ve altın parıltılarla göz alıyordu. Will, Dr. Robert'in vermiş olduğu bir avuç bozuk parayla iki bilet aldı. İçeri girerek bir sıraya iliştiler.

Bir gong çaldı. Perde sessizce açıldı, bezelye yeşili bir zemin üzerinde beyaz sütunlarıyla Thebe Krallık sarayı ve saray kapısının alınlığı üstünde, bulutlar arasında uzun sakallı bir Tanrı gözüktü. Sahnenin sağından, tıpkı Tanrıya benzeyen, ama az daha ufak tefek ve daha gösterişsiz giyimli bir rahip çıktı, eğilerek izleyicileri selamladı, sonra saraydan yana dönerek peygamber sakalıyla gülünç bir karşıtlık oluşturan tiz, cırlak bir sesle «Oedipus,» diye seslendi. Saray kapısı boru sesleri arasında açıldı ve başında tacı, ayağında sandaletleri, Kral gözüktü. Rahip saygıyla eğildi, soylu kukla rahibe söz verdi.

«Yakınmalarımıza kulak ver,» dedi yaşlı adam çatlak sesiyle.

Kral başını yana eğerek kulak verdi.

«Can çekişen insanların iniltilerini duyuyorum,» dedi. «Dulların haykırışlarını, yetimlerin hıçkırıklarını, dua ve yakarı fısıltılarını.»

«Yakarmak!» dedi bulutlar arasından Tanrı. «Hah şöyle!» Şişinerek göğsünü dövdü.

«Bir salgın oldu da,» diye Will'in kulağına fısıldadı Mary Sarojini, «Asya gribi gibi, ama onun çok daha beteri.»

«En uygun duaları okuyoruz,» diye sızıldandı cırlak rahip, «en değerli adakları sunuyoruz, herkes erdem içinde yaşıyor, Pazartesi, Çarşamba ve Cumaları dövünüyoruz. Ama ölümcül salgın durmadan yayılıyor, büyüyor, büyüyor. Medet, Kral Oedipus, medet!»

«Size ancak bir Tanrı yardım edebilir.»

«Hah şöyle, yaşa!» diye bağırdı gökte onları denetleyen Tanrı.

«Ama nasıl?»

«Bunu ancak bir Tanrı bilebilir.»

«Doğru,» dedi Tanrı, derinden gelen gür sesiyle. «Çok doğru.»

«Karımın kardeşi Creon, kâhine akıl danışmaya gitti. Döndüğünde - ki az sonra dönecektir - Tanrıların ne salık verdiğini öğreniriz.»

«Tanrının ne buyurduğunu!» diye düzeltti tanrısal ses.

«İnsanlar gerçekten bu denli aptal mıydılar?» diye sordu Mary Sarojini, izleyiciler kahkahadan kırılırken.

«Gerçekten,» diye inanca verdi Will.

Gramofondan Ölüm Marşının ezgileri yükseldi.

Omuzlarında tabutlar taşıyan karalar giyinmiş yaşlılar topluluğu sahnenin önünde soldan sağa doğru geçti. Kukla kuklayı izliyor, topluluk sağda gözden yiter yitmez solda yeniden beliriyordu. Sonu gelmez yaslı insanlar, sayısız ölüler...

«Bir ölü,» dedi onların geçitini izleyen Oedipus. «Bir ölü daha. Ve bir tane daha. Bir daha.»

«Bundan ders almalılar!» dedi tanrısal uğultu. «Yaptıklarının cezasını çekeceksin!»

Oedipus sözünü sürdürdü:

Asker tabutu, orospu tabutu; dopdolu göğüslerin
Sızısına bastırılmış bu bebek; dehşetle sırt çeviren genç
Bir zamanlar ayışığında, yastığında, gözlerinde
öpücüklerinin özlemiyle
Ona bakan bu şişmiş, morarmış yüze. Ölüler, hep ölüler,
Eceli yaklaşanların ardından ağıt yaktığı, ecele yazgılıların
Ayaklarını sürüyerek taşıdığı, o iğrenç selvi bahçesinde?
Tek bir koca çukurun ağzı iştahla açık,
Göklere pis kokular saçarak beklediği ölüler.

Oedipus konuşurken iki yeni kukla, en canlı Pala giysileri içinde bir kız ve bir oğlan sağdan sahneye çıktılar, kara giysili tabut taşıyıcıların karşıt yönünde ilerleyerek sahnenin önünde, biraz solda, kolkola durdular.

«Bu arada biz,» dedi oğlan, Oedipus sustuğunda,
«Çiçekli bahçelere gidiyoruz, ve o akılalmaz
Kıyamet ayinine,
Dokunulan tenden, eriyen etten
İçrek Sonsuzu çağrıştıran zihinde.»

«Ben ne olacağım?» diye gürledi Tanrısal ses gök kubbede. «Benim sizleri tepeden yönettiğimi unutuyorsunuz galiba.»

Yaslı kalabalık gömütlüğe doğru sonu gelmeyen bir alay oluşturarak ayak sürüyordu. Derken birden Ölüm Marşı sustu. Derin tınılı tek bir nota duyuldu -tuba ve kontrbas- uzadıkça, uzadı. Önde duran oğlan elini kaldırdı.

«Dinleyin! Asalak, sonsuz yük.»

Perde arkasındaki çalgılar eşliğinde yaslı topluluğu bir ağıt tutturdu: «Ölüm, ölüm, ölüm, ölüm...»

«Oysa yaşamın notası tek değildir,» dedi oğlan.

«Yaşam her telden çalar,» diye atıldı kız.

«Ve sizin uzayıp giden ölüm vızıltınız da yaşam ezgisine çeşni katar.»

«Çeşni katar,» diye yineledi kız.

Sonra, ikisi, tenor ve soprano, kontrbasın tekdüze vızıltısının çevresini canlı, karmaşık bir ezgi demetiyle donatmaya koyuldular.

Vızıltı ve onu saran ezgi giderek hafifleyerek sustu; kara giysiler sahneden çekildiler, ön planda kızla oğlan bir köşeye çekilerek öpüşmeye başladılar.

Boru sesleri arasında, saltanat kırmızısı giysiler içinde Creon, Delfi'den aldığı önbililerle dopdolu, sahneye çıktı.

Bundan sonrası Pala dilinde olduğundan, Mary Sarojini'nin çevirmenlik yapması gerekti.

«Oedipus Tanrının ne söylediğini soruyor; Creon da, Tanrının herşeye bir adamın yaşlı Kralı, yani Oedipus'dan önceki kralı öldürmesinin neden olduğunu söylediğini anlatıyor. Katil daha yakalanamamış, üstelik hala Thebes'de yaşıyormuş, ve onca

kişiyi öldüren bu salgın Tanrı tarafından gönderilmiş -Tanrı Creon'a böyle demiş - ceza olarak. Doğrusu kimselere zararı dokunmayan bunca insanın cezalandırılmasını aklım almıyor; ama, Creon Tanrı'nın böyle dediğini söylüyor. Yaşlı Kralı öldüren adamı yakalayıp Thebes'ten uzaklaştırıncaya dek salgının önüne geçemezlermiş. Oedipus da katili yakalayıp şehirden atmak için elinden geleni yapacağını söylüyor.»

Sahnenin ardındaki köşesinde oğlan İngilizce konuşmaya başladı.

«En belirsiz anında en gerçek olan Tanrı,
Açık seçik konuştuğunda, en çok zırvalar.
Tövbe edin, diye gürler, salgının nedeni Günahtır.
Oysa, biz deriz ki Pisliktir -öyleyse yıkanın.»

İzleyiciler gülmekten katılırken, bir grup yaslı kişi daha çıktı sahneye, ve ağır ağır yürümeye başladılar.

«Karuna,» dedi önde kız. «Sevecenlik. Aptalların acıları da bizimkiler denli gerçektir.»

Biri koluna dokununca, Will döndü ve genç Murugan'ın güzel, asık suratıyla burun buruna geldi.

«Her yerde seni aradım,» dedi Murugan öfkeyle, sanki Will bile bile, onu kızdırmak için gizlenmiş gibi. Öyle yüksek sesle konuşuyordu ki, başlar onlardan yana döndü, «Suss!» sesleri duyuldu.

«Dr. Robert'in evinde değildin, Susila'larda da yoktun,» diye söylenip duruyordu, kalabalığın tepkisine hiç aldırmadan.

«Sus, sus...»

«Susun!» diye bir gümbürtü koptu, bulutlar arasındaki Tanrıdan. «Ne günlere kaldık!» diye homurdandı. «Tanrı bile sesini duyuramadıktan sonra...»

«Yaşa!» diye bağırdı Will, izleyicilerle birlikte gülerek. Yerinden kalktı, Murugan ve Mary Sarojini'yle birlikte çıkışa doğru sekerek yürüdü.

«Sonunu görmek istemez miydin?» diye sordu Mary Sarojini. Sonra Murugan'a döndü. «Biraz daha bekleyebilirdin,» dedi sitemli bir sesle.

«Git işine!» diye kızı tersledi Murugan.

Will, elini kızın omuzuna attı. «Allahtan,» dedi, «oyunun sonunu bana öyle güzel anlatmıştın ki, görmesem de olur. Ve elbet,» diye alayla ekledi, «Majesteleri herşeyden önde gelir.»

Murugan, genç hemşirenin aklını başından alan beyaz ipek pijamalarının cebinden bir zarf çıkartarak Will'e uzattı. «Annemden.» Sonra ekledi, «Çok ivedi.»

«Ne hoş kokuyor!» dedi Mary Sarojini, Rani'nin mektubuna sinmiş buram buram sandal ağacı kokusunu içine çekerek.

Will, krallık tacı altında beş altın nilüfer kakmasıyla süslenmiş mektubu açtı. Bir sürü altı çizgili sözcük, bir dolu büyük harf! Okumaya başladı.

«Ma Petite Voix, cher Farnaby, avait raison* -HER ZAMANKİ GİBİ! Ortak Dostumuzun zavallı minik Pala için, ve (Pala ona Manevi Kalkınma Seferberliğine parasal katkıda bulunma fırsatı tanıdığında) BÜTÜN DÜNYA için neler yapmaya yazgılı olduğunu bana yüzlerce kez SÖYLEMİŞTİ? Bu nedenle gönderdiği telgrafı okuduğumda (birkaç dakika önce sadık Bay Bahu ve Onun Londra'daki meslekdaşı aracılığıyla geldi) Lord A.'nın size kendi adına -bizim adımıza- pazarlığa oturmanız için Tam Yetki vermiş olmasına hiç şaşmadım; onun çıkarı sizin çıkarınızdır, benim çıkarımdır, ve (Herbirimiz kendi yolumuzda Kalkınma Savaşçıları olduğumuzdan) MANEVİYAT'ın çıkarıdır.

Ancak, size iletmek istediğim tek haber, Lord A.'nın telgrafı değil. Olaylar (bugün Bahu'dan aldığımız bilgilere bakılırsa) Pala Tarihinin Büyük Dönüm Noktasına doğru hızla gelişmektedir -hem de önceden düşünemediğim denli büyük bir hızla. Kısmen politik nedenlerle (Halkın Albay D.'ye olan sevgisinde son günlerde gözlenen düşüşü gidermek zorunluğu), kısmen ekonomik nedenlerle (Savunma harcamalarının Rendang'ın tek başına altından kalkamayacağı denli artmış olması), kısmen de Astrolojik nedenler-

---

(*) Küçük Sesim, Bay Farnaby, haklıymış.

le (Uzmanlar bu günlerin Koç burcundan olanlarla -Ben ve Murugan- o belirgin Akrepin -Albay D.- ortak girişimleri için özellikle uygun olduğunu söylüyorlar) gelecek Kasımda ay tutulmasına denk getirilmesi tasarlanan Eylem'in öne alınmasına karar verilmiştir. Hal bu olunca, üçümüzün bir an önce buluşarak Yeni Gelişmelerin ışığında özel Maddî ve Manevî çıkarlarımızı korumak açısından neler Yapacağımıza karar vermemiz gerekmektedir. Bu Bunalım Anında *sizi* kıyılarımıza getiren o «Kaza»da, siz de katılırsınız ki, Açıkça Tanrı'nın Parmağı Vardır. Kendini Davaya adamış Savaşçılar olarak bize düşen, Davamızı kuşku götürmez biçimde destekleyen Tanrısal Güçle işbirliği yapmaktır. Onun için HEMEN GELİN! Murugan'ın altında araba var ve sizi, sevgili Bay Farnaby, tarafımdan en candan biçimde karşılanacağınızdan kuşku duymamanızı dilediğim Fakirhaneme getirecek. Bien sincèrement vôtre, Fatima R.»

Will mis kokulu yaprakları katlayarak zarfa koydu. Yüzü ifadesizdi; ama kayıtsızlık maskesinin ardında çılgın bir öfkeye kapılmıştı. Önünde duran bu saygısız oğlana, beyaz pijamaları içinde alabildiğine büyüleyici, şımarık kafasızlığıyla alabildiğine iğrenç Murugan'a kızıyordu. Ana sevgisi ve erdem adına oğlunu yıkan, şimdi de Tanrı ve Ermişler adına onu Joe Adelhyde'ın petrole bulaşmış sancağı altında eli bombalı Maneviyat Savaşçılığı yapmaya iten o tuhaf dişi canavara kızıyordu. Hepsinden çok da, olura kulak asmamasına karşın için için inandığı, ve (hem de ne büyük bir tutkuyla!) özlemini çektiği tüm insanca değerlere karşı bu uğursuz ikiliyle ne idiği belirsiz iğrenç bir komploya böylesine düşüncesizce katıldığı için kendine kızıyordu.

«Haydi, geliyor musun?» dedi Murugan, kendinden emin bir sesle. Fatima R. bir şey buyurduğunda herkesin hiç duraksamadan boyun eğmek zorunda olduğuna inanıyordu anlaşılan.

Sinirlerini yatıştırmak için zamana gereksinim duyan Will, hemen yanıt vermekten kaçındı. Arkaya dönerek uzaktaki kuklalara baktı. Jocasta, Oedipus ve Creon saray basamaklarına oturmuş, büyük bir olasılıkla Tiresias'ı bekliyorlardı. Tepelerinde

Tanrısal Gümbürtü uyukluyordu. Kara giysiler yine sahneden geçiyorlardı. Sahne ışıklarının yakınında Pala'lı oğlan bir söylev çekiyordu:

«Işık ve Sevecenlik,» diyordu oğlan.
«Işık ve sevecenlik -nasıl da olağanüstü
Yalındır özümüz! Oysa Yalın
Asırlarca bekledi durdu
Çoklukta Bir'i, burada ve bu anda
Olan Her şeyi, uydurma içinde Gerçeği görmeğe
Yeterli karmaşığı; bekledi ve
Hâlâ da bekliyor başında anlamsızın, birbirine eğreti
Tutturulmuş uyumsuzların -İyilik severlikle dişilik hormonunun
Gerçekle böbreğin işlevleri, güzellikle
Bağırsak salgıları, safra ve meni, ve Tanrıyla öğle yemeği,
Tanrıyla yemek yokluğu, ya da uykusuz kulakları
Apansız çınlatan -bir, iki, üç- çan sesleri.

Sazların tellerinden dalga dalga bir ezgi yükseldi, derken bir flütün uzun soluklu notaları...

«Haydi, gidiyor muyuz?» diye sorusunu yineledi Murugan.

Will elini kaldırarak susmasını işaret etti. Pala'lı kız kuklası sahnenin ortasına gelmiş, şarkı söylüyordu.

«Düşünce beynin içten dışa akan
Üç milyar hücresidir.
Milyarlarca bilardo oyununa hücrelerin
İnan ve Şüphecilik denir.
Bende İnan, düşüncelerde çarpışma;
Bende Mantık, onlardaysa enzimler;
Onların pembe yatıştırıcıları, benim düşlerim;
Onların beyaz yatıştırıcıları, benim suçlarım.

Değilmi ki ben duyumsanan
Bir matematiksel düzenlemeyim,
Yabancılaşmış her bir atomum
Yine de benden bir şeyler taşır.»

Sabrı taşan Murugan Will'in koluna yapıştı, ve sertçe çimdikledi. «Geliyor musun?» diye bağırdı.

Will hırsla oğlanın üstüne yürüdü. «Ne yaptığını sanıyorsun, küçük sersem!» Bir silkinişte kolunu oğlanın pençesinden kurtardı.

Ürken Murugan'ın ses tonu değişiverdi. «Anneme gitmeye hazır mısın, diye sormak istemiştim de.»

«Hazır değilim,» dedi Will, «Çünkü gitmeyeceğim!»

«Gitmeyecek misin?» Murugan inanmazlık dolu bir şaşkınlıkla bağırdı, «Ama annem seni bekliyor...»

«Annene özürlerimi bildir, ve verilmiş bir sözüm olduğunu söyle. Ölmekte olan birine,» diye ekledi Will.

«Ama bu iş çok ciddi.»

«Ölüm de öyle.»

Murugan sesini iyice alçalttı. «Bir şeyler oluyor,» diye fısıldadı.

«Ne dedin?» diye bağırdı Will, kalabalığın gürültüsü arasında.

Murugan çevreye kuşkuyla bakındı, sonra biraz daha yüksek bir fısıltıyı göze aldı. «Bir şey oluyor. Müthiş bir şey.»

«Hastanede ondan daha müthiş bir şey oluyor.»

«Duyduk ki,» diye söze başladı Murugan. Çevresine bir kez daha bakındı, sonra başını salladı. «Yo, sana anlatamam -burada olmaz. İşte, bunun için bize gelmen gerek ya. Hem de hemen. Yitirecek zamanımız kalmadı.»

Will saatine baktı. «Evet, zaman yitirmemeliyiz,» diye yankıladı Murugan, sonra Mary Sarojini'ye döndü. «Artık gitmeliyiz. Ne yana gideceğiz?»

«Beni izle,» dedi kız, ve elele yola koyuldular.

«Beni bekle,» diye yalvardı Murugan, «dur!» Will ve Mary Sarojini hiç istiflerini bozmadan yürümeye devam edince, kalabalığı yararak arkalarından koştu. «Ona ne diyeceğim şimdi?» diye yerindi, hemen arkalarında.

Oğlanın korkusunda gülünç bir kişiliksizlik göze çarpıyordu. Will'in öfkesi geçmiş, oğlanla eğlenmeye başlamıştı. Bir kahkaha attı, sonra durup küçük kıza sordu, «Sen olsan, ne derdin Mary Sarojini?»

«Her şeyi açıkça anlatırdım,» dedi çocuk. «Yani, benim annem olsaydı. Ama,» diye ekledi, birden aklına gelmişçesine, «benim annem Rani değil.» Murugan'a baktı. «Sen de bir KEEK'e üye misin?» diye soruşturdu.

Elbet değildi. Rani'nin gözünde KEEK'in düşüncesi bile küfür sayılırdı. Ancak Tanrı seçebilirdi anaları. Maneviyat Savaşçısı ona Tanrı'nın armağanı olan kurbanla başbaşa kalmak istiyordu.

«KEEK'in yok mu?» Mary Sarojini başını salladı. «Of, ne kötü! Oysa, birkaç günlüğüne diğer annelerinden birinin yanına gidebilirdin.»

Biricik annesine görevini başaramadığını söylediğinde başına geleceklerin dehşetiyle ödü kopan Murugan, eski temanın yeni bir çeşitlemesini histerik bir biçimde yinelemeye başlamıştı: «Bilmem ki ne der,» diyordu durmadan. «Bilmem ki ne der.»

«Ne diyeceğini öğrenmenin bir tek yolu var,» dedi Will. «Evine git ve onu dinle.»

«Sen de gel,» diye yalvardı Murugan. «N'olur.» Yine Will'in koluna yapıştı.

«Bana dokunma dedim.» Will'in kolunu kavrayan el hızla geri çekildi. Will gülümsedi. «Hah şöyle!» Bastonuyla bir selam çaktı. «Bon nuit, Altesse.» Mary Sarojini'ye, «Düş önüme, MacPhail,» dedi keyifle.

«Numara mı yapıyordun?» diye sordu kız, «Yoksa gerçekten kızmış mıydın?»

«Gerçekten çok kızdım,» dedi Will. Okulun beden eğitimi

salonunda gördükleri geldi aklına. Rakşasi Dansının ilk notalarını mırıldanarak demir uçlu bastonunu olanca gücüyle kaldırıma vurdu.

«İlle ayağımla ezmem gerekli mi?»

«Belki daha etkili olurdu.»

«Emin misin?»

«Korkusu geçer geçmez senden nefret etmeye başlayacak.»

Will omuz silkti. Vız gelirdi. Ama geçmiş uzaklaşıp, gelecek yaklaşırken pazar yerinin ışıklarını geride bırakıp hastaneye giden dik yokuşu çıkarlarken duyguları değişmeye başladı. Düş önüme MacPhail -ama nereye doğru, nelerden uzağa? Kaçınılmaz Yılgının bir başka görünümüne doğru, Joe Adelhyde'ın vadettiği, kolayca kazanabileceği, üstelik, (Pala'nın sonu nasılsa geldiğinden) pek de ahlaksızlık ya da hainlik yapmış sayılmadan kazanabileceği, o bir yıllık özgürlük umudundan uzağa. Dahası, yalnızca özgürlük umudundan da değil; eğer Rani Joe'yu yakınır, Joe'nun da yeterince kafası kızarsa, profesyonel ölüm izleyicisi olarak her türlü yüksek ücretli kölelikten de uzağa... Geri dönse miydi? Murugan'ı bulup özür dilese, o korkunç kadının buyruklarına boyun eğse miydi? Yolun otuz metre kadar yukarısında, ağaçlar arasından hastanenin ışıkları görünüyordu.

«Bir dakika durup dinlensek,» dedi.

«Yoruldun mu?» diye kaygıyla sordu Mary Sarojini.

«Biraz.»

Döndü, bastonuna yaslanarak pazar yerine baktı. Sokak lambalarının ışığında belediye sarayı anıtsal bir bardak dolusu ahududu şerbeti gibi pembe pembe ışıldıyordu. Tapınak kulesinin gösterişli Hint biçimi yontuları seçiliyordu -filler, olağanüstü göğüs ve kalçalarıyla kadınlar, sıçrayıp hoplayan Şiva'lar, sessiz bir esrime içinde sıralanmış geçmiş ve gelecek Buda'lar. Aşağıda, şerbetle mitoloji arasında kalan alanda kaynaşan insanlar, ve onların arasında bir yerde asık bir surat, beyaz bir ipek pijama vardı. Geri dönse miydi? Yapılacak en akıllıca, en sağlam, en

sakıngan davranış buydu. Ama içinden bir ses -Rani'ninki gibi küçük değil, tok, gür bir ses- «Alçak! Pis Alçak!» diye bağırıyordu. Vicdan mı? Değil. Ahlak mı? Tanrı korusun! Yine de, görevinin zorunlu kıldığı durumlar dışında gereksiz alçaklık, kötülük ve bayağılık güzele tutkun biri olarak bulaşamayacağı şeylerdi.

«Haydi, artık gidelim,» dedi Mary Sarojini.

Hastaneye girdiler. Danışmadaki hemşire onlara Susila'nın mesajını iletti. Mary Sarojini derhal Bn. Rao'lara gidecek, Tom Krishna'yla birlikte geceyi orada geçirecekti. Bay Farnaby'yse hemen 34 numaralı odaya gelmeliydi.

«Buyrun,» dedi hemşire bir kapıyı açarak.

Will bir adım attı. Derken, koşullandırılmış incelik tepkesi otomatik olarak eyleme geçti. «Teşekkür ederim,» diyerek gülümsedi. Oysa, ürkütücü gerçeğe doğru seke seke ilerlerken içi sıkılıyor, bunalıyordu.

«Solda son kapı,» dedi hemşire. Artık işinin başına dönmesi gerekiyordu. «Bundan ötesini yalnızca gidebilirsiniz,» diye ekledi, ardından kapıyı çekerken.

Yalnız, diye yineledi içinden, yalnız -ve birden ürkünç gelecek, karabasansı geçmişle özdeşleşiverdi; Kaçınılmaz Yılgı her an her yerdeydi. Bu yeşil badanalı koridor, bir yıl önce Molly'nin ölüm döşeğinde yattığı küçük odaya giderken geçtiği koridorun ta kendisiydi. Karabasan yineleniyordu. Ve Will, kaçınılmazca, bile bile bu karabasanı yaşamaya gidiyordu. Ölüm, bir ölüm görüntüsü daha.

Otuz iki, otuz üç, otuz dört... Kapıyı tıklattı, yürek atışlarını dinleyerek bekledi. Kapı açıldı ve Küçük Radha'yla yüzyüze geldi.

«Susila şizi bekliyordu,» diye fısıldadı genç hemşire.

Will onun ardından odaya girdi. Bir paravanın ardında, bir lambanın ışığında Susila'nın gölgesi, yüksek bir yatak, yastıkların üstünde bitkin bir yüz, bir deri bir kemik kollar, pençeleşmiş eller çarptı gözüne. Bir kez daha Kaçınılmaz Yılgı. Ürpe-

rerek arkasına döndü. Radha ona açık pencerenin yanında bir yer gösterdi. Oturup gözlerini yumdu -böyle yapmakla bu anı kapatmak istemişti bilincini, oysa bu anın anımsattığı o iğrenç geçmişe dönmüştü. Orada, o diğer odada Mary halanın yanındaydı. Daha doğrusu, bir zamanlar Mary hala olan kişinin, artık tanımakta güçlük çektiği yabancının -Mary halanın özünde var olan yardımseverlik ve yiğitlikten haberi bile olmayan birinin; ayrım yapmaksızın herkesten nefret eden, hem de kansere tutulmadıkları için, acı çekmedikleri için, zamansız ölüme mahkûm olmadıkları için nefret eden birinin. Başkalarının sağlığına, esenliğine duyulan bu çirkin kıskançlığın yanısıra hınçlı, yakınmalı bir acınma, küçültücü bir umutsuzluk doluydu kadın.

«Neden ben?» «Neden benim başıma geldi bunlar?»

Acı acı yakınan sesi duyuyor, yaşlarla ıslanmış çarpık yüzü görüyordu. Gerçekten sevdiği, bütün kalbiyle saygı duyduğu tek insandı halası. Oysa, hastalanıp çöktüğünde onu hor görmüştü -hor görmüş ve ondan nefret etmişti.

Geçmişten kaçmak umuduyla gözlerini açtı. Radha dimdik, yere bağdaş kurmuş meditasyon yapmaktaydı. Yatağın başucundaki koltuğunda oturan Susila'da da aynı odaklaşmış dinginlik göze çarpıyordu. Yastıktaki yüze baktı. O da sakindi, ölümün donuk durgunluğunu andıran bir dinginlikteydi. Dışarda, bitkileri örten karanlıkta bir tavuskuşu haykırdı. Odada hüküm süren sessizlik büsbütün derinleşti, gizemle, dehşet salan bir anlamla doldu.

«Lakshmi,» Susila yaşlı kadının sıska koluna dokundu. «Lakshmi,» diye yineledi sesini biraz yükselterek. Ölü donukluğunda yüz ifadesizdi. «Uyumamalısın.»

Uyumamalı mı? Oysa Mary Hala için uyku -iğnelerin verdiği yapay uyku- acınmanın ve zihni saran korkuların açtığı yaralardan tek kaçış yoluydu.

«Lakshmi!»

Yüz canlandı.

«Aslında uyumuyordum,» diye fısıldadı yaşlı kadın. «Çok zayıf düştüm. Dalıp gidiyorum işte.»

«Ama burada olmalısın,» dedi Susila. «Burada olduğunun bilincinde olmalısın. Her an.» Hasta kadının sırtına bir yastık daha yerleştirdi, sonra komodinin üstünde duran amonyak şişesine uzandı.

Lakshmi amonyağı kokladı, gözlerini açarak Susila'ya baktı. «Ne denli güzel olduğunu unutmuşum,» dedi. «Dugald hep ince beğenili olmuştur.» Bir deri bir kemik yüzde afacan bir gülümseme belirdi. «Ne dersin Susila?» dedi farklı bir sesle, «Onu bir daha görür müyüz? Yani, öbür dünyada.»

Susila sessizce yaşlı kadının elini okşadı. Sonra birden yüzü aydınlandı. «Yaşlı Raca olsa bu soruyu nasıl sorardı?» dedi. «Acaba 'biz' (tırnak aç, tırnağı kapat) «öbür dünyada» (tırnak aç, tırnağı kapat) «onu» (tırnak aç, tırnağı kapat) görecek miyiz?'»

«Sen ne dersin?»

«Bence hepimiz aynı aydınlıktan geldik, aynı aydınlığa döneceğiz.»

Laf, diye düşündü Will, laf, laf, laf... Lakshmi güçlükle elini kaldırdı, ve suçlarcasına komodinin üstündeki lambayı gösterdi.

«Işık gözüme giriyor,» diye fısıldadı.

Susila boynundan kırmızı eşarbını çözerek lambanın parşömen gölgeliğinin üstüne sardı. Acımasız beyaz ışık, Porter Cini kızıl yandığında Babs'ın karmakarışık yatağının loş, sıcacık gül rengine dönüştü.

«Şimdi daha iyi,» dedi Lakshmi. Gözlerini kapattı. Uzun bir suskunluktan sonra, «Işık,» dedi ansızın, ışık. Yine geldi.» Uzun süre sustu. «Ah, ne güzel!» diye fısıldadı sonunda, «ne olağanüstü!» Birden irkildi, dudağını ısırdı.

Susila yaşlı kadının elini avuçları arasına aldı. «Çok mu canın yanıyor?» diye sordu.

«Acı çeken ben olsaydım, canım çok yanacaktı.» diye açık-

ladı Lakshmi. «Ama her nasılsa, acı çeken ben değilim. Acı burada, bense başka yerdeyim. Bu mokşa ilacının etkisine benzer bir şey. Sanki hiçbir şey gerçekte benim değil. Acım bile.»

«Işık hâlâ duruyor mu?»

Lakshmi başını olumsuzca salladı. «Şöyle geriye bakınca, ne zaman kaybolduğunu sana dakikası dakikasına söyleyebilirim. Acı çekenin gerçekte ben olmadığımı söyler söylemez gidiverdi.»

«Oysa söylediğin çok doğru ve olumluydu.»

«Öyle, ama konuşuyordum, somut olanı sözcüklere vuruyordum.» Sağlıklı günlerindeki kişiliğini anıştıran dikbaşlı, yaramaz bir ifade belirdi Lakshmi'nin yüzünde.

«Yine ne geldi aklına?» diye sordu Susila.

«Sokrates.»

«Sokrates mi?»

«Hep dır, dır, dır-zehiri içtikten sonra bile. Konuşmama engel ol Susila. Kendi parıltıma kapılmama engel ol.»

«Hep birlikte Tepe İstasyonunun yukarısındaki Şiva Tapınağına gittiğimiz günü anımsıyor musun?» dedi Susila, bir sessizliğin sonunda.

«Sen, ben, Robert, Dugald ve çocuklar- anımsadın mı?»

Lakshmi anımsayarak, mutlulukla gülümsedi.

«Özellikle tapınağın batısındaki görünümü düşünüyordum - denize doğru görünümü. Mavi, yeşil, mor - ve bulutların mürekkep lekesine benzer gölgeleri. Ya bulutların kendileri kar, kurşun, kömür, saten. Bunları izlerken, sen bir şey sormuştun. Anımsadın mı Lakshmi?»

«Parlak Işık'la ilgiliydi galiba.»

«Evet, Parlak Işıklarla ilgiliydi,» diye onayladı Susila. «İnsanlar neden Zihni hep Işığa benzetirler, diye sormuştun. Güneş ışığını görüp, çok güzel bulduklarından mı Buda Zihnini tüm Parlak Işıkların en parlağıyla özdeşleştirirler? Yoksa, doğduklarından bu yana bilinçli, ya da bilinçsiz olarak, Zihin kendini Işık olarak açığa vurduğu için mi güneş ışığını böylesine güzel

bulurlar? Sorunu ilk yanıtlayan ben olmuştum» dedi Susila, için için gülerek. «O sırada bir Amerikalı Davranışçının yapıtını okumakta olduğumdan, durup düşünmeğe bile gerek görmedim - sana «Bilimsel görüşü» (tırnak aç, tırnağı kapat) aktarıverdim. İnsanlar Zihni (o her neyse) ışık sanrılarıyla eşleştirirler, çünkü birçok günbatımı izlemişler ve bunlardan çok etkilenmişlerdir. Dugald ve Dr. Robert karşı çıkmışlardı bu görüşe. Önceliğin Parlak Işıkta olduğunu savunuyorlardı. Herkes günbatımlarına bayılır, çünkü günbatımları bize, ayırdında olsak ta, olmasak ta, sürekli olarak varlığımızın içinde, zaman ve uzayın dışında varolanı anımsatır. Sen de onları desteklemiştin, Lakshmi anımsadın mı? Demiştin ki, «Sana katılmak isterdim, Susila, çünkü, ne de olsa şu bizim erkeklerin hep haklı çıkması doğru değil. Ancak, bu konuda kesinlikle onlar haklı.» Elbet haklıydılar, elbet ben yanılıyordum. Ve elbet sen, soruyu sormadan önce bile doğru yanıtı biliyordun.»

«Ben hiçbir zaman bir şey bilmedim,» diye fısıldadı Lakshmi. «Yalnızca görebildim.»

«Bana Parlak Işığı ilk kez nasıl gördüğünü anlatmıştın,» dedi Susila. «Sana bundan söz edeyim mi?»

Hasta kadın başıyla olurladı.

«Işığı ilk kez gördüğünde sekiz yaşındaymışsın,» diye anlatmaya başladı Susila. «Bir yaprağın üstünde portakal renkli bir kelebek kanatlarını açıp kapıyormuş - ve birden Salt Böylesiliğin gözkamaştıran Işığı ikinci bir güneş gibi kelebekten yansımış.»

«Güneşten çok daha parlaktı,» diye fısıldadı Lakshmi.»

«Hem de daha yumuşak. Parlak Işık bakanın gözlerini kamaştırmaz. Haydi, o anı görmeye çalış. Yeşil yaprağın üstünde kanatlarını açıp kapayan kelebek - ve birden o her yerde varolan Buda Zihnine, güneşi solduran Parlak Işığa dönüşür. Ve bunu gördüğünde sen ancak sekizindeydin.»

«Bunu hak etmek için ne yapmıştım ki?»

Will, ölümünden bir hafta kadar önce Mary halanın geç-

mişe döndüğü, yaz tatillerinin büyük bölümünü birlikte geçirdikleri Arundel yakınındaki Regency biçemi küçük evde paylaştıkları olağanüstü mutlu günlerden söz ettiği o geceyi anımsadı. Eşek arısı kovanlarını ateş ve kireçtaşıyla dumana tutmaları, yaylada, ya da kayınlar altında yedikleri kır yemekleri, Bognor'daki sosisli ekmekler, Maliye Bakanı olacağını bildiren çingene falcı, çok fazla gülmelerine kızıp, onları Chichester Katedralinden kovan kara cüppeli, kırmızı burunlu zangoç. «Çok gülmüştük,» demişti acı acı, Mary hâlâ. «Fazla gülmüştük...»

«Şimdi de,» diyordu Susila, «Şiva Tapınağından izlediğimiz görünümü düşün. Deniz yüzeyinde ışıkları, gölgeleri, bulutlar arasında mavi göğü düşün. Onları düşün ve sonra salıver düşüncelerini gitsinler. Salıver ki Düşünce Yokluğu dolsun zihnine. Varlık Boşluğa, Boşluk Böylesiliğe dönüşsün. Sutrada ne der: «Aydınlık, boş, Işıkla bütünleşmiş bilinciniz ne ölür, ne doğar; çünkü o, değişmez ışıkla, Buda Amitabha* ile özdeştir.»

«O, Işıkla özdeştir,» diye yineledi Lakshmi. «Oysa yine her yer karardı.»

«Karardı, çünkü kendini çok zorluyorsun,» dedi Susila. «Karardı, çünkü aydınlanmasını çok istiyorsun. Ben daha küçücük bir kızken bana ne derdin? 'Yavaş ol küçüğüm, kendini zorlama. Her şeyi zorlanmadan yapmayı öğrenmen gerek. Zorlanmadan düşün, zorlanmadan davran, zorlanmadan duygulan. Evet ya, en yoğun duyguları yaşarken bile zorlama kendini. Bırak, kendiliğinden oluşsun her şey, ve zorlanmadan yaklaş oluşanlara.' O zamanlar akıl almaz derecede ciddiye alırdım her şeyi; şakadan anlamaz ukalanın biriydim. Salıver kendini, yavaş - aldığım en akıllıca öğüttü bu. Neyse, şimdi aynı şeyi ben sana

---

(*) Amitabha Buda: Arık ülkeyi yönettiği varsayılan Buda'nın adı. Kendini kurtarmakla yetinmeyip, bütün insanları ve bütün varlıkları kurtarmayı amaçlayan üstün iyilik ve sevecenlik ilkesini simgeler.

öğütlüyorum Lakshmi... Yavaş canım, zorlanma. Ölürken bile. Can sıkıcı, uğursuz, gösterişli bir şey yok ki burada. Ne süslü söylevler, ne titrek org ezgileri, ne de İsalığa, Goetheliğe soyunan saygıdeğer kişiler. Ve elbet, ne tanrıbilim, ne fizikötesi. Yalnızca Ölümün ve Parlak Işığın gerçekliği. Sıyrıl bütün yüklerinden ve ilerle. Her yanın bataklık, ayaklarına yapışıyor, seni korkunun, acınmanın, umutsuzluğun batağına çekmek istiyor. İşte, bunun için yavaşça, tüy gibi atmalısın adımlarını. Yavaş canım, parmaklarının ucunda; tüm yükleri bırakmış, her türlü engelden kurtulmuş olarak.»

«Işık,» dedi kısık ses, «Parlak Işık. Burada, acının yanısıra, acıya karşın.»

«Ya sen neredesin?» diye sordu Susila.

«Orada, köşede.» Lakshmi göstermeye çalıştı, ama eli titredi, çarşafın üstüne düşerek hareketsizleşti. «Orada kendimi görüyorum. O da, benim burada yatan bedenimi görüyor.»

«Işığı da görebiliyor mu?»

«Hayır, ışık burada, bedenimin yanında.»

Hasta odasının kapısı yavaşça açıldı. Will kapıdan yana bakınca. ufak tefek Dr. Robert'in paravanın ardından geçerek gülpembesi loş ışığa çıktığını gördü.

Susila kalktı ve yatağın başucundaki yerini doktora verdi. Dr. Robert oturdu, öne eğilerek bir eliyle karısının elini tuttu, diğer elini kadının alnına koydu.

«Ben geldim,» diye fısıldadı.

«Sonunda...»

Telefon tellerinin üstüne bir ağaç devrilmişti. İstasyonun, yol dışında, çevreyle tüm bağlantısı kesilmişti. Arabayla bir haberci yollamışlardı bu kez de araba yolda kalmıştı. İki saatten fazla zaman yitirmişlerdi böylece. «Neyse, Tanrıya şükür, sonunda gelebildim,» diye açıklamasını bitirdi Dr. Robert.

Ölmekte olan kadın derin derin göğüs geçirdi, bir an gözlerini açarak yanıbaşındaki adama gülümsedi, sonra yine gözlerini yumdu. «Geleceğini biliyordum.»

«Lakshmi,» dedi doktor, sevecenlikle. «Lakshmi.» Parmak uçlarıyla kırışık alnını okşuyordu karısının. «Küçük sevgilim.» Yanaklarından yaşlar akıyordu; ama sesi üzüntüsünü elevermiyordu ve güçsüzlükten değil, güçten kaynaklanan bir sevecenlikle konuşuyordu.

«Artık orada değilim,» diye fısıldadı Lakshmi.

«O köşede duruyordu,» diye kayınbabasına açıkladı Susila. «Oradan yataktaki bedenine bakıyordu.»

«Ama, artık geri döndüm. Ben ve acı, ben ve Işık, ben ve sen - hep birlikteyiz.»

Tavuskuşu bir çığlık daha attı ve bu tropik gecede sessizliğe eş olan böcek vızıltıları içinden, uzaktan uzağa, ama yinede belirgin, neşeli müzik sesleri, flütler, telli sazlar ve bir davulun gümlemesi duyuldu.

«Dinle,» dedi Dr. Robert. «Duyuyor musun? Dansediyorlar.»

«Dansediyorlar,» diye yineledi Lakshmi. «Dansediyorlar.»

«Tüy gibi hafif dansediyorlar,» diye fısıldadı Susila, «uçar gibi.»

Müzik sesleri yükseldi, rahatça işitilir oldu.

«Sevgililerin Dansı bu,» dedi Susila.

«Sevgililerin Dansı. Robert, anımsıyor musun?»

«Hiç unutur muyum?»

Doğru, diye düşündü Will, insan hiç unutabilir mi? Uzaktan uzağa duyulan bir başka müziği ve bir odanın içinde bir çocuğun kulaklarına dolan can çekişen kadının kesik, belirsiz soluklarını hiç unutabilir miydi? Karşılarında, sokağın karşı yanında bir evde birileri Mary halanın en sevdiği Brahms valslerinden birini çalışmaktaydı. Bir-iki ve üç ve Bir-iki ve üç ve Bi-i-i-r-iki üç, Bir - ve Bir ve İki-Üç ve Bir ve... Bir zamanlar Mary hala olan o iğrenç yabancı ilaçların sersemliğini üzerinden atmaya çalışarak gözlerini açmıştı. Sarı, bitkin yüzü son derece çirkin bir ifade kaplamıştı. «Git, sustur şunu,» diye avaz avaz bağırmıştı sert, yabancı ses. Derken, kötülüğün, çekememezliğin

yerini umutsuzluk almıştı ve yabancı, o acıması, iğrenç yabancı hıçkırıklarla sarsılmaya başlamıştı. Brahms'ın valsi, bütün repertuarında sevgili Frank'ın en hoşlandığı parçaydı.

Serin bir esinti, canlı, parlak tınılı müzikten birkaç nota getirdi.

«Elele danseden onca genç,» dedi Dr. Robert. «O kahkahalar ve tutku, yalın mutluluk. Tümü burada, bir atmosfer gibi, bir güç alanı gibi. Onların neşesi ve bizim sevgimiz - Susila'nın sevgisi, benim sevgim içiçe birbirine güç veriyor. Sevgi ve neşe seni sarıyor, sevgilim; sevgi ve neşe seni Parlak Işığın erincine götürüyor. Müziğe kulak ver. Duyuyor musun, Lakshmi?»

«Yine dalıp gitti,» dedi Susila. «Onu ayıltmaya çalış.»

Dr. Robert bitik bedene sarılarak kadını oturur duruma getirdi. Lakshmi'nin başı yana, omuzuna düştü.

«Küçük sevgilim,» diye durmadan yineliyordu doktor, «Küçük sevgilim.»

Lakshmi'nin gözleri kırpışarak, bir an açıldı. «Parlaklaşıyor,» dedi zor duyulur bir fısıltıyla, «parlaklaşıyor.» Coşkulu bir mutlulukla yüzü değişti.

Dr. Robert gözleri yaşlı, gülümsedi karısına.

«Artık kendini bırakabilirsin sevgilim.» Kırlaşmış saçları okşadı. «Sal kendini artık. Bırak,» dedi ısrarla. «Bu zavallı, yaşlı bedeni bırak artık. Artık ona ihtiyacın yok. Sıyır onu üzerinden. Bırak kirli çamaşırlar gibi yığılıp kalsın burada.»

Çökük yüzde ağız aralandı, hırıltıyla soluk almaya başladı.

«Sevgilim, benim küçük sevgilim...» Dr. Robert sımsıkı sarıldı karısına. «Haydi bırak, sal kendini. Yaşlı, yorgun bedenini bırak burada ve yoluna devam et. Git sevgilim, Işığa git, erince, Parlak Işığın erincine git...»

Susila cansız ellerden birini öptü, sonra genç Radha'ya döndü.

«Haydi, gidelim,» dedi kızın omuzuna dokunarak.

Radha meditasyonunu keserek gözlerini açtı, ayağa kalktı.

sessizce, parmak uçlarında, kapıya yürüdü. Susila Will'i çağırdı, ikisi birlikte Radha'nın ardından odadan çıktılar. Sessizce koridoru geçtiler. Kapıda Radha onlardan ayrıldı.

«Yanında kalmama izin verdiğin için sağol,» diye fısıldadı.

Susila onu öptü. «Lakshmi'yi rahatlattığın için asıl ben sana teşekkür ederim.»

Will ve Susila girişten geçtiler, ılık, koku yüklü karanlığa çıktılar. Hiç konuşmadan yokuş aşağı, pazar yerine doğru yürümeye başladılar.

«Herhalde şimdi,» dedi Will, sonunda, duygulandığını en ucuzundan alaycılık ve aşağılamayla yadsımaya çalışarak, bizim hemşire «sevgilisiyle *maithuna* yapmaya koşmuştur.»

«Aslına bakarsan,» dedi Susila, hiç bozuntuya vermeden, «bu gece nöbeti var.» Nöbetçi olmasaydı bile, ölüm yogasından aşk yogasına gitmesinin ne sakıncası olabilir.»

Will hemen yanıt vermedi. Molly'nin gömüldüğü günün gecesinde Babs'le aralarında geçenleri anımsamıştı. Aşk karşıtının yogası, istenmeyen şehvet düşkünlüğü yogası, kendinden nefret ede ede nefret edilesi şeyler yapma yogası.

«Tatsızlık ettim, özür dilerim,» dedi sonunda.

«Babanın izleri olmalı. Bakalım onları silmeyi başarabilecek miyiz.»

Pazar yerini geçmişler, köyden çıkan kısa yolun sonundaki açıklığa, cipin durduğu yere gelmişlerdi. Susila anayola çıkarken farlar kestirme yola sapan küçük yeşil bir arabayı aydınlattı.

«Bu saltanat arabanız değil mi?»

«Evet, o,» dedi Susila. Rani'yle Murugan gecenin bu saatinde nereye gidiyorlardı acaba.

«Muhakkak bir halt karıştıracaklardır,» diye tahmin yürüttü Will. Derken, ani bir dürtüyle Susila'ya Joe Adelhyde'ın aracısı olduğunu, Ana Kraliçe ve Bay Babu ile yaptığı pazarlıkları anlattı.

«Yarın beni sınır dışı etseniz yeridir,» diye bitirdi öyküsünü.

«Fikrini değiştirdiğine göre, buna gerek yok,» diye güvence verdi Susila. «Zaten, yaptığın hiçbir şey asıl sorunu etkilemez. Bizim düşmanımız genel olarak petrol. Ha Güneydoğu Asya Petrolleri sömürmüş bizi, ha Kaliforniya Standart, ne farkeder.»

«Murugan'la Rani'nin çevirdiği dolapların farkında mıydınız?»

«Niyetlerini hiç gizlemediler ki.»

«Öyleyse neden onları başınızdan atmıyorsunuz?»

«Çünkü Albay Dipa onları hemen geri getirecektir. Rani, Rendang Prensesidir. Onu sınır dışı etmemiz yasal savaş nedeni sayılır.»

«Başka ne yapabilirsiniz?»

«Onları değiştirmeye, bize ayak uydurmalarını sağlamaya çalışır, mutlu bir son umut ederiz ve işler ters giderse, bunu da kabullenmeye hazırlarız kendimizi.» Bir suskunluk oldu. «Dr. Robert mokşa ilacını denemene izin vermiş miydi?» diye Will'e sordu. Will başıyla onaylayınca da, «Denemek ister miydin?» dedi.

«Hemen mi?»

«Hemen. Elbet, bütün gece uyanık kalmaya aldırmazsan.»

«Hiç aldırmam.»

«Çok kötü olabilirsin,» diye uyardı Susila. «Mokşa ilacı insanı cennete götürdüğü gibi, cehenneme de götürebilir. Ya da her ikisine birden, aynı anda veya ardarda. Ya da (şanslıysan, veya kendini hazırlamışsan) ikisinin de ötesine gidebilirsin. En sonunda da, ötenin ötesine, yani başladığın yere dönersin buraya, Yeni Rothamstead'e, günlük yaşama. Ama, elbet bu arada günlük yaşam tümüyle değişmiştir.»

15

Bir, iki, üç, dört... Mutfakta saat on ikiyi vurdu. Zaman artık varolmadığına göre, ne saçmalık! Anlamsız, tedirgin edici çan sesleri sonsuza dek varolan bir Olgunun, saniyeler ve dakikalar boyutunun dışında, güzellik, anlam, yoğunluk, derinleşen gizem boyutunda sürekli değişken bir Şimdinin orta yerinde yankılandı.

«Işıl ışıl coşku.» Zihninin sığlıklarında sözcükler su kabarcıkları gibi yükseliyor, yüzeye çıkarak kapalı gözkapaklarının ardında atan, soluyan yaşamın sınırsız boşluklarında yokoluyorlardı. «Işıl ışıl coşku.» En iyi böyle tanımlayabiliyordu onu. Çünkü «o» - bu zaman boyutunun dışında, yine de sürekli değişken Olgu sözcüklerle iletilemez, olsa olsa değerinden yitirir, aslının bir karikatürüne dönüşürdü. «O» yalnızca coşku değildi, aynı zamanda anlayış, gerçeği kavrayıştı. Bilgi gereksinmeyen bir kavrayıştı. Bilgi bir bilen kişi ve sonsuz çeşitlilikte bilinenle bilinebiliri içerirdi. Oysa burada, kapalı gözkapaklarının ardında ne izleyen, ne de izlenen vardı. Yalnızca bölünmez bütünle özdeşleşmenin coşkun gerçeği.

Ardarda açınlamalarla parlaklaşan ışık, derinleşen bilinç, inanılmaz, dayanılmaz bir yoğunluğa ulaşan coşku. «Tanrım!» dedi içinden. «Ah, Tanrım!» Derken, ayrı bir dünyadan Susila'nın sesi duyuldu.

«Olanları bana anlatmak ister misin?»

Will uzun bir süre ses etmedi. Konuşmak zor geliyordu.

Dilerse konuşabilirdi. Ancak, sözcükler gereksizdi, anlamsızdı. «Işık,» diye fısıldadı sonunda.

«Sen de durmuş, ışığa bakıyorsun, değil mi?»

«Ona bakmıyorum,» dedi Will, uzun uzun düşündükten sonra. «Ben oyum. Ben oyum,» diye vurguladı.

«O»nun varlığı kendi yokluğuydu. William Asquith Farnaby- en sonunda ve özünde, artık öyle birisi yoktu. Sonda ve özde yalnızca ışıl ışıl bir coşku, bilgisiz kavrayış, sınırsız, yargısız bilinç içinde bütünle özdeşlik vardı. Besbelli, zihnin doğal durumu buydu. Ancak o profesyonel ölüm izleyicisinin, kendinden tiksinen Babs tutkununun da varoldukları yadsınamazdı; ya o üç milyar birbirinden soyutlanmış bilinç, her biri, yüzünde gözleri, içinde bir parça dürüstlük olan herkesin oluru yadsımadan edemeyeceği karabasansı evrenlerinin odağında soyutlanmış bilinçler. Hangi uğursuz tansık, zihnin doğal durumunu mutsuzluğun, suç eğiliminin Şeytan Adalarına dönüştürmüştü? Mutluluk ve kavrayış gökkubbesinde anımsanan kavramlar ve geçmiş duyguların kalıntıları günbatımında yarasalar gibi döneniyorlardı. Aşağı, daha aşağı, koyulan dehşete doğru inen Plotinus* ve Gnostiklerin**, Bir Olanın ve onun türümlerinin yarasa düşünceleri. Derken, koyulan dehşet, bir bir özde artık varolmayan William Asquith Farnaby'nin görüp duyduklarının, çekip çektirdiklerinin anılarına dönüştükçe, öfke ve tiksinti yarasa duyguları.

Ancak, bu çırpınan anıların ardında, çevresinde, hatta içinde coşku, erinç ve kavrayış gökkubbesi vardı. Günbatımında birkaç yarasa varmış, ne çıkar, o korkunç yaradılış tansığı tersine döndükten sonra. Geveze yardılışlı, zavallı, günahkâr ben-

---

(*) Plotinus: Yeni Platonculuğun kurucusu. Evrende varolan herşeyin Tanrı'nın türümü olduğunu ve yine Tanrı'ya döneceğini savunur.

(**) Gnostikler: Hristiyanlığın ilk döneminde tinsel gizleri ve yaradılış gizlerini bildiklerini savlayan bir düşün akımı. Saltık bilginin anlık sezişlerle kavranabileceğini savunurlar.

liği çözülmüş, saltık zihne, doğal durumunda, sınırsız, yargısız, coşkuyla ışıl ışıl, bilgi olmadan gerçeği kavrayan zihne dönüşmüştü.

Burada ışık, bu anda ışık. Burası sınırsızdı, şimdi ise sürekliydi ve ışığın dışında ışığa bakan biri yoktu. Gerçeğe uyananla gerçek, gerçekle uyanıklık birdi.

Sağda biryerlerden, o diğer dünyadan Susila'nın sesi bir kez daha duyuldu.

«Mutlu musun?» diye soruyordu.

Parlak bir ışık dalgası tüm düşünce ve anı çırpıntılarını silip süpürdü. Artık yalnız kristal saydamlığında bir coşku vardı.

Will, suskun, gözleri kapalı, gülümsedi ve başını eğdi.

«Eckhart buna Tanrı diyordu,» dedi Susila. «'Tarif edilmez ölçüde esritici ve yoğun bir coşku düşünün. Onun ortasında Tanrı sürekli ışıldar, alev alev yanar.'»

Tanrı ışıldar ve alev alev yanar... Öyle şaşılası, öyle gülünç biçimde gerçekti ki bu sözler, Will kahkahalarla gülmeye başladı. «Tutuşmuş bir ev gibi Tanrı,» dedi soluk soluğa... «On dört Temmuz kutlamaları gibi Tanrı.» Ve bir kez daha evren dolusu kahkahayla sarsıldı.

Yumulu gözkapaklarının ardında ışıltılı bir okyanusu, tersyüz olmuş bir çavlan gibi yukarı doğru akıyordu. Bütünlükten tam bütünlüğe, kişisel olmayandan mutlak, aşkın benlik dışına yükselerek çağlıyordu.

«On-dört-Temmuz Tanrısı,» diye yineledi ve çavlanın derinliklerinden son bir kavrayış kahkahası attı.

«Ya on beş Temmuz?» diye sordu Susila. «Ya ertesi sabah?»

«Ertesi sabah yok ki.»

Susila, olamaz dercesine başını salladı. «Bu dediğin Nirvana'ya* çok benziyor.»

(*) Nirvana: Bağımlılıklardan, tutkulardan, yanılsamalardan kurtulup uyanıp aydınlanma sonucu ulaşılan iç suskunluk, iç barış.

«Ne olmuş yani?»

«Yüzde yüz Salt Ruh- bu ancak en kaşarlanmış meditasyon-koliklere göre bir içkidir. Bodhisattva'lar* Nirvana'larını eşit ölçülerde sevgi ve görev duygusuyla sulandırırlar.»

«Benim içkim daha iyi,» diye diretti Will.

«Daha lezzetli, demek istiyorsun herhalde. İşte bunun için adamı baştan çıkarır ya. Tanrı bile onun çekiciliğine kapılmadan edememişti. İyi ile kötünün ayırdında olmama meyvesi... Nasıl da Tanrılara yaraşır bir lezzet, ne de üstün bir mango! Tanrı milyarlarca yıl yemişti bu meyveyi. Derken, ansızın insan türü çıktı ortaya ve iyiyle kötü kavramları oluştu. Tanrı da çok daha tatsız bir meyveyle yetinmek zorunda kaldı. Sen az önce özgün Üstün-mangodan bir dilim tattın, onun için Tanrının derdinden anlarsın.»

Bir iskemle gıcırdadı, etek hışırtıları duyuldu, sonra da, ne olduğunu çıkartamadığı birtakım gürültüler. Susila ne yapıyordu acaba? Bu sorunun yanıtını bulmak için gözlerini açması yeterliydi. Ama, boşver, ne yaparsa yapsın canım. Bu alev alev coşku ve kavrayış çavlanının dışında hiçbir şeyin önemi yoktu.

«Üstün-mangodan bilgi meyvesine adım adım geçirmeye çalışacağım seni,» dedi kadın.

Bir vızıltı duyuldu. Sığlıklardan bir kavrayış kabarcığı bilinç yüzeyine çıktı. Susila demin gramofona bir plak koymuştu, şimdi de aygıt çalışıyordu.

«Johann Sebastian Bach,» dediğini duydu kadının. «Suskunluğa en yakın müzik; ve özenle düzenlenmiş olmasına karşın salt, yüzde yüz Ruha en yakın müzik.»

Vızıltı yerini bir ezgiye bıraktı. Bir kavrayış kabarcığı daha fırladı yukarılara; Dördüncü Brandenburg Konçertosuydu çalan.

(*) Bodhisatva: Yalnızca kendi aydınlanmaya ulaşmakla yetinmeyip, bütün canlı ve cansız varlıkları da Nirvana'ya ulaştırmaya and içmiş ve bu amaca ulaşmadıkça Nirvana'ya girmeyi reddetmiş, kendini adamış kimse.

Geçmişte pek çok kez dinlediği Dördüncü Brandenburg Konçertosuydu bu elbette - ama yine de ondan çok farklıydı. Bu Allegro bunu ezbere bilirdi. Yani, onu daha önce hiç duymamış olduğunu bilecek denli iyi tanırdı. Bu kez, bu yapıtı dinleyen artık o, William Asquith Farnaby, değildi. Allegro yaşanan büyük Olgunun bir öğesi, ışıl ışıl coşkunun hemen hemen eş değerde bir görünümüydü. Ama, belki bunun da ötesinde bir şeydi. Bir bakıma ışıltılı coşkuyla özdeşti; özel bir bilginin yardımıyla kavranılan şeylerin bilginin acılığı olmaksızın anlaşılmasıydı; notalara ve tümcelere bölünmüş, yine de özünü korumuş, ayrışmamış bilinçti. Ve elbet, kimsenin iyeliğinde değildi. Aynı anda hem burada, hem orada, hem de hiçbir yerdeydi. William Asquith Farnaby olarak yüzlerce kez dinlediği müzik bağımsız bir bilinç olarak yeniden doğmuştu. İşte bu nedenle, onu ilk kez duyuyordu. Bağımsız Dördüncü Brandenburg Konçertosunun, kendi özel iyeliğindeyken aynı müzikte gördüğünden çok daha yoğun bir güzelliği, çok daha derin anlamlı bir içeriği vardı.

«Zavallı aptal,» diye alaycı bir kabarcık yükseldi içinden. Zavallı aptal, estetik dışında her alanda olumlu olanı yadsımıştı. Oysa, bu tutumuyla, büyük bir özlemle kabullenmek istediği güzelliği ve anlam derinliğini de yadsımış oluyordu. William Asquith Farnaby yalnızca çamurlu bir süzgeçti - süzerken insanları, doğayı, dahası sevgili sanatını silikleştiren, pisleten, küçültüp çirkinleştiren bir süzgeç. Bu gece ilk kez müzikle bilinci arasında tüm engeller kalkmıştı. Zihin ve ses, zihin ve anlam, zihin ve ses düzeni arasında müziği boğan, ya da anlamsızca akordu bozan ipe sapa gelmez kişisel tarihçe gevezelikleri yoktu. Bu geceki Dördüncü Brandenburg, her benlik gibi bu zavallı, olumlu olanı kabullenmek istemeyen (sanat alanında ise kabullenemeyen) aptal ben'in de dolaysız, içten yaşam deneylerinin üzerine örttüğü kişisel tarihçeden, elden düşme kavramlardan, kökleşmiş aptallıklardan arınmış bir veri hayır, Tanrısal bir armağandı. Bu gecenin Dördüncü Brandenburgu yalnızca benlik dışı, bir

başına varolan bir şey değildi; aynı zamanda, olmayacak biçimde Şimdide sürekli varolan bir Olguydu. Ya da, (üç bölümden oluştuğu ve olağan devirde çalındığı dikkate alınırsa, daha da olmayacak biçimde) sürekli değildi. Metronom denetliyordu her bir tümceyi: ancak tümcelerin toplamı saniyeler ve dakikalarla belirlenebilir bir zaman dilimi değildi. Evet, bir tempo vardı, ama zaman yoktu. Zaman yoksa, ne vardı?

«Sonsuzluk,» demek zorunda kaldı Will. Aklıbaşında bir insanın, değil toplum içinde, kendi kendine bile söylemekten çekindiği pis fizikötesi sözcüklerden biri. «Sonsuzluk, din kardeşlerim,» dedi yüksek sesle. «Sonsuzluk, dır, dır, dır.» Aslında hiç te komik değil, diye düşündü. Bu gece bu üç harfli sözcük, o diğer ağza alınmaz üç harfli tabu sözcük denli somut bir anlam içeriyordu. Yine gülmeye başladı.

«Neye gülüyorsun?» diye sordu Susila.

«Sonsuzluk,» dedi Will, «ister inan, ister inanma, bal gibi gerçekmiş.»

«Harika!» dedi kadın, beğeniyle.

Will put gibi oturmuş, dikkat kesilmiş, kulakları ve içe dönük gözleriyle girişik ses dalgalarını, zamanın dışında bir düzlemde bir ardardalıktan diğerine içiçe akıp duran uyumlu ve eşdeş ışıkları izliyordu. Ve bu eskimiş, tanıdık müziğin her tümcesi, kendi denli yeni ve şaşırtıcı açımlamalara doğru çok kaynaklı bir pınar gibi fışkıran öncesiz bir güzellik açımlamasıydı. Akım içinde akım solo kemanın akışı, iki flavtanın akışları, harpsikordla yaylı sazlar topluluğunun türlü çeşitli akışları. Hepsi ayrı, belirgin, özgün - yine de her biri tüme bağımlı, her birinin benliği, bileştiği bütüne olan ilişkisiyle belirlenmiş.

«Tanrım!» diye fısıldadı Will.

Sürekli değişkenliğin içinde flavtalar tek bir uzun nota çalıyorlardı. Tek frekanslı, yalın, seçik, yarı saydam, olağanüstü boş tek bir nota. Salt bir yoğun düşünce (bir kabarcık gibi yüzeye fırladı bu sözcük) notası. İşte bir başka ayıplı esinsel sözcük daha somut bir anlam kazanmıştı ve utanmaksızın ağza

alınabilirdi. Salt yoğun düşünce, yansız, koşulsuz, değer yargılarının dışında. Yukarı doğru çağlayan ışıkların içinde, belleğinde, aşkın yoğunlaştırılmış zihin olduğunu anlatan Radha'nın aydınlık yüzü ve aynı Radha'nın Lakshmi'nin yatağının ayak ucunda, yere bağdaş kurmuş, odaklaşmış bir yoğunlukta put gibi oturuşu belirdi. Bu yalın, uzun nota Radha'nın sözlerinin anlamıydı, onun sessizliğiyle dile gelenlerin açıkça duyulabilir dışavurumuydu. Ancak, bu düşünceli, dalgın nefesli sazın oluşturduğu tanrısal boşlukla içiçe ve yanyana kemanın zengin tınısı, girişik, tutkulu titreşimleri de duyuluyordu. Her iki sesi - dalgın kopukluk ve tutkulu bağlılık notalarını - harpsikordun tellerinde çalınan tiz, kuru bir ezgi ağı çevreliyordu. Ruh ve sezgi, eylem ve imgelem ve onları çevreleyen us. Evet, mantıklı düşünce onları sarıyor, kavrıyordu, ama yalnızca dıştan, mantığın açıklamayı savladığı yaşantıdan bütünüyle farklı bir yaşantı düzleminden kavrıyordu.

«Tıpkı bir Mantıksal Olgucu gibi.»

«Kim?»

«Şu harpsikord.»

Zihninin derinliklerinde o yüce ışık ve ses Olgusu zaman dışı bir boyutta süresizce açılır, gelişirken, sığlıklarda «tıpkı bir Mantıksal Olgucu,» diye düşünüyordu Will. Plotinus'tan, Julie de Lespinasse'dan söz eden bir Mantıksal Olgucu.

Müzik yine değişti, keman uzun, yoğun düşünce notasını büyük bir tutkuyla çalarken, flavtalar bağlılık temasını kaptılar ve kopukluk makamında çalmaya başladılar - ayrı bir cevheri aynı kalıba sokmağa çalıştılar. Bu arada, o gülünç ancak vazgeçilmez Mantıksal Olgucu notalar arasında bir içeri, bir dışarı hoplayarak dansediyor, somut gerçeklerle hiç bağdaşmayan bir dille müziği açıklamaya çalışıyordu.

Will, bal gibi gerçek Sonsuzluk içinde bu girişik ses dalgalarını dinliyor, girişik ışık sellerini izliyor ve tüm gördükleri ve duyduklarıyla (orada, burada ve boşlukta) özdeşleşiyordu. Derken, ansızın ışığın niteliği değişti. Her türlü özel, belirli bilgi

dışında bir kavrayışın o ilk, belli belirsiz bilincinin girişik ışık selleri sürekliliklerini yitirdiler. Onların yerine ayrık ve belirgin bir biçimler ardışıklığı hâlâ ayrışmamış varlığın ışıltılı coşkusuyla yüklü, ancak sınırlanmış, birbirinden kopmuş, bireyselleşmiş biçimler beliriverdi. Güneşî ve gülpembe, sarı ve açık yeşil ve mavi mineden sonsuz bir ışıltılı küreler dizisi gizli bir biçim kaynağından kopup geldiler ve müziğin temposuna ayak uydurarak inanılmaz güzellikte ve karmaşıklıkta takım yıldızlar gibi dizildiler. Sanki, bilinçli süslemeler, yaşamla dopdolu yıldızlardan işlemeler oluşturarak fışkıran bir pınardılar. Will onları izledikçe, onları ve onların eşdeşi olan bu müziği yaşadıkça yıldız kümeleri üç boyutlu bir iç-uzayı dolduran nakışlar beziyorlar, zamanın dışında bir nitelik ve anlam boyutunda durmadan değişiyorlardı.

«Ne işitiyorsun?» diye sordu Susila.

«Gördüklerimi işitiyorum,» diye yanıtladı Will, «Ve işittiklerimi görüyorum.»

«Algıladıkların neye benziyor?»

Will uzun bir suskunluktan sonra yanıtladı kadını. «Gördüklerim, duyduklarım evrenin yaratılışına benziyor. Ancak bu yaratılış bir anda olup biten bir şey değil. Duraksız ve sürekli.»

«Durmaksızın hiçlikten, boşluktan bir şeyin, bir yerin yaratılması gibi öyle mi?»

«Evet, öyle.»

«Bayağı ilerleme gösteriyorsun.»

Gerekli sözcükleri daha kolay bulabilse, söylendiklerinde sözcükler biraz daha az anlamsız olsalar, Will kadına bilgi dışı kavrayışın ve ışıl ışıl coşkunun Johann Sebastian Bach'tan bin kat daha güzel olduğunu açıklardı.

«Sen de bayağı ilerleme var,» diye yineledi Susila. «Yine de, daha on fırın ekmek yemen gerek. Gözlerini açmaya ne dersin?»

Will kesinlikle karşıydı buna.

«Gerçeklerin gerçeğini öğrenme zamanın geldi.»

«Gerçeğin gerçeği bu işte,» diye homurdandı Will.

«Değil,» diye inanca verdi Susila. «Şu ana dek gördüklerin, duydukların, özdeşleştiklerin yalnızca gerçeğin ilk bölümü. Artık ikinci bölümü de görmelisin. Görmeli ve sonra her iki gerçeği bir araya getirerek «gerçeğin gerçeğine» varmalısın. Onun için, aç gözlerini Will. İyice aç.»

«Tamam, tamam,» dedi Will sonunda, işteksizce ve her an bir felaket bekliyormuşçasına korkuyla açtı gözlerini. İç aydınlığı başka türden bir dış ışığın etkisiyle soldu. Biçimler pınarı, bilinçli dizilimleri ve amaçlı nakışlarıyla rengârenk küreler yerlerini canlı akike benzer bir maddeden yontulmuş, yaşamla titreşen sedef bir döl yatağından çıkan dikeylerin, köşegenlerin, yassı düzlemlerin, yuvarlak silindirlerin oluşturduğu durağan bir düzenlemeye bıraktılar. Will, gözleri ilk kez ışığın ve rengin gizemine açılmış kör bir adam gibi şaşkın, anlamadan bakıyordu. Derken, Dördüncü Brandenburg'un yirmi kadar zamandışı notasının ardından bir açıklama kabarcığı yükseldi bilincine. Birden, küçük dörtköşe bir masaya, masanın ardında bir salıncaklı koltuğa, onun da ardında beyaz badanalı, boş bir duvara bakmakta olduğunu anladı. Bu açıklama içini rahatlatmıştı; çünkü, gözlerini açmasından, gördüklerini tanımlamasına dek geçen sonsuzluk süresince olağanüstü güzel giz giderek içini fizikötesi bir dehşetle dolduran alev alev bir yabancılığa bürünmüştü. Neyse, bu dehşete salan esrar perdesi yalnızca iki parça eşya ile bir duvardı. Ama, böylesine sıradan, böylesine bildik şeyler nasıl bu denli olağanüstü olabilirlerdi? Elbette olamazlardı; ama olmuşlardı işte, olmuşlardı.

Dikkatini kahverengi akikten yontulmuş geometrik cisimlerden sedefimsi fona çevirdi. Buna «duvar» denirdi. Onun yaşadığı duvar canlı bir oluşumdu; ekmek ve suyun İsa'nın etine ve kanına dönüşmesi gibi, badana ve sıvanın doğaüstü bir varlığa - giderek daha görkemli, daha ışıltılı olan bir Tanrı bedenine - dönüşmesiydi. Söz kabarcıklarının «badana» diye tanımladıkları şeyden ise biçimlendirici bir ruh, gizlendikleri yerden çıkarak

tanrısal bedenin kutsal aydınlıktaki tenini renklendiren uçuk ama yoğun, sonsuz ve uyumlu ton dizileri çağırıyordu. Olağanüstü! Harika! Başka tansıklar, keşfedilecek başka dünyalar da olmalıydı. Başını sola döndürdü ve üzerinde akşam yemeğini yedikleri mermer kaplı büyük masayı gördü. (Bu kez gördüklerini karşılayan sözcükler hemen yüzeye fırlamışlardı.) Derken, yoğun ve çabuk, başka kabarcıklar yükselmeye başladılar. «Masa» denen bu inanılmaz biçim ve renk cümbüşü gizemci bir Kübistin yapıtı, Traherne'in ruhunu taşıyan, bilinçli cevherler ve duygulu nilüfer çiçeklerinden tansıklar resimleme yeteneğine sahip esinlenmiş bir Juan Gris tablosu olarak düşünülebilirdi.

Başını biraz daha döndürünce göz kamaştıran mücevher ışıltılarıyla irkildi. Hem de ne mücevherler! Yeni Kudüs'ün duvarlarındaki tuğlalar gibi üstüste dizilmiş ışıl ışıl yakutlar, yassı elmalar, topazlar, safirler, lapis lazuliler. Derken - bu kez başta değil de sonradan - sözcük geldi. Önce mücevherler, renkli camdan pencereler, cennetin duvarları vardı. Ancak şimdi, sonunda «Kitaplık» sözcüğü çıkmıştı bilinç yüzeyine.

Will mücevher-kitapların üstüne doğru bakınca kendini tropik bir görünüm içinde buluverdi. Neden? Nerede? Derken, odaya ilk girdiğinde (ki, bu bir başka varoluş düzleminde olmuştu) kitaplığın üstünde büyük, zevksiz bir suluboya görmüş olduğunu anımsadı. Kum tepecikleri ve palmiyeler arasında genişleyerek denize kavuşan bir nehir ağzı ve ufuk çizgisinin üstünde uçuk mavi göğü kaplayan kocaman bulut kümeleri. «Zayıf» sözcüğü sığlıklardan kopup geldi. Besbelli oldukça yeteneksiz bir amatörün elinden çıkmıştı bu resim. Ama, artık bunun önemi kalmamıştı, çünkü görünüm bir resim olmaktan çıkmış, resmedilen nesnelere dönüşmüştü; gerçek bir nehir, gerçek deniz, güneşte kızmış gerçek kumlar, gerçek bir göğe karşı gerçek palmiyeler. Sonuna dek gerçek, mutlak gerçek. Ve gerçek denize karışan gerçek nehir Tanrıyla kucaklaşan kendi varlığıydı. «Tırnak içinde 'Tanrı' mı?» diye soruşturdu alaycı bir kabarcık. «Yoksa yenilikçilerin dudak büktükleri 'Tanrı!' mı?» Will ba-

şını salladı. Yalnızca Tanrı, diye yanıtladı bu soruları - insanın inanası gelmeyen, oysa şu anda su götürmez biçimde karşısında duran Tanrı. Ancak, nehir hâlâ bir nehirdi, denizse Hint Okyanusu. Allanıp pullanmış bir başka şey değil. Kesinlikle kendileriydiler. Yine aynı kesinlikle Tanrıydılar.

«Şimdi neredesin?» diye sordu Susila.

Başını ondan yana çevirmeden cevap verdi Will. «Cennetteyim herhalde.» Resmi gösterdi.

«Sen hâlâ mı cennettesin. Ne zaman yere ineceksin?»

Çamurlu sığlıklardan bir anı kabarcığı daha yükseldi. «Çok daha yoğun, katışık bir şey. Yuvası bilmemnenin ışığı olan bir şey,» diye alıntıladı.

«Evet, ama Wordsworth insanlığın durgun, hüzünlü ezgisinden de söz etmişti.»

«Allahtan,» dedi Will, «bu resimde hiç insan yok.»

«Hayvan bile yok,» dedi Susila, gülerek.

«Yalnızca bulutlar ve masum görünüşlü sebzeler. Onun için biraz da yere baksan iyi olur.»

Will yere baktı. Tahta döşemelerin damarları bir ırmaktı ve bu, ırmak kutsal dünya yaşamının girdaplanarak akan bir çizgesiydi. Çizgenin ortasında, sandaletinin bantları altında çıplak ve anıtsal bir yontunun fener ışığında beliriveren mermer ayağı gibi şaşırtıcı biçimde üç boyutlu, sol ayağı duruyordu. «Tahtalar,» «Damar», «Ayak» - çabucak dilinin ucuna geliveren sözcüklerin ardından hem anlaşılmaz, hem de akıl almaz biçimde apaçık, anlaşılır giz, gözünün içine bakıyordu. Ve Will bu gizi, duyumsanan nesneler ve anımsanan adlara karşın hâlâ açık bulunduğu bilgi dışı kavrayışla anlıyordu.

Birden, göz ucuyla hızlı bir hareket gördü ve coşkuyla kavrayışa açılmanın aynı zamanda dehşete ve anlayışsızlığa, akıl erdirememeyişe de açılmak olduğunu farketti. Yüreği, göğüs kafesine kapatılmış, acıyla kıvranan yaban bir yaratık gibi onu sarsan bir şiddetle çırpınmaya başladı. Kaçınılmaz Yılgıyla karşılaşacağından emin, başını çevirip baktı.

«Tom Krishna'nın evcil kertenkelelerinden biri,» diye açıkladı Susila, onu yatıştırmaya çalışarak.

Işık her zamanki kadar parlaktı, ama parıltının niteliği değişmişti. Yaratığın sırtındaki her bir gri-yeşil puldan, camsı gözlerden, bir yürek gibi atan kırmızı boğazdan, yarık ağızdan, burnun zırhlı kanatlarından şeytansı bir kötülük ışığı yayılıyordu. Will başını çevirdi. Boşuna. Baktığı her şeyde Kaçınılmaz Yılgı kor gibi parlıyordu. Gizemci Kübistin resimleri - kötülük yapmaktan başka bir işe yaramaz karmaşık makinalara dönüşmüşlerdi. İçinde Tanrıyla bütünleştiği tropik görünüm - şimdi en bayağısından bir Viktorya devri yağlıboya taklidi, Cehennemin ta kendisiydi. Raflarında mücevher-kitaplar binlerce mumluk karanlıkla parıldıyorlardı. Ve bu cehennem taşları öyle değersiz, öyle bayağıydılar ki! Altınların, incilerin, değerli taşların yerinde Noel ağacı süslemeleri, plastiğin ve yaldızlı tenekenin sığ parıltısı vardı. Her şey yine capcanlıydı, ancak ucuzcu bir mağazanın en döküntü mallarla dolu tüyler ürpertici bodrumunun canlılığıyla. Ve bu, diye doğruladı müzik, Tüm güçlü Tanrının durmaksızın yarattığıdır - harcıalem iğrençliklerle tıka basa dolu bir evrensel Ucuzluk Merkezi. Bayağılığın iğrençliği ve acının iğrençliği, acımasızlığın, aptallığın, kötü niyetin iğrençlikleri.

«Evlerde yaşayan o zararsız, küçük kertenkelelerden değil bu,» dediğini duydu Susila'nın. «Dışardan gelme hantal bir yabancı, bir kanemici. Elbet, aslında kan emdikleri falan yok. Yalnızca boğazları kırmızıdır ve heyecanlandıklarında yüzleri mosmor kesilir. Bu saçma adı bundan almışlar. Bak! Yürümeye başladı!»

Will bir kez daha yere baktı. Doğaüstü gerçeklikle kapkara, boş boş bakan gözleriyle, yırtıcı ağzıyla, yere ölü donukluğunda uzanmış gövdesi ve körük gibi inip kalkan kan kırmızısı boğazıyla pullu yılgı ayağının on beş santim kadar yakınındaydı.

«Avını gördü,» dedi Susila, «Soluna, halının kenarına bak.»

Will baktı.

«Gongylus gongyloides,» diye sürdürdü Susila. «Anımsadın mı?»

Evet, anımsamıştı. Yatağının ayakucuna konan peygamber devesi. Ama bu olay başka bir varoluş düzleminde olmuştu. O zamanlar yalnızca acaip bir böcekti gördüğü. Şimdiyse çiftleşmekte olan, iki buçuk santim boyunda bir çift tüyler ürpertici canavar görüyordu. Mavimtrak, solgun derilerinin altında pembe damarlar vardı; rüzgârda çiçeklerin taçyaprakları gibi çırpınıp duran kanatları uçlara doğru moranıyordu. Çiçek gibiydiler. Yine de böceksi yapıları belirgindi. Derken, çiçeksi renkleri de bir değişim geçirdi. Titreşen, çırpınan kanatları döküntü dolu bodrumda canlı renklere boyanmış iki aygıtın uzantıları oluverdi, kendileriyse canlı birer karabasan modeli, birer minyatür çiftleşme makinası... Derken karabasansı makinalardan biri, dişi olanı, uzun bir boynun ucunda sallanan patlak gözlü, koca ağızlı yassı kafasını döndürdü ve (Aman Tanrım!) erkek makinanın kafasını yemeye başladı. Önce, patlak gözlerden birini bir ısırışta oyuverdi. Sonra da mavimtrak yüzün yarısını. Kafadan arta kalanlar yere düştü. Gözlerin ve koca çenelerin yükünden kurtulan uzun boyun çılgınca sallanmaya başladı. Dişi makina kanayan boyuna atıldı, onu yakaladı ve başsız erkek hiç istifini bozmadan Afroditin kollarında Ares rolünü sürdürürken, titizlikle ve düzenle çiğnemeye başladı.

Will göz ucuyla bir başka hareket daha sezdi, hızla başını çevirdi ve ayağına doğru sürünen kerkenteleyi gördü. Yaklaşıyor, yaklaşıyordu. Dehşet içinde gözlerini kaçırdı. Bir şey değdi ayak parmaklarına, sonra ayağının üstünü gıdıkladı. Gıdıklanma durdu; ancak ayağının üstünde bir ağırlık, kuru, pullu bir doku vardı. Çığlık atmak istedi, sesi çıkmadı; yerinden fırlamak istedi, kaslarına söz geçiremedi.

Zaman dışından gelen müzik son bölüme, Prestoya gel-

mişti. Hızla yürüyüşe geçen yılgı, süslü püslü karnaval giysileriyle dansı açan yılgı.

Ayağının üstünde, atıp duran boğazı dışında ölü gibi yatan pullu yılgı donuk gözlerini avına dikmişti. Canlı karabasan modelleri birbirine kilitlenmiş, rüzgârda savrulan çiçekler gibi titreşiyorlar, eşzamanlı ölüm ve çiftleşme ıstıraplarıyla titreme nöbetine tutulmuşçasına sarsılıyorlardı. Süresiz bir yüzyıl geçti; canlı ölüm dansı notadan notaya akıp duruyordu. Will ansızın derisinde küçük pençelerin tırmalayışını duydu. Kanemici yere inmişti. Uzun bir ömür boyu yerde öylece, hareketsiz yattı. Derken inanılmaz bir hızla tahtaların üzerinden halıya atıldı. Yarık gibi ağzın açılmasıyla kapanması bir oldu. Güçlü çenelerin arasından dışarı sarkan mor bir kanat ucu esintide bir orkide yaprağı gibi çırpınıyordu; bir çift bacak bir an çılgınca tepindi, derken gözden kayboldu.

Will ürpererek gözlerini yumdu; ama kaçınılmaz yılgı algılananlarla anımsananlar ve düşlenenler arasındaki sınırı aşmış, ardından geliyordu. İçindeki ışıktan saçılan renk renk ışıkların aydınlığında bitmez tükenmez yaldızlı teneke böcekler ve pırıltılı sürüngenler bir karabasan kaynağından çıkarak soldan sağa, yanlamasına sıra sıra geçiyorlardı. Milyarlarca *gongylus gongyloides,* sayısız kanemiciler. Avlayarak ve avlanarak sonsuza dek. Diğer yandan Dördüncü Brandenburgun bitiş Prestosu kemanlarla, flütlerle, harpsikordla, hoplaya zıplaya zamansızlık içinde ilerliyordu. Ne de neşeli bir rokoko ölüm marşı! Sol, sağ; sol, sağ; sol, sağ... Acaba altı bacaklıların yürüyüş komutu nasıldı? Derken, birden yürüyenler altı bacaklı olmaktan çıktılar; çift bacaklı oluverdiler. Böceklerin sonsuz safları bir anda sonsuz asker sıralarına dönüşmüştü. Savaştan bir yıl önce Berlin'de gördüğü Naziler gibi uygunadım yürüyorlardı. Binlercesi ellerinde bayraklar, cehennemsi ışıkta, üzerine projektör tutulmuş dışkılar gibi parlayan üniformalarıyla geçiyorlardı. Böcekler denli sayısızdılar ve her biri bir makina kadar şaşmaz, bir gösteri köpeği denli uysal, yürüyordu. Ya yüzleri, ya yüzleri!

Alman haber filimlerinde yakın çekimlerini gördüğü yüzler gerçek, capcanlı ve üç boyutlu olarak şimdi yine karşısındaydılar. Hitler'in koca ağızlı, çığlık çığlığa yırtınan yüzü. Ve dinleyicilerin türlü çeşitli yüzleri. Her şeyi yutmaya hazır aptalların ablak, bön suratları. Faltaşı gibi açılmış gözlerle uyurgezer suratları. Kuzeyli meleklerin sonsuz mutluluk düşleriyle kendinden geçmiş yüzleri. Barok ermişlerinin esrik yüzleri. Orgazmın eşiğinde sevgililerin yüzleri. Tek Halk, Tek Yurt, Tek Önder. Kaynaşan bir böcek oğuluyla bütünleşme. Saçmalığın ve iblisliğin bilgi dışı boyutta kavranması. Derken filim kamerası saf saf askerlere, gamalı haçlara, bandolara, kürsüde haykıran ipnotizmacıya çevrilmişti. Ve şimdi, bir kez daha iç ışığının aydınlığında kahverengi, böceksi askerler rokoko yılgı müziği eşliğinde sonsuza dek geçit yapmaktaydılar. İleri, Nazi askerleri; ileri, Hristiyan askerler; ileri Marksistler ve Müslümanlar, ileri her türlü seçilmiş insanlar; Haçlılar, Kutsal Savaşçılar. Yoksunluğa, acımasızlığa, ölüme doğru, Marş! Ve birden Will, önünden uygunadım geçip gidenlerin Hedeflerine vardıklarında ne olacaklarını gördü Kore çamurlarında binlerce ceset, Afrika çöllerine yayılmış çöp yığınları. Derken, (görüntü, beklenmedik, sersemletici bir çabuklukla durmadan değişiyordu) derken, yalnızca birkaç ay önce Cezayirde bir çiftlik evinin avlusunda gördüğü boğazları kesilmiş, kokuşmuş, üzerlerine sinek üşüşmüş, sırtüstü yatan beş ceset geldi gözünün önüne. Ve şimdi, yirmi yıllık bir geçmişten bir başka ceset, St. John ormanında, yalancımermer bir evin molozları arasında çırılçıplak ve ölü bir yaşlı kadın belirdi. Şimdi de, kendi gri-sarı yatakodası, dolap kapağındaki aynada iki soluk bedenin, Molly'nin cenaze töreninin anılarıyla Stuttgart radyosunda çalınan Wagner müziğinin eşliğinde delicesine çiftleşen kendisinin ve Babs'ın yansımaları.

Görüntü yine değişti ve Mary halanın yaldızlı yıldızlarla, süs fenerleriyle donanmış yüzü bir an neşeyle gülümsedi, derken, gözlerinin önünde, çöpe dönüşmesinden önceki o son korkunç haftalarda halasının yerini alan kötü huylu, sızıldanıp duran ya-

bancının yüzüne dönüştü. Işıl ışıl sevgi ve iyilik derken bir perde çekilir, bir pancur kapatılır, kilitte bir anahtar döner ve olanlar olur. Mary hala mezarındadır, Will'se hücre hapsine ve sabahın birinde ölüme mahkum, özel hücresinde... Döküntüler arasında ıstırap. Noel ağacı süslemeleri arasında çarmıha geriliş. Dışarda ya da içerde, bakarken ya da kapalı gözlerle, hiçbir kaçış yoktu. «Kurtuluş yok,» diye fısıldadı ve sözler inancını durmadan yayılan, giderek dibe batan, kötülüğün, bayağılığın derinliklerinden anlamsız acıların cehennemine doğru açılan korkunç bir gerçeğe dönüştürdü.

Üstelik bu ıstırap yalnızca nedensiz ve anlamsız olmakla kalmıyordu, (bu gerçek, bir açınlama gücüyle doğdu içine); üstüste birikiyor, sonsuzca sürdürüyordu varlığını. Kesin ve ürkütücü bir gerçek vardı karşısında; aynı Molly'ye, Mary halaya ve herkese geldiği gibi ona da gelecekti Ölüm. Evet o da ölecekti, ama içini bulandıran bu tiksinti, bu korku, pişmanlığın ve kendinden nefretin yaraları hiç bitmeyecekti. Acı ve ıstırap, anlamsızlığınca ölümsüz, sonsuza dek sürüp gidecekti. İnsan her bakımdan acınası, gülünesi biçimde ölümlüydü. Ancak, çektiği acılar bakımından ölümsüzdü. İnsanın «Ben» dediği şu küçücük pıhtı sonsuza dek acı çekecek, ölümden sonra bile acıları sürüp gidecekti. Yaşamın çektirdikleri, ölümün çektirdikleri, döküntüler bodrumunun olağan ıstırapları ve en sonunda, teneke ve plastik cehenneminde çarmıha geriliş. Tüm bu acılar yankılana, yansıya, durmadan büyüyerek sonsuza dek varolacaklardı. Üstelik acılarınızı kimselere iletemezdiniz, onlarla başbaşa, yapayalnızdınız. Varoluşun bilincine varmak, aynı zamanda sürekli yalnızlığın bilincinde olmak demekti. İnsan Babs'ın misk kokulu aşk döşeğinde de, kulak ağrısıyla, kırılan kolunun acısıyla, son öldürücü kanseriyle, dahası, acının bitimine ulaştığını sandığı anda, onun ölümsüzlüğüyle karşılaşmanın dehşetiyle yapayalnız olduğu denli yalnızdı.

Birden müzikte yeni bir gelişmenin ayırdına vardı. Tempo değişmişti. İyice yavaşlamıştı. Rallentando. Son. Herkes için

her şeyin sonu. Kıvrak ölüm dansı yürüyenleri uçurumun eşiğine dek getirmişti. Şimdi en uçta sendeliyorlardı. Rallentando, rallentando. Ölüm düşüşü, ölüme düşüş. Derken, şaşmaz bir zamanlamayla kaçınılmaz bir biçimde, beklenen iki akort - sonun habercisi beklentili dominant ve dönüşü olmayan sonun yüksek tınılı net vurgusu - duyuldu. Sonra bir cızırtı, sert bir çıkırtı ve sessizlik. Açık pencereden uzaktan uzağa kurbağaları, böceklerin tiz, tekdüze, sinir törpüleyen seslerini duyuyordu. Yine de, anlaşılmaz bir biçimde, mutlak sessizlik hüküm sürüyordu odada. Sesler, bir kehribar kitlesinin içine hapsolmuş sinekler gibi, değiştiremedikleri, yokedemedikleri, tümüyle yabancı kaldıkları bir sessizliğin içine gömülmüşlerdi. Sessizlik süresiz uzadı, yoğunlaştı, koyuldu. Pusuda sessizlik, kendinden önce gelen tüyler ürpertici kıvrak ölüm dansından çok daha uğursuz, ürkütücü, sinsi, avını gözleyen sessizlik. Müziğin onu eşiğine sürüklediği uçurum buydu işte. Uçurumun eşiğine gelmiş, şimdiyse bu korkunç ve sonsuz sessizliğe yuvarlanmıştı.

«Bitmez tükenmez ıstırap,» diye fısıldadı. «Üstelik ne derdini anlatabilirsin, ne de haykırabilirsin.»

Bir iskemle gıcırdadı, ipek hışırdadı, yüzünün önünde hareketin esintisini, bir insanın varlığını duydu. Kapalı gözlerinin ardında Susila'nın önünde diz çöktüğünü sezdi. Bir an sonra, kadının ellerini hissetti yüzünde yanaklarında avuçları, şakaklarında parmak uçlarını.

Mutfakta saat pırr etti, derken çalmaya başladı. Dışarda, bahçede serin bir esinti zaman zaman fısıldamaktaydı yapraklar arasında. Bir horoz öttü, bir an sonra uzaklardan onu yanıtlayan bir ötüş duyuldu. Hemen ardından bir ötüş, ve bir ötüş daha. Sonra bu yanıtlara yanıtlar ve onları da yanıtlayan başka ötüşler... Diklenmeye karşı diklenişin, gözüpekliğe karşı gözüpekliğin kontrapuanı. Derken değişik bir ses katıldı koroya. Konuşabilen, ancak insan olmayan bir ses. «Dikkat.» diye bağırdı, horoz ötüşleri, böcek vızıltıları arasında. «Dikkat. Dikkat. Dikkat.»

«Dikkat,» dedi Susila; ve parmakları Will'in alnına yüksel-

di. Yumuşak bir dokunuşla kaşlarından saçlarına, şakaklarından alnının ortasına doğru devinmeye başladılar. Yukarı, aşağı, ileri geri, zihnindeki kasılmaları yatıştırarak, şaşkınlık ve acı kırışıklarını düzelterek. «Buna dikkat.» Ve yanaklarında avuçların, kulaklarının üstünde parmakların basıncı arttı. «Buna,» diye yineledi. «Bu ana. Ellerimin arasında yüzüne.» Basınç azaldı, parmaklar yeniden alnını okşamaya başladılar.

«Dikkat.» Horoz ötüşlerinin kontrapuanları arasında uyarı ısrarla yineleniyordu. «Dikkat. Dikkat. Dikkat. Dik...» İnsanlık dışı ses, sözcüğün orta yerinde susuverdi.

Susila'nın elleri arasındaki yüzüne mi dikkat? Yoksa içinde alev alev yanan cehenneme, üstüne üşüşen yaldız ve plastik seline, bayağılıkların saldırısı arasından görünen, bir zamanların Molly'si çöp yığınına, şu genelev aynasına, çamurlara, tozlara, molozlara bulanmış sayısız ölülere mi dikkat? İşte yine buradaydı milyonlarca kertenkele ve *Gongylus gongyloides* ve yine uygunadım geçmekteydi Kuzeyin Melekleri, esrik, dikkat kesilmiş yüzleriyle.

«Dikkat,» diye bağırmaya başladı evin karşısında bir yerlerde bir papağan. «Dikkat.»

Will başını salladı. «Peki, neye dikkat?»

«Buna.» Ve Susila tırnaklarını batırdı alnına. «Buna. Buraya ve bu ana. Hem, 'bu' acı ve ıstırap denli romantik bir şey değil. Yalnızca tırnakların batışı. Daha kötü bir şey olsaydı bile, hiç değilse sonsuz, sürekli olmayacaktı. Hiçbir şey sonsuz ve sınırsız sürekli değildir. Belki, yalnızca Buda Zihni.»

Eller kımıldadı, artık tırnaklar değil, yalnızca parmaklar değiyordu alnına. Parmak uçları kaşlarının üstünden aşağı inerek gözkapaklarının üstünde durdular. Will bir an için ölümcül bir korkuya kapıldı. Yoksa kadın gözlerini mi oyacaktı? İlk kuşkulu harekette başını arkaya atarak ayağa fırlamaya hazır, gerilerek bekledi. Ama hiç bir şey olmadı. Yavaş yavaş korkusu yatıştı; bu sıcak, beklenmedik, tehlikeli çağrışımlar uyandıran dokunuşa tümüyle uyanık, sessizce oturdu. Bilinci öyle keskin

ve gözleri kolayca incinebileceğinden, dikkati öyle yoğundu ki, içindeki ışığı, ya da onun ortaya çıkarttığı iğrençlikleri görecek hali kalmamıştı.

«Dikkat et,» diye fısıldadı Susila.

Dikkat etmemek zaten olanaksızdı. Yumuşaklıklarına, sakınganlıklarına karşın kadının parmakları bilincinin en duyarlı noktalarına dek işlemişlerdi. Ve bu parmaklar öyle hayat doluydular! öyle garip, iç gıcıklayıcı bir ısı yayıyorlardı ki!

«Aynı elektrik akımı gibi!» dedi şaşkınlıkla Will.

«Neyse ki,» dedi Susila, «teller bir mesaj iletmiyor. İnsan birine dokunur, bu dokunuştan kendisi de etkilenir, duygulanır. Tam bir iletişim vardır, ama iletilen yoktur. Yalnızca bir insandan diğerine akan yaşam gücü, hepsi budur.» Bir an duraksadı. «Will, bilmem farkında mısın ama, burada oturduğumuz bunca saat boyunca, - senin açından, bunca yüzyıl, bunca sonsuzluk boyunca - bana bir kez olsun bakmadın. Bir kerecik bile. Göreceklerinden mi korkuyorsun?»

Will soruyu kafasında şöyle bir tarttı ve sonunda başını eğdi. «Belki de neden budur,» dedi. «Belki beni bağlayacak, eylemlere, kararlara itecek bir şeyler görmekten çekinmişimdir.»

«Onun için de Bach'a, kır resimlerine, Boşluğun parlak ışığına sarıldın.»

«Evet ya, doyasıya izlememe engel olduğun Parlak Işığa,» diye yakındı Will.

«Çünkü, *Gongylus gongyloides*'ten ve (bazan çok daha zor olmasına karşın) insanlardan yansıdığını görmedikten sonra Boşluğun Parlak Işığı hiçbir işe yaramaz,» dedi Susila.

«İnsanlardan yansıdığını görmek daha mı zor?» Saf saf dizilmiş askerleri, aynada yansıyan çıplak bedenleri, çamura batmış ölüleri düşünerek başını salladı. «Zor değil, olanaksız!»

«Yo, hayır, olanaksız değildir,» diye diretti Susila. «Boşluk demek *Karuna* demektir. Evet, Boşluk aydınlıktır, ama aynı zamanda sevecenliktir. Açgözlü meditasyoncular sevecenliğe boş verip yalnızca aydınlığın peşinde koşarlar. Yalnızca iyi olan in-

sanlarsa sevecen olmaya çalışırlar, ama aydınlanmaya boş verirler. Her zamanki gibi bütün iş her iki dünyayı en iyi biçimde birleştirmektir. Artık,» diye ekledi, «gözlerini aç ta bir insanın gerçekte neye benzediğini gör.»

Parmak uçları gözkapaklarından alnına çıktılar, oradan şakaklarına, yanaklarına, çenesinin iki yanına doğru kaydılar. Bir an sonra Will kadının parmaklarını kendi ellerinde duydu; Susila iki elini avuçlarının arasına almıştı.

Will gözlerini açtı ve mokşa ilacını aldığından beri ilk kez dosdoğru yüzüne baktı kadının.

«Aman Tanrım!» diye fısıldadı sonunda.

Susila güldü. «Çok mu berbat?» diye sordu.

Ama ortada gülünecek bir şey yoktu. Will sabırsızca başını salladı ve kadına bakmayı sürdürdü. Elmacık kemiğine vuran incecik bir ışık ayçası dışında yüzün sağ yanı ve göz çukurları gölgeli ve gizemliydi. Yüzün sol yanıysa canlı, altınsı, sıcacık ışıldıyordu- ne somut, doğaötesi parlak karanlığın bayağı, tüyler ürpertici kor kızılı, ne de uzaklarda kalan sonsuzluğun o ilk şafağında kapalı gözlerinin ardında beliren ve daha sonra gözlerini açtığında mücevhere dönüşmüş kitaplarda, gizemci Kübistin resimlerinde, gerçeğe dönüşen peyzaj resminde gördüğü coşturucu akkordu bu yüzün ışığı. Şu anda gördüğü, karşıtların ayrışmaz bütünlüğü, karanlıktan saçılan ışık, ışığın yüreğinde karanlıktı.

«Güneş değil,» dedi en sonunda. «Güzelim renkli camlarıyla Chartres Katedrali de değil. Ne de o cehennemsi döküntü bodrumu. Hepsinin karışımı. Sen yine de sensin, bense benim ve söylemesi gereksiz, ikimiz de tümüyle farklıyız aynı zamanda. Rembrand'ın elinden çıkma sen ve ben, hem de beş bin kere Rembrand.» Bir an sustu, sonra az önce söylediklerini onaylarcasına başını eğerek, «Evet, öyle,» diye sürdürdü. «Güneş, Chartres Katedraline, katedralin renkli camları da döküntü dolu bodruma dönüşür. Bu bodrum hem işkence odası, hem toplama kampı, hem de yaldızlı ağaç süslemeleriyle dolu

bir tabutluktur. Derken, döküntüler bodrumu gerisin geri döner, Chartres'ı ve bir dilim güneş ışığını toplar yolda ve buna dönüşür - Rembrad'ın elinden çıkma sana ve bana. Sen bundan bir şey anladın mı?»

«Elbette, bence çok anlamlı.»

Ancak Will kadının sözlerini dinlemiyordu bile, onun yüzünü incelemeye dalmıştı. «Öylesine inanılmaz bir güzelliğin var ki,» dedi sonunda. «İnanılmaz ölçüde çirkin olsaydın bile bir şey farketmezdi aslında; çünkü yine de beş bin kere Rembrad'ın elinden çıkma olurdun. Güzelsin, olağanüstü güzel,» diye yineledi. «Ama seninle sevişmek istemiyorum. Yo, doğru değil bu. Seni istiyorum, hem de çok. Ama hiç sevişmesek bile bir şey değişmez. Yine severim seni hem de gerçek bir Hristiyan gibi. Sevgi,» dedi, «sevgi... Bir ağza alınmaz sözcük daha. «Sevmek,» «Sevişmek» bunlar tamam. Ama yalın «sevgi» bu bir türlü kendime yediremediğim pis sözcüklerdendi. Oysa şimdi, şimdi...» Gülümsedi, yavaşça başını salladı. «İster inan, ister inanma, artık 'Tanrı Sevgidir' deyişinin ne anlama geldiğini biliyorum. Deli saçması! Ama yine de doğru. Bu arada, bir de senin şu olağanüstü, nefis yüzün var.» Daha yakından incelemek için öne eğildi. «Bir kristal küreye bakar gibiyim,» dedi inanmazlıkla. «Her an değişiyor. Neye benzediğini dünyada bilemezsin.»

Oysa, Susila biliyordu. «Unutma,» dedi, «ben de yaşadım bu deneyi.»

«İnsanların yüzlerine de baktın mı?»

Kadın başını eğdi. «Aynada kendi yüzüme baktım. Ve elbet, Dugald'ın yüzüne. Son kez birlikte mokşa ilacı aldığımızda bizi görmeliydin! Dugald önce olmayacak bir mitolojinin kahramanına benzediydi- İzlanda'da bir Kızılderili, ya da Tibette bir Viking kahramanına. Derken, durup dururken Maitreya Buda* oluverdi. Hem de açık, seçik, su götürmez biçimde Maitreya Buda. O ne görkemdi! Hâlâ gözlerimin önünde...»

(*) Maitreya Buda: İlerde geleceği müjdelenen kurtarıcı Buda.

Susila birden sustu ve Will, yüreğinde yedi hançer, ete kemiğe bürünmüş Yoksunluk Acısını buldu karşısında. Kara gözlerde, dolgun dudaklı ağzın köşelerinde acının izlerini gördü ve yüreği burkularak, kadının yürek yarasının neredeyse ölümcül olduğunu ve hâlâ açık, hâlâ kanamakta olduğunu anladı. Ellerini sımsıkı tuttu. Şu anda hiçbir şey avutamazdı kadını, ne sözcükler, ne beylik felsefe yalnız, paylaşılan dokunuşun gizemi, yalnız elden ele iletilen sonsuzluk.

«Geçmişe dönüveriyor insan,» dedi Susila sonunda. «Öyle kolay, öyle sık dalıveriyorki geçmişine.» Derin bir soluk aldı ve omuzlarını dikleştirdi.

Will'in gözlerinin önünde kadının yüzü, tüm bedeni bir kez daha değişti. Bu ufacık tefecik insan her tür acıya kafa tutabilecek bir iç güçle doluydu; yazgının yüreğinde açabileceği tüm hançer yaralarına karşı direnecek bir iradeyle. Soğukkanlılığıyla, kararlılığıyla insanın gözünü korkutan bir kötü tanrıça, Circe almıştı yerini Gözü Yaşlı Meryem Anamızın. Karşı konulmaz bir tatlılıkla kuğulardan, Katedralden, bulutlardan ve durgun sulardan söz eden yumuşak sesin anıları üşüştü Will'in bilincine. Ve bunları anımsadıkça, önündeki yüz, yengi gururuyla parlamaya başladı sanki. Güç, içkin güç - bu gücün dışavurumunu gördü, sindirici varlığını sezdi ve korktu.

«Sen kimsin?» diye fısıldadı.

Kadın Will'e bir an sessizce baktı; sonra neşeyle gülümseyerek, «O kadar korkmana gerek yok,» dedi, «dişi peygamber devesi değilim.»

Will de ona gülümsedi - öpücüklere bayılan ve onları davet edecek denli açıkyürekli, cıvıl cıvıl bir kızdı gülümsediğinde.

«Tanrıya şükür!» dedi ve korkunun etkisiyle bir köşeye sinen sevgi, bir mutluluk seli olarak geri dönüp doldu gönlüne.

«Neden şükrediyorsun ki Tanrıya?»

«Sana cinsel duyarlık armağan ettiği için.»

Kadın gülümsedi. «Sonunda çıkardın baklayı ağzından.»

«Öyle güçlüsün ki!» dedi Will, «Öyle hayranlık uyandıran, korkunç bir iraden var ki! Şeytanın ta kendisi olabilirdin. Ama allahtan, büyük bir şans eseri...» Sağ elini kaldırarak işaret parmağının ucuyla kadının dudaklarına dokundu. «Tanrı vergisi cinsel duyarlık - ruhunu kurtaran da bu olmuş. Aslında yarı kurtaran,» diye düzeltti, pembe aşk yuvasındaki sevgisiz kucaklaşmaları anımsayarak, «ruhunu kurtaran erdemlerden yalnızca biri. Çünkü bir de şu var, özvarlığını tanıma dediğiniz şey.» Bir an sustu. «Yüreğinden vurulmuş Meryem ve Circe ve Ninon de Lenclos* ve derken - kim? Norwich'li** Juliana mı, yoksa Cenovalı Catherine*** mi? Gerçekten de bu insanların tümü müsün sen?»

«Tümü, artı bir aptalım,» dedi Susila. «Artı, oldukça kaygılı ve beceriksiz bir anne. Artı, bir nebze ukala ve hayalci çocukluğum. Artı, günün birinde dönüşeceğim, son kez kocamla mokşa ilacı aldığımızda aynadan bana bakan o yaşlı, ölmekte olan kadın. Dugald da bakmıştı aynaya ve kırk yıl sonra neye benzeyeceğini görmüştü. Bunun üzerinden bir ay bile geçmeden öldü...»

İnsan geçmişe ne kadar da kolay dönüyor, ne kadar da sık...

Yarısı gizemli karanlıkta, yarısı altın ışıltılarla gizemle parlayan yüzü bir kez daha bir ıstırap maskesine dönüşmüştü. Gölgeli çukurlarında gözleri kapalıydı. Başka bir zamana başka bir dünyaya çekilmiş, kanayan yarasıyla yapayalnızdı. Dışarda horozlar yeniden ötmeye başladılar ve ikinci bir papağan, ilkinden yarım ton daha yüksek bir perdeden sevecenliğe çağırdı herkesi.

(*) Ninon de Lenclos: XVII yüzyılda yaşamış, güzelliği ve ince zekasıyla tanınmış bir Fransız kadın.

(**) Norwich'li Juliana: XIII yüzyılda yaşamış İngiliz gizemci, bedensel aşkı yererken İsa sevgisini, ruhsal aşkı övmüştür.

(***) Cenovalı Catherine: XV. yüzyılda yaşamış, kendini hastalara ve fakirlere adamış bir gizemci.

«Karuna.»
«Dikkat. Dikkat.»
«Karuna.»
Will yine parmağını gezdirdi Susila'nın dudaklarında.
«Kuşları duyuyor musun?»

Kadın uzun süre konuşmadı. Sonra, elini kaldırarak adamın parmağını tuttu ve kuvvetlice alt dudağına bastırdı. «Sağol,» dedi ve gözlerini açtı.

«Neden teşekkür ediyorsun ki? Ne yapılacağını sen öğrettin bana.»

«Şimdi de sen öğretmenine öğretiyorsun.»

Her biri kendi özel maneviyatçılık markasının çığırtkanlığını yapan karşıt görüşlü iki din adamı (guru) gibi, «Karuna! Dikkat.» diye bağrışıyorlardı kuşlar; sonunda birbirine karışan haykırışlarla birbirlerinin bilgeliklerini bastırdılar. «Runadikkarukat.» Komşu bahçede bir horoz, tüm dişilerin her zaman tam iktidarlı sahibi ve erkekliğe soyunan tüm düzmece kahramanların amansız karşıtı olduğunu bildiren tiz bir ötüşle Tanrılığını ilan etti.

Istırap maskesinin içinden bir gülümseyiş doğdu. Susila, gönül yaraları ve anılar dünyasından şimdiye dönmüştü. «Kukurikuuu,» dedi gülerek. «Öyle bayılıyorum ki şunlara. Bana, şişinerek herkese pazularını yoklatan Tom Krishna'yı anımsatıyorlar. Ya şu anlamadıkları sözcükleri bıkıp usanmadan yineleyip duran akılalmaz papağanlar, onlar da benim horozlanma meraklısı küçük oğlum denli sevimli.»

«Ya diğer çift bacaklılar?» diye sordu Will. «Hiç te sevimli olmayanlar?»

Yanıt olarak, kadın eğildi, perçeminden çekerek Will'in başını eğdi ve burnunun ucuna bir öpücük kondurdu. «Haydi, bu kadar tembellik yeter,» dedi. Ayağa kalkarak Will'e elini uzattı. Will bu ele tutunarak doğruldu.

«Olumsuzca horozlanmak, bilgeliğin tam tersi sözcükleri

papağan gibi yinelemek» dedi Susila. «Çift bacaklıların bir bölümü de bunlara meraklıdır.»

«Yeniden kusmaya başlamayacağıma dair güvence verebilir misin?» diye sordu Will, konuyu değiştirerek.

«Büyük bir olasılıkla kusacaksın,» diye neşeyle güvence verdi Susila, «Ama şu ana yeniden dönmen de olası.»

Ayaklarının dibinde hızlı bir hareket oldu.

Will güldü. «İşte benim zavallı küçük iblisim.»

Kadın Will'in koluna girdi ve birlikte açık pencereye yürüdüler. Şafağın habercisi hafif bir esinti zaman zaman palmiye dallarında hışırdıyordu. Altlarında nemli, ekşi kokulu toprakta kök salmış bir çingülü - gecenin ve üzerinde yükselen ağaçların çifte karanlığından odadaki bir lambadan sızan ışıkla sıyrılmış, parlak, cilalı sık yapraklı, boru biçiminde al çiçekli bir çingülü görünüyordu.

«Olamaz!» dedi Will, inanmazlıkla. Yeniden On dört-Temmuz-Tanrısıyla birlikteydi.

«Doğru, olanaksız,» diye ona katıldı Susila. «Ama evrendeki her şey gibi, bu da somut bir gerçek işte. Artık benim varlığımı kabullendiğine göre, Parlak Işığa doya doya bakabilirsin.»

Will Öylece durup, gittikçe koyulan yoğunluklar ve her an daha derinleşen anlamlar ardışıklığı içinden çiçeğe baktı, baktı. Yaşlar doldu gözlerine, derken yanaklarından aşağı süzülmeye başladılar. Mendilini çıkartarak gözlerini sildi.

«Elimde değil, ne yapayım,» diye özür diledi.

Ağlamamak elinde değildi, çünkü duyduğu şükranı ifade etmenin başka yolu yoktu. Yaşadığı için, bu tansığa tanık olduğu, daha doğrusu tanıktan da öte, ona ortak, onun bir öğesi olduğu için şükran duyuyordu. Işıl ışıl coşku, bilgi dışı kavrayış armağanları için. Kutsal, bölünmez bütünle bütünleştiği için, ve aynı zamanda, ölümlüler içinde bir ölümlü olduğu için.

«Acaba insanlar şükran duyduklarında neden ağlarlar?»

dedi, mendilini cebine sokarak. «Kimbilir. Ama ağlıyoruz işte!» Geçmişte okuduklarının tortuları arasından bir anı kabarcığı fırladı yüzeye. «Şükran duygusu Cennetin ta kendisidir,» diye alıntıladı. «Deli saçması! Ama şimdi anlıyorum ki, Blake açık bir gerçeği dile getirmiş. Gerçekten de Cennetin ta kendisiymiş.»

«Üstelik, gökte değil de yerde olduğu için çok daha olağanüstü bir Cennet,» dedi Susila.

Birdenbire, horoz ötüşlerinin, kurbağa sesleriyle böcek vızıltılarının, arasından uzaktan uzağa patlamalar duyuldu.

«Bu da ne?» diye şaşkınlıkla sordu Susila.

«Çocuklar donanma fişeği atıyorlardır,» diyerek güldü Will.

Susila başını salladı. «O tür oyunları pek hoş karşılamayız. Hem zaten burada o fişeklerden bulunmaz ki.»

Deneme Merkezi yerleşim alanının duvarları dışındaki anayolda birinci viteste yokuş tırmanan ağır vasıtaların giderek yaklaşan homurtuları duyuldu. Taşıt gürültüleri arasında yüksek, ancak cızırtılı bir ses bir hoparlörden anlaşılmaz sözler haykırıyordu.

Kadife gölgeden muhafazasında çingülünün yaprakları incecik yeşim ve elmas kırpıntılarını andırıyor, yaprakların elmas pırıltılı karmaşası içinde yakutlar, akılalmaz güzellikte yontulmuş beş köşeli yıldızlar oluşturuyorlardı. Çok şükür, çok şükür, Will'in gözleri yine doldu.

Bölük pörçük tiz haykırışlar yaklaşmış, anlaşılır sözcüklere dönüşmüşlerdi. Will, elinde olmadan kulak kabarttı.

«Palalılar» diyordu ses; derken kulak tırmalayıcı cızırtılar sözleri bastırdı. Cızz, gırr, cızz ve sonunda, «Racanız konuşuyor... sakin olun... Boğazın ötesinden gelen dostlarınızı selamlayın...»

Birden durumu kavradı. «Bu Murugan.»

«Hem de, Dipa'nın ordusuyla birlikte.»

«Gelişme,» diyordu güvensiz, heyecanlı ses. «Çağdaş ya-

şam...» Sonra, Sears ve Roebuck'tan Rani'ye ve Koot Hoomi'ye geçerek, «Hakikat,» diye ciyakladı, «kutsal değerler... gerçek maneviyat... petrol.»

«Bak,» dedi Susila, «Şuraya bak! Yerleşim alanına giriyorlar.»

İki bambu çalısı arasından ardarda dizilmiş taşıtların farları göründü, bir an nilüfer havuzunun yanındaki ulu Buda yontusunun sol yanağını aydınlattı bir ışık ve geçti, bir kez daha özgürleşme umuduna vurdu ışıklar ve geçip gittiler.

«Babamın tahtıyla,» diye avaz avaz bağırıyordu sonuna dek açılmış hoparlörden yükselen ses, «birleşen annemin atalarının tacı, elele geleceğe doğru yürüyen iki kardeş ulus... Pala ve Rendang Birleşik Krallığı... Birleşik Krallığın ilk Başbakanı, büyük politik ve manevî önderimiz Albay Dipa...»

Işıklar dizisi evlerin ardında görünmez, tiz haykırışlar duyulmaz oldular. Derken farlar yeniden belirdi, sözcükler bir kez daha belirginleştiler.

«Karşı devrimciler,» diye öfkeyle cıyaklıyordu şimdi ses, «Sürekli devrim ilkesinin baş düşmanları...»

Susila dehşet içinde fısıldadı, «Dr. Robert'in evinde durdular.»

Ses son sözünü söylemiş, farlar söndürülmüş, homurtulu motorlar susturulmuştu. Karanlık, gebe sessizlikte kurbağalar ve böcekler us dışı monologlarını sürdürüyor, papağanlar öğütlerini bilinçsizce yineliyorlardı. «Dikkat. Karuna.» Will alev alev yanan çingülüne baktı ve evrenin ve kendi Böylesiliğinin aynı zamanda, (ve artık su götürmez biçimde) sevecenlik olan Parlak Işıkla bütünleşmiş, tutuşmuş olduğunu gördü o Parlak Işık ki, herkes gibi o da bugüne dek görmezden gelmişti; o sevecenlik ki, döküntüler arasında çektiği, çektirdiği acıları, sefil yalnızlıklarını, en yakınlarıyla, Babs'le, ölüm döşeğinde Molly'yle, Joe Adelhyde gibi tanışlarıyla ve dış dünyayla, nesnel güçler, durmadan büyüyen, yayılan toplu paranoyalar, örgütlü iblislikler dünyasıyla kopukluklarını hep ona yeğlemişti. Her

zaman ve her yerde haykırarak, ya da sessizce hüküm süren ipnotizmacılar; her zaman ve her yerde onların yanında yer alan soytarılar, çığırtkanlar, profesyonel yalancılar, saçma sapan eğlencelerle halkları uyutup avutanlar olacaktı. Ve onların, daha beşikten koşullandırılmış, sürekli akılları çelinmiş, sistemli olarak uyutulmuş üniformalı kurbanları büyük bir uysallıka bir o yöne, bir bu yöne uygunadım sürüklenecekler, her zaman ve her yerde, eğitilmiş süs köpekleri gibi kusursuz bir söz dinlerlikle ölecek, öldüreceklerdi. Ancak, oluru yadsımayı geçerli kılan tüm nedenlere karşın, yine de her zaman ve her yerde apaçık, değiştirilmez bir gerçek varolacaktı - bir paranoyakta bile akıllı davranabilme, şeytana tapanlarda bile sevgi duyabilme yeteneğinin bulunduğu gerçeği; tüm varoluşun gizeminin tek bir çiçekte, bir insan yüzünde açıklandığı gerçeği; parlak ışığın sevecenlikle bir olduğu gerçeği.

Tek bir patlama; derken bir otomatik tüfeğin patırtısı...

Susila ellerini yüzüne kapattı. Zangır zangır titriyordu.

Will kadına sımsıkı sarıldı.

Bir gecede yok edilen yüzyıllık emek... Ama, yine de ortada dimdik duran bir gerçek vardı - acı ve ıstırap denli somut, acı ve ıstırabın bitimi gerçeği.

Taşıtların marşları gıcırdadı; motorlar homurdanarak çalıştılar. Farlar yakıldı, gürültülü manevralar yapıldı ve arabalar geldikleri yoldan dönüşe geçtiler.

Hoparlörden marşla ilâhi karışımı bir ezginin - Will, bunun Rendang ulusal marşı olduğunu farketti - ilk notaları döküldü. Derken marş sustu, Murugan'ın sesi duyuldu.

«Racanız konuşuyor,» diye kendini tanıttı heyecanlı ses. Gelişme, Değerler, Petrol ve Gerçek Maneviyat konuşması baştan sona yinelendi. Az önceki gibi yine taşıt dizisi ansızın gözden kayboldu, ses duyulmaz oldu. Bir an sonra, Birleşik Krallığın ilk Başbakanına avaz avaz övgüler düzen titrek kontr-tenorla birlikte yine göründü.

Taşıtlar yavaş yavaş ilerlediler, ilk zırhlı aracın ışıkları,

bu kez sağdan, Aydınlanma simgesinin dinginlik içinde gülümseyen yüzüne vurdu. Kısacık bir an boyu, sonra ışık geçip gitti. Derken bir ikinci, üçüncü, dördüncü kez Buda Yontusu ışığa boğuldu. Son araba da uzaklaştı. Karanlıklara karışsa da, görmezden gelinse de, Aydınlanma gerçeği dimdik duruyordu yerinde. Motor homurtuları azaldı, cırlak laf salatası belirsiz bir mırıltıya dönüştü, tedirgin edici gürültüler dinince kurbağalar, böceklerin bastırılmaz vızıltıları, papağanlar yeniden ortaya çıktılar.

«Karuna. Karuna.» Ve yarım ton pesten, «Dikkat.»